fuerunt, præſtare cogendi non e-runt,[a] cum actionem inferre[b] non potuerunt.

Tutor inutiliter datus, gerens poſtquam alius fuerit datus legitimè, non tenetur. Bartolus.

Curator à patre teſtamẽto datus,[c] impuberis negotiis ſe per errorẽ immiſcuit: poſtea à prętore tutoribus aliis datis, periculũ futuri temporis ille[d] qui poſtea nihil geſſit, non præſtabit. Qui ſe negotiis impuberis nõ iure[e] tutor datus, ſecundum patris volũtatem immiſcuit: errore comperto tutorẽ à prætore conſtitui cõſultius petet: † ne fortè ſi rem cœptam deſeruerit, † fraudis vel culpæ[f] cauſa cõdẽnetur. Non idẽ[g] ſeruatur ſi quis vltro negotium alienum geſſerit,[h] cum ſatis abũdéque ſufficiat vel in vna ſpecie per amici laborẽ domino cõſuli.

Ea quæ ſunt agẽda cum perſona pertinent ad tutorem eius regionis vnde eſt perſona: & ea quę ſunt agenda in rebus, pertinent ad tutorem eius regionis vbi ſunt res. Bartolus.

Heres[i] inſtitutus qui non habuit[k] ſubſtitutũ, prius quàm hereditatem adiret quam impuberi reſtituere debuit, vita deceſſit.[l] cum hereditas in Italia eſſet, ſcriptus autẽ heres in prouincia vita deceſſiſſet: tutores prouincialiũ rerum culpæ nomine condemnandos exiſtimaui, ſi cauſam teſtamenti non ignorantes, vtilitatem impuberis deſeruerunt.[m] nã hereditatis in prouincia fideicõmiſſo reſtituto,[n] cauſam quidẽ iuris expediri potuiſſe: rerum[o] autem adminiſtrationẽ ad eos[p] recidere debuiſſe, qui tutelam in Italia ſuſcepiſſent.

Qui contraxit cum tutore tanquam cum priuata perſona, poteſt conueniri, licèt pecunia ad pupillum peruenerit. Bartolus.

Aduerſus tutorem qui pupillũ hereditate patris abſtinuit,[q] a-
B ctionẽ denegari non oportet creditori, qui cum ipſo tutore contraxit,[r] quamuis tutor pecuniã in rem impuberis verteret.

Sublata cauſa cautionis interponẽdæ, tollitur effectus cautionis interpoſitæ. Bartolus.

Curatores adoleſcentis mutui periculi[ſ] gratia cautionem † inuicem ſibi præbuerunt, & in eam rem pignora dederũt. Cũ officio depoſito ſoluendo[t] fuiſſent, irritam cautionem eſſe factã, & pi-
C gnoris vinculũ ſolutũ apparuit.

Periculum temporis currentis pendente appellatione fruſtratoriè interpoſita, ad periculum tutoris pertinet. Bartolus.

Tutor datus aduerſus ipſam creationem[u] prouocauit. heres eius poſtea victus, præteriti temporis[x] periculum pręſtabit: quia non videtur leuis culpa cõtra iuris auctoritatem mãdatum[y] tutelæ officium detrectare.

Tutor vniꝰ ꝓuinciæ rectè petit curatorẽ cõſtitui ad cauſam quæ
D in alia prouincia agitatur. Bart.

Rerum prouincialium tutores in vrbe[z] cauſas appellationis impuberum agentes, rerum Italicarum curatores[a] vt impuberibus conſtituantur, ad officium ſuum reuocare debent.[b]

a Non erunt. tempore depoſiti officij. ergo inſpicitur ſi ſint idonea nomina, vt hîc, quia exactio eorum non erat cõnexa prioribus. ſic
A & in collega: vt. C. de proba. l. ex perſona. & . j̃. eo. l. Æmilius. in ſeruo iuſſo reddere rationes tempore contracti mutui, argu. contra. j̃. de condi. & demon. l. antepe.

Experiri nemo poteſt ſine actione.

b Inferre. nemo enim poteſt ſine actione experiri: vt. s̃. eodẽ. l. quoties. §. itẽ ſi temporali. non ergo eſt eis imputãdum, niſi eſſent coniunctæ perſonæ: vt. s̃. de neg. geſt. l. ſi nautem.

c Datus. imò curator debuit cõfirmari: vt inſtitu. de cura. §. j. ſed forte non debuit: vt. s̃. de teſta. tut. l. pater. in fi. & de confir. tut. l. vtilitatẽ. & . l. in confirmando.

d Ille. ſcilicet curator.

e Non iure. quod dic vt s̃. de confir. tut. l. ij.

f Vel culpæ. ſi alius geſturus erat omnia: vel ſi nõ certiorauit neceſſarios pupilli: vt. j̃. de eo qui pro tut. l. j. §. fi.

† Glo. in. c. niſi cum pridem. ſuper verbo, ſed dumtaxat. adducit hũc §. in argu. quòd nullus epiſcopus pro nullo crimine poteſt renuntiare epiſcopatui. extra de renun. vide gl. illã.

g Non idem. & verè nõ idem: quia nec omnia in eodẽ ſtatu petuntur. & quia ſupra acceſſit quaſi omnia geſturus, & per errorẽ: hîc quaſi vnum, & ex certa ſciẽtia. Si autem hic quaſi omnia geſturus accedat, vel quaſi vnum, ſed tamẽ alius erat omnia geſturus, tenetur de omnibꝰ: vt ſupra de nego. geſt. l. ſi pupilli. §. fin. & l. ſed cum aliquis. Accurſius.

† In hãc ſententiã Cic. in orat. pro Roſc. Amer. vbi de iudicio mandati diſſerit.

h Geſſerit. & perfecit, & alia deſeruit. & facit. C. de neg. geſt. l. tutori. & s̃. de procura. l. qui proprio. §. j. & . s̃. proxi. §.

Caſum ponit.

i Heres. pupillus habebat quatuor tutores, inter quos erat adminiſtratio diuiſa per iudicem vel teſtatorem, vt duo in prouincia, & duo in Italia adminiſtrarent. contigit quòd quidam Italicus homo inſtituit heredem quẽdam prouincialem: & rogauit eum de reſtituẽda hereditate dicto pupillo. tutores prouinciales debent cogere inſtitutum adire, & reſtituere verbo: vt ita Italici poſtea adminiſtrent: quod non fecerũt: & inſtitutus interim deceſſit ſine herede: & ſic extinctum eſt fideicommiſſum. certe huius culpæ nomine tenentur tutores prouinciæ. Accurſius.

k Non habuit. ſi enim habuiſſet, à ſubſtituto eſſet præſtandum fideicommiſſum: vt. C. ad Trebel. l. non iuſtam. relicta enim ab inſtituto videntur repetita à ſubſtituto: vt infra de leg. j. licet. & de leg. ij. l. cum pater. §. ab inſtituto. Arg. contra infra de leg. iij. l. j. §. fi.

l Deceſſit. & ſic euanuit fideicommiſſum: vt ſupra de teſtamen. tut. l. ſi nemo. & infra ad Trebel. l. ille à quo. §. j. ſed ſi adiiſſet, & ante reſtitutionem deceſſiſſet aliquo herede relicto, non euanuiſſet: ſed eius heres cogeretur reſtituere: vt infra ad Trebellia. l. ſi eius. §. ſi quis autem. at nullo relicto ipſo iure tranſeunt actiones. vt. C. ad Trebellia. l. ſancimus. §. finali ſi autem heres inſtituit heredem, ſed non vult, ſcilicet heres heredis adire: an poſſit cogi adire? Reſpon. vt nota. C. de fideicommiſ. l. eam quam.

m Deſeruerunt. nam debuerunt cogere adire & reſtituere verbo: vt infra ad Trebellia. l. reſtituta. vel ſaltem adire, vt non deficeret fideicommiſſum: vt dictum eſt. Accurſius.

n Reſtituto. id eſt petito reſtitui cauſam, &c. id eſt de iure potuit peti in prouincia vt cogatur adire & reſtituere verbo, cum erat prouincialis heres qui cogebatur: aliàs non: licèt ſit argu. contra infra ad Trebel. l. ſi legatus. in princip. ſed ibi Romæ cogebatur legatus, vbi eſt communis patria & forum: vt infra ad municip. l. Roma. Item ſecundum hoc nõ eſt contra ſupra eod. l. vel in partes. & infra eo. l. Titium. §. tutores. Et not. quòd hîc fit reſtitutio pupillo tutore auctore: vel etiam ſoli tutori cum pupillus eſt infans vel abſens: vt C. ad Trebel. l. ſancimus. in princip. & infra ad Trebel. l. reſtituta. §. fin. & . l. ſeq. & . l. ſed nec. & facit ad. §. C. man. l. ſi maritus. & de pericu. tuto. l. ij. Accurſius.

o Rerum autem. diuiſa ergo erat adminiſtratio.

p Ad eos. tutores.

q Abſtinuit. ſic accidit de facto. vel ideo dicit, quia nõ vult pupillũ teneri. aliàs tenetur quãdo eſt verſa in rem ſuã: vt. j̃. dicit. vel qui: id eſt quia; ſecundum Azo. Accurſius.

† Quæ debet fieri per pu. inſtrumẽtum. Bar. in. l. 2. in prĩ. 4. col. s̃. ſol. matri. & quid debet in ea interuenire, vide Auto. Corſe. in ſingu. ſuis in ver. tutor. incip. tutor debet in inſtrumẽto. de quo vide quod dixi in apoſtil. ad. l. 1. in ver. gerere. s̃. eo. tit.

r Contraxit. nõ cum patre pupilli. Argu. contra. s̃. eo. l. ij. & dic cum tutore, nomine & contemplatione tutoris tãtùm. & ſic ſolus tutor tenetur: vt. C. ſi. cer. pe. l. eum qui. & . C. ſi tut. vel cura. l. pe. ſed & ipſe pupillus cõueniri poteſt cum ratum habet, vel pecunia eſt in rem eius verſa: vt. C. quod cum eo. l. ei qui. in fi. ſi autem nomine & contemplatione pupilli tãtùm, ſolus ipſe tenetur: vt. s̃. de neg. geſt. l. ſi pupilli. §. j. ſi contemplatione vtriuſque, vterq; tenetur: vt ibi not. & facit. C. quando ex fac. tu. l. iij.

ſ Mutui periculi. vt ſi vnus ex perſona alterius damnum patiatur, alter ei reſtituat vel refundat. Hug.

t Soluendo. quia iam alter pro altero cõueniri non poteſt: vt. C. de di. tu. l. j. & de proba. l. iij. & . C. in qui. caſi. tu. ha. l. fi.

u Creationem. id eſt, ſententiam reprobantem eius excuſationem: vt. C. de excu. l. quanquam. non ab ipſa creatione: vt. j̃. quando ap-
E ſit. l. j. §. ſi quis tutor. aliud in aliis muneribus vbi ab ipſa creatione appellatur: vt. C. de appella. l. hi qui. Accurſius.

x Præteriti temporis. non futuri: quia finita eſt tutela eius morte: niſi in connexa adminiſtratione: vt. s̃. eo. l. à tutoribus. §. j. & infra de heredi. tut. l. j.

y Mandatum. ſcilicet iniunctum. & fa. ſupra de rit. nup. l. ſi quis. §. quid ergo. & ſupra eod. l. tutor vel curator. & infra de appel. l. imperator. §. ſi magiſtratus. & infra ſi tutor vel cu. appel. l. j. & ij. Accurſius.

z In vrbe. Romana, per excellentiam: vt inſtit. de iur. na. §. ſed ius.

a Curatores. non ergo dicit tutores: quia tutorem habenti, non &c. vt ſupra de teſtamẽta. tute. l. idem fiet. ſed certè & tutores dari poſſunt: vt. C. in qui. caſi. tut. ha. l. propter. & facit ſupra eod. l. qui ſe. & infra de eo qui pro tu. l. j. §. finali. & ſupra eodẽ l. ita autem. §. ſi tutor. Accurſius.

b Reuocare debent. ſcilicet illi prouinciales tutores. Accurſius.

alioquin ſi prius in prouinciam redierint, dolum aut culpam eorum in ea quoque parte rectè iudex conueniet.[a]

Tutor datus certæ regioni adminiſtrat ea quæ tempore adminiſtrationis erant eiuſdem regionis. Bartolus.

B Patruus teſtamento fratris filio tutor datus, cum in Italia domicilium haberet, tam Italicarum rerum quàm prouincialium adminiſtrationem ſuſcepit: atque ita pecuniam ex venditionibus[b] Romæ refectam,[c] in prouinciã traiecit, & in Kalendarium[d] pupilli conuertit.[e] tutor in locum eius Romæ[f] ſubſtitutus, adminiſtrationem pecuniæ quæ non pertinet ad tutelam ſuam, ſuſcipere non cogitur.

Procuratores tenentur inſolidum vt tutores. Bartolus.

C Curatores teſtamento vel tutores inutiliter[g] dati, neque decreto prętoris cõfirmati, negotia geſſerunt. vice mutua[h] periculum præſtare coguntur: cum officium ſponte[i] citra iuris adminiculũ[k] iniuerint:[l] & qui[m] fuerit idoneus, decretum prætoris curatores vel tutores cõſtituentis implorare debuerit.

Vnus heres nõ tenetur ex perſona ſua, ſi non exegit heredem alterius tutoris. Bartolus.

Tutoribus idoneis diem functis,[n] vice mutua periculum[o] ad heredes eorum non redundat: quod non habuit locum officio tutelæ manente.

Primò tenetur gerens, quàm non gerens pro geſtis: pro neglectis quilibet æqualiter. Barto.

B In eum qui tutelam gerere noluit,[p] poſt cæteros qui geſſerũt, actionem vtilem tutelæ dari placuit. Quod tamẽ ex tutela non puenit ad eos qui ſe negotiis miſcuerunt, ſed cõmuni neglegẽtia periit: citra ſubſtitutionis ordinẽ æqualiter[q] oĩm periculũ ſpectat.

Quamuis finita tutela cauſa cœpta poſſet peragi per tutorẽ: non poteſt tamẽ agi iudicati per eum. Bartolus.

C Tutores pubere pupillo cõſtituto, litem appellationis inchoatam iuſſu conſulũ ob notitiã rei perfecerunt.[r] Cum iudicatum[ſ] perſequi non potuerunt, periculo culpæ non ſubiiciuntur.

Pupillus factus maior poteſt tutoribus, ſi damnum fecerint, partem damni vel totum conuẽtione remittere. Bartolus.

Ab eo qui reſtitutionis auxilio non iuuatur,[t] quæſtio culpę tutorum conuentione remitti poteſt: nec donatum,[u] ſed D tranſactum[x] videtur. Neglegentiæ[y] tutorum periculo[z] no-

a *Conueniet.* id eſt admittet conuentionem quam ſuper ea culpa faciet minor.

b *Venditionibus.* rerum Italicarum, vt aliqua ſit dubitatio.

c *Refectam.* id eſt redactam.

d *Et in Kalendarium.* id eſt in librum in quo ſcripta ſunt nomina prouincialia. Accur.

e *Conuertit.* quod potuit: quia loco domini habetur: & generalis erat tutor, licèt alius fuerat adiunctus. Accur.

f *Romæ ſubſtitutus.* ad bona Italica, quod fieri poteſt: vt infra de excu. l. propter. §. fin. & ſupra eodem. l. quoties. §. conſtat.

g *Inutiliter.* quia in teſtamento non iure facto, vel non vt lege pręcipitur: vel dicas à matre: vt ſupra de confir. tu. l. j. & . ij. vel à filio emancipato: vt inſtit. de tut. §. fin. vel codicillis teſt. non confirmatis: vt ſupra de teſta. tut. l. iij. Accurſius.

h *Vice mutua.* & in ſolidum, vt ſic etiam altero non ſoluẽte alter teneatur in totum. Accu.

i *Sponte.* q. d. quia inſolidum vt curatores obligare ſe volunt.

k *Iuris adminiculum.* id eſt nulla facta diuiſione adminiſtrationis per teſtatorem vel iudicem: quia tunc pro partibus: vt. C. de diui. tut. l. ij. §. j. vel dic adminiculum iuris, id eſt cum de iure dati non eſſent, & ſic nõ tenebantur gerere. Accurſius.

l *Iniuerint.* aliàs iniuerint, id eſt adminiſtrare cœperint. aliàs intulerint: id eſt inſpexerint. aliàs inuenerint: aliàs, interuenerint.

m *Et qui.* id eſt vnus de prædictis datis inutiliter debuit petere confirmari, & ſuper hoc implorare officium prætoris. ſic & ſupra de confir. tu. l. naturali.

n *Functis.* aliquo tempore. & eſt poſt depoſitum officium.

o *Periculum.* ſcilicet quòd vnus pro altero conueniatur, ad heredes eorum non redundat: quia nec ad ipſos tutores ſi viuerent redundaret, ſi fuiſſent ſoluendo tempore depoſiti officij: licet fortè modò cum decederẽt, vnus eorũ non ſit ſoluendo: vt. C. de di. tu. l. j. Et ſecundum hoc quod ſubiicit, quod non &c. ſcilicet quòd heres vnius non teneatur pro herede alterius, non habet locum quando deceſſerunt durante tutela: quia tunc heres vnius cõuenitur pro herede alterius: ſicut ecõtra. s̃. eo. l. à tutoribus. §. heredibus. quia & ad eos cum deceſſerunt, totũ ſpectabat periculum. Vel aliter bene dico heredẽ vnius pro herede alterius non teneri, quòd, id eſt quia hoc periculum non habuit locum, id eſt non cœpit minuere durante officio: & ſic in fine depoſiti officij non erat: ſed bene erat ſoluendo: vt. C. de di. tut. l. j. quod ſatis in idẽ recidit. Vel dic ſecundò, nõ redundat periculum ſcilicet vt heres vnius tutoris teneatur ex ſua perſona, ſi nõ exegerit heredẽ alterius tutoris: quia finita eſt tutela: vt. j̃. eo. l. cum poſt. in prin. & quod dicit, quod non &c. id eſt quod periculum non cœpit durãte tutela. An autẽ vnus contutor ab altero debeat exigere? Reſpõ. non: vt ſupra eo. l. cum plures. in princi. niſi fiat non ſoluendo: quo caſu remouetur: & poſtea conueniri debet, ſecundũ Azo. Item tenetur tutor ſecundũ Azo. ſi non exigat heredem contutoris: vt infra ea. l. § tutor.

p *Noluit.* contumacia vel malitia: ſecus ſi errore: vt infra de excu. tu. l. qui teſtamentum.

q *Æqualiter.* niſi quod ex communi negligentia periit, fuerit ex appendiciis eorum quæ geſta ſunt: vt infra eo. l. tres tutores. §. item A in eo. & facit ad hoc infra rem pup. ſaluam. fo. l. non quaſi. §. j. & C. ſi tutor non geſ. l. ij. & . C. arbi. tu. l. cum interdictæ.

r *Perfecerunt.* antequam redderent rationes: vt. j̃. de appel. l. tutor. facit in eo. ti. l. negotiorum. §. j. & . C. vt cau. poſt pub. l. j. & . C. arbi. tu. l. tutor poſt & ſupra eo. l. ita autem. §. ſi tutor.

ſ *Iudicatum.* id eſt actione in factum agere non potuerunt. nam nõ eſt connexa ſicut cauſa appel. nam nec procurator qui obtinet, agit iudicati: vt. s̃. de procura. l. ſi procurator.

t *Non iuuatur.* quia maior: & ſubaudi, maximè. nam & minor curatorem non habẽs, vel habens eo auctore poteſt trãſigere, licet læſus reſtituatur: vt. C. ſi aduer. tranſa. l. j. & . ij. Secus ſi ſine eo, quia ipſo iure non valet: vt. C. de in inte. reſti. mi. l. ſi curatorem. Et ad caſum ſubauditum per verbum maximè, cõuenit quod dicit, nec donatum &c. quia minor non poſſet tranſigere animo donãdi: ſicut nec eius curator: vt. C. de pac. l. pactum curatoris. & . s̃. e. l. tutor ad. niſi fiat bona fide, ſciens nihil ſibi deberi, vel non habeat probationes: vt. C. de tranſa. l. præſes. & . s̃. de iureiur. l. iuſiurandum. & . l. tutor. Vel dic non ſub. maximè: & ſic in maiore tantum dicat. Item quod dicit conuẽtione, non gratuita, ſed aliquo dato &c. vt habetur. C. de tranſa. l. tranſactio. ADDITIO. Pro intellectu iſtius gloſ. dic quòd maior factus poteſt liberare tutores vel curatores ſine dubio: vt hîc. exiſtens minor non poſſet liberare ex cauſa donationis, ſed trãſactionis ſic ſi fieret bona fide: vt. d. l. præſes. & . l. tutor. aliàs ſecus: quia poteſt reſtitui per titulum. C. ſi aduer. tranſact. hodie verò valeret iſta remiſſio cum iuramẽto: vt no. j̃. de contra. iudi. tu. l. iij. §. contrarium. ſecundum Bart. hîc.

u *Nec donatum.* quia tunc non valeret in minore. Vel dic in maiore non donatum: quia aliquo dato, &c. vt dixi. & ſic nõ eſt donatio: vt infra de dona. l. j. in principio. Accurſius.

x *Tranſactum.* aliquo dato vel promiſſo vel retento. aliàs propriè non poſſet dici tranſactio: vt. C. de tranſact. l. tranſactio.

y *Negligentiæ tutorum.* id eſt negligentibus tutoribus.

z *Periculo.* Paterfamilias fecit nomina ſub maioribus vſuris, quàm E frequentarentur in regione, legitimæ tamen erant: quo defuncto pupilla herede tutor datus neglexit exigere: & facti ſunt debitores non ſoluendo. nunc pupilla finita tutela agit contra tutorem, quod poteſt: vt. C. eo. l. debitoribus. debet ergo ipſa cedere actiones inanes tutori, & eius periculo. Et ſecundum hoc dic pater, ſcilicet pupillæ: & verbum, adſcripta, eſt vna dictio. ſed vſuras iam exactas retinet ipſa pupilla. Vel ſecundò, Titius pater Sempronij mutuauit nomine cuiuſdam pupillæ cuius tutor erat, pecuniam pupillæ. & ſic directæ actiones pupillæ quæſitæ ſunt: vt ſupra ſi cer. pe. l. certi condictio. §. ſi nummos. & ſecundum hoc, adſcripta pupilla, ſunt caſus ablatiui abſoluti. licet hîc quidam ſcripſerunt quòd ad ſcripta, ſunt duæ partes. ſed quod eſſet ſuppoſitum verbi, cogitur? cum ergo pupilla nolit habere rata, vtpote non idoneæ perſonæ mutuata: cedet tutori vel heredi actiones inanes: vt. C. ſi cer. pet. l. ſi abſentis. & recipiet ſolutionem ab eo: vt. C. arb. tu. l. ij. Et quod de vſuris dicit: dic quòd retinet pupilla

UNED

pilla quaſi ex ſua re. vel dic. retinet tutor vel eius heres: quia in totū debet pupilla approbare vel reprobare: vt ſupra eod. l. cum quæritur. Accurſius. A

a *Kalendarij*. dic hîc vt infra de lega. iij. l. qui filium. in fin. Accurſ.

b *Non tranſtulerunt*. i. non fecerunt ſibi reddi rationem, & reliqua.

c *Retinet*. non tamen agit nunc cura perſeuerante: vt ſupra eo. l. actus.

d *Conſumptum*. aliàs cōſumptum, aliàs conſultum. & facit. C. de ſuſpe. tu. l. ij.

e *Vt*. id eſt, ſicut. & facit. C. de diui. tut. l. j. & ij. & facit. j. eo. l. Æmilius.

f *Idem*. ſcilicet tutor. nam poteſt vnius tutela finiri, & alterius durare: vt quia alter adoleuit, vel legitimæ ætatis eſt factus: vnde hoc caſu differt teſtamētarius à datiuo: vt. inf. de tut. & ra. diſtra. l. ſi tutor. §. j. & facit ſupra ſolu. ma. l. nuptura. Sed arg. cōtra infra de Carbo. edi. l. iij. §. ibi.

g *Cæpit*. adoleſcens, ad quod debuit habere. xx. an. licèt hodie ſufficiat minus: vt inſti. qui ma. non poſſ. §. eadem. & C. qui ma. non poſſ. l. ſi minor. & authen. ibi poſita. Aliàs dic etiam ante. xx. an. ſed fuit vna de cauſis ibi poſitis. Et ſecundum hoc dic cœpit adoleſcens: vel cœpit manumiſſus: & dices eum manumiſſum, vt ſit procurator: vt eo. §. inſtit. qui ma. nō poſſunt. Accurſius.

minum quæ pater vſuris maioribus fecit, adſcripto: pupilla quidem actionem Kalendarij [a] pręſtare cogitur, exactas autem vſuras tutelæ tempore citra vllam compenſationem retinet.

Per actionem propoſitam contra tutores non tollitur actio cōtra curatores, niſi quatenus eſt exactum. Bartolus.

Adoleſcens tutoribus conuentis à quibus totum ſeruari nō potuit, aduerſus curatores qui tutelam ad ſe neglegentia non tranſtulerunt, [b] integram actionem retinet. [c] neq; enim tutelæ iudicio cōſumptum [d] videtur, quod alterius officij querelam habuit.

Tutori imputatur negligentia. ſi heredem contutoris non conuenit: ſicut ſi contutorem ſuſpectum facere neglexerit. Bartolus.

Tutor qui tutoris idoneum heredem conuenire pupilli nomine noluit, damni vicarius ſubſtituitur, vt [e] is qui non idoneum tutelæ tempore ſuſpectum facere ſuperſedit. Tutelæ iudicium ideo differri non oportet, quòd fratris & coheredis impuberis idem [f] tutelam ſuſtineat.

Quod de peculio ſerui actoris quem adoleſcens poſtquam res ſuas adminiſtrare cœpit, [g] manumiſit, retinuit, aut retinere potuit: [h] in ratione reddenda [i] curatori per iudicem accepto feretur. [k]

h *Retinere potuit*. ſed maluit ei donare. Azo. Sed nonne malè fecit curator qui permiſit manumittere, & ei peculium concedere: vt. C. ſi aduer. lib. l. quos retrahi? Reſpon. ibi fuit curator manumiſſus. Vel expone ibi, culpa vel fraude, id eſt, fraudulenta culpa: vt ſic leuis non veniat hoc caſu: vt hîc. ſed lata ſic: vt ibi, & ſupra eod. l. tutor qui. §. cōpetit. Vel erat maior. xxv. an. quia dicit, cœpit adminiſtrare: vt ſupra de mi. l. j. in fin. & quod dicit, adoleſcens, ſcilicet quondam. Accurſius.

i *Reddenda*. à curatore.

k *Accepto feretur*. à iuuene, id eſt, iuuenis accepto feret curatoribus ne teneantur vel de ſeruo, vel de peculio quod peruenit ad iuuenem. Azo. & facit ſupra eo. ſi ſine herede. §. idem reſpondit.

IMpuberi.] CASVS. Quidam miles filio ſuo impuberi dedit curatorem in teſtamento: quę datio non valuit. & non fuit confirmatus à prætore dictus curator, & nihil adminiſtrauit. certè non aſtringitur periculo adminiſtrationis. & redditur ratio in litera. Viuianus. E

l *Centurio*. ſcilicet pater.

m *Dedit*. de facto. de iure enim non tenet, quia impuberi: vt ſupra de confir. tut. l. ſi filio. ſecundum vnam lect. item quia in teſtamento: vt inſtitu. de cura. §. j.

n *Non ſecuto*. de confirmatione: id eſt, ſi non fuerit ſecutum. Azo.

o *Non adſtringetur*. vt & C. de confir. tut. l. j. & ij. & qui da tut. poſſ. l. neque. ſecus ſi adminiſtraret: vt ſupra. l. proxi. §. j. & ij. & §. curatores teſtamento.

p *Nam priuilegium*. quod eſt vt poſſint teſtari vt voluerint: vt C. de teſta. mili. l. milites. Accurſius.

q *Ad alienam*. ſcilicet curatoris dati ſi corrigeretur. & eſt ad hoc. C. de emanci. li. l. nec auus. & infra ne quid in loco publi. l. ij. §. ſi

quis à principe. & infra ad Trebellia. l. ſi cum ab herede.

r *Imperitiæ*. ſcilicet iuris, ſcilicet ſi non ſeruet ſolennitatem iuris. nam peritia propriè iuris dicitur: vt inſtitu. de iure natu. circa prin. ibi, videmus enim, &c.

ſ *Patriæ poteſtatis*. vt cui poſſit paganus dare tutorem in teſtamento, poſſit & miles. cui nō poteſt paganus dare tutorem vel curatorem, nec poſſit miles: vt ſ. de teſt. tu. l. j. & ij. & facit. C. fami. erciſ. inter omnes. in fin. & facit. ſ. de iuris & fa. igno. l. pe. §. ſi quis ius ignorans.

Priuilegium conceſſum militibus circa teſtamenta, intelligitur conceſſum circa eorū bona: nec vltra ſe extendit. Bartolus.

XL. IDEM libro ſexto Reſponſorum.

IMpuberi filio centurio [l] curatorem dedit, [m] decreto prætoris non ſecuto. [n] ſi nihil curator B datus adminiſtret, periculo contumaciæ vel negligentię non adſtringetur. [o] nam priuilegium [p] militum † ad alienam [q] iniuriam porrigi non oportet: nec in aliis circa * ſupremam voluntatem imperitiæ [r] venia datur, quàm in bonis militum. Filij verò tutela iure patriæ poteſtatis, [ſ] non militiæ præmio mandatur.

Licèt vni ſit relicta liberatio reddēdarum rationum: non prohibetur pupill9 alius ex eius perſona cōuenire ſi eum ſuſpectum facere neglexerit. Bartolus. C

XLI. IDEM libro ſeptimo Reſponſorum.

QVi plures tutores habuit: vnum qui ſoluendo non fuit, rationem actus ſui vetuit reddere. Quoniam eius liberatio quod ex tutela percepit, aut dolo contraxit, non eſt relicta: [t] contutores qui ſuſpectum facere neglexerunt, ex culpa rectè conueniuntur. [u] D Tutor enim legatarius ex culpa quæ teſtamento remiſſa eſt, non tenetur. [x]

QVi plures.] CASVS. Pupillus habuit plures tutores. finita eſt tutela pubertate, & omnes tutores ſunt ſoluēdo præter vnum. fecit teſtamētum pupillus quondam, & legauit liberationem rationis tutelæ illi tutori qui non erat ſoluendo. nūc heredes pupil. quōdam conueniunt contutores illius tutoris cui erat liberatio relicta. nō ſolùm pro eorū adminiſtratione: ſed etiam pro mala adminiſtratione dolo facta per dictum tutorem, ex eo quòd ipſi eum non poſtularūt ſuſpectum. nūquid poſſunt conueniri? & videtur quòd nō: quia fuit liberatus dictus tutor. ſed certè bene tenentur: quia cum fuit liberatus, non videtur liberatus niſi de his quæ culpa geſſit, nō autem de iis quæ dolo malo geſſit, vel de iis quæ penes ſe retinet de tutela. Viuianus.

† Adde an iſtud priuilegium habeant milites noſtri temporis: vide gl. Bar. & do. in. l. ſi filiusfa. §. veterani. ſ. de procu. & in l. milites. C. eodem.

* Legēdum eſt, citra, ex Græcis interpretibus. li. 28. βασιλ. tit. 5. & ti. 4.

t *Non eſt relicta*. vt ſupra eo. l. quidam decedēs. & infra de lib. leg. l. Aurelio. §. j. poteſt tamen remitti, vt ſi dicat teſtator vt dicitur. j. de libe. leg. l. ſi quis rationes. nec obſt. prædictis ſupra de pact. l. ſi vnus. §. illud. vt ibi nota. Accurſius.

u *Conueniuntur*. ſed quomodo, cū pupillus non poſſit cedere actiones aduerſus contutorem: quia non poteſt conueniri propter remiſſionem factam in teſtamēto? vnde perinde eſt ac ſi pupillus heres remiſiſſet: quia eadem eſt perſona cum defuncto: vt in authen. de iureiur. à mo. præ. in princip. colla. v. ergo non debet poſſe agere contra hunc tutorem: quia non remouit contutorem ſuum ſuſpectum: vt infra de ſolu. l. Stichum. §. pen. & infra eo. l. ſi pupillus. Illud autē conſtat, quòd ſi vnus conueniatur pro altero, cedere debet ei actionem contra eum: niſi conueniatur ex communi dolo: E vt ſupra. eo. l. ſi plures. & infra de tut. & ra. diſtr. l. j. §. nūc. & l. ſi ex duobus? Reſpond. bene poſſent cedi, ſcilicet pro his reliquis quę remanſerunt penes ipſum, & ſi quid dolo fecit: & eis ceſſis bene poteſt agi. & ſic in plus poterit conueniri iſte qui non remouit ſuſpectum, quàm poſſit ei fieri ceſſio contra tutorem. Vel hic pupillus non remiſit, ſed pater eius: vnde forte non poterit ei imputari. Vel fortè non eſt iſto caſu facienda ceſſio: quia magis ex culpa ſua conuenitur qui non remouit, quàm ex perſona eius qui debuit remoueri. Azo. Vel dic quòd iſte qui conuenitur quia non remouit cōtutorem, non tenetur de eo quod contutor malè geſſit culpa, ſed ſolùm de eo quod malè geſſit dolo. item & de reliquis. ſed tamen ex culpa ſua dicitur cōueniri hic tutor: quia in culpa fuit quòd cōtutorem non remouit: & ideo ex culpa ſua conuenitur, & ex dolo alterius: ſed non de culpa alterius.

Tutor an pupillo teneatur pro malè geſtis à cōtutore.

x *Non tenetur*. quaſi de dolo & reliquis bene teneatur. Accurſius.

Quæ non ſunt tranſmiſſibilia ad heredes, per ceſſionem non tranſeunt. Bartolus.

XLII. IDEM *libro primo Definitionum.*

EX pluribus tutoribus in ſolidum [a] vnum tutorem iudex condemnauit. In rem ſuam iudicatus [b] procurator [c] datus priuilegium [d] pupilli non habebit, B quod nec heredi pupilli datur. [e] non enim cauſæ, ſed perſonæ † ſuccurritur, quæ meruit præcipuum fauorem.

† Qualitas facit præſumptionē an quis ſit admiſſus de iure vel de gratia. Bal. in.l.2.C.de ſerui.15.q.

Si mortuo pupillo res eius cœperint perire: liberatur tutor à periculo pereundarum rerum. Bartolus.

XLIII. PAVLVS *libro ſeptimo Quæstionum.*

CVm poſt mortē pupilli [f] deſinit eſſe nomen idoneū, tutor periculo eximitur. [g] Quidam C * cum eſſet [h] fratris ſui filiæ curator, quadringenta dotis nomine marito eius ſe daturū promiſit. quęro an ſuccurrendum ſit ei, cum poſtea ære alieno emergente, [i] ſupra vires patrimonij eius dos promiſſa [k] ſit: quoniam in inſtrumento ita ſcriptum ſit, *Ille patruus & curator ſtipulanti ſpopondit.* Mouet quæſtionem, quod nō vt de ſuo dotem daret, ſed cū crederet rationem pupillarem ſufficere, promiſit. Præterea & illud hîc poteſt tractari, vt ſi ſciēs curator non ſufficere promiſerit: vel donaſſe videatur, [l] vel quoniam dolo fecit, non illi ſuccurratur. [m] Reſpondi: curator cum officium ſuum egreſſus [n] ſponte ſe obligauerit, non puto ei à prætore ſubueniri debere, non magis quàm ſi creditori puellæ pecuniam ſe daturum ſpopondiſſet. [o] Sed is de quo tractamus, ſi non donandi animo, ſed negotij gerendi [p] cauſa dotem promiſit, [q] habet mulierem obligatam: [r] & poterit dici etiam manente matrimonio eā teneri, quia habet dotē, [ſ] C ſicut in collatione bonorū dicitur: [t] vel certè poſt diuortiū, ſiue exacta ſit [u] dos, ſiue maneat nomen: quia poteſt efficere vt ei accepto feratur. Quòd ſi mulier ſuū curatorē adimplere id * quod ſupra vires patrimonij eius in dotē dare promiſit, non queat: [x] cura-

* Flo. Qui cum.

* eo quod.

EX *pluribus.*] CASVS. Cum quidam ex tutoribus officio depoſito non eſſent ſoluendo, pupillus vnum ex his inſolidū cōuenit & exegit, & ei ceſſit actionem contra alios contutores. certè non habebit hic tutor cui pupillus ceſſit actionem, idem priuilegium quod haberet pupillus ſi illas actiones ipſe intentaret, ſcilicet tacitæ hypothecæ: quia perſonale eſt beneficium. Viuianus.

a *Inſolidum.* quia alij erant non ſoluendo, vel voluit opponere beneficium diuiſionis, quod potuiſſet: vt. j. de tut. & ra. diſtr. l. j. §. nunc tractemus.

b *Iudicatus.* id eſt, condemnatus. ſic. ſ. eo. l. ij.

c *Procurator.* ceſſis ſibi actionib⁹ aduerſus cōtutores. nam cedi debent: vt. j. de tut. & ra. diſtr. l. j. §. nunc tractemus.

d *Priuilegium pupilli.* qđ eſt vt præferatur cæteris in perſonali: vt infra de priui. cre. l. dabimus. §. j. Sed aliud eſt in beneficio in integrum reſtitutionis: vt ſupra de mi. l. quod ſi minor.

e *Datur.* extraneo, ſed ſuo ſic: vt ſupra ſol. ma. l. maritum. & l. ſeq. & l. etiā. & C. qui po. ī pig. ha. l. aſſiduis. §. exceptis. & infra de re iudi. l. & ſi fideiuſſ. & l. ſeq. Vel fortè hîc aliud erit: vt nec ad ſuū. ar. infra de reg. iur. l. in oībus. & l. priuilegia. At electio quam pupillus habet, tranſit ad heredes: vt ſupra eo. l. à tutoribus. §. heredibus. Item beneficium reſtitutionis: vt ſupra de integrum reſt. l. non ſolùm. & facit. j. de lega. ij. cum patronus. &. ſ. de ſerui. ruſti. prædio. l. pater filiæ. & de excep. l. exceptiones. & de iudi. l. ſed & ſi. in princi.

CVm *poſt mortem.*] CASVS. Tutor mutuauit pecuniam pupil. D & viuente pupillo bene erant ſoluendo debitores. mortuus eſt poſtea tutor: & ſic tutela eſt finita. poſtea debitores facti ſunt non ſoluēdo. certè nihilominus nocet tutori. [QVIDAM CVM.] Filiæ fratris mei curator eram. maritaui eam Titio, & promiſi ei nomine dotis. xl. hoc modo: Ego patruus & curator Titiæ adultæ promitto tibi Titio marito eius nomine dotis pro ea. xl. poſtea dictæ puellæ ſuperuenerunt multi creditores paterni qui abſtulerūt ei quaſi quicquid habebat, ita quòd non remanſit in patrimonio ſuo quod valeret quadraginta. petit à me maritus illa. xl. quæro, nunquid teneor ſupplere de meo illud quod deeſt patrimonio puellæ ad ſoluendam dictam dotem? & ex vna parte videtur quòd non: & ex alia videtur quòd ſic. ſed tamen ita iudicatur, quòd ſi ego promiſi animo donandi, teneor ſoluere, & non repetam à muliere: ſicut & ſi animo donandi cuilibet alij creditori mulieris promiſiſſem pro ea. ſi autem non promiſi animo donandi, teneor marito ſoluere, & poſſum à muliere repetere: ſiue conſtet matrimonium inter eam & maritum ſuum, ſiue non. Sed quid ſi mulier dixit mihi quòd non ſoluerem marito? habeo exceptionem contra maritum in eo quod deeſt de patrimonio mulieris ad. xl. ſoluenda marito. ipſa autem mulier debet marito cauere, quòd ſi effecta fuerit ita diues conſtante matrimonio quòd poſſit complere. xl. quòd ea complebit. Viuianus.

f *Pupilli.* aliud ſi in vita: vt. ſ. eo. l. tutores. §. adoleſcens. & C. arbi. tute. l. ij. & de admi. tu. l. debitoribus. Accurſius.

g *Eximitur.* quia finita eſt tutela eius morte: vt inſtitu. qui. mo. tu. fini. §. ſimili. & ſufficit nomen debitoris eſſe idoneum tempore finitæ tutelæ: vt ſupra eo. tutores qui. in princip.

h *Quidam cum eſſet.* ſi curator adultæ promittat dotem pro ea ſupra vires patrimonij: ſi quidem ſcienter vel animo donādi vel dolo, tenetur: vt in illo ver. pręterea. ſicut ſi promiſiſſet creditori puellæ ſimiliter animo donandi: vt in ver. ſequen. ſi cauſa negotij gerēdi promiſit vltra vt dicitur in ver. mouet. & in illo, ſed is. in princip. A habet mulierem obligatam: vt ſi quidem iam ſoluerit etiam minus dote, recipiatur. vel ſi ſolùm promiſit, vt ei acceptum feratur. & hoc ſiue conſtante matrimonio ſiue eo diſſoluto, vt ibi, habet mulierem obligatam, &c. & ibi, vel certè, &c. vſque ad. §. quòd ſi mulier, &c. ad ſimilitudinem mulieris conferentis dotem. deinceps planum eſt. Accurſius.

Caſum ponit.

i *Emergente.* in bonis neptis, vt ſubiicit. & ita quæ de nouo emergūt &c. vt. ſ. de interro. act. l. de ætate. §. ex cauſa. & caſus iſti non poſſunt pręuideri: vt. j. de admi. re. ad ciui. perti. l. ij. §. ſi eo tempore. Accurſius.

k *Promiſſa ſit.* & videtur quòd non, quoniā, &c.

l *Vel donaſſe videatur.* quod videtur: vt. j. de regu. iuris. l. cuius. & C. de do. promiſ. l. fi. Accurſius.

m *Succurratur.* quod videtur: vt. ſ. ad Velleia. l. ij. §. verba. quæ ambo ſatis in idem recidūt. Accurſius.

n *Egreſſus.* quia promiſit vltra quàm deberet, & ſciēs. vel melius, quia obligauit ſe ſuo nomine animo donādi, cum pupillæ nomine facere debuerit: & ſic non tenetur finito officio: vt. C. quan. ex fa. tu. l. j. licèt in procuratore ſecus: vt. ſ. de ꝓcura. l. procurator qui pro euictione. Accurſius.

o *Spopondiſſet.* animo donandi ſimiliter.

p *Gerendi.* credens rationem pupillæ ſufficere: vt. ſ. dixi.

q *Promiſit.* etiam ſi non ſoluit: quia id ei abeſſe videtur, &c. vt ſupra de neg. geſt. l. ſi quis mandato. & ſupra mand. l. ſi mandato. §. item.

r *Obligatam.* ad reddendum ſi iam ſoluit: vel ad liberandum ſi non ſoluit. & hoc ſiue matrimonium duret, ſiue ſolutum eſt.

ſ *Habet dotem.* eo quòd vir habet promiſſionem: argu. ſupra de iure do. l. ſi extraneus. Accurſius.

t *Bonorum dicitur.* nam confert mulier dotem tantò minus accipiendo quando ſoluta eſt: vel faciendo accepto ferri quando promiſſa eſt tantùm: vt infra de colla. do. l. j. §. j. & §. conſequens. Accurſius.

u *Exacta ſit.* à marito: id eſt, quia maritus exegit à curatore. vel ſecundum Ir. quòd hîc adulta exegit dotem à marito ſuo.

x *Non quærat.* id eſt, nolit. & dic duobus modis. Primò quòd petit iſta reſtitui, quod poteſt: vt ſupra de mi. l. ſi ex cauſa. §. in dotis. Sed tunc dubitatur an hæc reſtitutio proſit curatori, an non: & an ipſa petat ex ſua perſona, etiam ea petere nolente ad inſtar fideiuſſoris E minoris dolo inducti: vt. C. de fideiuſſor. minor. l. ij. quod quidam dicunt. Sed tu dic cum vnam perſonam repræſentet puella & curator, proficere curatori reſtitutionem puellæ: maximè quia non poteſt conueniri niſi curatorio nomine, & ita nomine adultæ durante cura: poſtea nullo modo: vt infra de re iudic. l. ſi ſe. Secundò quòd etiam ſi non petat puella reſtitui, quòd tamen poſſet (vt dixi) habeat tam ipſa quàm curator exceptionem in eo quod vltra modum eſt, ſi modò caueat marito: vt ſubiicit. & ſecundum hoc denuntiabit curatori ne ſoluat primo & ſecundo caſu. ſi autem curator conueniretur nomine ſuo, tunc diſtingue: Aut ſic promiſit, & tenetur cum effectu: vt ſupra. aut curatorio nomine promiſit: & tunc non tenetur ipſo iure, etiam ſine ope exceptionis. Sed op. imò videtur non exceptione, ſed ipſo iure iuuandum curatorem: vt ſupra de iure dot. l. ſiue generalis. Solu. ibi vltra patrimonium: hîc vltra vires patrimonij: vt ibi not. Item videtur quòd nec exceptionem habeat conſtante matrimonio: vt ſupra de condic. ob cau.

ob cau.l.ſi donaturus.§.j. ne habeat mulierem indotatam:vt ibi dicitur. Solu.ibi totum erat indebitumquod extraneus pro muliere promiſerat: & ſic omnino fieret indotata: hic autem ſolum quod eſt vltra modum.vel aliud in curatore,vt hîc,ne officium ſuum ſit ſibi damnoſum: vt infra quemadmodum teſta.ape.l. ſi quis ex. & de furt.l.ſi ſeruus. §. qđ vero.Sed certè& in cõtrario ſuus error eodẽ modo nõ debet illi extraneo nocere: arg.ſupra de condic. indeb.l. ſed & ſi me.Vel ibi ſuũ negotium, & ſuo nomine,vt ipſe ex ſua perſona teneretur, licèt mãdato mulieris fecit. at hic geſſit negotium minoris, & ei⁹ nomine ſe obligauit. vnde cum minor iuuatur, & ipſe iuuatur.Vel ſecundum Ioan. ibi credens ſe debere promiſit ſponte: hîc ſciens ſe non obligatũ mulieri (credebat tamen eſſe tantũ in bonis eius quod ſufficeret ad hanc dotem) ex neceſſitate officij ſui ꝓmiſit: ideoque ei ſubuenitur: vt infra de iis qui.vt indig.l.tutorem. Vel hîc vir non erat dign⁹ maiore dote quàm facultas mulieris patitur: ibi erat dignus tota dote promiſſa, & aliàs non accepiſſet eam in vxorem. Accurſius.

[* Fl.ſeruat.]

torem quidem in hoc quod ſuperfluum eſt, per exceptionẽ releuari. mulier verò cautionem [a] in maritũ exponere debet. quòd ſi quãdoque locupletior conſtãte matrimonio facta fuerit, dotis reliquum marito ſoluat. *

Qui nomina quæ ſibi à priore adminiſtratore aſſignãtur agnoſcit, eorũ periculo eſt adſtrictus. Bartolus.

XLIIII. IDEM *libro tertiodecimo Quæſtionum.*

QVi nominibus [b] à curatoribus prioribus ſuſceptis ſiue tutoribus, nomina adgnouerũt: periculũ in ſe trãsferũt.

Per receptionem vſurarum pupillus non perdit priuilegium. Bartolus.

Sed ſi pupillus poſt pubertatem rationibus à tutore acceptis, reliquationem [c] eius ſecutus vſuras acceptauerit, priuilegium [d] ſuũ non amittit in bonis tutoris venditis. Prætor enim priuilegium ei ſeruare debet.

a *Cautionem.*ſic.C.de rei vxo.act.§.cum autem.

QVi *nominibus.* CASVS. Pupillus vel adultus approbauit nomina facta per tutores & curatores.certè ad ſuum periculum erunt amodo.Sed quid ſi finita tutela fecit pupillus rationem cum tutore: & de eo quod remãſit ei ad dandum,tutor accepit vſuras: ſicque videtur approbaſſe rationẽ tutelæ: & poſtea inuenit quòd tutor aliquid dolo geſſit?& ſic poteſt eum conuenire de hoc.Sed ſi non eſt ſoluendo tutor, nunquid poteſt conuenire hypothecaria poſſeſſores rerum quondam pupilli?& dicitur quòd ſic.

b *Qui nominibus.* qui, ſcilicet tutores vel curatores: vt.j̃.de tut. & ra.diſt.l.ſi probatum. Et quod dicit,agnouerunt,ſcilicet tanquam idonea.aliàs non: vt.ſ̃.eo.l.tutor ſiue.& dicuntur agnoſcere,vt dicitur.ſ̃.de tute.l.ſi filiusf.Item quod dicit,periculum,ſub.tũc imminens. nam ſi tunc non imminebat,ſed poſtea cœperunt eſſe minus idonei debitores, non imputatur eis, niſi in culpa ſint quòd non cito exegerint,ſi facere potuerunt:vt.C.eo.l.debitoribus. Item dic quòd coguntur illa nomina in ſe trãsferre,etiam ſi minus ſint idonea,non tamen agnoſcere: vt ſupra eo.l.tutor ſiue. Vel dic,qui,id eſt,illi quorũ tutela vel cura eſt geſta:vt ſupra eo.l.cum quæritur.

c *Reliquationem.*[a] aliàs reliquationem.aliàs,reliquorum rationem. & dic quòd tutor dicebat, hoc & hoc habui,& ibi expendi: vnde adultus fuit contentus,& liberauit eum omnino:& etiam accepto tulit vſuras,& ſecundum hoc,reliquatio,id eſt,retentio,ſicut & ponitur infra eo.l.Lucius.in prin. Sed ſecundum hoc quo modo eſt priuilegium ſaluum? Reſpõ.petita in integrum reſtitutione prius. ſi autem in vſuras tantùm liberaſſet, in aliis remaneret ius ſaluum adulto ſine reſtitutione. Vel dic ſecundò,reliquationem,id eſt reliquorum aſſignationem & repræſentationem. nam dicebat.c.apud ſe eſſe in reliquis. & inde vſuras minori ſæpe ſoluit. ſic ponitur ſupra de pact. l.tale. §. poſt diuiſionem. & ſecundum hoc minor fuit contẽtus dictis.c.pro reliquis,& ſic bene dicit,ſaluum priuilegium. Sed tunc eſt contra infra de priui.cre.l.ſi ventri.§.in bonis.vbi deponens perdidit priuilegium accipiendo vſuras. Solu.vt ibi. Potes etiam dicere ſecundum hanc lectu.acceptauerunt,id eſt, liberauerunt. & non erit dicta.l.contraria. ADDITIO. Solue ſecundum Bart.quòd aliud eſt in priuilegio quod datur depoſitario. illud enim perditur per receptionem vſurarũ. egreditur enim terminos depoſiti. & aliud in priuilegio quod datur pupillo: vt hîc. Accurſius.

[a] Quid reliquatio, quid reliquator, quid item reliquari, pulchrè Petrus Crinitus de honeſta diſcipli. lib.15.c.3. Cruciat enĩ ſe Accur.in huius verbi interpretatione.

d *Priuilegium.*quod eſt in tacita hypotheca: vt.C.eodem l.pro officio.

SI *pupillus.*] CASVS. pupillus habuit duos tutores quorum vnus malè adminiſtrauit. finita eſt tutela, vnde habuit curatorẽ pupil.quondam, &c. Auctoritate curatoris liberauit tutorem qui malè geſsit.certè alterũ qui bene geſſit, non poterit conuenire pupil.quondam ex perſona liberati. & idem eſt in duobus magiſtratibus quorũ vnum qui malè geſſit, reſpublica liberauit. nam non poterit alterum qui bene geſſit,ex liberati perſona conuenire. videtur ergo à contrario quòd ſi reſpubli. non liberaſſet malè gerentem magiſtratũ,ꝙ bene gerentẽ ex eius perſona conuenire poſſit, ſicq; poſſit eligere quemcũque ex magiſtratibus conuenire velit, ſicut eſt in duobus reis eiuſdẽ pecuniæ, quorum quemcunque vult poteſt eligere creditor.certè quãuis ita vt dictum eſt, videatur idem in magiſtratibus & in reis debendi:non tamen confiteor idem eſſe in magiſtratibus. imò ita debet eſſet in eis,vt ſi ambo ſint ſoluendo tẽpore depoſiti officij,quilibet pro parte teneatur: & non habeat pup.electionẽ conueniẽdi quẽ eorum vult.quaſi dicat à cõtrario ſenſu, ſi non eſt ſoluendo vnus de magiſtratibus prædictis tempore depoſiti officij, bene tenetur alter ex ſua perſona. quamuis enim in hoc caſu ſubaudito teneatur vnus ex magiſtratibus pro altero,tamẽ non eſt ita vbi alter tempore liberatus eſt:quia licèt malè geſſerit tempore liberatus,tamen alter pro eo non conuenietur: quia perinde eſt ac ſi ſoluiſſet pro parte ſua tempore liberatus. Viuianus.

Quatenus vnus ex tutoribus eſt liberatus facto pupilli, eaten⁹ alter eius nomine conueniri nõ poteſt. h. d. vel aliter: Qui tenetur cedere actionem, ſi eam cedere non poteſt facto ſuo, repellitur exceptione cedendarum actionum. Bartolus.

XLV. IDEM *libro quartodecimo Quæſtionum.*

SI pupillus alterum ex tutoribus poſt pubertatẽ * liberaſſet, [e] improbè alterum illius nomine [f] conabitur interpellare. Idémq; dicemus in duobus magiſtratibus collegis, [g] quorũ alterum reſpublica cõuenit. Sed hæc in magiſtratibus tractaui, [h] quaſi duo rei eiuſdem debiti eſſent omnimodo: quod non ita eſt. [i] Nam ſi vterque idoneus eſt: electio locum nõ habet. [k] Is autem qui tempore liberatus eſt, [l] non

[*pub.auctoritate curatoris lib.]

e *Liberaſſet.*fore tranſigendo modico accepto.

f *Illius nomine.*ſed hoc quo modo, cum ambo viriliter tenebãtur? Reſpon. loquitur quando vnus geſſit,& alter non, & liberauit gerentem. quo caſu primò gerens erat conueniendus: vt ſupra eo.l. tutores qui ſe.§.in eum. Vel dic quòd non erat ſoluendo tempore depoſiti officij.aliàs ſecus:vt.C.de di.tu.l.j. nam non poſſet hic cedere actionem contra liberatum:vt infra de ſolu.l.Stichũ.§.pe.Sed contra infra de fideiuſ.l.ſi ſtipulatus.§.fina.vbi alterum fideiuſſorẽ inſolidum conuenio altero liberato.Solu.vt ibi.Item ar.contra infra de lega.j.l.ab omnibus.j.reſpon. ADDITIO. Dic ſecundum Dy.quod ibi non liberatur facto creditoris: ſed facto teſtatoris legantis, qui vnum ex heredibus potuit liberare, & alios inſolidum obligare:vt.l.cum ab vno.infra de leg.ij.Bart.

g *Collegis.*ſcilicet vt vno liberato alter tantum pro virili teneatur.

h *Tractaui.*ego Paulus. Accurſius.

i *Quod non ita eſt.* vt inſolidum teneatur magiſtratus indiſtinctè: ſed ſi ex dolo conueniuntur, non ſi ex culpa: vt.j̃.de magi.conue. l.antepe.&.C.de magi.conue.l.iij.

k *Locum non habet.* quia vt dixi,viriliter tenentur,niſi alter ſit non ſoluendo.tunc enim alius tenetur inſolidum.Sed ſi vnus ſit tempore liberatus, ſoluiſſe videtur: & ideo alius in virilem tantùm tenetur:vt ſubiicit.Accurſius.

l *Tempore liberatus eſt.*ſcilicet.xxx.annis,qui currunt contra actionẽ tutelæ.Sed quo modo poteſt vnus ante aliũ liberari?conteſtatione litis vel agnitione debiti,non: vt.C.de duo.re.l.fi.Reſpon.quidam quòd ante fuerat finita tutela in perſona vnius quàm alterius,ſcilicet morte:vel quia vſque ad diẽ vel cõditionem fuit datus in teſtamento:vt inſtitu.quib.mo.tut.fi.§.ſed ſi vſq;.& qui dare tuto.poſſ. §.ad certum. Sed hoc hodie non valet:quia non currit in pupillari ætate:vt.C.de præſcriptio.xxx.annorum.l.ſicut.§.nõ ſexus. Tu ergo dic hoc poſſe contingere, quia finita tutela vnius per mortem vel diẽ vel conditionem,vt dixi: minor fuit litem cõteſtatus,& ſic in.xl.an.fuit perpetuata: vt.C.de præſcriptio.xxx.anno.l.fina.altero poſtea anno fuit finita tutela alterius,& ſic eius actio durat.xxx. annis tantùm.nec poteſt dici quòd iſtius actio ſit perpetuata in.xl. an. cum nec nata erat tempore litis conteſtatæ: vt infra de tut. &

UNED

ra.diſtr.l.ſi tutor.§.fi.&.l. ſequen. præterea ſecundum Hugonem, & ſi vno tempore finiatur in perſona vtriuſque tutoris fortè, non nocet alteri conteſtatio facta contra alterum:quia non inſolidum, ſed viriliter tenentur duo tutores finita tutela ſi in eius fine ambo erant ſoluendo:vt.C.de di.tut.l.j.Et ſi dicas etiam idem eſſe hodie per authen. de duobus reis. vt non teneantur niſi viriliter: imò certè inſolidũ ſi alter eſt abſens vel minus idoneus vt in authẽ. de duobus reis.§.j. collat.vij. quod in tutoribus amodo nõ eſt,licèt alter fiat inops: vt d.l.de diui. tut. &.j. eo.l. Æmilius. Sed hoc non placetvt ponamus quando finita tutela omnes ſunt idonei: quia oportet nos ponere quando vnus in defectum alterius tenetur inſolidum: niſi eſſet liberatio vel præſcriptio. quod non eſt in dictis tutoribus:vt dictum eſt Accurſius.

a *Nihil habet.* vt ita alter teneatur inſolidum.

b *Satisfecit.* pro parte ſua:ita vt alter teneatur in virilem tantùm. differunt tamen, quia ſoluẽs ipſo iure præſcribẽs exceptione liberatur:vt inſtitu. qui.mo. tol. ob. in princi. &.j.de act. & obli.l.obligationum ferè.§.placet.item ad hoc s.de conſtitu. pecu.l.itẽ illa.§ quod adiicitur ei. Accurſius.

cc.l.26.s.De nego.geſt.

ei ſimilis eſt qui nihil habet,[a] ſed ei qui ſatisfecit.[b] habet enĩ quod obiiciat petitori.

Si adultus debitorem ſuũ procuratorem conſtituat: non videtur eum vt debitorem idoneum ex cauſa præambula approbare. Bartolus.

XLVI. IDEM *libro nono Reſponſorum.*

LVcius Titius curator Gaij Seij tempore curæ fundum Cornelianum locauit Sempronio:qui Sempronius reliqua traxit.[c] pupill⁹ ætate[d] probata,eũdem quondam colonum. Sempronium fecit procuratorem[e] quæro,an ex eo quod ille vt procurator egit,omne debitũ[f] adoleſcens agnouiſſe videatur, eoq́; nomine curatorem ſuum liberaſſet. Paulus reſpondit, non ex eo quòd adultus eũ qui prædia eius coluit, procuratorẽ habere voluit:debitum quod ex cõductione reliquatus[g] eſt,adgnouiſſe eũ videri.[h]

Diuiſio facta inter plures tutores à ſeipſis, non facit quin vnus pro alio teneatur antequam perueniat ad magiſtratum: ſecus in diuiſione facta à pluribus reipubli.adminiſtratoribus.Bartol.

LVcius.] CASVS. Curator cuiuſdam adulti fundũ adulti locauit Sempronio: qui Sempronius non ſoluit adulto id quod debuit ſoluere ex conductione:vnde & ad hoc tenetur dictus curator adulto.adultus poſtea fecit procuratorem ad negotia ſua dictum conductorem. nunquid propter hoc quòd fecit ipſum procuratorem,videtur approbare obligationem eius, & ab eo curatorem liberare? & reſpond. quòd non. [SEMPRONII.] Sempronius pollicitus fuit dare ciuitati Bononiæ centum: poſtea deceſſit relicto filio impubere: qui filius credens patris hereditatem eſſe damnoſam,abſtinuit ſe ab ea.vnde reſpubli.Bononiæ accepit bona prædicta,& intrauit in poſſeſſio.eorum,& ad ea gubernanda fecerunt magiſtratus reipublicæ tres curatores. durante adminiſtratione vnus ex his pone factus eſt non ſoluendo. tempore procedente dictus pupil.videns quòd hereditas prædicta erat lucroſa, recepit eam imperatore hoc iubente. vult modo prædictus pupil.conuenire dictos curatores:& quia vnus non eſt ſoluendo, vult conuenire alios ex perſona eius.quæritur, vtrum poſſit?& dicitur quòd non,imò conueniet magiſtratus qui dederunt eos curatores. [TVTOREM.] Quamuis alius tutor mutuet pecu. pupil. ſui contutoris nomine, non tamen tenetur ad vſuras centeſimas pupillo.[QVÆSITVM.] Finita tu.tutor pecu. pupil. in ſuos vſus conuertit. certè de ea pecu. eaſdem vſuras præſtabit pupillo,quas præſtaret pro illa quam in ſuos vſus couerteret tutela durante. [PAVLVS.] Fideiuſſor qui datus fuit per tutorem pupillo pro re pupilli ſaluanda, non tenetur de his quæ malè tutor adminiſtrauit poſt tutelam finitam. TVTELÆ.] Tutor contra tutorem meum quondam egit tutelæ:& ipſe monſtrauit mihi librũ in quo ſcripſerat rationes tutelæ.ibi tamen non erat ſcriptũ qualiter quidam debitores mei perſoluerunt tutori prædicto: qui in veritate ei ſoluerant durante tutela: & tutor confeſſus fuerat ſibi ſolutum.fuit mihi condemnatus tutor.ſed quòd apparet in dicto libro eum mihi debere,& ſoluere mihi, certè adhuc poſſum agere contra eum mihi actione tutelæ pro pecu.quam ei ſoluerunt dicti debitores, quamuis iam egerim ſemel contra eum. [CVM TESTAMENTO.] In teſtamento duo tutores cuidam pupil. dati ſunt:vnus illorum deceſſit:& alter in locum eius eſt datus à magiſtratibus,& ab eo exacta eſt ſatiſdatio rem pupil.ſaluam fore.cum malè adminiſtraret ſubſtitutus in locum mortui, ſuperſtes tutor teſtamentarius poſtulauit eum ſuſpectum, ſicut debuit. poſtea factus eſt non ſoluendo ſubſtitutus tutor. quis tenebitur pro eo pupillo?Certè primò tenẽtur fideiuſſores ab eo dati,& poſtea magiſtratus:tutor autem teſtamentarius non tenetur niſi pro ſua parte. [TVTORIBVS.] Tutores exigentes debitũ à debitoribus pupil.bene liberant eos:ſed non poſſunt eis remittere debitũ. vnde ille qui minus ſoluit tutori, in ſuperfluo cõueniet à pupillo

† Facit ad hunc.§.ca. petitio tua. in glo.I. extra de procura.

* ſi curatores.

Sempronij† qui ex pollicitatione[i] debitor patriæ[k] ſuę exſtiterat,bona,reſpublica iuſſu præſidis poſſedit:quorum bonorum magiſtratus reipublicæ[l] tres curatores conſtituerunt, qui apud Græcos[m] ἐπιμεληταὶ* vocãtur: qui poſtea inter ſe ſine conſenſu reipublicæ adminiſtrationẽ bonorum Sempronij diuiſerunt:ex quibus quidam cum reliqua traherent,idonei in ipſo tẽpore adminiſtratiõis eſſe deſierũt:poſtea pupillus heres Sẽpronij qui abſtentus erat,ab imperatore impetrauit vt bona paterna ei reſtituerẽtur.Quęro,an ex bonis eorum qui idonei ſunt,indemnitati pupilli proſpici debeat, cũ indiuiduũ his officium curæ à magiſtratibus† iniunctum ſit. Paulus reſpondit,ſi pupillo[n] in curatores bonorũ actiones[o] decerni placuerit: pro eius portione qui idoneus non ſit, magiſtratus cõueniri oportere.[p] Alia enim cauſa eſt tutorum, alia eorũ qui reipublicæ negotia adminiſtrant.[q]

Si tutor facit de re pupilli id ad quod tenetur, licèt ſuo nomine: ad vtilitatem tamen pupilli facere præſumitur.Bartolus.

c *Traxit.* i.partẽ mercedis ſoluit,& partẽ apud ſe retinuit.Azo.

d *Ætate.* xxv. an. nam ante non poteſt facere procuratorem, niſi auctoritate tutoris vel curatoris:vt.C. de procura.l.neque.

e *Procuratorem.* vel generalem, vel ad aliquã cauſam,vel contra curatorem quondam: per quod videbatur multũ de eo confidere.

†Vel aliàs à lege poteſtatem habentibus. Spec. in tit. de cura. & not. quæ dicuntur in.l.muto.§.tutores. s.de tutel.

f *Omne debitum* i.omnẽ obligationem debiti Sẽpronij.Azo.

g *Reliquatus eſt.* i. retinuit apud ſe, & ſic ponitur vno modo.s. eo.l. qui nominibus. ſecundum vnum ſenſum.

h *Videri.* ne ſibi præiudicet: vel etiam contra Sempronium ne ex mora petat vſuras,vel non teneatur: quia à ſe non exigit:vt ſupra man.l.qui mutuam.§. non ideo.vel contra curatorem ſi tempore curæ potuit exigere à colono, & adulto emolumentum quærere,& non fecit:vt.C.arb.tu.l. quicquid. Azo.vel ſi colonus tempore curæ factus eſt non ſoluendo negligente curatore.vt.C.eo.l.debitoribus.

i *Pollicitatione.* facta ob honorem:vel etiam ſine cauſa,ſed inceperat ſoluere:aliàs non diceretur debitor:vt infra de pol.l.j.

k *Patriæ.* puta ciuitati ſuæ.Accurſius.

l *Reipublicæ.* ſ.illius ciuitatis propter dictam pollicitationem.

m *Epimeletæ.* hæc vox generaliter curatorem ſignificat. Alc. lib.2. parer.ca.29.

n *Si pupillo.* ſi eſt quamuis.Accurſius.

o *Actiones.* ſ.nego.geſt.vt.s.de nego. geſt.cum alicui. licèt non ſui contemplatione geſſerit.& hoc ideo,quia in rem eius verſa eſt eorum geſtio,ſiue fructus quos iſti procurant.ar. C. quod cum eo.l. ei qui.in fin.Azo.imò quia reipſa eius ſunt negotia ex poſt facto: vt.s.de nego.geſt.l.item ſi cum putaui.§.fina.Alij dicunt in factum quod non placet:ſed illa dabitur in magiſtratum:vt ſtatim dicam. item dicit decerni,propter id quod eſt ſupra de orig.iur.l.ij.§. omnium.quod hodie non eſt:vt.C.de formu.l.vnica.

p *Conueniri oportere.* actione in factum:vt inſtitut. de ſatiſda.tut.§. ſciendum.vel act.nego.geſt.quia videtur geſſiſſe per alium: vt arg. s.eo.l.ita autem.§.geſſiſſe.& arg.j.de magi.conue.l.ſi.

q *Adminiſtrãt.* ſub.ſine publico officio vel dignitate,ſed vt priuati vt in noſtro caſu.Alioquin contra ſupra eo.ſi pupillus. & infra de magiſt.con.l.antepe.& quod dicit,alia cauſa &c. quia inuẽto vno curatore non ſoluendo,omiſſo alio venitur ad magiſtratum:ſed in tutoribus vno non ſoluendo,prius ad contutorem,quàm ad magiſtratum.quod eſt ſi tutela non eſt diuiſa,vel ſi eſt à ſeipſis diuiſa: ſecus ſi à iudice vel teſtatore:vt.C.de diui. tut.l.ij. Item facit infra ea.l.§.cum teſtamento.&.j.de tu.& ra. diſtr.l.j.§. nunc tractemus. Item quòd dicit teneri magiſttatum pro non idoneo,imò videtur pupilli eſſe damnũ:vt.s.de neg.geſt.cũ alicui.quæ eſt contra.Solu.

ibi di-

ibi dicit periculum eſſe legitimi vt non conueniat alium curatorem, ſed magiſtratum ſic: vt hîc dicitur. Azo. vel hîc durante officio deſiit eſſe ſoluendo: ibi eo finito. arg. C. de proba. l. ex perſona. & argu. infra de magi. conue. l. j. §. magiſtratus. Vel ſolu. vt ibi. Item videtur ad concuratorem veniendum, & non ad magiſtratum. ſic infra de iure fiſc. l. aufertur. §. fina. Solu. ibi agit fiſcus vel magiſtrat⁹ cõtra tutores ſeu adminiſtratores: hîc agit minor cuius bona fuerũt adminiſtrata. Accur.

a *Suo nomine.* quod poteſt: vt ſupra eo. l. quoties. circa princi. gerendo tamẽ negotium pupillare. ſic & C. de bon. ma. l. j.

b *Conuertere.* ſ. tutorẽ. & quando dicatur in ſuos vſus conuertere, dic vt ſupra eod. l. tutor qui repertorium. §. pecuniæ.

c *Eaſdem vſuras.* ſcilicet centeſimas, ſi fecit clam. ſi palam, pupillares: vt infra eo. l. nõ exiſtimo. & ſupra eo. l. tutor qui. §. pecuniæ. ſic ergo finita cauſa nõ finitur effectus. ſic & s̃. re. amo. l. & ideo. & facit. s̃. eod. l. tutor qui. §. fina. & de vſur. l. j. in fi. & ſupra eo. l. tutor pro pupillo. §. tutor.

Cauſa finita non ſemper finitur effectus.

d *Non teneri.* ſic ſupra de pact. l. fina. & ſupra loca. l. item quæritur. §. qui impleto, & C. loca. l. ſi cum Hermes. & ſupra eod. l. ita autem. §. quamuis. & l. tutores. §. curatores. & j̃. de iure fiſ. l. iij. §. cum quinquẽnium.

e *Tutelæ iudicio.* hîc debet eſſe. §. quia ſi legeretur cum pręcedenti, nõ bene quæreretur an tèneatur fideiuſſor tutelæ iudicio. nam ex ſtipulatu teneretur ſi teneretur. & ſi nõ eſt. §. dic hũc fideiuſſorem ſucceſſiſſe tutori. vnde ſicut tutor nõ teneretur tutelæ niſi eſſet cõnexitas, ſic nec eius heres: vt infra de tute. & rat. diſtra. l. ſi tutor poſt. & tunc tenetur fideiuſſor quando non eſt connexa. vel dic tutelæ iudicio, id eſt propter tutelæ iudiciũ quod datur in tutorẽ: quia non datur, ſed negotiorum geſtorum, vt dicta. l. ſi tutor.

Tutorem qui pecuniam pupillarem quamuis ſuo nomine [a] fœnerauit, non videri contra conſtitutiones feciſſe quæ prohibẽt pecuniam pupillarẽ in vſus ſuos conuertere. [b]

Finita tutela ante ſolutionem currunt vſuræ quæ prius currebant. Bartolus.

B Quæſitum eſt, an eius pecunię qua tutor vſus eſt, poſt finitã quoque tutelã in diẽ iudicij accepti eaſdem vſuras [c] præſtare debet. Paul⁹ reſpõdit, finita adminiſtratione eas vſuras debere cõputari quæ in tutelæ iudicio cõputãtur.

Fideiuſſor tutoris non tenetur ad ea quæ tutor poſt pubertatẽ ſponte geſſit. Bartolus.

Paulus reſpondit, propter ea quæ poſt pubertatem nulla neceſſitate cogẽte, ſed ex voluntate ſua tutor adminiſtrauit, fideiuſſorem qui ſaluam rem fore cauit, non teneri. [d]

Apochæ tutorum debitoribus datæ fidem faciunt contra pupillum, licèt ipſe contra tutores habeat regreſſum. Bartolus.

Tutelæ iudicio [e] tutor cõuentus [f] edidit librum rationum, [g] & ſecundum eum condemnatus ſoluit: poſtea cum à debitoribus paternis quorum nomina libro rationum non inerant, exigere vellet pupillus, prolatæ ſunt ab his apochæ [h] tutoris. Quæſitũ eſt vtrum aduerſus tutorẽ, an aduerſus debitores actio ei competat. Paulus reſpondit, ſi tempore adminiſtrandæ tutelæ tutori tutelã gerenti [i] debitores ſoluiſſent, liberatos eos ipſo iure [k] à pupillo. Sed ſi cum tutore actũ eſſet, poſſe eundem adoleſcentẽ propter eã cauſam tutelæ experiri, & aduerſus exceptionẽ rei iudicatæ [l] doli mali vti replicatione.

E Si tutor teſtamentarius & datiuus gerunt diuiſim, pro datiuo prius peruenitur ad magiſtratũ quàm ad contutorem. ſecus ſi omnes eſſent datiui. Bartolus.

Cum teſtamento duo tutores dati eſſent [m] pupillo, & alter ex his vita defunctus fuiſſet: in locũ eius, petente matre, [n] ex præſidis prouinciæ præcepto à magiſtratibus [o] alius tutor datus eſt, [p] à quo magiſtratus ſatis exegerunt rem ſaluam fore. tutor teſtamẽto datus poſtea datum ſuſpectũ fecit. Quæſitum eſt, in quantum teneatur. Paulus reſpondit, tutorem teſtamento datũ pro ea parte conueniri oportere, pro qua parte adminiſtrauit. pro cõtutoris autem portione prius eos cõueniri debere, qui pro eo [q] ſe obligauerũt, vel magiſtratus [r] qui eum dederunt. tunc ſi ſolidũ pupillus conſequi non potuerit, de officio contutoris quærendum, C an ſuſpectum facere debuerit, [s] præſertim cum ſuſpectum quoque eũ poſtulaſſe dicatur. Aliàs [t] quidem cum magiſtratus plures tutores dant, nõ prius ad eos reuerti pupill⁹ poteſt, quàm omnes tutores excuſſati * fuerint. [u] in propoſito cùm vnus à magiſtratibus datus proponeretur, nõ eſt viſum prius collegam [x] cõueniẽdum, qui & ſuſpectum fecit, & teſtamento datus eſt: perindeq́; habendos ſingulos, ac ſi in partes D dimidias [y] tutores dati eſſent. †

Tutor poteſt ſolutionem repetere, non donare, vel pro modico ſine cauſa tranſigere. h. d. iſte notabilis. §. Bartolus.

Tutoribus conceſſum eſt à debitoribus pupilli pecuniam exigere, vt ipſo iure [z] liberentur: nõ etiam donare, [a] vel etiam deminuendi cauſa [b] cum his tranſigere. & ideo eum qui minus tutori ſoluit, à pupillo in reliquum cõueniri poſſe.

Iuſſus facere cum conſilio alterius, ſi quidem eſt particeps officij, tenetur eum requirere & ſequi: aliàs ſecus. Bartolus.

f *Tutor conuentus.* indiſtinctè, act. tut. propoſita, vt. j̃. patet.

g *Librum rationum.* totum quod ad rem pertinet: vt. s̃. de eden. l. argentarius. §. j. & quæ ſit ratio, dic vt eodem titu. l. ſi quis. §. rationem.

h *Apochæ.* [a] in quibus de debito fuerat tutor confeſſus, ſcilicet ſe recepiſſe: vt. C. de fi. inſtru. l. plures.

i *Gerenti* alioquin ſecus: vt. j̃. de ſolu. l. quòd ſi fortè. §. j. Accur.

k *Ipſo iure.* ſententia [b] iudiciali interueniente: vt. C. eo. l. ſancimus. aliàs non ipſo iure. tu dic etiam ſine iudice: vt. j̃. eo. §. fi. licèt detur reſtitutio: vt inſtitu. qui. ali. licet. §. nunc admonẽdi. vbi de hoc not.

a] De apocha & antapocha pulchrè Alcia. li. præterm. 1.

b] Ad ius operatur. ad-

l *Rei iudicatæ.* apparet ergo quòd indiſtinctè fuit propoſita actio A tutelæ. ſic & C. de iudi. l. ij. Accurſius.

m *Dati eſſent.* à teſtatore diuiſa tutela: vt infra patet

n *Petente matre.* quæ habet neceſſe petere: vt. s̃. titu. j. l. j. & ij. licèt quandoque excuſetur ſi non petat in locum mortui: vt. s̃. titu. j. l. fina. in princ.

o *Præcepto à magiſtratibus.* ergo dedit præſidis pręcepto: vt hîc dicit. ſic inſtitu. de Attil. tu. §. ſed hodie. Sed contra. s̃. de tut. & cura. da. ab his. l. nec mãdãte. Sol. vt ibi.

p *Datus eſt.* tutor ergo datur habẽti tutorẽ ſed hoc caſu permittitur: vt s̃. de teſtamen. tu. l. ſi q̇s ſub conditione. Accur.

de in priuatione quæ fit propter delictum vel contumaciã quia quanuis ſit priuãdus ipſo iure, intelligitur ſecuta ſentẽtia. no. in ca. accepta. in ver. imo plus eſt de reſti. ſpo. Bald. in. c. 1. pe. col. quibus mod. feu. amit.

q *Pro eo.* ſ. tutore, puta fideiuſſores. Accurſius.

r *vel magiſtratus.* nõ autẽ fideiuſſores magiſtratuum. ſic. j̃. de magiſtra. conuenien. l. j. Accur.

s *Facere debuerit.* citius quàm fecit.

t *Aliàs.* ſ. quando non eſt diuiſa tutela: vel eſt inter ſe. Item exigitur ꝙ geſſerint omnes: vt. j̃. de magi. cõ. l. ſi duo. ſiverò vnus geſſiſſet, alius nõ, primò cõuenitur magiſtratus q̃ tutor qui non geſſit, niſi imputet non gerenti ꝙ cõtutorẽ nõ accuſauit ſuſpectũ, vel tardè, vel accuſando ꝑdidit iura eius: vt. j̃. de tut. & ra. diſtrahen. l. j. §. nũc tractemus. Azo. & C. de diui. tu. l. ij. Accur.

* In arch. erat, excuſati, ſed Taurell. ſic ait ſe emendaſſe, aut legendũ ita eſſe conieciſſe.

u *Excuſſi fuerint.* aliàs excuſati. ſub. propter inopiam: aliàs excuſſi, ſ. per executorem.

x *Collegam.* ſ. q̃ magiſtratum, qui col. &c.

y *Dimidias.* quid autẽ ſeruetur tunc, ſupra dictum eſt.

† Facit ad hunc text. c. 1. cum glo. 1. extra de trãſactio.

z *Ipſo iure.* vt infra de ſolu. l. ſi pupilli. etiã ſine iudice, ſecundum R. hîc cum iudice: vt no. ſupra §. tutor.

a *Donare.* niſi in caſib. vt no. s̃. eo. l. tutor.

b *Deminuendi cauſa.* ſed bona fide bene poteſt tranſigere: vt infra de fur. interdum. §. qui tutelam. & C. de tranſac. l. pręſes. & fa. C. de pac. l. pactum. & de iureiu. l. iuſiurandum. §. ſi tutor. & infra pro emp. l. qui fundum. §. ſi tutor. & ſupra eo. l. tutor qui tutelam. & de offi. procu. Cæ. l. j. §. ſi rem. & C. eo. l. non omni. & j̃. de fur. l. tutor. & inſti. qui. alie. licet. §. pe. & §. fina.

T*itium.*] CASVS. Filiis meis dedi tutores Titium extraneum, & Mæuium fratrem meum. & ita ſubiunxi: Volo quòd omnia gerantur cum conſilio Mæuij fratris mei: & quod ſine eo fiet, nolo ratum eſſe. & volo quòd Mariana & Ianuaria æſtiment quantum eſt neceſſe filiis meis quolibet die pro alimentis. poſtea debitores pupillares ſoluerunt ſoli Titio. certè non liberantur. Item non ſtatur arbitrio dictarum mulierum de alimentis, imò committitur arbitrio boni viri. [TVTORES.] Quidam pupillus

UNED

habebat tutores pro rebus Italicis, & alios pro prouincialibus: in Italia autem inuenerunt tutores Italici inſtrumenta debitorum prouincialium: nunquid tenentur ea exigere? certè non, ſed debẽt hoc manifeſtum facere tutoribus prouincialibus. [A MATRE.] Tutor à matre datus filiis ſuis, ſi diſtrahat bona pupillorum, ea à poſſidentibus vindicabunt pupilli. [PRÆFECTVS.] Teſtator dixit, pecuniam quam relinquo filiis meis, nolo mutuari aliis. ſed ſi tutores volunt ſibi retinere, & ſoluere de lib. iiij. denarios placet mihi. & tutores dixerunt, placet nobis. poſtea tutores aliis mutuauerũt dictã pecuniam ad tres denarios libram. certè ipſi tenẽtur præſtare pup. iiij. denarios de libra dictæ pecuniæ. [LVCIVS.] Quidã inſtituit ſibi heredem Lucium Titiũ. iſte Luci⁹ à tutore quorundam pupillorũ mutuam pecuniã accepit, & rem dictæ hereditatis ei obligauit. procedẽte tempore fiſcus abſtulit dictam hereditatem Lucio Titio, eo ꝙ ipſe non vindicauit mortẽ illius qui eum heredem inſtituerat: & ſic dictũ pignus abſtulit dicto tutori. vnde nõ poteſt eſſe ſalua pecunia pupilli cum ipſe Lucius Titius eorũ debitor fortè non ſit ſoluẽdo. nunquid erit iſtud nomen periculo tutorũ? & certè non. [ALTERO.] Duo fratres erãt ſocij omnium bonorum. vnus deceſſit filio impubere relicto herede, & eius impuberis fuit tutor frater ſuperſtes, & omnes res cõmunes ſibi tutori & nepoti vẽdidit cuidã bona fide, & habuit pretium. poſtea dictas res emit ſuo nomine, & negotiatus eſt ſuper eis, & multa lucratus eſt. finita poſtea tutela petit ab eo pupillus medietatem lucri. certè nõ poteſt: ſed vſuras de ſua parte pecuniæ bene poteſt ab eo petere. [TVTOR.] Cum diuiſa eſſet adminiſtratio inter tutores prouinciales & Italicos: creditor pupilli prouincialis conuenit tutores Italicos, & ipſi ei ſoluerunt. certè bene reputabunt hoc pupillo in ratione. Viuianus.

* Flo. πάντας.

* Fla. repperierunt.

XLVII. SCÆVOLA *libro ſecundo Reſponſorum.*

Titium & Mæuium[a] tutores quis dedit, & [ita] cauit: Βούλομαι καὶ παρακαλῶ πάντα* γίνεσθαι μετὰ τῆς Μαιβίου τοῦ ἀδελφοῦ μου γνώμης· καὶ δίχα αὐτοῦ τὸ γινόμενον ἄκυρον ἔστω. [id eſt, Volo[b] & rogo omnia fieri cum Męuij fratris mei conſilio: & quod ſine eo fiet, irritum ſit.[c]] Titius ſolus à debitoribus exegit. an liberati eſſent? Reſpondi, ſi & adminiſtrationẽ Mæuio dediſſet,[d] non rectè ſolutum. *Quantum autem filio meo diurnum ſufficiat,*[e] *Marina & Ianuaria æſtimabunt.* Quæro, an cõtenti eſſe debeant tutores arbitrio[f] mulierum. Reſpondi, ſumptũ boni viri arbitrio faciẽdum.

Ad tutorem apud quem inſtrumenta ad adminiſtrationem alterius pertinentia reperiuntur, pertinet alteri notũ facere: aliàs tenebitur. Bartolus.

Tutores dati ad res Italicas, inſtrumenta Romæ repererunt* debitorum prouincialium,[g] vt pecunia Romæ, aut vbicunque petitum fuerit, ſoluatur. Quæro cum neque debitores in Italia eſſent, neque eorũ prædia, an hæc exactio ad Italicæ rei tutores pertineat. Reſpondi, ſi prouincialis contractus eſſet, non pertinere:[h] reſpicere tamen ad officium eorum,[i] ne inſtrumentorum[k] ignorantia[l] contractus eos ad quos[m] adminiſtratio pertineret lateret.

Res non legitimè venditas poteſt pupillus vindicare. Bartolus.

A matre datus teſtamento tutor, cum putaret[n] ſe tutorem eſſe, diſtraxit[o] bona materna & paterna pupillorum, & deceſſit nõ ſoluendo.[p] quæritur, an pupillus res poſſit vindicare. Reſpondi, ſi manent[q] res pupilli, vindicari ab eo[r] poſſe.

Ea quæ tutor poteſt facere pro pupillo, & pro ſe licitè, faciendo ſimpliciter, videtur pro ſe facere. Bartolus.

Præfectus legionis ita teſtamẽto cauit, *Volo vt ſit in arbitrio tutorum filii mei, ſi voluerint huius ſummæ*[ſ] *vncias inferre vſurarum nomine, ita ne nummi diſpargantur.* Quæro, ſi apparuerit pecunia fœnerata[t] à tutoribus, iudicio tutelę vncias* vſuras, an verò eas quas ſtipulati ſunt, præſtare debeant. Reſpondi, ſi ſecundum voluntatem defuncti elegiſſent vſurarum præſtationem, neque pupilli nomine in fœn⁹ dediſſent;[u] id præſtatur, quod teſtator voluiſſet.

Damnum ſubitò emergens in re pignorata, tutori non imputatur. Bartolus.

a *Titium & Mæuium.* hic Mæuius erat frater teſtatoris.

b *Volo.* ſequitur Græcum, volo, vſque illuc, Titius &c. ſecundum Azo.

c *Irritum ſit.* ergo nec ob. infra de ſolu. l. quòd ſi fortè. §. j.

d *Dediſſet.* alioquin ſi non eſſet contutor, & ſic non haberet adminiſtrationem, ſecus eſſet: vt infra ea. l. §. j. & ſupra. e. l. quidam. §. Papinianus. quæ ſunt contra. & facit ſupra man. l. idémq;. §. ſi quis & ſupra de exerci. l. j. §. ſi plures. Argu. contra. ĵ. de condi. & demõſtra. l. cum tale. §. ſi arbitratu.

ADDITIO. Dic quòd contraria loquuntur in eo qui habet poteſtatem ab homine. vnde ſi ab homine adiiciatur quòd faciat cum conſilio alterius, valet iſta adiectio: & eſt ſequenda. hîc loquitur in tutoribus, qui licèt ſunt nominati à teſtatore, officium tamen habent à lege: vt. l. j. in princ. ſupra de tute. Ideo teſtator adiiciendo, quòd faciat cum conſilio alterius extranei vel contutoris non habentis adminiſtrationem, non poteſt officium datum à lege infringere: vt hîc, & d. l. cum quis. in princip. & §. j. s̃. ea. l. ſecundum Bartol. hîc.

d *Dediſſet.* & bene dedit adminiſtrationem Mæuio fratri ſuo: vt cum dixit in principio. l. Titium & Mæuium tutores do &c. ſic ergo non rectè ſolutum eſt Titio tantùm.

e *Sufficiat.* ad alimenta. Accurſius.

f *Arbitrio.* cum non ſint tutrices: vt ſupra eod. l. quidam. §. Papinianus: alioquin contra: vt ſupra proxi. dixi. Sed nunquid exquirent tutores opiniones mulierum? Reſpon. non: quia tutores plenam adminiſtrandi habent poteſtatem. ſecus ſi filiis non inſtitutis legaſſet alimenta arbitrio illarum, tunc exquireretur earum arbitrium: & ſi iniquũ eſſet corrigeretur: vt. ĵ. de le. ij. l. j. & de an. leg. l. ſi cui annuum. hîc autem filios inſtituerat, & eis præſtari alimenta arbitrio mulierum voluit, quaſi ipſæ tutrices eſſẽt: quod eſſe non potuit. Azo. vt ſupra de teſt. tute. l. iure noſtro. & facit ad. l. iſtã ſupra pro ſoc. l. ſi ſocietatem. §. fina. & l. ſeq. & infra de verbo. obliga. ſi quis arbitratu. & ĵ. de oper. lib. l. ſi libertus.

g *Prouincialium.* continebatur autẽ in illis inſtrumentis, vt pecunia &c. Accurſius.

h *Non pertinere.* vt & s̃. e. l. vel in partes. Sed cõtra. s̃. eo. l. tutores qui. §. heres. ſed ibi bene pertinebat ad eum.

i *Officium eorum.* tutorum Italiæ.

k *Inſtrumentorũ.* & hoc dico &c.

l *Ignorantia.* i. propter ignorantiam cõtractus laterent &c. & facit. s̃. tit. j. l. fi. §. fina.

m *Ad quos.* tutores ꝓuinciæ. & not. quòd tenetur vnus docere aliũ de eo quod pertinet ad adminiſtrationẽ docti. & fa. s̃. eo. l. tutores qui poſt. §. heres.

* vnciarias vſuras: quas interpretatur Budæus quæ ſingulos nummos è centenis quotannis efficiunt. Vide Augu. lib. 2. c. 10. Tutor contutorem docere tenetur.

n *Putaret.* non tamen erat niſi confirmaretur: vt & ſupra de confir. tut. l. j.

o *Diſtraxit* de facto. de iure enim nõ tenet: & ideo vindicat: vt hîc & ĵ. de reb. eo. qui neq;. & C. de tu. & cura. qui ſa. nõ de. l. in dubiũ & ĵ. de do. excep. l. apud Celſum. §. ſi quis non tutor.

p *Non ſoluendo.* idem ſi eſſet ſoluendo: vt. C. ſi tut. vel cura. l. etiã. ſed tunc poſſet aliquid conſequi pupillus agendo contra heredẽ tutoris. nam contra eum agere poteſt ſi velit: vt ſupra eod. l. tutores qui. §. j. & ij. & §. curatores teſtamento. Item cum deceſſit non ſoluendo, in hereditate eius non eſt locus legi: vt infra de here. inſtit. l. ſi quis ſolidum. Azo.

q *Si manerent.* ſi, i. quia. nec enim potuit præſcribi pupillo: vt. ĵ. de acquiren. re. do. l. bonæ fidei. in fi. j. reſpon. Azo. Vel pone conditionaliter. & dic manerent, i. extarent. idem & ſi eſſe deſierunt dolo poſſidentis, vel ſi ſciens tutorem eum non eſſe emiſſet. Hug.

r *Ab eo.* emptore.

ſ *Huius ſummæ.* puta. c. marcharum quas habebat in arca in ſterlingis. & dic quòd teſtator timens ne pecunia prædicta diſpergatur vel perdatur ſi tutor eam mutuet diuerſis nominibus, voluit vt eſſet apud tutorem, & faceret quod vellet: & daret pupillo vel vnciam de libra, vel denarium de ſolido in capite anni. nam vncia eſt duodecima pars aſſis. licèt plus ab aliis tutor percipiat: & valet hoc legatum: vt infra de leg. iij. l. fideicommiſſum. §. ſi heres. nũc ergo non habet pupillus niſi vnum nomen, ſcilicet tutorem. & facit. s̃. eo. l. iij. §. apparet.

t *Fœnerata.* non nomine pupilli.

u *Dediſſent,* quia tunc tenerentur præſtare quas ſtipulati eſſent: tũ quia nomine pupilli fœneraſſent: tũ quia hoc faciẽdo videtur elegiſſe cõtrarium voluntati defuncti. & facit. C. de ſolu. l. penul. & s̃. man. l. idémque. §. ſi mandauero. & pro ſoc. l. ſi vnus ex ſociis.

Lucius

Lucius Titius [a] mutuam pecuniã à tutore [b] accepit,& rem hereditariã pignori ei dedit [c], poſt triennium iam puberibus [d] his quorum tutela adminiſtrata eſt, fiſco bona defuncti adiudicata ſunt, quia mortem eius heres nõ eſt [e] vltus. Queritur, an id nomẽ pupillus recuſare poſſit. Reſpondi, ſecundum ea quæ proponuntur, id nomen ad onus tutorum non pertinere [f].

Tutor qui eſt debitor pupilli in genere, ſi rem emit ſuo nomine, nõ videtur emiſſe de pecunia pupilli. Bartolus.

Altero ex duobus fratribus ſociis bonorum [g] & negotiationis defuncto, herede filio, patruus tutor venditis omnibus communis negotiationis mercibus,& ſibi redemptis, negotium ſuo nomine exercuit. C Quæſitũ eſt, vtrum cõpendium negotij, an vſuras pecuniæ præſtare debeat. Reſpõdi, ſecundum ea quæ proponũtur, pupillo vſuram, non compendium [h] præſtandum.

Tutor vnius regionis poteſt ſoluere creditori alterius regionis. Bartolus.

Tutor rerum [i] Italicarum conuentus à creditore prouinciali, vbi rem pupillus habuit, ſoluit. Quæſitum eſt, an id tutelæ iudicio reputari [k] poſſit. Reſpondi, nihil proponi cur non poſſit.

XLVIII. HERMOGENIAnus libro primo iuris Epitomarum.

INter bonorũ [l] ventriſque curatorem, & inter curatorem furioſi itémque prodigi pupillíve magna eſt differentia: quippe cũ illis [m] quidem planè [n] rerum adminiſtratio, duobus [o] autem ſuperioribus ſola cuſtodia, & rerũ quæ deteriores [p] futuræ ſunt, vẽditio committatur.

B Tutor qui non eſt ſoluendo ob negligentiam, punietur in corpore. Bartolus.

XLIX. PAVLVS libro ſecundo Sententiarum.

OB fœnus pupillaris pecuniæ per contumaciam non exercitum [q], aut fundorum omiſſam comparationem, tutor ſi non ad damnum reſarciendũ idoneus [r] eſt, extra ordinem coërcebitur.

Caſus fortuitus non imputatur tutori. Bartolus.

L. HERMOGENIANVS libro ſecundo iuris Epitomarum.

C SI res pupillaris incurſu latronum [ſ] pereat, vel argentarius cui tutor pecuniam dedit, cum fuiſſet celeberrimus, ſolidũ reddere non poſſit: nihil eo nomine tutor præſtare cogitur [t].

Eodem modo quo vnus tutor tenetur pro alio, eodẽ modo tenetur fideiuſſor eius. Bartolus.

LI. VENVLEIVS libro ſexto ſtipulationum.

SI duo pluréſve tutores tutelã adminiſtrent, in fideiuſſorẽ [u] quidem in ſolidũ per quemlibet D [x] eorum committitur ſtipulatio. At ſi inter eos diuiſa ſit [y] tutela regionibus (quod plerumque fit) & alius vrbica negotia, ali⁹ peregrina adminiſtret [*]: tũc ex ſubſtãtia cuiuſque rei aut committi cõtra

---

a Lucius Titius. heres cuiuſdam cuius mors erat vindicanda. M.

b A tutore. quorundam pupillorum. Azo.

c Dedit. Lucius.

d Puberibus. ſcilicet factis.

e Heres non eſt. ſcilicet Lucius.& rectè fuit: vt. C. de his quibus vt indig. l. j.& ita apparet modò non tenere obligationem rei hereditariæ.

f Non pertinere. quia tẽpore finitæ tutelæ bonum erat nomen: vt ſupra eod. l. cum poſt. in princip. &. C. de pericu. tut. l. fina. & infra eod. l. Æmilius.

g Bonorum. ſcilicet aliquorum, vel etiam omnium. nam morte ſocij ſocietas finita eſt. Acc.

h Non compendium. imò compendium: vt ſupra pro ſocio. l. actione. §. ſi in rem.&. §. morte.& l. verum. §. in heredẽ. Sol. hic ſuo proprio nomine, nõ communi: vt &. C. communia vtriuſq; iudi. l. ſi patruus. vel vt ibi in. §. ſi in rem. & facit infra de leg. iij. l. fideicõmiſſum. §. ſi quis illicite. argu. contra infra eod. l. qui negotiationem.

ADDITIO. Pro declaratione huius glo. diſtingue ſecũdũ Bar. hîc: Aut negotiatur nomine cõmuni, aut ſuo ꝓprio, aut dubitatur. ſi cõmuni, non eſt dubiũ quòd compendium eſt cõmune: vt dicta. l. cõtraria. Sed ſecũdo caſu quãdo nomine ꝓprio: tũc aut de pecunia cõmuni cum pupillo, aut de propria dubitatur. Si de communi, tunc quia res empta efficitur cõmunis, cõmunicabitur compendiũ: vt. l. actione. §. ſi in rem.& ibi no. ſupra pro ſocio.

i Tutor rerum. id eſt cõtractuum. vel dic, ibi. i. in Italia. ergo poteſt ibi agi: vt ſupra de iudi. l. heres abſens. §. j. & l. omnem. Sed cõtra infra de cur. bo. dan. l. ij. §. quòd ſi per regiones. ſed & illud intelligitur ſecundum iſtam. & facit ſupra eo. l. vel in partes.& l. tutores qui. §. heres.& not. in. l. inter.

k Reputari. ſcilicet pupillo ab iſto tutore.

INter bonorum.] CASVS. Curator bonis vel vẽtri datus nõ habet plenam adminiſtrationem, ſed cuſtodiam, licèt poſſit vẽdere res quæ deteriores futuræ ſunt: ſed curator furioſi, vel prodigi, vel pupilli, vel adulti, bene habet plenam adminiſtrationem. Viuianus.

l Inter bonorum. curator bonorum, & ventris, ex vna parte: alij ex alia. Accurſius.

m Illis. ſcilicet curatori furioſi, prodigi & pupilli.

n Planè. aliàs plenè. & alias plenariè, id eſt indiſtinctè vel indifferẽter ſeu ſimpliciter. nam in aliis diſtinguuntur res perituræ à non perituris. Accurſius.

o Duobus. ſcilicet curatori bonorum, ventris & rerum.

p Deteriores.& facit. j. de here. inſtitu. l. ſi quis inſtituatur.& de Car. edi. l. ſed ſi is. §. quoties.& etiã interruptio vſucapionis: vt j. de mune. & ho. l. j. §. fina. & alia quæ ſunt neceſſaria. nam etiam propter æs alienum ſi dilatio eſt damnoſa, vendit: vt. j. qui. ex cau. in poſ. ea. l. Fulcinius. §. adeo. in fi. §. ſed alij faciũt etiam voluntaria bona. ſed videtur ꝙ tutori aſſimiletur: vt. j. de ven. in poſ. mit. l. j. §. item ſi periculum. Sol. ibi quo ad ea quæ neceſſitatem habent.

A OB fœnus.] CASVS. Tutores pecuniã pupillarem fœnerare debent, vel de ea prædia comparare: & ſi non faciãt, tenentur ad vſuras: & ſi non poſſunt ſoluere, in corpore puniuntur. Viuianus.

q Non exercitum. quia non fœnerauit pecuniam pupilli, vel omiſit fundorum comparationem: quod facere non debuit: vt ſ. eod. l. ita autem.& l. tutor qui §. ſi poſt depoſitionẽ. &. §. ſi depoſiti.&. C. eod. l. niſi. & hoc ſi fecit per contumaciam: vt & infra de ſuſpec. tuto. l. iij. §. tutores. nam ſi nihil poteſt ei imputari, contra eſt: vt ſupra eo. l. cũ plures. §. fina.& l. tutor. §. j. hodie tamen circa fœnerationem eſt ſecus: vt in authen. vt hi qui ob. §. quoniam autem. colla. vj.

r Idoneus eſt. ſic infra de pœnis. l. j. §. generaliter. argu. cõtra ſupra de offic. præſi. l. illicitas. in fi.

ADDITIO. Solu. vt ibi,&. C. de pœnis. l. pœnam. ſecundum Bartolum.

SI res.] CASVS. Si per caſum res pupillares amittãtur, non tenetur tutor. idem eſt ſi depoſuit tutor pecu. pupil. apud quẽdam campſorem qui videbatur celeberrimus, & in veritate quaſi nihil habebat: vt fuit Hieronym⁹ Galeria. Viuianus.

ſ Latronum. computatur hic caſus inter fortuitos: ſed ſecus in furto: vt ſupra nau. caupo. ſtab. l. idem. §. fina.

t Cogitur. non enim tenetur de caſu fortuito, niſi culpa [a] vel pactum precedat vel mora: vt. C. de nego. geſt. l. nego tium. Item hic tenetur cedere actionẽ: vt. ſ. de peti. here. l. item videndum.& facit ad hanc. l. C. de peri. tu. l. iij.& iiij. & infra de reg. iur. l. cõtractus. §. fina. &. C. de pigne. act. l. quæ fortui.

a] Nõ tamẽ leuiſsima: quia pro leuiſsima non tenetur: quã uis poſsit re moueri Bald. in. l. quæ fortuitis. 8 colum. ver. ſed dubitatur de tutore. C. de pigne. act. de qua materia vide per Barto. ibid.& glo. in. l. 1. ſ. de fi. inſtru.

* Flo. adminiſtraret.

SI duo.] CASVS. Magiſtratus dedit pupillo duos tutores ſine inquiſitione, & Titius fideiuſſit pro eis pro rebus pupilli ſaluandis. aut eſt diuiſa adminiſtratio inter eos: aut non. ſi non eſt diuiſa: vno malè gerente in tota tutela aliquid fideiuſſor prędictus inſolidum tenetur. ſi autem eſt diuiſa,& vnus malè adminiſtret, in parte alterius non tenetur fideiuſſor. Viuianus.

u In fideiuſſorem. dic hunc fideiuſſiſſe nomine ſingulorũ tutorũ,& E nomine omniũ negotiorũ pupilli. ſed in ſequẽti caſu licèt teneatur ꝓ quouis tutore, nõ tamẽ pro oĩbus negotiis pupilli noĩe ſingulorũ tutorũ, ſed huius nomine pro iſtis: iſtius noĩe pro illis teneatur.

x Per quemlibet. i. pro quouis tutorũ delinquente. vnde patet quod pro omnibus fideiuſſit rem pupilli ſaluam fore. ſed. j. nõ pro quouis delinquente, quia non pro eo qui delinqueret extra ſuam adminiſtrationem. Item in alio poteſt eſſe differẽtia, quia hîc vno delinquente tenetur & alter contutor. vnde poteſt dici fideiuſſorem teneri etiam pro non delinquẽte: quod infra non eſt: quia non tenetur pro delinquente, nec pro non delinquente.

y Diuiſa ſit. non audeo dicere à teſtatore: quia tũc non ſatiſdãt niſi inter ſe: vt inſti. de ſatiſ. tu. §. j. dic ergo à iudice. Sed pone quod ſit diuiſa ab eis inter ſe. videtur fortè quod quilibet ꝓ ſua adminiſtratione eſſet primò cõueniẽdus. Itẽ eius fideiuſſor,& poſtea alius qui alia bona adminiſtraſſet. & ſic video quod primò conuenitur qui adminiſtrauit: & poſtea qui nõ adminiſtrauit: vt ſupra eod. l. tuto-

res.§.in eum.&c.C.ſi tut.non geſ.l.fi.&.C. de diui.tu.l.fin. & hic in fi.dicit, quantum enim,&c. ſed ſecundum Azo. & H. verius puto tunc habere electionem pupillum quem ex tutoribus velit conuenire in ſolidum,& ſic fideiuſſorem:vt.C.de diui.tu.l.ij.

a *Experiri.* ſi experiatur contra debitorem cuius exactio ad ſe non pertinet, delinquit, ſed pupillo non præiudicat,licèt ſuccumbat: vt ſ.eod.l.vel in partes. & ſic ſtipulatio contra ſe vel fideiuſſorē rem pupilli ſaluā fore non cōmittitur.Item ſi conueniatur extra ſuā regionem rei vindicatione pro rebus ſibi nō commiſſis,ſed alijs tutori:delinquit quidem defendendo ſe:ſed tamen ſtipulatio non committitur contra eum vel fideiuſſorē. & licèt ſuccumbat,non nocet pupillo. ſecus in perſonalibus. nam contra quēlibet tutorem indiſtinctè proponuntur: vt.ſ. e. l. inter. vel aliter dic vt ibi no.

b *Denegata ſit.* ſcilicet adminiſtratio : vt hîc fuit à iudice per diuiſionē quam fecit.&no. quantum,&c. ſic.ſ.pro ſocio.l.actione.§. renūtiare.&.ff.de acquir.here.l.ſi ſeruus eius qui.& facit C. famil. erciſ. l. quoties. & de quadri. præſcript.l.ij.& de præſcrip.xxx. an. l. omnes. & ſ. de vſu. l. qui ſcit. Sed argu.cōtra. ſ. de vſufruct. l.quoties.§. fin. & de mi.l.illud. §. ſi talis. ADDITIO. Dic quòd ibi requiritur ſpeciale mandatum, quia ſub generali veriſimiliter non comprehenditur, vt in caſu illius legis, & in alijs in quibus exigitur ſpeciale mandatum,ſecundum Bartolum hîc.

fideiuſſorem ſtipulationem, aut non committi dicemus. Nam licèt omnes tutores ſint, & tutelā gerant: tamen cum quis de ea re quæ extra ſuā regionem erit, experiri [a] vel ad iudicium vocari cœperit: perinde non committitur ſtipulatio, atque ſi ei adminiſtratio tutelæ permiſſa non eſſet. Quantum enim facit in totū denegata: tantumdem valet ſi in ea re de qua agitur, denegata ſit. [b]

LII. NERATIVS *libro primo Reſponſorum.*

CVrator pro minore [c] non tātùm dotem dare debet, ſed etiam impēdia [d] quæ ad nuptias facienda ſunt.

Ad cōtutorem & magiſtratum pertinet periculū tutoris qui ſatis nō dedit, ſi tempore finitæ tutelæ reperitur non ſoluēdo: aliàs ſecus. Bartolus.

LIII. PAVLVS *libro ſecundo Decretorum.*

AEmilius Dexter magiſtratus ſui tempore datis tutoribus ceſſauerat in exigenda [e] ſatiſdatione: deinde quibuſdam excuſatis, à ſequentibus [f] magiſtratibus Dexter tutor aſſumptus fuerat. [g] creatus conueniebatur in ſolidum duplici ratione: [h] quòd cū magiſtratus eſſet, & tutores dediſſet, ſatiſdationem [i] non exegiſſet. Ex diuerſo dictum eſt, licèt ſatis exactum non eſſet, tamē in diē tutelæ finitæ idoneos fuiſſe tutores, [k] neque ceſſationes [l] curatorum obeſſe tutoribus [m] debere. Pronuntiauit, [n] ſi in diem finitæ tutelæ idonei permāſiſſent tutores, licèt & [o] ſatis [p] non eſſet exactum, curatorum eſſe periculum: ſi minus, [q] tutorum & magiſtratuum: [r] hoc eſt, tunc eſſe periculum eius qui ſuſpectum non feciſſet, [s] aut ſatis non exegiſſet, [t] cum finita tutela non inueniretur idoneus [u] fuiſſe.

Tutor poteſt accipere pecuniā pupilli mutuo à contutore vel à ſeipſo palam & bona fide,& non clam. Bartolus.

LIIII. TRYPHONIVS *libro ſecundo Diſputationum.*

NOn exiſtimo maximis [x] vſuris ſubiiciēdum eum [y] qui à cōtutoribus ſuis mutuā pecuniā pupilli accepit,& cauit, [z] certáſque vſuras ꝓmiſit,quas & alij debitores pupillo dependūt:quia [a] hic ſibi [b] non cōſumpſit,nec clā, nec quaſi ſua pecunia licēter abutitur: & niſi his [c] vſuris à cōtutore mutuū ei daretur, aliūde accepiſſet. [d] Et multū [e] refert, palā apertéq; debitorē ſeu extraneū [f] & quemlibet faceret [g] pupillo: an [h] ſub adminiſtratione tutelæ, pupilliq; vtilitate, latēter † ſua cōmoda pupilli pecunia iuuaret. [i]

LV. IDEM *libro quarto decimo Diſputationum.*

g *Fuerat.* verbum fuerat, cum præcedenti vel ſequenti litera legi poteſt.
h *Duplici ratione.* vna quia tutor fuit, & hanc non ponit, quia pater.altera, quòd cum,&c. Accurſius.
i *Satiſdationem.*rem pu.ſal.fore.

k *Fuiſſe tutores.* ſcilicet dictum eſt.
l *Ceſſationes.* quia neglexerunt cōuenire tutores ſtatim finita tutela:vnde fuerunt in culpa:vt.ſ. eod.l.tutores.§. adoleſcens.&c. l. à tutoribus.§.j.
m *Obeſſe tutoribus.* ſcilicet alijs quos ex facto contutorum nunc voluit conuenire.
n *Pronuntiauit.* ſcilicet iudex ſuper hoc cognoſcens.
o *Licèt &c.* aliàs ei,ſcilicet pupillo. i. ad eius vtilitatē. aliàs &. i. etiā.
p *Satis.*i.ſatiſdatio,&c. & ſic vel ſeruo ſuo vel ſibi, vel ſeruo publico: vt.ff.de magi.conue.l.j. §.exigere.aliàs eſt eis,id eſt,à tutoribus.
q *Si minus.* id eſt, non ſunt idonei tempore finitæ tutelæ.
r *Et magiſtratuum.*ſecūdum ordinem quē dixit tam in magiſtratib' quàm tutoribus.ſ.e.l. Lucius.§. cum teſtamēto.&.ff. de tut.& ra.diſtra. l. j. §. nunc tractemus.&.ff.de magi.conue.l.v.Azo.
s *Non feciſſet.*vt contutores.
t *Non exegiſſet.* vt magiſtratus.
u *Idoneus.* ſcilicet tutor à quo debuit exigi ſatiſdatio.& facit.C.de proba.l.ex perſona.
x NOn *exiſtimo maximis.*i.cōuetis.

† Quia qui malè agit, odit lucem: vt in c.conſuluit. cum gl.ſup verb. odit lucem. extra de offic.dele.

CVrator.] CASVS. Curator adulti debet ei conſtituere dotem nubere volenti de bonis ipſius adultæ, & alias expenſas circa nuptias debet facere. Viuianus.

c *Curator pro minore.*puella.

d *Impendia.* facit ad hoc. C. eo. l. ſumptus. &. l.ſi curatores.& de nup.l. in copulandis. & ſupra de iu.do.l.quæro.&.l. ſiue. & ſupra eo.l.cum poſt.§.j.

AEmilius.] CASVS. Æmilius Dexter tempore ſui magiſtratus dedit tutores quibuſdam pupillis ſine inquiſitione, & ab eis ſatiſdationem rem pu.ſal.fo.non exegit.poſtea depoſuit magiſtratum. & cum excuſati eſſent à dicta tutela quidam ex dictis tutoribus, ipſe Æmilius Dexter fuit datus tutor eiſdem pupillis per ſequentem magiſtratum. poſtea finita tutela omnes tutores erant ſoluendo : ſed tamen poſtea vnus fortè factus eſt non ſoluendo. volebant conuenire pupilli quondam Æmilium Dextrum etiam pro parte illius qui non erat ſoluendo : & quia non exegit ſatiſdationem cum dedit dictos tutores ſui magiſtratus tempore:& quia tutor fuit poſtea ipſe adiunctus.certè propter aliquam iſtarum rationum non poteſt eum pro parte alterius conuenire, cum (vt dictum eſt)omnes tutores erant ſoluendo tempore finitæ tutelæ.Vi-

Magiſtratuū poteſtas multiplex.

e *Ceſſauerat in exigenda.* ſunt enim quidam magiſtratus qui habēt ius exigendi ſatiſdationem tantum,quidam dandi tutores tantūm quidam vtramque poteſtatem habent. qui habent dandi tantùm, non conueniuntur:vt inſt.de ſatiſda.tu.§.neque.&.ff.de magi.conue.l.j.§. neque autem. alij conueniri poſſunt vtili act.tut. vel in factum:vt.ff.de magi.conue.l.fi.& no.inſt.d.§.neque.Accurſius.

f *Sequentibus.*deſiit ergo Æmilius Dexter eſſe magiſtratus.

y *Eum.* contutorem.

z *Et cauit.*de ea reddenda.Et no.quòd tres caſus hîc ponit.Primus quādo à contutore accepit,quod poteſt:vt hîc,&.ff.de aucto.præſt. l.v.in prin.&.§.j.& tunc conuentas: vt hîc : ſi modò non excedant legitimas.Secundus quando clam,quod non licet:& tunc centeſimas:vt ſupra de neg.geſt.l.qui ſine. Tertius quādo palam ipſemet accepit ſibi,quod poteſt:vt hîc,&.ſ. eo.l.quoties.§.non tantùm. & tunc pupillares:vt.ſ.eo.l.tutor qui repertorium.§.quę autem,id eſt quas poteſt pupillus ſtipulari ſecundum conditionem ſuæ perſonæ:vt.C.de vſur.l.eos.§.ſuper.Ad primum caſum facit quod no.C. de contrahen.emp.l.cum ipſe.

a *Quia hic.*hîc latenter intrat ſecundum caſum.

b *Sibi.*bene dixit,ſibi:quia ſi ipſe tutor de pecunia pupilli clā accepit,tenetur ad cēteſimas:vt.ſ.e.l.tutor qui repertorium.§.pecuniæ.

c *His.*ſcilicet conuentis.

d *Accepiſſet.* ſic.ſ.de neg.geſt.l.& in contraria.

e *Et multum.*accedit ad tertium inſerendo adhuc ſecūdum caſum.

f *Extraneum.*No.arg.de tāquàm.ſic.ſ.de adop.l.ſi pater.§.qui duos.

g *Faceret.*ſcilicet tutor.

h *An.* hîc eſt ſecundus caſus.& tenetur ad centeſimas.

i *Iuuaret.* hic & furti tenetur:vt.ff.l.proxi.§.j.& de tu. & ra.diſt.l.j. §.pe.Item facit.ſ.de ritu hu.l.fina.

TRes tutores.] CASVS. Titio pupillo fuerunt tres dati tutores. vnus adminiſtrauit: ſecundus mandauit gerendam cuidam extraneo : & ille extraneus quædam adminiſtrauit , & quædam non. tertius non adminiſtrauit per ſe aliquo modo , nec extraneo mandauit adminiſtrationem, ſed tutori primo adminiſtrāti commiſit ſuam adminiſtrationis partem,& accepit ab eo fideiuſſorem

rem

TRes tutores pupillo dati ſunt.[a] vnus tutelam geſſit, & ſoluendo non eſt: ſecundus Titio gerendam mandauit: & Titius quædam adminiſtrauit: tertius nihil omnino geſſit. Quęſitum eſt, quatenus[b] quiſque eorum teneatur. Et tutorum[c] quidem periculum commune eſt in adminiſtratione tutelæ. & in ſolidum[d] vniuerſi tenentur. Planè ſi pecunia numerata pupilli inter eos diſtributa eſt:[e] non in maiorem ſummam quiſque eorum quàm accepit tenetur. Sed ſi ipſi tutores rem pupilli furati ſunt,[f] videamus an ea actiōe quæ proponitur ex lege duodecim tabularum[g] aduerſus tutorem in duplum, ſinguli in ſolidum teneantur: & quamuis vnus duplum præſtiterit, nihilo minus etiam alij teneantur. Nam in aliis furibus eiuſdem rei pluribus, nō eſt propterea cæteris pœnę † deprecatio, quòd ab vno iam exacta[h] eſt. ſed tutores propter admiſſam adminiſtrationem non tam inuito domino cōtrectare[i] eam videntur, quàm perfidè agere. Nemo denique dicet vnum tutorem & duplum hac actione[k] præſtare, & quaſi ſpecie condictionis[l] aut ipſam rem, aut eius æſtimationem. Non ſolum[m] ergo geſſiſſe tutelā is creditur qui B alij gerendam mandauit:[n] ſed & qui ſatis à contutore accepit rem ſaluam pupillo futuram, eíque permiſit adminiſtrationem totius tutelæ.[o] nec poteſt ſe defendere conſtitutionibus[p] quæ iubent antè cōueniri eum qui geſſit. Item in eo quod nemo geſſit, non vtique eius periculum eſt qui quædam geſſit, ſed communiter omnium. Exigi autem ab eo ſolo periculum ob alia quæ non geſsit, non oportet:[q] C niſi ſiqua talia ſunt, quæ vel conſummationem cœptorum ab eo deſiderabant, vel ita coniuncta fuerunt, vt ſeparari[r] non debuerunt.* Quod autem dicitur,[ſ]

† Ea eſt, in qua nō defenſio facti, ſed ignoſcēdi poſtulatio continetur. Cic. Vide Ant. Augu. lib.3.

* deberent.

rem pu.ſal. fo. poſtmodum finita eſt tut. & inuenitur non ſoluendo tempore depoſiti officij ille qui primus adminiſtrauit. A vnde pupillus quondam volebat conuenire ex perſona illius qui non erat ſoluendo, ſecundum & tertium tutorem. & ipſi dicebāt, nos non deberemus conueniri etiam pro noſtra parte, nedum pro aliena, niſi in ſubſidium, quia nos non adminiſtrauimus: vt.ſ.eo.tutores qui §.in eum. quęritur, quid iuris ſit? & antequā reſpondeat, quædam interſerit à verſic.& tutorum &c. vſque ad ver. nō ſolùm ergo &c. vbi eſt reſpōſio tali modo, quòd allegatio ſecundi & tertij contutoris non valet. quilibet enim eorum geſſiſſe videtur, cū aliis tutelam gerere mādauerint: & ideo ꝑ ſua parte nō debent conueniri in ſubſidium, ſed principaliter: & ꝑ parte cōtutoris non ſoluēdo exiſtentis debent teneri. ſi autē fuit aliquid in tutela quod non fuit per aliquē adminiſtratum, illud debet cōmuniter ad omnium periculū pertinere citra aliquem ordinem ſubſtitutionis, niſi illud non geſtum eſſet appendicium illorum quæ geſſit tutor tutelam adminiſtrans pro parte per extraneū cui mandauit: quia tunc ad eius ſolius periculum debet pertinere. Viſo caſu propoſito vſque ad.§. quod autem &c. reuertamur ad verſi. & tutorum &c. & vltra dicamus. & ſcias igitur quod tutorum adminiſtrātium alij habent diuiſam adminiſtrationem, & alij non. illi qui non habent diuiſam tenentur inſolidum ſi vnus inueniatur non ſoluendo. ſi autem fuit diuiſa adminiſtratio, non tenetur aliquis eorum niſi pro ſua parte. Sed quid ſi tutores ſurripiant res pupilli, nunquid tenētur in ſolidum in duplum actione de rationibus diſtrahendis, & ſi vnus præſtet duplum vni, nihilo minus alij in ſolidum teneantur? Et videtur quod ſic: quia in aliis furibus hoc euenit. ſed tamen non eſt verū: quia tutores ſurripiendo aliquam rem de adminiſtratione, non videntur contrectare vel furtum facere, ſed malè ſe in adminiſtratione habere. ipſe etiam tutor in duplum cōuentus actione de rationibus diſtrahendis, & exactus nō poterit conueniri ad rem ſurreptam vel eius æſtimationem condictione furtiua. QVOD AVTEM. Dictum eſt in prin.huius.l. & in.§. non ſolùm. contutores ſoluendo exiſtentes conueniri poſſe pro contutore non ſoluendo exiſtente. nunquid eſt hoc verū ſemper? & certè non. eſt enim túc tantum verum, quādo tutoribus ſoluendo exiſtentibus imputari poteſt, quòd dicto cōtutori permiſerunt adminiſtrationē cum non deberent permittere: quod ſcire poſſumus ex qualitate perſonæ ipſius contutoris, veluti quia apertè prodigus eſt, vel bona eîus vendita ſunt tempore quo prætor contutorem dedit. iſto enim caſu bene imputatur contutoribus. Item poſſumus ſcire ex intercapedine temporis, puta quia pater qui dedit filiis tutores in teſtamento, ita citò deceſſit poſt teſtamētum à ſe factum, quòd ignorauit aliquid eorum accidiſſe tutori poſt factum teſtamentum, puta quia poſt teſtamētum à patre factum dictus tutor apertè factus eſt prodigus, vel bona ſua venierunt. nam & in iſto caſu imputatur contutoribus quare permiſerunt ei adminiſtrationem. & idem dico quando pater qui dederat tutores filiis in teſtamento, deſtinauit teſtamentum mutare: & non fecit propter mortem citò ſuperuenientem. q.d. ſi vixiſſet pater multo tempore poſt teſtamentum, & ſic præſumeretur eum ſcire tutorem eſſe prodigum, vel bona eius vendita fuiſſe, vel etiam in veritate ſciret, & non repulit eum à tutela filiorum: non imputabitur cōtutoribus quare ei permiſerunt adminiſtrationem: & ſic pro eo non tenebuntur, cum non eſt ſoluendo. Viuianus.

a *Dati ſunt.* à teſtatore vel iudice.

b *Quatenus.* id eſt inquantum. Accurſius.

c *Et tutorum.* altius orditur. Accurſius.

d *Inſolidum.* hoc cum non eſt diuiſa, vel etiam à ſe. aliàs ſecus: vt C.de di.tut.l.ij.&.ſ.eo.l.ſi duo. Accurſius.

e *Diſtributa eſt.* id eſt diuiſa à teſtatore vel à iudice, ne contradicat ſuperiori reſpon.proxi.facit.ſ.depoſiti.l. ſi duo.

f *Furati ſunt.* ſcilicet omnes vnam rem.

g *Duodecim tabularum.* ſcilicet de rationib⁹ diſtrahendis, non autē de actione furti: quia de ea aliud erit: vt infra eod. §. ſed tutores &c. Item quia illa eſt ex legibus, non ex.l.xij.tabu. ſecundum Azo. ſed certè imò eſt ex.l.xij.tab. furti non manifeſti: vt inſt.de noxa.§. ſunt autem. licèt manifeſti prætoria ſit: vt inſtit. de perpe.& tēpo. ac.§.j.

h *Exacta eſt.* vt. C. de condict. fur.l.j. &.j. de fur.l. vulgaris. in fin. & ſ.ad leg.Aquil.l.itē Mela.§.ſi plures.

i *Contrectare eam.* ſcilicet pecuniam.& Ita velamen adminiſtrationis temperat furtū.ſic.j.tit. j.l.j.in prin. Sed ar.contra.ſ. de infamibus.l. athletas.§.ait prætor.

k *Hac actione.* ſcilicet de rationibus diſtrahēdis, quæ datur in duplū pretij rei vel ipſius pecuniæ ſurreptæ, nō in duplum intereſſe: vt infra de tu.& ra. diſtra.l.j.§. conſiderandum. ſic ergo not. duplum non poſſe peti per hanc actionem, & ſimplum per condic. Sed contra ſupra de condi. fur.l.ſi pro fure.§.furti. & pro ſocio.l. rei communis. quæ ſunt contra. Solu. ibi in actione furti, hîc in actione de rationibus diſtrahendis. & hoc quia in vnum ſimplum eſt rei perſecutio: vt infra de tut.& ra.diſtra.l.hac actione.in fin.& hac ratione tollitur per actionem tutelæ: & illa per iſtam: vt.d.titu.l.j.§. in tutela. Sed quare hîc non eſt totum duplum pœna, vt in furto? Reſpon. adminiſtratio tutelæ mitigat delictum: vt hîc dicit, ſed tutoD res &c. Alij ſoluunt quòd nemo dicet, ſcilicet malè. vnde bene dixit, qui dicit peti duplum, & ſimplum. alij quòd ab vno eorum poſſum habere ſimplum, vel duplum, vel ab altero duplum, ab alio ſimplum. cæterum habere duplum & ſimplum ab vno, item & ab alio, nemo dicet. prima placet.

l *Condictionis.* ſcilicet furtiuæ, quæ datur in tutorem: vt infra de tut.& ra.diſtra.l. actione.§.j. & venit in ea res vel æſtimatio: vt hîc, & ſupra de condic.fur.l.in re furtiua. vel id eſt actionis tutelæ quæ eſt condictio, cum perſonalis ſit actio: vt inſtitu.de actio.§.appellamus. item & pœnam furti: ſcilicet duplum dicam venire in actiònem: quia primò act. furti naſcitur quàm tutelæ, quia tutela durante: licèt intentari non poſſit niſi ea finita: vt infra de tu. & ra.diſtra.l. ſi tutor.§. fin.&.l. ſequen. ergo deuoluitur in actionem tutelæ: vt.ſ. de neg.geſt.l.diuortio.

m *Non ſolum.* quia gerentes tenentur in ſolidum: vt.ſ. in princi. E ergo dicit quis dicitur gerere.

n *Mandauit.* vt ſupra eo.l.ita autem.§.geſsiſſe. Sed arg. cōtra infra de excu.tu.l.fi.

o *Tutelæ.* quod fieri poteſt: vt inſti. de ſatiſda. tuto.§.j.

p *Conſtitutionibus.* quarum intentio eſt.C. de diui.tute.l.fi.&.C. ſi tu.non geſ.l.fi.&.ſ. eo.l. tutores.§. in eum.

q *Non oportet.* vt.C.ſi tutor non geſ.l.fi. in fi.

r *Separari.* vt labor colligendæ ſegetis, labor excutiendorum granorum à paleis. & ad hoc infra de magi. conue.l.duo. & ſupra de procura.l. qui proprio.§. item quæritur. & infra de tute. & ra. diſtra.l.ſi tutor poſt. & ſupra de nego.geſt.l.eum actum.&.ſ. de redhibitoria.l.plerunque. & infra ſi quid in frau. pa.l.j.§. quamuis. & C.communia vtriuſque iud.l.poſſeſſionum. Accurſius.

ſ *Quod autem dicitur.* in princi. huius.l. dicitur enim tutorem ibi deſiiſſe eſſe ſoluendo tempore adminiſtrationis, vel non fuiſſe ab initio. & dicitur contutores præſtare debere hoc damnum pu-

pillo:quia dicitur ibi vniuerſos in ſolidū teneri. eſt enim eis imputandum, quia non exegerunt ſatiſdationem, vel non remouerunt eum vt ſuſpectum: vt ſupra eod.l. Æmilius. &.l. etiam. &.l. quoties.§. conſtat. vnde cum non ſit ſoluendo tempore depoſiti officij, alij pro eo tenentur: vt.C.de proba.l.ex perſona.&.C.de diui. tu.l.j. &.ij. ſecus tamen obſeruatur in magiſtratibus: quia non tenentur pro tutore ſi ab initio fuit ſoluendo: vt infra de magiſt.conue.l.j. §.ſi magiſtratus.& ſecūdum hoc ponitur verbum autem, pro certè.

deſiſſe [a] ſoluendo eſſe vel non eſſe, contutores præſtare debere: videamus qualē intellectum habet. id eſt, vtrum ſufficit nihil deminutum eſſe de facultatibus contutoris ex quo tempore datus eſt, ſed eandem faciem patrimonij permanſiſſe: [b] an etſi nihil poſt accidit quod palam faciat deminutionem patrimonij, debet tamen contutor inquirere fortunas contutoris. Sed hoc [c] & ex perſonæ qualitate, [d] & ex tẽporis intercapedine quo teſtamentum factum eſt, vſque ad mortem patris, aliam æſtimationem [e] accipere debet. nam apertè prodigo, [f] vel cuius bona venierunt, licet obreptum [g] fuerit prætori qui decreto eum dedit, permittere [h] contutori adminiſtrationem non debet. [i] Et potuit [k] aliquid pater eorum poſt teſtamentum factum accidens ignoraſſe: aut cum deſtinatum haberet mutare teſtamentum, id non feciſſe.

Rem pupilli iuſtè vēditam poteſt tutor ſibi licitè retinere ſi emptor pretium non ſoluit, & ipſe tutor pretium de ſuo in vtilitatem pupilli conuertit. h. d. & eſt ſingularis & notabilis caſus. Bartolus.

a *Deſiſſe*. ſub.de eo qui dicitur deſiſſe &c.

b *Permanſiſſe*. licet nihil ſit additū,& ſic tunc non ſit culpa: an verò ſit culpa, licet nihil ſit deminutum.

c *Sed hoc*. nunc reſpondet.

d *Ex qualitate*. quæ honeſta eſt, & carens omni ſuſpiciōe: & tunc nō imputatur cōtutori. ſecus ſi erat ſuſpectus, & modicæ fidei. Azo. Itē & de hoc dicit infra ibi, nam aperte &c.

e *Aeſtimationem*. id eſt ſententiam & opinionem. Azo. Et not. quod innuitur hīc quòd etiā ex voluntate patris excuſari poſſit qui nō petit ſatiſdari à cōtutore, ſi pater cum hoc ſciret, talem eum dedit tutorem. ſi autem tempore teſtamenti erat honeſtę vitæ, poſtea ante mortem vel poſt mortē cœpit eſſe malæ, tūc ſecus. Idem ſi credebat teſtator eum alterius vitæ quàm erat.

f *Prodigo*. ſcilicet contutori: quod eſt.j̃. & ecce perſonæ qualitas, non autem hīc intercapedo: quia à iudice fuit datus: vt ſubijcit.

g *Obreptum*. id eſt per mendacium impetratum. ſic infra de re.eo. l.magis.§.pe. & de fideicommiſ.lib.l.cum verò.§.penul. (Obrepere quid ſit.)

h *Permittere*. ſcilicet prætor.

i *Non debet*. etiam ſi ſatiſdet prodigus: quia ſatiſdatio &c. vt.j̃.de ſuſpe.tu.l. quia. Item no. conſiderari ſtatum eius cuius bona veneunt. ſic & ſupra de procura.l. Titius. Item no. quod hīc loquitur de tutoribus datis in teſtamento vel à iudice vel etiam à lege iam adminiſtrantibus: & vnus vult ſibi ab alio ſatiſdari vel propter paupertatem, vel ſuſpicionem, vel quia trāſfert in eum adminiſtrationem: vt in prin. huius.l. non autem loquitur in ipſa confirmatione: quia tunc non dicerentur cōtutores adhuc. Item qualiter alicui eorum imputaretur culpa, cum adhuc tutor non eſſet? Item poteſt dici quod prius dixit, ſi iam confirmati erant, licet nōdum adminiſtrare incepiſſent. (Perſonæ ſtatus conſiderandus eſt.)

k *Et potuit*. hīc eſt intercapedo, & etiam perſonæ qualitas. & facit.s̃.de confir.tuto.l.in confirmando.&.l. vtilitatem.

T*vtor.*] CASVS. Tutor vendidit animalia pupilli Titio, puta x.boues. Titius non vult ſoluere pretium niſi pro quinque. tutor retinuit ſibi alia quinque: & poſuit pro eis tantùm pretij in rationibus pu. quantùm ei Titius conuenerat: & hæc omnia bona fide fecit,& palam. poſtea deceſſit hic tutor herede relicto. quæritur, vtrum pu. poſſit vindicare dicta animalia & eorum fœtus ab herede tutoris? Et dicitur quòd non. Viuianus.

l *Tutor rerum*. Vel dic quod ſeruari non poterant res iſtæ & animalia. Vel dic quod erant ſuperuacua. Vel dic quod loquitur iure iſto: ne ſit contra.C.e.l.lex. in fine. Vel dic, cum decreto vendita. Item ad bruta animalia referas: non ad ancillam, cuius partus non dicitur fructus: vt.s̃.de vſuris.l.in pecudum. & ſic non haberent locum ſequentia.

m *Idem*. ſcilicet pretium, vel idem tutor.

n *Tulit*. id eſt expendit.

o *Defuncto tutore*. idem ſi eo viuo quantum ad fructus fructuum, quia non videtur prædo qui pretium numerauit: vt.s̃. de peti.he. re.ſed & ſi lege.§.ſcire. Accurſius.

A

p *Non poſſe*. ergo tenet emptio quam ſibi fecit ſe auctore. & ſic eſt contra.j̃.tit.j.l.j.&.l.v.§.item ipſe tutor. quæ eſt contra. Sol. non vindicat niſi reddat quod in vtilitatem ſuam verſum eſt, ſecundū quoſdam: vt.C.de præ. mi.l. ſi prædium. Vel ideo non vindicat, quia vſucapta ſunt ab herede tutoris titulo pro herede: vt.j̃. pro here.l. plerique. & erit hoc in extraneo herede, non in ſuo: vt.C. pro herede.l.nihil. Item & in extraneo ita demum ſi tutor habuit bonā fidem: licet in iure erraret: vt ſupra de peti.here.l. ſed & ſi lege. §. ſcire. Argu. contra.s̃. de iur. & fac. igno.l.iuris ignorātia.& l.error. ſed dic vt nota. in.d.§.ſcire. ſed M. dixit extraneum poſſe vſucapere etiam ſi defunctus habuit ſcientiam rei alienæ. Et not. quod hęc in herede non in tutore habent locum: cui iuris error nocet quātum ad vſuca. vt infra de vſuca. l. nunquam. Vel tertio ideo non vindicat, quia bona fide percepit fructus tales: non quòd ipſe tutor à ſe potuerit emere. & hæc ratio eſt bona in natis ex animalibus pupilli, qui ſunt fructus: nō in ipſis principalibus in quibus remanent primæ duæ ſolutiones. Vel dic quartò ad omnia quæ hic palam & bona fide emit: vt infra tit.j.l. pupillus.§. ſanè. &.C. de contrahen. empt. l. cum ipſe. Et prædictis modis ſoluuntur alia contraria de contrahen. empt.l. non licet. & leg. ſi in emptione. §. fina.

LVI. SCÆVOLA *libro quarto Digeſtorum.*

B

TVtor, rerum [l] & animalium pupilli venditionē fecit: ſed quædam animalia, emptoribus pretium non ſoluentibus, retinuit, & apud ſe habuit. pretium idem [m] rationibus pupilli accepto tulit. [n] ex his aliquot nata ſunt. defuncto tutore [o] heres eius eandem tutelam adminiſtrauit, & animalia annis plurimis poſſedit. quæſitum eſt, an cum is cuius tutela adminiſtrata eſt, annis vigintiquatuor* eſſet, iure animalia vindicaret. Reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, pupillum ea vindicare non poſſe. [p]

(* Vulg. annorum quatuordecim. & hæc melior eſt.)

C

Imputatur tutori ſi ex inſtrumentis in inuentario exemplatis potuerit conuenire debitores, & neglexit. Bartolus.

LVII. IDEM *libro decimo Digeſtorum.*

CHirographis debitorum incendio exuſtis, cum ex inuentario tutores [q] conuenire eos poſſent ad ſoluendam pe-

D

C*Hirographis.*] CASVS. Tutor coram iudice inuentariū rerum pup. fecit, & ibi inſtrumenta pup. poſuit, ſicut moris eſt. poſtea dicta inſtrumenta cōbuſta ſunt caſu. tutor non conuenit debitores qui continebantur in dictis inſtrumētis cōbuſtis, cum poſſet eos conuenire ex inuentario: & hoc fecit dolo vel culpa. certè ſi debitores prædicti efficiantur non ſoluendo, tutor tenebitur pupillo. [A B E O.] Titius fuit accuſatus de aliquo maleficio coram præſide, & præſes eum relegauit, & in ſententia ademit ei omnia bona. ipſe appellauit, & præſes appel. nō recepit. vnde ipſe iuit ad imperatorem,& tantū ei cum amicis ſupplicauit, quòd fecit recipi dictam appel. pendente hac app. quidā pupillus cum auctoritate tutorum ſuorū emit à dicto Titio fundum de dictis bonis. poſtea app. fuit pronūtiata iniuſta,& prima præſidis ſentētia confirmata in qua ademerat bona Titio prædicto. vnde fiſcus abſtulit pupillo dictū fundum. nunquid recuperabit à tutoribus? Et dicitur quod ſic. Viuianus.

E

q *Tutores*. aliàs cōtutores.i. qui ſimul erāt tutores. ſed tria quæro. Primò quo modo probatur per exēpla: vt in authen. vt ſpon.lar.§. ij.col.viij. quæ eſt cōtra: Reſpō. auctoritate iudicis fuit publicatū: vt in authen.vt fra.ſi.§.illud. col.viij. ſicut fit in teſtamento cōdito in ſcriptis: vt.C.de teſta.l.ij. Ideoq; dicas ſecundū Az. quod tota ſeries inſtrumentorū cōtineri debet in inuētario: licēt ſecus in creditorib⁹: vt.j̃.de bo.aucto.iud.poſ.l.ſi. Secūdò, nūquid ſufficeret probatio amiſſionis ſeu caſus: Reſp. nō: vt.C. de teſti.l.teſtium.in fi. niſi contra illū qui cauſam amiſſionis pręſtitiſſet: vt.C. de probatio.l.ſi de poſſeſſione. Tertiò quo mō ꝓbatur per exēplum, cū nec ipſum chirographū probaret? Reſp. quia in eis fuerat ſubſcriptio triū teſtiū,& cauſa debiti adiecta, & ſic ꝓficiebat ad cōparationē literarū & ad veritatē adiuuādā ſi aliud adminiculū eſſet: puta vnius teſtis: vt.C.de probatio.l.inſtrumēta.& de nō nu.pec.l.generaliter.&.C. de fide inſtru.l.cōparatiōes. nō dico quod ſupereſſent teſtes qui interfuerint (Exēpla an probent.)

terfuerint confeſſioni factæ cauſa adiecta: quia tunc per eos ſolos probaretur, ſecundum Azonē & Hug. ſed non video qualiter fiat comparatio. quia combuſtum eſt, & inuentarium habet alias literas ex quibus non fiet comparatio. Item nec veritas poterit inueniri, cum ſit cōbuſtum. quare dicas quod hæc chirographa fuerūt publica inſtrumenta. cū enim dicantur à chir, quod eſt manus, & grapho quod eſt ſcribo: ita inſtrumenta publica ſicut priuata poſſunt dici chirographa: ſicut largè ponitur. C. etiā ob chirographaria pe. in rub. Item collige hîc inuentarium debere fieri coram iudice ordinario, cū fuerit publicatio facta: vt & no. C. eo. l. tutores. & nota. ſupra eo. l. tutor qui repertoriū. in princi.

* Sic Flor. & vulg. & in omnib. manuſcript. ſūt tamen qui non verentur emēdare PROPRIOS. quæ lectio tametſi videtur recta, tamen nō eſt contra fidē librorū inuehenda, præſertim cùm & lectio Flor. defendi poſſit.

a *Aut ad nouationem.* id eſt ad promiſſionē nouam faciendam. & ſic no. quòd ſi amiſi inſtrumentum, cogitur de nouo debitor promittere. vel ſi eſt imbreuiatura, iterum fiet.

b *Adprobatum.* à patre pupilli: quia præſumitur pro tutoribus: quia iam cōuenerant quoſdā debitores: vt prædixi. Item & quia qui dolū dicit &c. vt. ſ. de proba. l. quoties. §. qui dolo. & poteſt hîc not. quod eſt C. de pign. actio. l. ſi creditor. verùm hîc nō dicit amiſiſſe, ſed prætermiſiſſe. & de his dixi. ſ. de edend. l. ſi quis. §. fin. & l. ſequen.

c *Ademptis.* ſcilicet expreſſè, non tacitè: vt. C. de pœnis. l. deportatorum. & infra de interdi. & releg. l. relegatorum. §. ad tempus. Vel dic quod nec expreſsè, licet factum teneat: vt in. d. §. ad tempus.

d *Ablatus eſt.* Sed cōtra videtur, cum agatur ex ſecunda ſententia tantùm, cuius tempore hęc res erat alienata: vt. ſ. de iis qui no. infra. l. furti. §. j. Reſpon. officium iudicis imploratur, vt alienatio facta pendente appell. reſcindatur: quia nihil no. penden. app. &c. vt. j. nil. no. penden. appel. Azo. Item contra. ſ. eod. l. Titium. §. Lucius. Sed ibi non erat mota controuerſia vel lata ſententia tempore alienationis, hîc ſic. Item ibi tutores ignorauerunt: hîc ſciuerunt factum: propter quod abſtinere debebant.

e *Priori.* alias prioris. ſ. iudicis prioris. aliàs priori. Accurſius.

cuniam, aut nouationem [a] faciēdam cogere, cum idem circa priores * debitores propter eundem caſum feciſſent [&] id omiſiſſent circa debitores pupillorū: an ſi quid propter hanc ceſſationem eorum pupilli damni contraxerunt, iudicio tutelæ conſequantur? Reſpondit, ſi adprobatum [b] fuerit eos tutores hoc per dolum vel culpam pretermiſiſſe, præſtari ab his hoc debere.

Facta appellatione pēdente, ſi appellans ſuccumbit: officio iudicis appellationis in ſtatum priſtinum reponuntur. Bartolus.

Ab eo qui ſententia præſidis bonis ademptis [c] relegatus erat, cum ex permiſſu principis appellatio eius recepta ſit, quam is qui pronuntiauerat, non receperat, fundum emerat pupillus, interuenientibus tutoribus: & appellatione iniuſta pronuntiata, fundus ei ablatus eſt. [d] quæſitum eſt, an tutelæ iudicio pretium fundi pupillus cōſequi à tutoribus poſſit. Reſpondit, ſi ſcientes emerūt ab eo qui in ea cauſa eſſet, vt obnoxius ſententiæ priori [e] eſſet, tutelæ iudicio eos teneri.

Si tutor facit id quod teſtator iuſſit, præſumitur in dubio nomine pupilli facere, licet non exprimat. Bartolus.

LVIII. IDEM *libro vndecimo Digeſtorum.*

QVi negotiationem per Pamphilum & Diphilum prius ſeruos poſtea libertos exercebat, ſuo teſtamento eos tutores reliquit, & cauit vt negotium eodem more exerceretur, quo ſe viuo exercebatur: hiq; tutelam adminiſtrauerunt non tātùm cum impubes patroni filius fuiſſet, ſed etiam poſt pubertatē eius: ſed Diphilus quidem cum incremento negotiationis rationes obtulit: Pamphilus autem putauit reddere oportere nō ad incrementum negotiationis, ſed ad computationem vſurarū, vt in tutelæ iudicio ſolet. Quæſitū eſt an ſecundum voluntatem defuncti, exemplo Diphili Pamphilus quoque rationē reddere debeat. Reſpōdit debere. Claudius Tryphoninus: quia lucrum [f] facere ex tutela non debet. †

Quod tutor ab alio exigit nomine ſortis vel vſurarū, quantùm ad eum loco ſortis habetur. Bart.

Ex duobus tutoribus pupilli altero defuncto adhuc impubere pupillo: qui ſupererat, ex perſona pupilli ſui iudice accepto [g] conſecutus eſt cum vſuris quantum [h] ex tutela ad tutorē defunctum peruenerat. quæſitum eſt, iudicio tutelæ quo experitur pubes [i] factus, vtrum eius tantùm portionis [k] quæ ab initio ex tutelæ ratione peruenerat ad defunctum contutorem, vſuræ veniant: an etiam eius ſummæ [l] quæ ex * ſortis vſuris pupillo [m] aucta, poſt mortem eius ad ſuperſtitem æquè cum ſorte tranſlata ſit, aut transferri debuit. Reſpondit, ſi eam pecuniam in ſe vertiſſet, omnium pecuniarum vſuras præſtandas, [n] quòd ſi pecunia manſiſſet in rationibus pupilli, præſtandū quod bona fide percepiſſet, aut percipere potuiſſet, ſi * fœnori dare cum potuiſſet, neglexiſſet: [o] cum id quod

Qui negotiationem.] CASVS. Pamphilum & Diphilum ſeruos meos manumiſi, & poſtea feci eos exercere pro me aliquam negotiationem, puta mercariam: poſtea in teſtamento meo dedi eos tutores filiis meis, & iuſſi quòd eandem negotiationem nihilò minus exercerent: vnde ipſi & tutelam adminiſtrauerunt, & negotiationē exercuerūt: poſtea finita eſt tutela, & Diphilus reddidit in tutelę ratione pup. quondā illud quod lucratus fuit ex negotiatione. Pāphilus autē nolebat reddere lucrum ex negotiatione, ſed vſuras pec. pup. quia fortè maius erat lucrum negotiationis quàm vſura. Certè debet conſtringi ad hoc Pamphilus. [Ex DVOBVS.] Titius habebat duos tutores. vnus eorum tutela durante deceſſit. vnde tutor ſuperſtes egit contra heredem eius, & exegit ab eo quicquid tutor mortuus pupillo debebat. poſtea finita eſt tutela: vnde agit pupillus quondam contra tutorem ſuperſtitem: & petit ab eo pecuniam quā exegit ab herede contutoris, & eius vſuras: quæritur, quid iuris ſit? Certè aut dictam pecuniam conuertit in vſus ſuos tutor ſuperſtes: vel piger fuit in ea mutuanda, & tunc tenetur ad vſuras eius. aut non fecit aliquod iſtorum, nec mutuauit, quia non potuit: & tunc nō tenetur. [TESTAMENTO.] Dedi tutores filiis meis in teſtamento. poſtea id teſtamentum eſt ruptum fortè poſthumi agnatione, & ſic nihil valet datio tutorum: vnde tutores prædicti nō adminiſtrabant. poſtea prætor iuſſit eos adminiſtrare. Certè non tenentur de non adminiſtratis, niſi à tempore quo iuſſi fuerunt. [PVPILLO.] Habebam filiam & filium impuberes. filium inſtitui, & filiam exheredaui: ei tamen filiæ reliqui ducenta & eis dedi tutores, Titium pone & Mæuium. Certè iſti tutores debent ſeparare à ſubſtantia defuncti illa ducenta quo citius poſſunt, & ad vtilitatem pupillæ mutuare: & ſi non faciant, tenentur pupillæ.

† Hinc M. Cicero act. tertiâ Verri criminosè obiicit ſceleratum ex tutela pupilli Malleoli lucrum.

Quæſitum. [CASVS. Finita tutela curatores nunc adulto dati conuenerunt tutores, & exegerunt ab eis illud qđ debebant pupillo quodā, & vſuras eius. certè hæc vſura efficitur ſors apud curatores. vnde ita bene tenentur ad vſuras illius vſuræ, ſicut ad vſuras ſortis. Viuian.

* Flo. exorta.

f *Quia lucrum.* idē habes in procuratore: vt ſupra de procura. l. qui proprio. §. procurator vt in cæteris. & geſtore ſine mādato: vt. ſ. de nego. geſt. l. ſi nautem. §. j. & in omnibus, niſi fecerit lucra tanquam quilibet. & ita ſuo nomine, non tanquam tutor vel procurator vel geſtor: vt ſupra ſolu. matri. l. ſi verò. §. item quicquid. & ſic ſoluitur contra. ſ. eo. l. Titium. §. altero. Vel dic quod hîc iſto modo dati ſunt tutores. Vel ibi ſocietas, quæ morte finitur, hîc mandatum poſt mortem inchoandum: vt. ſ. mand. l. ſi verò non remunerandi. §. fi. Et not. hîc quod dixi. C. arbit. tut. l. quicquid. & facit. C. de anno. & tributis. lib. x. l. iudices. & c. ſ. de petit. heredit. l. ſi poſſeſſor. §. quod indebitum. Accurſius.

* Flo. ſed

g *Accepto.* quod facere debet. aliàs vicarius ſuo periculo ſubſtituitur: vt. ſ. eo. l. tutores qui. §. antepenul. Accurſius.

h *Quantum.* puta. c. de ſorte, & xx. de vſuris accepit ſuperſtes tutor ab herede defuncti. & quæritur an dictæ ſortis tantùm, an etiam vſurarum debeat vſurā pupillo ſuperſtes tutor: & diſtinguitur. Ac.

i *Pubes.* contra ſuperſtitem.

k *Portionis.* ſcilicet de centum. Accurſius.

l *Eius ſummæ.* ſcilicet. cxx.

m *Pupillo.* id eſt ad vtilitatem pupilli.

n *Vſuras præſtandas.* aliàs centeſimas, ſi clam. vel pupillares, ſi palam: vt. ſ. eo. l. non exiſtimo.

o *Neglexiſſet.* dicta. c. & xx. exacta. & no. potuiſſet. aliàs ſecus, vt ſupra eo. l. cum plures. in fin. & l. ob fœnus. Accurſius.

a *Fungi debeat.* vt ſupra eod.l.tutor qui. §. antepenultimo. ſubaudi,ergo & in noſtro caſu vſura eſt facta ſors:& ſic præſtabit tutor ſuperſtes vſuram de omnibus. cxx. in his duobus caſibus, ſcilicet cum vertit in rem ſuam,vel quando non fœnerauit cum potuit.

b *Ruptum videbatur.* & in veritate erat:& fortè idem ſi non erat,ſi eſſe probabiliter credebatur:vt arg.s. eo.l. qui iuſſus.

c *Ceſſauerunt.* ab eo tépore. alioquin ſpectaret periculum ad eos:vt s.eo.l.tutores qui.§.j. & ij. &c. §. curatores teſtamento.Azo.

d *Et hi.* à præſide, repete.

e *Tutelam.*id eſt curam nam erant curatores:vt C.de confirman.tuto.l. ſi vt proponis. & hoc ideo ne refragetur regula: quia habenti tutoré &c.vt.s.de teſtamét.tu. l.idem.vel fortè tutores curatores dicerẽtur:maximè ſi ponas ſimul dationem tutoris & confirmationem horũ factam.Item eſt argu.huius.l.ꝙ iſti tutores cõfirmati debent dici datiui non teſtamentarij,cum teſtamentaria ſoleat datiuam præcedere. Azo. vt infra de tu.& ra.diſt. l.ſi tutor.§. ſi teſtamento.Accurſius.

f *Datos.* ad eos, quod eſt infra datos &c.

g *Iuſſi ſunt.*adminiſtrare: & facit infra de excu.tut.l.Gaius.

h *Legauit.* ſ.pater.

i *Collocare.*nomine pupillæ.& facit.s. ea.l.§.ex duobus.in fine.

k *Efficitur.*ſic.s.ea.l.§.ex duobus. &.l. tutor qui. §.ſi vſuras.&.s. manda. l.idémque.§.j.& nõ ob. C.de vſuris.l.ſi.quia hîc eſt facta ſors.

C *Vm hereditas.*] CASVS. Filiam meã impuberem mihi heredem inſtitui,& ei tutores dedi, vnus ex tutoribus qui meus erat creditor, fortè diligebat pupillam pluſquã alij tutores . vnde iuit ad creditores hereditarios & dixit eis: ſciatis quod pu.non adibit hereditaté patris niſi quilibet noſtrum remittat tertiam partem ſui debiti pone.& ſic nõ habebitis quem conueniatis.& creditores dixerunt ei:facias eam adire:& nos remittimus,ſicut poſtulaſti.& ita factum eſt.poſtea prædicti tutores fuerunt dati curatores pu. prædictæ nunc adultæ factæ:& pactum fecerunt cum multis aliis creditoribus hereditariis de parte certa debiti ei ſoluenda . certè prædictus tutor qui creditor erat,debet ſtare contentus ea parte debiti qua fecit ſtare contentos alios creditores hereditarios. Viuianus.

l *Decidit.* id eſt tranſegit.

m *Idem curatores.* ſ.qui ante fuerunt tutores:qui tamen non cogũtur:vt inſti.de excu.tu.§.qui tutelam.niſi eſſet libertus:vt.C. de excu.tut.l.libertos.vel dic idem.ſ.pactum.

n *Accepti.* id eſt dati.

o *Aliquis tutorum.* i.aliquis tutor qui fuit creditor patris.

p *Cum vſuris.* i.ſoluit ſibi ſortem & vſuras,& nihil remiſit.

q *Qui cæteros.* ſ.creditores.& adde quod not. s. de pact. l. cum in eo.& not.quod officiũ ſuum eſt ei dãnoſum.ſed nõ eſt: quia & ſi tutor nõ eſſet,ad idẽ cogeretur.ſ.cõſentire maiori parti. In hoc aute qđ cæteros tenet vocare ad remittédũ,nõ poteſt negari damno ſum eſſe.Itẽ facit.s.de pact.l.iuriſgentium.§.hodie.&.l.maiorem.

ab alio debitore nomine vſurarum cum ſorte datur, ei qui accepit,totum ſortis vice fungitur, vel fungi [a] debet.

Tutores dati inutiliter in teſtamento non tenentur de periculo ante confirmationem contingente. Bartolus.

Teſtamento dati tutores,quod ruptũ[b] videbatur,ceſſauerunt,[c] B in adminiſtratione tutelæ: & à præſide tutor datus eſt pupillo. Iuſſi autem ſunt & hi [d] qui dati erãt teſtamento tutores,tutelã [e] adminiſtrare,coniuncto eo qui à præſide datus, cœperat adminiſtrare. Quæſitum eſt,ex teſtamẽto datos [f] periculum antecedentis tẽporis adminiſtrationis,vtrũ ex apertis tabulis,an ex quo iuſſi ſunt,[g] pertineat ad eos. Reſpondit,ad eos de quibus quæreretur nullum antecedentis tẽporis periculum pertinere.

Tutor tenetur, ſi relictum pupillo negligit à fratre eius petere. Bartolus.

Pupillo herede inſtituto, filiæ exheredatæ duo milia nummorum aureorũ legauit, [h] eoſdémque tutores vtriſque dedit. Quæſitum eſt,an [cum] ex eo die quo duo milia potuerunt à ſubſtantia hereditatis [ſeparare] & in nomina collocare, [i] neglexerint: vſurarum nomine pupillæ tutelæ iudicio teneantur. Reſpondit, teneri.

Quantùm ad recipientem, pro ſorte habetur quod ei ab initio pro vſuris datur. Bartolus.

Quæſitum eſt,an vſuræ pupillaris pecuniæ quas tutores debuerunt, cum ad curatoré transferuntur,in ſortem computẽtur, & vniuerſæ ſummæ vſuras debere curatores incipiant. Reſpondit,omnis pecuniæ quæ ad curatores tranſit, parem cauſam eſſe: quia omnis ſors efficitur.[k]

Pactum quod tutor facit cum creditoribus pupilli, tenetur obſeruare in ſeipſo. Bartolus.

LIX. IDEM *libro vigeſimoſexto Digeſtorum.*

C Vm hereditas patris ære alieno grauaretur, & res in eo ſtatu videretur, vt pupilla ab hereditate paterna abſtineretur: vnus ex tutoribus cum pleriſque creditorib⁹ ita decidit,[l] vt certa crediti portione cõteti eſſent,ac ciperéntq; idem curatores [m] iam viripotẽti accepti, [n] cum pleriſq; creditoribus deciderunt. Quæſitum eſt, an ſi aliquis tutorum [o] creditor patris pupillæ ſolidam pecuniam expẽſam ſibi ex re pupillæ cum vſuris [p] fecerit, reuocari à curatoribus pupillæ ad portiones eas poſſit,quas cæteri quoque creditores acceperunt. C Reſpondit,eum tutorem qui cæteros [q] ad portionem vocaret, eadẽ parte contentum eſſe debere.

In actione tutelæ venit quod factum eſt ab herede tutoris implente inchoata per defunctum. Bartolus.

LX. POMPONIVS *libro octauo Epiſtolarum.*

S I tutoris heres executus eſt [r] D quæ tutor inchoauit, [ſ] tutelæ etiam eo nomine tenetur.

Pupillus tenetur ex culpa tutoris quatenus eſt locupletior, & etiam vltra ſi tutor eſt ſoluendo: ſed liberatur cedendo actionem. Bartolus.

LXI. IDEM *libro vigeſimo Epiſtolarum.*

A Pud Ariſtonem ita ſcriptũ eſt: Quod culpa tutoris pu-

S *I tutoris.*] CASVS. Quædam inchoata per tutorem heres tutoris perfecit.certè eo nomine act.tenetur,quãuis ipſe tutor non ſit. Viuianus.

r *Executus eſt.* quod facere debet. ſimile eſt.j. de here.tu.l.j.

ſ *Inchoauit.*alioquin nõ tutelæ ſed actio. neg.geſto.tenetur:vt not.s.e.l. tutores qui. in princip.

ADDITIO. Idẽ intellige ſecundũ Bart.de omnibus geſtis per heredẽ ad quę tenebatur vt veniãt in actiõe tutelæ, hîc de his ad quæ nõ tenebatur vt veniãt in actione nego. geſt. vt.j. de auct.tuto.l.etiam. & l.ſequenti.

A *Pud Ariſtoné.*] CASVS. Pupillus tutoré habens poſſidebat quandã hereditaté : ex ea hereditate quaſdam res deſiit poſſidere culpa tutoris.nũc ad illã hereditaté agit Titius cõtra dictũ pupillũ hereditatis petitiõe:quia verus erat heres:nunquid cõdẽnabitur Titio pupillus in æſtimationem rerũ prædictarum quas pupillus deſiit poſſidere culpa tutoris? & certè ſic, ſi tutor poteſt ſatisfacere de hoc pupillo.Sed quid ſi tutor nõ eſt ſoluẽdo:nũquid erit dãnũ Titij, ſicut ſi ipſe pupillus deſiiſſet poſſidere dictas res ſine culpa tutoris? quo caſu nõ tenetur pupillus: quia expers culpæ dicitur.Et idé quæro circa furioſum hereditaté alicuius poſſidéte,& propter fauoré ſuũ aliquid de ea deminuentem. & certè optimè ſcripſit apud Ariſtoné ille qui dixitꝙ pupillus cõdénatur petitiõe hereditatis ad æſtimationé rerũ hereditariarũ tutoris culpa pditarum, ſi tutor poteſt ſatisfacere hoc damnũ pupillo.non tamen debuit dubitare dictus ſapiens qui ſcripſit prædicta apud Ariſtonem, vtrum ſit damnum petitoris,& non pupilli,cum tutor non eſt ſoluendo : quia bene eſt petitoris damnum: E tamen pupillus debet cedere actiones petitori contra tutorem, ſicut faceret quilibet alius hereditatis alienæ poſſeſſor, ſi ſine culpa ſua damnum ſit ab alio in hereditate datum. Et idem eſt quando furioſus alienam hereditatem poſſidet, & aliquæ res hereditariæ ſunt amiſſæ dolo vel culpa curatoris . nam & ſi tutor vel curator ſtipulatus eſt à quodã extraneo aliquid propter hereditaté alienã quã poſſidebat pupillus vel furioſus,forte qa cõtraxit tutor vel curator cũ illo extraneo védẽdo ei ré ex dicta hereditate, vel mutuãdo ei pecuniã:& ille extraneus erat min⁹ idoneus tẽpore quo cõtraxit,& ita poteſt imputari tutori vel curatori:& ꝓpter hoc habet pu.tutoré vel curatoré obligatũ:debebit pupillus cedere.act.cõtra tu.vel cura.petitori hereditatis ꝗ vincit.ſi auté furioſus alienã hereditaté poſſidés ſine culpa curatoris ſui amittat ré:ex ea nõ tenet petitori ad pretiũ,nec ad cedẽdũ act.cõtra cu. quia curator nõ tenetur:& perinde eſt ac ſi per eaſum fortuitũ eſſet amiſſa. Viuianus.

Ex here-

pillus ex hereditate [a] deſiit poſſidere, [b] eius æſtimatio in petitione hereditatis ſine vlla dubitatione fieri debebit, ita, [c] ſi pupillo de hereditate cautum ſit. Cautum autem eſſe videtur etiã ſi tutor erit idoneus à quo ſeruari poſſit id quod pupillus [d] ex litis æſtimatione ſubierit. [e] Sed ſi tutor ſoluendo non eſt, videndum erit vtrum calamitas [f] pupilli, an detrimentum petitoris eſſe debeat: perindéque haberi debeat, ac ſi res fortuito caſu interiſſet, ſimiliter atque ipſe pupillus expers culpæ quid ex hereditate deminuiſſet, corrupiſſet, perdidiſſet. [g] De poſſeſſore [h] quoque furioſo quæri poteſt: ſi quid ne in rerum natura eſſet, per furorem eius accidiſſet. Tu quid [i] putas? Pomponius: Puto eum verè dicere. Sed quare cunctatus C es, ſi ſoluẽdo non ſit tutor, cuius damnum eſſe debeat? cum alioquin elegantius dici poſſit, actiones dumtaxat quas haberet cum tutore pupillus, venditori hereditatis præſtandas eſſe: ſicuti heres vel bonorum [k] poſſeſſor, ſi nihil culpa eius factum ſit, veluti ſi fundo hereditario vi deiectus ſit, aut ſeruus hereditarius vulneratus ab aliquo ſit ſine culpa poſſeſſoris: nihil plus quàm actiones quas eo nomine habet, præſtare debeat. [l] Idem dicẽdum [m] eſt & ſi per curatorem furioſi culpa vel dolo quid amiſſum fuerit: quemadmodum ſi quid ſtipulatus [n] tutor vel curator fuiſſet, aut vendi-B diſſet rem hereditariam. Impunè autem puto admittendum quod per furorẽ alicuius accidit: quo modo † ſi caſu [o] aliquo ſine facto perſonæ id accidiſſet.

DE AVCTORITATE ET conſenſu tutorum & curatorum.

TITVLVS VIII.

Quod nõ licet de iure directò, licet per conſequentiam. Item quis non poteſt auctorari in negotio ex quo ſibi acquiritur principaliter. Bartolus.

I. VLPIANVS *libro primo ad Sabinum.*

QVanquam regula ſit iuris ciuilis, in rẽ ſuã auctorem tutorẽ fieri non poſſe: [p] tamen poteſt tutor proprij ſui debitoris hereditatem adeunti pupillo auctoritatem accommodare, [q] quamuis per hoc

---

a *Ex hereditate.* quam poſſidebat pupillus, & ſuper qua conueniebatur petitione hereditatis. Accurſius.

b *Deſiit poſſidere.* cum autem vendidit, vtrum verum pretium, vel acceptum, vel res ipſa veniat in petitione heredi. dic vt dixi ſupra de peti. hered. l. item veniunt. §. fina. & l. ſequen. §. penul.

c *Ita.* ſcilicet verũ eſt.

d *Id quod pupillus.* licèt non ſatiſdedit tutor pupillo rem pu. ſal. fore.

e *Subierit.* not. quando eſt ſoluendo, ſoluit Ariſto. ſed quãdo nõ eſt ſoluendo, tunc quærit Põponius, ſed nõ ſoluit ad preſẽs: vt ſubiicit, ſed ſi.

f *Calamitas.* id eſt damnũ debeat eſſe pupilli.

g *Et perdidiſſet.* quibus caſibus bonę fidei poſſ. habetur pupillus: & ſic pupillus nõ tenetur, cũ locupletior non ſit: vt. ſ. de peti. hered. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. & facit in eo. tit. l. deperditum. & no. quòd hũc caſum non ſoluit. ſed in dubio relinquit Pomponius.

h *De poſſeſſore.* alienæ hereditatis. & hanc ſoluit infra in fi. l.

i *Tu quid.* loquitur Põpo. ſibiipſi, & quærit an Ariſto bene dixit in primo caſu quando tutor eſt ſoluendo. & dicit ꝙ ſic. ſed in articulo alio in quo dubitaſti quãdo nõ eſt ſoluendo, quare dubitaſti ô Pompo. certè indubitãter debuiſti dicere nõ teneri pupillum. & in primo vbi eſt ſoluẽdo, melius dixiſſet Ariſto pupillũ nõ teneri niſi ad ceſſionẽ. & ſic corrigit Ariſtoné & ſeipſum in eo quod approbabat eum. dic ergo ſecundũ Azo. & Hug. ꝙ ſi pupillus eſt locupletior ex dolo vel culpa tutoris, ſemper tenetur, ſit pupillo cautũ, vel non: ſit ſoluendo, vel nõ: vt. ſ. de act. emp. & ven. l. Iulianus. in fi. & . j. de doli excep. l. apud Celſum. §. illa. quæ huic videtur cõtra. & de euic. l. illud. Si D verò non eſt locupletior, tenetur vt tamẽ liberetur cedendo actionem: ſiue ſit ſoluendo, ſiue nõ: vt hîc patẽter dicit. Nec ob. quòd lex quãdoque dicit, ſi eſt ſoluendo: vt. ſ. de trib. l. iij. §. j. & de pecu. l. ſumma. §. ſi dolo. & . j. ne vis fi. ei qui in poſ. mit. l. j. §. hoc edicto. & j. tit. ij. l. j. & aliæ plures: quia tunc tenetur, ſcilicet cedere, maximè ſi eſt ſoluẽdo tutor. Ita nõ ob. j. de reg. iur. l. neque. vbi etiam cedere non debet: quia ibi in rem ſuã commiſit tutor dolum: & ſic pupillus nõ tenetur in aliquo. illud autẽ conſtat, quòd ſi dolo pupilli aliquid factum eſt, & ipſe erit doli capax, quòd tenetur. aliàs non, niſi ſit locupletior: vt. ſ. de dolo. l. quid enim. & l. præcedente.

k *Vel bonorum.* putatiuus. vel dic verius quòd alij vendiderat hereditatem. vel rogatus erat reſtituere. Azo.

l *Præſtare debeat.* vt & . ſ. de peti. here. l. quòd ſi in diem. §. Iulianus vſque in finem. nec ob. l. at vbi. in eo. tit. vt ibi no.

m *Idemq; dicendum.* quod dictũ eſt. ſ. cũ vi deiectus eſt, vel ſeruus E vnlneratus. ſed non omnino idẽ: quia. ſ. ſufficit cedi actionẽ: quia ſine culpa poſſeſſoris datum eſt dãnum, vel poſſeſſio amiſſa: hîc nõ quia culpa amiſſum eſt. vtrobiq; tamen cedũtur ſi actor velit, alioquin hoc ſecũdo caſu poterit actor petere omne dãnum peti. here. contra tutorẽ vel poſſidentem pro poſſeſſore: vel aget ad vtrũque, ſcilicet ceſſionẽ & damnũ: ſed ceſſio actionis minuit dãnum. Item huic eſt cõtra. ſ. de here. vel act. ven. l. venditor. in fi. expone vt ibi.

n *Stipulatus.* ex rebus hereditariis, cuius poſſeſſor erat pupillus: ſtipulatus dico ab aliquo extraneo, qui rem aliquã de hereditate poſſidebat. vel erat debitor hereditarius, vel vendẽdo vel contrahendo ſuper re hereditaria aliquid ſtipulatus eſt. vel mutuum quod dedit minus idoneum habet. vel vẽdidit minori pretio, vel minus idoneo homini. nam debet pupillus cedere actionem quam habet contra tutorem vel curatorẽ. Io. imò contra promiſſores. H.

o *Si caſu.* vt & ſupra ad legem Aquil. l. ſed & ſi quemcũque. §. ij. & A de rei vindi. l. quod infans. excuſat enim eũ infelicitas fati: vt infra ad leg. Corneł. de ſica. l. infans. Item ſatis ipſo furore punitur: vt. j. ad leg. Põpeiam de parricid. l. fina. in fine. & ſupra de offi. præſi. l. diuus. nec eſt addenda afflictio afflicto: vt. ſ. ad legẽ Rhodiam de iac. l. nauis. Accurſius.

Fati infelicitas quãdoq; excuſat.

Afflicto nõ eſt dãda afflictio.

† In hãc ſententiã Ouid. lib. 1. Amorũ eleg. 7. vbi furorem à pœna excuſare appoſitiſſimè deſcribit.

DE AVCTORITATE & cõſenſu tutorum & curatorum.

Auctoritas quoq; tutoris vel curatoris pars alia quædã adminiſtrationis eſt, vt puta ſi auctor fiat pupillo ad adeundam hæreditatẽ vel ad iudiciũ edẽdum aut accipiendũ vel ad tradendũ aliquid aut ſtipulandũ aut promittendũ. Auctoritas eſt approbatio eius quod agitur cum pupillo. nec intereſt dixerit, Probo an Auctor ſum, an volo vel conſentio. Sed quibus in rebus neceſſaria ea ſit, & vnius ſufficiat an pluriũ deſideretur, hic titulus explicat, ſicut ſuperior an vnus vel plures agere aut cõueniri nomine pupillorum vel adoleſcentium poßint. Cuia.

Q*Vanquam.*] CASVS. Ego tutor Titij habebã debitorem Sempronium: qui Sẽpronius inſtituit ſibi heredem dictũ pupillum nũquid poſſum præſtare auctoritatẽ dicto meo pupillo ad adeundã dictam hereditatem? Et videtur ꝙ non: quia per illam aditionẽ efficitur meus debitor. ſed tamẽ dicitur ꝙ bene poſſũ, quia regula quæ dicit tutorem nõ poſſe eſſe auctorẽ pupillo in rem ſuam tutoris, intelligitur quando principaliter in re ſua auctoraretur tutor. ſecus autem ſi per cõſequentiam: vt fuit in noſtro caſu. ſecundũ ergo dictã regulam nõ poteſt D tutor ſtipulari à pupillo ſe auctore: quia principaliter circa rem ſuã auctoraretur. Item nõ poteſt præſtare auctoritatẽ pupillo vel pupillæ ſuæ vt promittat filio vel ſeruo tutoris ipſius vt aliquid eis tradat, niſi ex illa ſtipulatione vel traditione pupillus efficeretur locupletior: quia tunc de eo tenetur ciuiliter & naturaliter.

l. j. §. fuit quęſitum. j. ad Trebel. Inſt. eo. §. vlti.

[TVTOR.] Titius volebat contrahere cum pupillo tutorem habente. & cum tutor auctoritatem ad hoc præſtare nollet, eum fecit aſtare contractui per vim: nunquid valet contractus? Certè non, ac ſi tutor contractui intereſſet dormiens, vel habens morbũ qui non permittat eum intelligere quæ aguntur. non enim eſt differentia vtrum non ſuperueniat auctoritas tutoris, quo caſu non valet quod agitur: an verò adhibeatur inutiliter: vt fuit in noſtro caſu. Viuianus.

p *Poſſe.* vt. j. eo. l. pupillus. in princ. Accurſius.

q *Accommodare.* Not. quòd aliquid quod non debet fieri directò, fit per conſequentiam. ſic & infra eod. l. quod dicimus. & . C. de E admini. tut. l. cum quædam. & infra de libe. leg. ſi is qui duos. & ſupra de in integ. reſti. l. non ſolùm. in fine. & inſtit. eod. in fi. Sed argumentum contra. ſupra de his qui no. infa. l. athletas. §. ſiue autem. ADDITIO. Dic ſecundum Dy. quando aliquid per ſe ſeparatim ab alio eſt prohibitum, ſed illud neceſſariò ſequitur ad poſitionem alterius permiſſi: quod non licet directò, licet per cõſequẽtiam: vt hîc, & ſupra de pactis. l. ſi vnus. §. illud. & de vſucap. l. ſi aliena. §. hoc iure. & l. ſi is qui duos. in fine. de libe. leg. & de in integ. reſtit. l. non ſolum. & infra eod. l. quod dicemus. & de accepti. l. & per iuſiurandum. §. ſi fideiuſſor. Si verò illud prohibitum non ſequitur neceſſariò ad permiſſum: tunc illud quod non licet directò, non licet per conſequentiam: vt in contrariis. ſed ſi permiſſum non poteſt procedere: ſic prohibitum quod non licet directò, licet per conſequentiam: vt. l. quotiens. Cod. de iudici. ita dicit. Dynus & bene, ſecundum Barto. hîc.

Directò prohibitum, fit per conſequentiam.

UNED

debitor eius efficiatur[a]. Prima enim ratio[b] auctoritatis ea eſt, vt heres fiat: per conſequentias cõtingit[*] vt debitum ſubeat. ſe tamen auctore ab eo ſtipulari non poteſt.[c] Et cum quidam auctoritatem accommodaret pupillæ ſuæ, vt ſeruo ſuo ſtipulanti ſponderet: diuus Pius Antoninus reſcripſit iure pupillam non teneri: ſed inquantum locupletior facta eſt,[*] dandam actionem.[d] Sed ſi auctor fiat vt filio ſuo quid tradatur, nulla erit auctoritas. euidenter enim ſua auctoritate rem adquirit.[e]

* Flo.contigit

* eſſet

Non valet auctoritas interpoſita à tutore inuito, nec præſentia corporis cũ ignorantia. Bartolus.

Tutor ſi inuitus retentus ſit per vim,[f] non valet[g] quod agitur. Neq; enim præſentia corporis[h] ſufficit ad auctoritatem,† vt[i] ſi ſomno aut morbo[k] comitiali occupatus tacuiſſet.

† Facit glo. in cap. Abbas. prope fi.ibi, item auctoritas. extra de iis quæ vi metuſ.cauſ.fi.

II. IDEM *libro vicesimoquarto ad Sabinum.*

NVlla differẽtia[l] eſt, non interueniat auctoritas tutoris, an perperam adhibeatur.

Sufficit auctoritatẽ tutoris interponi parte non interrogante. Bartolus.

III. PAVLVS *libro octauo ad sabinum.*

A

ETiam ſi non interrogatus tutor auctor fiat, valet auctoritas[m] eius, cum ſe probare[n] dicit id quod agitur. hoc eſt enim auctorem fieri.

Sufficit vnius tutoris auctoritas ſi poteſt adminiſtrare: aliàs ſecus. Bartolus.

B

IIII. POMPONIVS *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

ET ſi pluribus[o] datis tutorib⁹, vnius auctoritas ſufficiat:[p] tamen ſi tutor auctoretur,† cui adminiſtratio tutelæ conceſſa non eſt,[q] id ratum à prætore haberi non debet: & ideo puto verius eſſe, quod O filio placebat, ſi eo tutore auctore qui tutelam nõ gerat, emam à pupillo, ſciens[r] aliũ eius tutelam gerere: dominũ me non poſſe fieri. Item ſi eo auctore emam, qui à tutela fuerit remotus.[ſ] nec enim id ratum haberi.

C

† aliàs, auctor erit. Deponere. & adminiſtrationem interdicere, differunt.

Pupillus tutori tutore auctor ante non poteſt obligari naturaliter, niſi quatenus factus eſt locupletior: ſed cum auctoritate alterius tutoris poterit.

V. VLPIANVS *libro quadrageſimo ad Sabinum.*

PVpillus obligari tutori eo auctore non poteſt.[t] Planè

a *Efficiatur.* ſed non adminiſtrabit amodò niſi adiuncto curatore: vt in auth. vt hi qui ob.res mi.§.ſed & ſi quis.col.vj. Accurſius.

b *Prima enim ratio.* principalis vel propria. Accurſius.

c *Non poteſt.* ſed promittere ei poteſt: quia meliorem, &c. vt inſtit. eo.in prin.&.j.eo.l.obligari. Item & ſine ſtipulatione.obligatur enim pupillus cõtraria, ſi quid impendat tutor in rem pupilli: vt infra de contra. iu. tu. l. j. in princ. Item hoc niſi palam & bona fide: vt.j. eo.l.pupillus.§.ſane.

d *Dandam actionem.* tutori in pupillũ, quia nõ debet trahere occaſionem iuris ad iniquũ cõpẽdium: vt.C.de vſuca. pro emp.l.fi. Accurſius.

e *Rem acquirit.* i.acquirere vult. Sed pone hoc caſu filium ſtipulari in cauſam caſtrenſem vel quaſi, vel etiam hodie aduentitiam. Reſpondetur: valet auctoritas, niſi in aduẽtitia quo ad vſumfructum qui patri quęreretur: vt C.de bo. quæ lib.l.pen. Item hîc videtur ſolui quæſtio, ſi filiusfamilias velit donare cauſa mortis ipſi patri vel ſeruo patris, & hoc pro patre auctore. vt.j.de dona.cau. mor. l.tam is.§.j.quod poſſit. & idem ſi frater. ſ. promittat fratri quo ad vſumfru. Accurſius.

f *Per vim.* vt auctoretur.

g *Non valet.* imò videtur quod valeat ipſo iure: ſed debeat reſcindi poſtea per actionem quod metus cauſa, vel alio iure reſtitutionis: vt.j.quod metus cauſa. ſi mulier.§.pen.&.j.quod fal.tu.aucto.l.interdum. Sed dic hîc ſpeciale, vt in dote: vt.s.quod met⁹ cau.l.ſi mulier.§.ſi dos.ſic & in matrimonio & iudicio: vt ibi no. Item & in teſtamento: vt.j.de teſta.l. qui teſtamento.§.fi.&.j.de acquiren.hered.l.vj. §. fi.ſed ibi fuit fallens: vt.j.quod fal.tu.aucto.l.nouiſſimè.§.quid enim ſi compulſus.

D

h *Corporis.* ſic.j.de cap.l.nihil.&.s.de arbi.l. diem. §. coram. & de neg.geſt.l.at qui natura.§.ſi libero.&.j.eo.l.non multum. Accur.

i *Vt.* id eſt, ſicut.

k *Morbo comitiali.* id eſt, caduco.

l *NVlla differentia.* Pone exemplum vt.s.l.proxi.in fi.&.j.eo.l. obligari.§.pe.&.j de acqui.here.l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum. item facit ſupra qui ſatiſd.cog.l.quoties. & de interro.ac.l.de ætate.§.nihil.

ETiam.] CASVS. Si tutor reſpondeat ſibi placere quod agitur per pupillum cum Titio, quamuis non interrogatus eſt ab aliquo, valet quod agitur. Viuianus.

m *Valet auctoritas.* ſic & ſupra de interro.act.l.ſi ſine.

n *Probare.* dicens, approbo, vel agnoſco, vel æquipollens. ſic & in ratihabitione: vt.j.rem ra.ha.l.quo enim.imò etiam ſi tacet, videtur auctorari ſi ſciat quod fit, & ſit præſens: vt.j.eo.l.impuberes.& l.non multum.ſecundum Azo.& arg.C. ad Velleia. l. ſi ſine. Arg. contra.j.de reg.iur.qui tacet.vel fortè ſecundum H.erit diſtinguẽdum: vt.s.qui.mo.pign.vel hypo.ſol.l.ſicut.§.non videtur. ſed hæc non placẽt: imò oportet eum loqui: vt hîc.nec illa.l.impuberes.dicit de ſua taciturnitate, ſed pupilli quando re contrahitur obligatio: ſed illa non multùm ob.niſi ſub.vnum maximè, ibi ſcilicet ſuper illo verbo, ignorauerit.

E

ET ſi pluribus.] CASVS. Si emã à pupillo habẽte plures tutores, aucto.illi⁹ tutoris cui adminiſtratio eſt denegata, vel illius qui remotus eſt vt ſuſpectus, non poſſum effici dñs rei quã emi taliter. ſecus autẽ ſi emo cũ auctoritate vni⁹ de tutoribus qui adminiſtrabat, vel adminiſtrare poterat: quia tũc valet quod agitur. Viuian⁹.

o *Et ſi pluribus.* ſuper hac. l. dic vt in ſumma.eo.ti.in.§. præſtare oportet, &c. vſque illuc.§.poteſt tutor.

p *Sufficiat.* vt.C.eo.l.fin.niſi in caſu cum ſoluitur tutela: vt ibi.

q *Conceſſa non eſt.* Imò videtur poſſe auctorari: vt.j.de acquirẽ.here.l.pupillum.quæ eſt contra. Solu.expone hîc non eſt cõceſſa.i.eſt denegata à iudice, vel à teſtatore: ſiue in totũ, ſiue in partẽ: vt quod facit in toto quo ad totũ, ſic & ĩ parte quo ad partẽ: vt.s.ti.j.l.ſi duo. &.l.iij.§.j.& fi.&.l. ſeq. in cõtrario verò nõ fuit negata. Sed ſecũdũ hoc quid differt hoc à fine iſtius legis? Reſpõ. aliud eſt eum remoueri omnino: aliud interdici ad miniſtrationẽ. & ſic nõ deſinit eſſe tutor: vt s.ti. j.l.iij.§.j.ſic in epiſcopo aliud eſt eũ deponi, aliud eſt adminiſtrationẽ auferri, licèt ſit arg. contra.j.titu.ij.l. hæ enim. §. prætor. ſed ibi expone. Sed ſi eſt cõceſſa vni, nõne videtur aliis denegata? Reſpon. aut committitur vni, vt ille ſol⁹ habeat neceſſe gerere, alij tamen poſſunt, ſi volũt: & tũc omnes poſſunt auctorari: vt.d.l.pupillum.&.j.de ſolu.l. quòd ſi fortè.§.j. aut vt alij repellãtur, & tunc non: vt hîc, &.d.l. quòd ſi fortè.aut eſt dubium, & tunc omnino poſſunt: vt argu.s.de iu di.l.cũ prætor. ADDITIO. Ex dictis iſti⁹ gloſ. apparet qualiter debet intelligi.l.pupillũ. quæ fuit.s.alleg.pro contrario.nam ibi loquitur in pluribus tutoribus qui poterant adminiſtrare, & habebant decretum iudicis, tamen vnus non adminiſtrabat: certè bene poterit auctoritatem interponere.ita loquitur ibi ſecundum Bar.

r *Sciens.* idem & ſi ignorans quo ad hoc quòd dicit dominum me non poſſe fieri. ſed ſecus eſt quo ad hoc vt habeat locum edictum quod fal.tu.auct.vt.j.quod fal.tu.act.l.j.§.j.& fin.

ſ *Remotus.* ſupra ergo licèt vni conceſſà, & alteri denegata eſt: tamen remotus non fuit à tutela: vt ibi no. & facit infra pro emp.l. qui fundum.§.qui ſciens.

PVpillus.] CASVS. Adminiſtrabam tutelam pupilli, & ei mutuaui.x.vel ab eo fui aliquid ſtipulatus: nũquid obligatur mihi pupil? Et diſtinguitur: Aut habeo contutorem, & cum eius auctoritate pupillo mutuaui, vel ab eo fui ſtipulatus. aut non habeo contutorem: vel habeo, ſed ſine eius auctoritate prædicta feci. primo caſu obligatur mihi pupil. ſecundo non, etiã naturaliter, niſi inquantum factus eſt locupletior: quia tũc tenetur ciuiliter & naturaliter. Secũdò dicit quòd ſi pupillus vẽdat aliquid alicui ſine tutoris auctoritate, vel emat ab aliquo: non obligatur ciuiliter. Tertiò dicit quòd ſi tutor emit rem pupilli ſui à ſeipſo, nihil valet: ſed auctoritate tutoris bene valet, niſi mala fide fiat. nam tunc etiam cum auctoritate contutoris nihil valet, & ideo non procedit vſucapio: ſed ſi maior factus pupillus ratam habeat dictam emptionem dolo factam, valet cõtractus. Quid ſi tutor emat rem pupilli per interpoſitam perſonam? Non valet, niſi interponat alium ea de cauſa, quia nolebat propter ſuam honeſtatẽ nomen ſuum ſcribi in inſtrumẽto: & tunc valet ſi ſine calliditate faciat: aliàs non. Quid ſi creditor pupilli habens rem pupilli pignori obligatã, eam vẽdat? Vel ex pacto vel ex lege poteſt emere eam tutor bo.fi. Quartò dicit: quod dictum eſt de tutore à pupillo emente, vt valeat emptio vel non: idẽ eſt ſi filius tutoris vel alius tutoris iuri ſubiectus emat à pupillo prædicto. Sequens lex dicit: illud quod dixi in.§.pupillus.in princi. ſcilicet circa extraneum à pupillo emẽtem: idem dico in tutore cui non eſt conceſſa tutelæ adminiſtratio. Viuianus.

t *Non poteſt.* vt ſupra eod.l.j.in princip.ſed & ſine auctoritate eius

poteſt

poteſt ex cauſa adminiſtrationis:vt.ĩ.de contra.iu.tu.l.j. in prin.

a *Sufficiat*. nam aliquis eſt quandoque tutor,cuius auctoritas non ſufficit: vt ſupra.l. proxi.

b *Non erit obligatus*. etiam naturaliter ſi clam, & non eſt locupletior.& iungitur huic ſequens dictio, naturaliter. ſecus ſi palam, & bona fide: vt.ſ̃. titu.j. l. nõ exiſtimo.&.ĩ.§.ſane. Sed econtra poteſt ſe obligare pupillo accipiendo ab eo mutuum: vt ſupra tit.j.l.quoties.§. non tãtùm. & adde qđ not.C.de inuti.ſtipu.l.j.

c *Naturaliter*. ſi contiunes ſuperiori,plana eſt ſiverò inferiori,tũc ſub. & ciuiliter ex quo locupletior eſt. [a] Idem & ſi dolum cõmitteret,quia hæc ſunt paria: vt.ſ̃. depoſi.l.j.§. an in pupillũ. & facit.C.de nego.geſt. l.ij.&.ſ̃.de condic.inde. l.quod pupillus.&.l. naturaliter.§.fina.&.l.ſeq. & de act.& obliga.l.pupillus.&.ĩ. quando dies le.ced.l.cũ illud.§.heres.

a]Vltra iſtos caſus pupillus obligatur: puta ſi pactum ſeu contractus ſint iuramẽto firmati: quia tũc iuramentum reddit eum maiorem. pulchrè Innoc.in.c.2. de iureiur. Pau. de ca. conſi.217. quod incipit: ſi non intereſſet iuramentum.

d *Nec emendo*. ille tamẽ cum quo contrahit,ſibi obligatur: vt inſtitu.eo. in prin.&.ſ̃.de act.emp. l.Iulianus.§.ſi quid à pupillo. & hoc cũ res erat talis, quam licitum erat ei alienare. alioquin ſecundum Ioan. aliud eſſet: & ſic claudicat hic contractus ab alia parte.argu.contra ſupra de arbi.l. Pedius.

e *Emptoris*.aliàs emptionis & vẽditionis. & ita in libro domini Azonis.

f *Et venditoris*. vt quia emat ab eo ſe auctore. ſunt enim hæc correlatiua,emptor & vẽditor: & alius debet eſſe emptor, & alius venditor: vt.ſ̃.de re. permu.l.j.

g *Sufficit*. hoc dic vt no. in prin.huius.l.

h *Mala fide*. præſumpta: vt quia ſe auctore emit.alij referũt ad proximũ quando emit auctoritate contutoris, & dicunt mala fide in eo quòd pretio minore, vel ſciens rem alienam.

i *Nec vſucapere*. hoc intelligas cum res aliena emebatur à pupillo: aliàs fruſtra poneret de vſucaptione. Sed cõtra infra pro empt.l.ij.§.tutor. Solu.ibi tenuit emptio, quia auctoritate contutoris.vel dic palam,& bona fi.quod hîc nõ fuit. Item intellige hoc niſi palã fortè & bona fide hic auctoretur ſibiipſi. ſecundũ Io.argu.ĩ.§.ſanè.&.ſ̃.tit.j.l. non exiſtimo.&.C. de cõtrahen.emp.l. cum ipſe. Item contra.ſ̃. de contrahen.l.ſi in emptione.§.fi. Solu. vt ibi, &.d.l. cũ ipſe. & eiſdem modis ſoluitur in eodem titu. non licet.&.ſ̃.tit.j.l. tutor rerum.&.l.quoties.§.non tantùm.

k *Sane ſi ſuæ ætatis*. ſcilicet xxv.an. vt.C. de iis qui ve. æta. impe.l. fin. & facit.C.ſi mi. ſe ma.l.j.&.ij.

l *Nullius momenti ſit*. ſic.C.quod met.cau.l.penul.

m *Palam*. ſ. tutor à pupillo ſe auctore palam præſtando auct. & bona fide,& ita in hoc caſu præſtat in re ſua auctoritatem.ſic.ſ̃.tit.

ſi plures ſint tutores,quorũ vnius auctoritas ſufficit: [a] dicendũ eſt altero auctore pupillum ei poſſe obligari:ſiue mutuam pecuniam ei det, ſiue ſtipuletur ab eo. Sed & cum ſolus ſit tutor, mutuã pecuniã pupillo dederit, vel ab eo ſtipuletur: nõ erit obligatus [b] tutori: naturaliter [c] tamen obligabitur in quantũ locupletior fact⁹ eſt. B Nam in pupillum non tantùm tutori, verùm cuiuis actionẽ in quãtum locupletior factus eſt, dandam diuus Pius reſcripſit.

Pupillus in contractu vltro citroque obligatorio ſine auctoritate tutoris non obligatur: ſed alium ſibi obligat. Bartolus.

Pupillus vendendo ſine tutoris auctoritate,nõ obligetur: ſed nec in emendo, [d] niſi in quãtum locupletior factus eſt.

C

Tutor poteſt emere à pupillo dummodo ipſe nõ auctoretur in contractu proprio,ſed alter cõtutor interponat auctoritatẽ. Item tutor non debet emere rem pupilli per interpoſitam perſonam: quia fraus præſumitur. Itẽ tutor poteſt palam emere ſe auctore,ſi bona fide alterius nomen in inſtrumento accommodauerit, ſi verò mala fide: nõ valet emptio. hoc dicit.

Item ipſe tutor & emptoris [e] & venditoris [f] officio fungi non poteſt. D Sed enim ſi contutorem habeat cui⁹ auctoritas ſufficit,[g] proculdubio emere poteſt. Sed ſi mala fide [h] emptio interceſſerit, nullius erit momenti: ideoq; nec vſucapere [i] poteſt. Sanè ſi ſuę ætatis [k] factus cõprobauerit emptionem,contractus valet. Sed ſi per interpoſitã perſonã rem pupilli emerit:in ea cauſa eſt,vt emptio nullius momenti ſit: [l] quia non bona fide videtur rem geſſiſſe.& ita eſt reſcriptum à diuo Seuero & Antonino. Sanè ſi ipſe quidem emit palam, [m] dedit autem nomen [n] non mala fide, ſed ſimpliciter,vt ſolent honeſtiores non pati nomina ſua inſtrumẽtis inſcribi: [o] valet emptio. Quòd ſi callidè, idem erit ac ſi per interpoſitam perſonam emiſſet. [p] Sed & ſi creditor pupilli diſtrahat: [q] æquè emere bona fide poterit. Si filius tutoris, vel quæ alia perſona iuri eius ſubiecta emerit, idẽ erit atque ſi ipſe [r] emiſſet.

Tutores non poſſunt adminiſtrare, niſi eis adminiſtratio decernatùr: & tunc poſſunt emere vt extranei. Bartolus.

VI. POMPONIVS *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

TVtores quibus adminiſtratio decreta non eſſet, [ſ] tanquam extraneos rectè à pupillo emere placet.

VII. VLPIANVS *libro quadrageſimo ad Sabinum.*

QVod dicimus, [t] in rem ſuã auctoritatem accommodare tutorem non poſſe: totiés verum eſt, quotiens per ſemet vel ſubiectas ſibi perſonas adquiritur [u] ei ſtipulatio. cæterùm negotium ei geri per cõſequentias, vt dictum [x] eſt, nihil prohibet auctoritas.

Diuerſitas tutorum auctorantium non impedit conſtitutionẽ duorum reorum. Bartolus.

Si duo rei ſint ſtipulandi, & alter me auctore à pupillo ſtipuletur, alter altero tutore auctore: dicendum eſt ſtipulationem valere:ſic tamen,ſi auctoritas tutoris vnius ſufficiat, [y] cæterùm ſi non ſufficiat: [z] dicendum erit inutilem eſſe ſtipulationem. [a]

Filius tutor nõ poteſt interponere auctoritatem contrahente patre in cuius eſt poteſtate. Bart.

Si & pater & filius qui in poteſtate eius fuit, tutores fuerunt:& E pater ſit ſtipulatus filio auctore, nullius momenti erit ſtipula-

j.l. non exiſtimo.in fi.&.l.tutor rerum.&.ĩ.de iure fiſ.l. nõ intelli- A gitur.§. ſi quis. & hoc innuit ſequens caſus, ſed & ſi creditor &c. Alij hoc referunt ad caſum illum quando tutor accepit à contutore. & pro hoc eſt argu. ſupra tit.j.l. non exiſtimo. in princ. & facit ad hoc de ri.nup.l.fi.&.C.man.l.ab Anaſtaſio.

n *Nomen*.id eſt emptorem qui emeret.

o *Inſcribi*. not.ſic.C.de cõtrahen.& com.ſtip.l. optimã. & Iuſtinianus edicto ſeptimo.

p *Emiſſet*. quo caſu nõ valet.

q *Diſtrahat*. ex pacto habito cũ patre pupilli: vel ex lege. Et ſic not.ꝙ admittitur vt quilibet. arg.cõtra.C.de dolo.l.j.

r *Si ipſe emiſſet*.ſic in donationibus vetitis à iure ciuili: vt.C. de do.inter virum & vxorem.l. cũ inter. & facit.ĩ.l. quod dicimus.Accur.

ſ TVtores. *Decreta nõ eſſet*. id eſt denegata eſt: vt.ſ̃.eod.l. & ſi pluribus no.nam & hîc dicit extraneos.iſti ergo cũ auctoritate cõtutoris emunt, nõ autem ſe auctoribus, cũ nõ poſſunt præſtare auctoritatem, ſed adminiſtrantes poſſunt ſibi auctorari palã &bona fide:vt.ſ̃.l.ꝓxi.§. ſanè. Alij dicũt hos poſſe emere ꝑdicto modo. ſed qui adminiſtrãt,nul lo modo. qđ nõ placet.

QVod dicimus.] CASVS. Hæc.l. dicit idem quod prima lex in principio. [SI DVO] Pupillus duos tutores habẽs accepit mutuam pec.à duobus reis ſtipu. & vni de reis obligauit ſe cũ auctoritate vnius tutoris: alteri cũ auctoritate alterius certè obligatur ſi ambo tutores auctoritatẽ accõmodare poterant. aliàs non. [SI ET PATER.[Ego & pater meus eram⁹ tutores cuiuſdã pupilli:& pater meus fuit ſtipulatus à dicto pupillo mea auctoritate. certè nihil valet. Viuianus.

t *Quod dicimus*.ſ̃.eo.l.j.ĩ prin.&.l. pupill⁹.in prĩ.

u *Acquiritur*. id eſt acquirere vult: vel etiã ex alio cõtractu: vt ſupra eo.l. pupillus.§.fin. &.ĩ. ea.l.§.fi.&.ĩ.eo.l. poteſt. §.j.&.l.ſeq.

x *Vt dictum eſt*. ſupra eo.l.j.ij. reſpon.

y *Sufficiat*. quod eſt ſemper:vt.ſ̃.eo.l. & ſi plurib.niſi fuiſſet dictũ vt vnus ſine altero nõ obligaret,nec auctoritatẽ prẹſtaret:vt.ſ̃.tit.j. l.Titiũ.in prĩ.vel niſi aliàs denegata:vt no.d.l.&ſi plurib.Sed nõne vterq; tutor videtur cõſentire & auctorari etiã alteri cũ prẹſens ſit: vt.ĩ.e.l.impuberes?Reſ.hîc fortè exprimebat vterq; ſe præſtare auctoritatẽ vni tãtùm:vel vterq; ignorabat alterũ ꝑſtare auctoritatẽ.

z *Non ſufficiat*. expone:vt.ſ̃.e.l.pupillus.in prin.& hoc modo no.

a *Stipulationem*. ſcilicet illam cui deeſt auctoritas. vel tota eſt nulla ſi fuit auctoritas illius qui non poteſt præſtare: vt.ſ̃.tit.j. Titium. Azo & H. arg.ĩ.de duo.re.l.his verbis.& in.l.ſi ex duobus.§. fi.

a Non poteſt. & econtra:vt ſupra in princ.huius.l.& ibi not.& ſupra.l.j.§.j.& facit ſ̄. de iuriſ.om.iu.l.qui iuriſdictioni. Sed arg.contra.ſ̄.de iudi.l.in priuatis.

ET ſi conditionalis.] CASVS. Quamuis contractus quem vult pupillus inire, ſit conditionalis:tamen auctoritas tutoris eius pure interponi debet. Viuianus.

b Non conditionaliter. Not. quòd non recipit diem vel conditionem auctoritas:ſicut & quidam alij actus ciuiles: vt.j̄. de reg.iur. l. actus. &.ſ̄.de adopt.l.quæſitũ eſt .Accurſius.

Tutoris auctoritas diē vel cōditionem non recipit.

OBligari.] CASVS. Pupillus ſine tutoris auctoritate non poteſt alicui obligari ciuiliter, ſed ſibi acquirere bene poteſt. Sed nunquid poteſt mutuare ſine tutoris auctoritate? Reſpō. quòd nō: q̄a nō poteſt alienare aliquid ſine tũ.auctor. in mutuo autē bene alienatur pec. vnde nō poteſt manumittere ſeruũ ſuũ ſine tutoris aucto. quia manumiſſio eſt alienatio.ſed & ſi in manumittēdo interueniat tuto.auct.tamē cũ iuſta cauſa oportet ꝙ manumittat ad hoc quod valeat. Item dicit ꝙ pup. non poteſt obligari ex aliquo contractu ciuiliter ſine tu.auct.Quid ſi ſoluat creditori ſuo pupillus ſine tutoris auct. nũquid liberatur? & certè non, niſi creditor bo. fi.pecu.ſibi à pu. perſolutā conſumpſerit:quia tunc propter cōſum. liberatur. [PVPILLVS HEREDITATEM.] Hereditatem etiam lucroſam nō poteſt pup. adire ſine tut. auct. nec ex ſenatuſcon. Trebel. poteſt recipere pup. ſine tuto. auct. hereditatem ſibi per fideicom. reſtituendam per aliquem heredem inſtit. [TVTOR.] Quādo pupillus ſuper aliquo negotio contrahit, ſtatim debet auctoritatem præſtare tutor, non autem ex interuallo vel per epiſtolam abſente tutore.ſecus autem ſi tutor ſit cum pup. & contrahens cum pup.ſit abſens : quia tunc bene valet auctotitas tutoris:ſi tamen ſit talis cōtractus qui inter abſentes fieri poſſit. de quibus dicit litera planè. Viuianus.

tio:idcirco, quia in rē patris auctor eſſe filius non poteſt.[a]

Interpoſitio auctoritatis eſt actus legitimus qui conditionem non recipit. Bart.

VIII. IDEM *libro quadrageſimooctauo ad Sabinum.*

ET ſi conditionalis cōtractus cum pupillo fiat, tutor debet purè auctor fieri. nam auctoritas non conditionaliter,[b] ſed purè interponenda eſt, vt cōditionalis contractus confirmetur. B

Pupillus nullum actum vel cōtractum poteſt facere ſine tutore ſi in eis poſſet lædi : bene autem poteſt actum exercere ſine tutore, ſiue contractum inire quando certum eſt quòd ex eo lædi non poteſt.h.d.

IX. GAIVS. *libro duodecimo ad Edictum prouinciale.*

OBligari ex omni[c] contractu pupillus ſine tutoris auctoritate non poteſt:[d] adquirere autem ſibi ſtipulando, & per traditionem accipiendo etiam ſine tutoris auctoritate poteſt : ſed credendo[e] obligare ſibi non poteſt: quia ſine tutoris auctoritate nihil alienare[f] poteſt. Ex hoc autem quod pupillus nullam rem ſine tutoris auctoritate alienare poteſt : apparet nec manumittere[g] eum ſine tutoris auctoritate poſſe. Hoc amplius, licèt tutoris auctoritate manumittat, debet è lege[h] Aelia Sentia apud conſiliũ cauſam probare. Pupillus ex omnibus cauſis ſoluēdo[i] ſine tutoris auctoritate, nihil agit : quia nullũ dominiũ transferre poteſt. ſi tamen cteditor bona fide pecuniā pupilli cōſumpſerit, liberabitur[k] pupillus. Hereditatē adire pupillus ſine tutoris auctoritate non poteſt,[l] quamuis lucroſa[m] ſit, nec vllum habeat damnum: nec ex ſenatuſconſulto Trebelliano hereditatem recipere pupillus ſine tutoris auctoritate[n] poteſt.

c Obligari ex omni. ex nullo poteſt obligari. ſic omnis homo non currit.i.nullus homo currit.& dic vt not.C.de inuti.ſtip.l.j.

d Non poteſt. niſi infans ſit:vt.j̄.de verb.oblig.l.j. &.l. mulier. niſi in caſu:vt.j̄.rem pu.ſal.fo.l.ij.§.ſeruum.H.

e Sed credendo. i.numerando alicui pecuniā ex cauſa mutui.Acc.

f Nihil alienare. niſi demum conſumpta pecunia : vt ſupra ſi cert. pet.l.non omnis.§.fina.

g Nec manumittere. eſt enîm manumiſſio alienatio:vt.C.de re.alie. non ali.l.fina.

h E lege Aelia Sentia.[a] quæ prohibet minorem.xx.an.manumittere niſi cauſa probata.quod dic vt inſtit.qui ma.non poſ.§.eadem. niſi ſit infans, qui etiam apud conſilium non manumittit:vt infra de manu.vind.l.penul.

i Soluendo. id eſt pecuniam reddendo creditori ſuo.

a] Aelia Sētia ſcribendum eſt. Nā ab Ælio Sētio lata eſt. de qua vide Ang. Polit. miſcel. cap. 84.& Alci.li. diſpunct. 2. cap.21.

k Liberabitur. vt infra de ſol.l.quòd ſi fortè.§.fi.& ſupra ſi cer.pet. A l.non omnis.§.fi.

l Non poteſt. ſed cum tutoris auctoritate poteſt, non curatoris : vt infra de appel.l.cum in vna.§.tutor.

m Quamuis lucroſa.vt inſti.e.§.neq; autē.&.j̄. de re mili.l.officiũ.§. ſed ſcio.Itē & quę videtur lucroſa, quādoq; eſt dānoſa: vt. ſ̄. de mino. l.minor.an.xxv.Azo. & adde q̄d no. C. qui admit.ad bo. poſ.l. bonorum.&.ſ̄.de iure deli. ſi infanti . ſed conditioni parere poteſt : vt. j̄. de condit.& demon.l.v.

n Sine tutoris auctoritate. nec tutor ſolus, niſi cũ pupillus eſt infans, vel abeſt:vt.j̄.ad Treb.l. reſtituta.in fine. &.l. ſeq. &.C.ad Trebel.l.ſcim⁹. in prin.

Auctoritas debet in ipſo negotio interponi. Bartolus.

Tutor ſtatim in ipſo negotio pręſens debet[o] auctor fieri: poſt tēpus[p] verò aut per epiſtulā[q] interpoſita eius auctoritas nihil agit.†

Sufficit tutorem auctorari pupillo præſente : licèt alia pars ſit abſens. Bartolus.

Etiam ſi non exaudiat tutoris auctoritatem is qui cum pupillo cōtrahit, ſcriptis[r] tamen hoc adprobetur, rectè negotiũ geritur: veluti ſi abſenti pupillo per epiC ſtulā vendā aliquid, aut locē, & is[ſ] tutoris auctoritate cōſentiat.[t]

Non imputatur tutori ſi impeditus non auctoratur. Bartolus.

X. PAVLVS *libro viceſimoquarto ad Edictum.*

TVtor qui per valetudinē vel abſentiam vel aliam iuſtam cauſam auctor fieri nō potuit,[u] non tenetur.[x]

Hæreditas vel bonorum poſſeſſio non poteſt agnoſci ſine auctoritate tutoris vel curatoris furioſi:qui tenētur ſi nō vtiliter fuerint auctorati. Bartolus. D

XI. GAIVS *libro quintodecimo ad Edictum prouinciale.*

SI ad pupillũ aut furioſum bonorũ poſſeſſio pertineat:expediendarũ rerũ gratia, & in agnoſcēda & in repudiāda bonorum poſſeſſione voluntatem tutoris curatoriſque[y] ſpectari debere

o Debet.ſi hoc prodeſſe pup. exiſtimat:vt inſti. eo.§.pe. nec tamē præciſè cogitur:vt. j̄.eo. l.ſi tutor.& dic præſens cũ pupillo, nō autē cũ eo q̄ cōtrahit cũ pupillo : vt. j̄.§.fi.ſic ergo auctoritas tutoris interuenit ī ipſo negotio, vel poſt incōtinēti.ſed aliud eſt in iuſſu facto à patre vel domino de adeũda hereditate q̄ præcedit : vt.j̄. de acqui. here.l. ſi quis mihi bona.§. iuſſũ.quæ eſt cōtra. Vel dic vt ibi, & inſti.e.§.penult. Acc.

† Et iſte eſt vnus caſus exceptus à regula, quæ dicit quòd ratihabitio retrotrahitur:vt in. c. 2.in. gl. vnica, prope fi. extra de pac.

p Poſt tēpus.nō modicũ.

q Aut per epiſtolā. quid ſi pręſente pupillo mittit Titio tutori epiſtolā qua dicit ſe vēdere rē, & auctoratur, & poſtea Titius cōſentit? dic hoc nō valere:quia ſi Titius cōſentit, fit cōtractus:vt & ſ̄.cō.præ.l.fi.& ſic auctoritas remota eſt à cōtractu.& eſt ante, cum debeat eſſe perfecto negotio:vt.d.§.iuſſum.

r Scriptis. vel teſtib⁹:vt C.de fide inſt.l.in exercēdis.& de pac.l.pactũ.

ſ Et is.ſ.pupillus.

t Conſentiat. nā ſolo cōſenſu contrahitur emptio & locatio : vt inſt. de ob.ex con.§ ideo.

TVtor qui.] CASVS. Si tutor nō præſtet aucto.pup cōtrahenti cũ aliquo ad ſuā pup.vtilitatē:quia aut habet iuſtā cauſam tutor:aut nō.ſi autē habet iuſtā cauſam, nō tenetur propter hoc pupillo act.tutelę finita tute.ſi autē nō habeat iuſtā cauſam, nō debet prætor præciſè eũ cogere ad auctorandum:ſed finita tute. tenetur pu.propter hoc.& hoc dicit cum.l.ſi tutor pupillo.j̄.eo. Viuianus. E

u Non potuit. ſecus ſi non impediretur:vt.j̄.eo.l.ſi tutor.

x Non tenetur. ſcilicet tutelæ illi pupillo.

SI ad pupillum.] CASVS. Si tutorē habeat pupillus:& ei ſit bo. poſſ.ab aliquo delata, debet agnoſcere bo.poſſ.pupill⁹ cũ auct. tuto.ſi expediat ei agnoſcere.ſi autē nō expediat, debet eādē cũ auctoritate eiuſdē tutoris repudiare.& quādo agnoſcit pręedicto modo cũ aucto.eiuſdē, debet in curia & extra curiā expedire res quæ in ea hereditate cōtinētur.& ſi cōtra cōmodũ pupilli faciat tutor circa tria prædicta, tenebitur ei finita tutela act.tu.ꝓpter hoc.& q̄d dixi in pupillo tutorē habēte:idē eſt ī furioſo curatorē habēte. Vi.

y Curatoriſq;. ſ.furioſi:de quo tātũ caſu hîc dicit.ac curator adulti vel impuberis an poſſit adire, vel aditioni auctorari: dic vt no.j̄.de ap.l.cum

UNED

ap.l.cum in vna.§.j.Itẽ ſolus pupillus aucto. iudicis cum nõ habet tutorẽ vel curatorẽ,bonorũ poſſeſſionem petere poteſt: vt.C.qui admit.ad bo.poſſeſ.l.bonorũ.& de iure delib.l.ſi infanti.in fin.Itẽ ſolus tutor nõ poteſt repudiare:licèt ſolus acquirere poſſit:vt.j.de bo.poſ.tutor.licèt pupillus eo auctore ſic:vt hîc,&.j.de ſuc.edi.l.j. §.tutori. Itẽ ad id quod dicit curatorem furioſi poſſe acquirere & repudiare,eſt cõtra.j.de ſuc. edi.l.j.§.furioſo. vbi nõ repudiat.&.j.de bo.poſſeſ.furioſo&c.l.j.in prĩ. vbi nõ acquirit. ſed dic ꝙ repudiat, & acquirit quo ad fruct⁹ vt habeat vel perdat, non quo ad ꝓprietatẽ bonorũ quæ ad alios vadit ſuo ordine ſi in furore decedat: vt.C.de cura.furi. l.fin. §.tali.

a *Qui.* ſcilicet tutores & curatores prædicti.

b *Curationis*ve. ſ. negotiorum geſtorũ : vt. C. de neg.geſt.l.curatores.

SI *ſeruus.*] CASVS. Tutor eras cuiuſdã pupillæ,& habebas ſeruum cõmunem cũ Titio:dictus ſeru⁹ accepit ꝑ traditionẽ ex aliquo contractu facto à dicta pupilla fundũ cũ auct. tui tuto. certè nihil tibi tutori poteſt acquiri in hoc caſu ꝑ dictũ ſeruũ: vt.s.e.quod dicimus.ergo totũ acquiratur Titio. & Marcellus adꝓbat,&reddit rationẽ generalẽ:nã quodcunque ad omnes &c. Viuian.

c *Pertinebit.* hîc habent quidã,Marcellus ait: vt ego habeo: & dic, ſ.eſſe verum quod dictũ eſt.

d *Marcellus notat.* i. ait, & aliàs deeſt iſtud,Marcellus notat.

e *Comprobauerunt.*vt & j.de ſtip.ſer.l.j.§. cõmunis.& inſtitu.de ſtipula. ſer.§.fin.Sed cõtra.j. de ſtip.ſer.l.proĩde.§.j. ſed dic vt nõ.s. pro ſocio. l. verum.§.ſeruo.Item facit.j.ad.l.Fal.l.Plautius.

* Sic Flo. ſemper pro abſuerit.per peram quidam ex eo fecerũt, adfuerit.

placuit:qui [a] ſcilicet ſiquid eorũ contra commodum pupilli furioſive fecerint, tutelæ curationisve [b] iudicio tenebuntur.

Si ſeruus communis acquirit quod vni ex dominis non poteſt quæri:quærit͛ alteri cui poteſt. B.

XII. IVLIANVS *libro viceſimoprimo Digeſtorum.*

SI ſeruus cõmunis tuus & Titij à pupilla tua te auctore aliquam rem per traditionẽ acceperit, tota ad Titiũ pertinebit. [c] Marcellus notat: [d] Nam quodcunq; ad omnes dominos nõ poteſt pertinere:id pro ſolido ad eũ cui adquiri poteſt, pertinere veteres comprobauerunt, [e]

In cõtractu qui non celebratur verbis, nõ eſt neceſſe pupillũ loq & ſi tutor poterit auctorari.Bar.

XIII. IDEM *libro viceſimoprimo Digeſtorum.*

IMpuberes tutore auctore obligãtur, [f] etiã ſi taceãt. [g] Nã cũ pecuniam mutuã acceperint: [h] quãuis nihil dicãt, [i] auctoritate tutoris interpoſita tenẽtur.Quare & ſi nõ debita pecunia his perſonis ſoluta fuerit: quãuis tacuerĩt,interpoſita tutoris auctoritas ſufficit vt cõdictione [k] teneãtur.

Tutor cum præſens negotium pupilli contrahendũ ſiue cõtractum ignorauerit,nõ intelligitur auctoritatem præſtare.Bartol.

XIIII. IDEM *libro trigeſimoprimo Digeſtorum.*

NOn multũ [l] intereſt,adfuerit * tutor cũ negotiũ cõtraheretur, an præſens ignorauerit quale eſſet quod contrahebatur.

Vna voce poteſt interponi auctoritas duobus diuerſis actib⁹.B.

XV. MARCIANVS *libro ſecundo Regularum.*

ACcipiẽtis [m] & edẽtis [n] iudiciũ idẽ tutor auctor vtriq; [o] fit. Sed hoc vtrũ ita eſt, ſi bis auctor factus eſt:an & vna auctoritas ſufficiat eo animo vt ad vtrũque pertineat,dubitat quidẽ Põponius : ſed fortiter defenditur ſufficere vnam auctoritatem.

XVI. PAVLVS *libro primo ad legem Æliam Sentiam.*

ETtiam ſi tutor cæcus factus ſit, [p] auctor fieri poteſt.

Non cogitur tutor in certo cõtractu auctorari pupillo.Bart.

XVII. IDEM *libro ſexto ad Edictum.*

SI tutor pupillo nolit auctor fieri,nõ debet [q] eũ prætor cogere: primũ, quia iniquũ eſt, etiã ſi non expedit pupillo,auctoritatem eũ præſtare : deinde & ſi expedit,tutelę iudicio pupillus hãc iacturam conſequitur.

Quæ ſunt gerenda cũ alio poſſunt expediri tutore auctore : ſecus ſi cum ipſo tutore.tunc enim non poteſt auctorari:nec ad id ſe auctore procuratorẽ facere.Bar.

XVIII. IDEM *libro primo ad Plautium.*

POteſt pupillus tutore auctore debitorẽ ſuum Titio delegare. [r] Sed cum tutor debet pupillo,dicendũ eſt neque delegari eum, neque procuratorẽ aduerſus tutorem dari ipſo tutore auctore poſſe : quia futurum ſit vt

ritates poſſum præſtare in vna vice.& hoc eſt verũ etiã ſi ſum ego tutor cæcus effectus,&.h.d.l.ſeq. alia ſequẽs ſupra expoſita eſt.Vi.

m *Accipientis.* poteſt poni caſus,ſicut innuitur in litera, quãdo vnus tutor erat duorũ pupillorũ,quorũ vnus cõueniebatur à Sẽpronio pro boue,& alius agebat cõtra eundẽ Sẽproniũ pro domo:& ita ſufficit vnũ ſacramẽtũ calũnię,& vna auctoritas vtriq; pupillo. Dic ergo accipiẽtis, ſ.de boue:& edẽtis,i.actionem ꝓponẽtis de domo. & vtriq;,ſ.pupillo.Vel dic ꝙ vnus erat pupillus q agebat ad domũ cõtra Sẽproniũ, & recõueniebatur ab eodẽ Sẽpronio vel ab alio pro boue,& ſecũdum hoc dic vtriq;.ſ.iudicio. & ſecũdũ hos duos intellectus nõ eſt cõtra.s.de procu. l. licèt. §. ſi plures. Vel tertiò ſecũdũ R.ꝙ vnus erat tutor duorũ pupillorũ,quorum vnus agit cõtra aliũ de boue.nam auctorabitur vtriq; pupillo.ſed hoc nõ placet: quia qualiter iuraret de calumnia?nã ſi vnũ credit iuſtè litigare : ergo aliũ iniuſtè.Itẽ quo modo ipſe tutor nomine vnius cõdẽnabitur ſibi ipſi nomine alterius:vt. d.§. ſi plures? poſſet tamẽ defendi ſi ponas vtrumq; habere intellectũ vt ipſi iurẽt auctore tutore,non tutor : vt no.hoc fieri poſſe.s. tit. j.l.j.§.ſufficit.vel ſecũdũ vetera iura quãdo non iurabatur . vel tertiò quãdo nõ fuit exactũ. & ſic vtriq; pupillo litigãti auctorabitur . ſicq; non obſtat dictus. §. ſi plures.Accurſius.

† Cęcus etiã in omnibus poteſt eſſe teſtis,pręter quam in his quę viſu percipiũtur, ſic inter perſonas quarum voces habet notas. gloſ. eſt not.in. c. teſtes.3. q. 8. abbas. in. c. cum cauſam de teſti.allegaſſet meli⁹ gl.in.c.quæ. rẽdum. 2. q. 7.& gl.in al leg.c. teſtes. iu ver . quæ nouerunt & viderunt.

n *Edẽtis.* i.actionẽ ꝓponẽtis,ſecũdũ primam.

o *Vtrique.* ſcilicet pupillo,ſecundũ primam. aliâs vtrinque.

p ETiam.*Factus ſit.* ex poſt facto . ſic & s.de poſtu.l.j.§.caſum.nã à principio cæcus dari nõ poteſt:vt.C. q da.tu.l.luminibus.licèt videatur quod ſe habeat excuſare:vt.C.qui morbo.l.j.ſed impropriè dicitur excuſare ibi.Itẽ hîc quãdo ex poſt facto poteſt ſe excuſare:vt.j.de excuſa.tu.l.poſt ſuſceptam.

q SI *tutor.*Nõ *debet.*imò:vt.C.de admi.tu.l.fi.Sol.ibi in iudiciis,vt cogatur,vel tãquã ſuſpectus remoueatur.hîc in cõtractibus: nõ ideo remouetur.& eſt ratio:qa ibi certũ eſt de dãno ꝓpter miſſionẽ in poſſeſſionẽ quæ fieret:hîc eſt dubiũ.Itẽ cõtra.s.titu.j.l.ij. in princ.& inſti.de ſatiſda.tu.§.quibus.Sed cogitur in genere adminiſtrare:nõ in hac ſpecie,ſed auctoritatẽ præſtare.Vel dic etiam ꝙ adminiſtrat nõ auctorãdo cũ hoc expedit:vt &.s.de procu.l.ſed& hæ.§.fin.&.l.ſeq.Itẽ eſt huic ar.cõtra.C.in qui.cau.in integ.reſti.nõ eſt neceſ.l.fi. ADDITIO. Dic quòd ibi certum erat ab initio lædi: & ibi ſoluitur per Cy.in prima oppo.ſecundum Barto.hîc.

POteſt.] CASVS. Pupillus bene poteſt delegare debitorẽ ſuum alicui alij cũ auct.tu.ſui.ſed ſi tutor eſt debitor pupilli, nõ poteſt pupillus eum alicui delegare ſua tutoris auct.quia iam â pupillo liberaretur ſua auct.quod eſſe nõ debet.Item nõ poteſt cedere actiones quas habet contra tutorem ſuum debitorem alicui alij faciendo eum procuratorem in rem ſuam cõtra tutorem cum auct. tuto.propter eandem rationem:quia futurum &c.h.d.Viuian.

r *Delegare.* ergo & actionem cedere:& ſic apparet rationem diui Seueri ad nomina non pertinere:vt.j.de re.eo.l.j.§.j.nec.l.Conſtãtini:vt.C.de admi.tut.l.lex quæ tutores.

IMpuberes.] CASVS. Etiã ſi tutores taceãt præſentes exiſtẽtes cõtractui pupilli,obligãtur impuberes ciuiliter & naturaliter ſi intelligãt tutores quod agitur.& de hoc ponit duo exẽpla.Primũ eſt quãdo pupilli accipiũt mutuã pecuniã præſentibus tutoribus, & etiã tacẽtibus.Secũdũ eſt quãdo eis ſoluerũt indebitũ pręſentibus tutoribus & etiã tacẽtibus.nã tenẽtur pu.cõdi.indebi. & bene dixi,ſi intelligãt tutores quod agitur.nã ſi ignorauerũt , nõ valet auctoritas,& ita nõ obligãtur pupilli ciuiliter.&.h.d.l.ſeq. Viuianus.

f *Obligantur.* ſcilicet ciuiliter & naturaliter. nam & ſine tutore obligantur naturaliter:vt.j.de noua.l.j.in fi.

g *Etiam ſi taceant.* ſcilicet impuberes.

h *Acceperint.* ſcilicet pupilli.

i *Dicant.*ſcilicet impuberes.Et not.quòd duo exempla ponit quibus contrahitur obligatio re,& ſic non eſt opus verbis : vt inſtitu. qui.mo.re cõ.ob.in princ.&.§.j.vnde ſecundum. H. ſecus eſſet in ſtipulatione.& facit infra eo.l.inter pupillos.

k *Conditione.* ſcilicet indebiti.

l NOn *multum.* quia neutro caſu intelligitur auctoritas præſtita.& facit.s.eo.tit.l.j.in fi.

ACcipientis.] CASVS. Tutor erã duorũ pupillorũ : vnus agere volebat cõtra Sẽproniũ ad fundũ:& Sẽpronius volebat cõuenire alterũ pupillũ ad domũ.certè ego tutor bñ poſsũ auctoritatẽ pręſtare& pupillo agẽti,& pupillo fugiẽti.& iſtas duas aucto-

a Liberetur. ipſemet ergo à ſe exigere debet:vt.ſ.de nego.geſt.l.diuortio.in fi.&.ſ.tit.j.l.quoties.§.ſicut. &.j. de fideiuſ.l.tut. quod ſi nõ faciat,curator in eã cauſam cõſtituendus eſt:vt inſti.eo.§.fin.ſed hodie qui debitor eſt pupilli, ab initio non admittitur ad tutelã:vt in authẽ.vt hi qui ob.§.j.coll.vj.Itẽ not.hîc in ſua re non poſſe fieri auctorẽ:vt.ſ.l.j.in prin. & facit.j.eo.l.fi.

auctoritate ſua liberetur.[a]

Curator poteſt dari pupillo ad agendũ,non ad auctorandũ.Bar.

XIX. IDEM *libro nono Reſponſorum.*

CVratorẽ etiã impuberi[b] dari poſſe:[c] ſed ad ea quæ ſolẽnitatem iuris deſiderãt, explicãda,[d] tutore auctore opus eſſe.

Non eſt neceſſe tutorẽ auctorãtẽ diuiſioni ſe ſubſcribere. Bar.

XX. SCÆVOLA *libro decimo Digeſtorum.*

INter pupillos paternæ hereditatis diuiſio facta eſt præſente tutore,[e] ſed non adſignante[f] inſtrumẽto diuiſionis. quæſitum eſt,an ei ſtari oporteret. Reſpondit,ſi tutor auctor fuiſſet,non idcirco minus ſtandum eſſe diuiſioni,quòd non adſignaſſet.

Petitio reſtitutionis impedit executionem ſententiæ.Bart.

XXI. IDEM *libro viceſimoſexto Digeſtorum.*

DEfendente[g] tutore pupillus condemnatus ex contractu patris,accepit curatorem:[h] inter quẽ & creditorẽ acta facta ſunt apud procuratorẽ Cæſaris infra ſcripta: Priſcus procurator Cæſaris[i] dixit, Faciat iudicata.[k]

Auctoritas in re propria nemini opitulatur. lib. 18. reſponſorum reſpondit.

CVratorẽ.] CASVS. Nõ ſolùm puberi, ſed etiã impuberi quãdoq; datur curator: ſed nõ poteſt explicare ea quæ ſolẽnitatẽ iuris deſiderant, puta vt adeat pupillus hereditatẽ ſibi delatã cum aucto. dicti cura. vnde eo caſu datur ei tutor. Viuianus.

b *Impuberi.* non ſolùm puberi.

c *Dari poſſe.* ad litem,ſ. vt.C.de in lit.dan.tuto. l.j. &.ſ. de tut.& curat. da.ab his.l.curatorem.

d *Explicanda.* vt ſi hereditatem adeat:vt.j.de ap.cũ in vna.§.j.Azo.& C.de in lit. dan. tut.l.fi.

INter.] CASVS. Tutor erã duorũ pupillorum qui cõmunẽ habebãt hereditatẽ paternam.me præſente diuiſerunt voluntarie dictã hereditatem: tamẽ ego nõ ſubſcripſi diuiſionis inſtrumẽto. certè bene valet diuiſio. Viuianus.

e *Præſente tutore.* ſpeciali ſingulorũ pupillorum. nec enim vnus vtrique auctor eſſe poteſt, niſi id fiat:vt no.ſ.eo.l.accipientis.

f *Non aſſignante.* ſcribẽdo quid cuiq; pupillo in portionẽ veniat.nã ſatis eſt ꝙ cõſentit: vt ſ.eo.l.impuberes.Azo.Vel dic aſſignãte, i. ſubſcribẽte. ſic & ponitur.C.de re.alie.nõ alie.l.ij.H.Item videtur huic.l. cõtrarium.j.de re.eo.l ſi pupillorum.&.C.de prædi.mino.l.pe. quibus dicitur minorem nõ poſſe prouocare ad diuiſionem.Solu.in hac hereditate non erant niſi mobilia.Vel hîc fuit decretum : & nihilominus auctoritas tutoris vel curatoris eſt neceſſaria:ar. C. ſi propter pub. pen.l.fin.Nec ob.ſ.de mino.l.ait prætor.§.permittitur. quia maior ſolennitas in alienatione quàm quando ei ſoluitur, eſt neceſſaria. & eſt ratio vt ibi no.& ſecundum hoc nemo vocauit eos ad diuiſionem:ſed ſponte venerunt.Vel tertiò dic quòd quidam coheres eorum maior eos prouocauit:vt.d.l.C.de præ.mino.l.pe.

DEfendente.] CASVS. Titius cum fiſco contraxit,& deceſſit relicto filio ſuo pupillo herede:qui pupillus habebat tutorem Seiũ procuratorẽ fiſci: cũ quo fiſco cõtraxerat pater dicti pu. egit cõtra dictũ pupil.& Seiũ eius tutorẽ, & ſic cõdemnatus fuit pup. procurator fiſci.poſtea finita fuit tu.& habuit curatorẽ Caium pupillus,quondã procurator fiſci portauit ſententiã qua fuit ei cõdẽnatus pup.corã procuratore Cæſaris qui eſt iudex inter fiſcum & priuatũ:& petiit eã mãdari executioni . vnde procurator Cæſaris dixit curatori adulti qui vocabatur Nouellius : Solue quod debet adultus tuus ex cauſa iudicati.curator autẽ reſpõdit ei : Ego abſtineo ab hereditate patris pup.quondam,nunc apud me adul. dixit procurator Cæſaris procuratori fiſci qui mõſtrabat ſententiã: Audiſti quid reſpõdet aduerſarius tuus:fac ei illud quod videtur tibi. Quæritur hîc nũquid propter verba dicta curatoris abſtentus videtur ab hereditate patris dictus adoleſcens ? Et dicitur quòd ſic. In ſeq.l.ponas exemplum:vt.ſ.eo.l.poteſt.Viuianus.

Caſum ponit.

g *Defendente.* Pupillus tutore auctore cõuẽtus fuit à fiſco ad.x. ex cõtractu paterno cuius hereditatẽ adierat:& cõdẽnatus, tandẽ accepto curatore petebatur mãdari ſentẽtia executioni corã procuratore Cæſaris: ſed curator vt euitaret executionem, abſtinuit pupillum hereditate.dicit quodammodò,non tenetur ille minor.

h *Accepit curatorẽ.* nõ aperit an durãte tutela fuerit datus curator quod poſſet fieri ad litem ob aliquã cauſam:vt.ſ.de tute.l.ſolet.vel poſtea.pro prima eſt qd.j.dicit ibi,abſtineo pupillũ.pro ſecũda qd dicit in fine,adoleſcẽs abſtẽtus.Sed ſecũdũ R.nõ eſt vis.& ſi primã teneas,dic id eſt adoleſcẽs: ſcilicet nunc cum proponitur quæſtio Scæuolæ.ſi ſecundam,dic,id eſt pupillus:ſcilicet quondam.

i *Cæſaris.* cognoſcẽs inter fiſcũ & minorẽ in actione in factũ quæ ꝓponitur ꝓ executiõe.

Nouellius curator[l] dixit: Abſtineo pupillũ. Priſcus procurator Cęſaris dixit:Reſpõſum habes.[m] ſcis quid agere debeas.[n] Quęſitũ eſt, an ſecundum hæc acta adoleſcẽs à bonis patris abſtẽtus ſit. Reſpondit,proponi abſtentũ.[o]

Actus qui tẽdit ad liberationẽ tutoris , nõ poteſt fieri eo auctore.Bartolus.

XXII. LABEO *libro quinto pithanon.*

SI quid[p] eſt quod pupillus agendo,tutorem ſuum liberaturus eſt , id ipſo tutore auctore agi rectè non poteſt.

QVANDO EX FACTO tutoris vel curatoris minores agere vel conueniri poſſunt.

TITVLVS IX.

Quãdo pupillus cõuenitur ex dolo tutoris, nõ admittitur probatio per iuramẽtum in litẽ.Bar.

I. POMPONIVS *libro viceſimonono ad Sabinum.*

OB dolum[q] malũ vel culpã tutoris Ariſto ait pupillum poſſeſſorẽ cõdemnandum: ſed nõ puto quãti actor in litẽ[r] iuraret.& tamẽ illud[ſ] ita eſt,ſi rẽ à tutore pupillus ſeruare poſſit.

k *Facias iudicata.* id eſt cõdemnationem ſolus. ſic ponitur. ſ. ſi certum petatur.l.fi.

l *Curator.* ſi habeas pro curator, dic id eſt curator.Accurſius.

m *Reſpõſum habes,* i. tu reſpõdes : vt ita loquatur curator. vel tu procurator fiſci audi reſpõſum aduerſæ partis.

n *Debeas.* tu curator minoris. vel dic tu procurator fiſci.

o *Abſtentum.* & ſic non tenebitur de cætero actione in factum de re iudi.vt.ſ.titu. i.l.ij. in fi. &.ſ.ſi quis cau. l.fi. Sed quomodo curator ſol⁹ & nudis verbis potuit abſtinere?Reſpõ.ſecundum P. adierat ſine tutore , & ſic poterat dimittere ſine reſtitutione:vt.j.de acquirẽ. her. l. impuberibus. Alij vt Azo, ꝙ adiuit ſolus tutor ſine conſenſu pupilli,& ſic non tenuit aditio:vt.C.de iure delibe. l.potuit.vnde & ſine reſtitutione poteſt ſe abſtinere. Vel tertiò ſecũdum H. hîc fuit petita reſtitutio , & cauſa cognita data , vt fieri debet:vt ſupra de mino. l. in cauſæ.§.cauſa.&.l.etiam.§.fina.

Iudicatum facere quid ſit.

p SI *quid.* vt acceptilatio,pactum de non petẽdo,vel tranſactio, vel delegatio:vt ſupra eo.l.poteſt.ſecus ſi ſoluat: quia liberatur à prima,licet teneatur actione tute.propter eam pecuniam: vt ſupra de neg.geſt.l.diuortio.& ſic ſoluitur contrarium.j.de ſolu.l. tutor.§.fi.quia ibi ſolutione.vel dic vt ibi.

QVANDO EX FACTO TVTORIS VEL curatoris minores agere,vel &c.

Non vt tutores vel curatores ex omnibus cauſis nomine pupilli agere vel conueniri poſſunt, ita viciſsim minores nomine tutoris vel curatoris, id eſt ex facto eius agere vel conueniri quacumque ex cauſa poſſunt. Qua ex cauſa poſsint,hic titulus abſoluit. Agunt *ex conſtituto vtili actione ſi debitor pupilli tutori conſtituerit pupillo ſolui.l. eum qui. §. pen.* De *conſt. pec. & ſimiliter ex locato ſi tutor vel curator locauerit prædium pupilli. l.pen.* C. *eod. & ex mutuo.ſi pecuniam pupilli crediderint, & ex iudicato ſi tutor egerit nomine pupilli & obtinuerit,vt vice verſa.mutui actione conueniuntur ſi pecunia tutori credita ſit nomine & contẽplatione pupilli & in rem quoque verſa eius ſit,& iudicati,ſi tutor condemnatus ſit.* Conueniuntur *etiam ex ſtipulatione ſi tutor nomine pupilli cauerit, & aliis actionibus ex dolo vel culpa tutoris, ſi ex eo locupletiores ſint.* Factum *vocat adminiſtrationem, contractum, fidem, diligentiam,dolum, culpam tutoris vel curatoris.* Minorum *nomen commune eſt pupillorum & adoleſcentium.* Cuia.

q OB *dolum.* Conueniebatur impubes rei vindîcatione, vel petitione here.dolo vel culpa tutoris facta eſt deterior res quæ petitur.tenetur pupillus ſecundũ Ariſto.ſi tutor ſit ſoluendo,vt hîc,& ſupra titu.ij.l.fin.in princip.adeo vt quidam dicant vt non liberetur cedendo actionẽ.ſed falſum eſt:vt in.d.l.& plenè de hac materia not.ibi. Quod ergo in fi.hîc dicit,ſi rem &c.ſub. maximè. nam tunc maximè tenetur vt tantùm ſufficiat ceſſio. Alij hîc ponunt caſum quãdo dolo vel culpa tutoris res peruenit ad pupillum:ſed litera in fine hoc non patitur.Accurſius.

r *In litem.* ſic infra de fideiuſſ.l.fi.& ſupra de in lit.iur.l.j.

ſ *Illud.* quod dixit Ariſto.item contra ſupra ſi quis ius dicen.non obtem.l.j.§.ſi procurator.

Si tutor.]

SI *tutor.*] CASVS. Tutor vel curator mutuauit pecu. pupilli vel adulti Titio, & ſuo tutoris vel curatoris nomine ſtipulatus eſt ſibi reddi. certè vtilis actio datur pupillo vel adulto. & idem eſt ſi de pecunia pu. vel adulti emat ſuo nomine etiã tutor vel curator prædia. nam datur vtilis actio pupillo vel adulto ad dicta prædia vindicanda. Viuianus.

Quod tutor vel curator acquirit ex pecunia minoris, efficitur minoris. Bartolus.

II. VLPIANVS *libro primo Opinionum.*

SI tutor vel curator pecunia eius cuius negotia adminiſtrat, mutua data [a] ipſe ſtipulatus [b] fuerit, vel prædia in nomen ſuum [c] emerit: vtilis actio [d] ei cuius pecunia fuit, datur ad rem vindicandã vel mutuam pecuniã exigendam. B

Pupillus nõ tenetur ex dolo tutoris, niſi quatenus ad eum peruenerit. Bartolus.

III. PAPINIANVS *libro viceſimo Quæſtionum.*

DOlus tutorum puero neque nocere neque prodeſſe debet. Quod autem vulgo dicitur, tutoris dolum pupillo non nocere: tunc verum eſt, cum ex illius fraude locupletior pupillus factꝰ non eſt. Quare merito Sabinus tributoria actione pupillum conueniendum ex dolo tutoris exiſtimauit: ſcilicet ſi per iniquam diſtributionem pupilli rationibus fauit. [e] Quod in depoſiti quoque actione dicendum eſt, [f] item hereditatis petitione, ſi modo quod tutoris dolo deſiit, pupilli rationibus illatum probetur. [g] C

IIII. VLPIANVS *libro ſexageſimo quarto ad Edictum.*

AT ſi [*] extrinſecus aliquid tutor dolo admiſerit, [h] pupillo nihil nocere oportet. D

De eo quod quis geſſit vt adminiſtrator, finita adminiſtratione non tenetur. Bartolus.

V. PAPINIANVS *libro quinto Reſponſorum.*

POſt mortem furioſi non dabitur in curatorem qui nego-

a *Data.* ſuo proprio nomine. aliàs iure cõmuni quæreretur cõdictio certi ex mutuo minori: vt. ſ. ſi cer. peta. l. certi cõdictio. §. ſi nummos.

b *Stipulatus.* ſcilicet ſibi tutori vel curatori.

c *In nomen ſuum.* id eſt nomine ſuo proprio: & dic tutor emit de pecunia pupilli. ſi autem nomine pupilli accepiſſet, tũc dic directam: vt. C. per quas perſonas. l. j.

d *Vtilis actio.* ex ſtipulatione, cum fuit mutuũ ſtipulatus: vt & ſupra titu. j. l. quoties. §. j. & plenè no. C. eod. l. ij. Item vtilis in rem quando emit de pecunia minoris & eſt ſpeciale in eo: ſic & in milite: vt. C. de rei vind. l. ſi vt proponis. & etiam in vxore: vt. ſ. de donat. inter virum & vxorem. l. vxor marito. Et idem in eccleſia quę vicem habet pupilli: vt C. de ſacroſanctis eccleſiis. l. fina. quia eſt contrarium regulariter: vt. C. de rei vind. l. ſi ex eo. ſed ad ſtipulationẽ eſt contra. ſ. de pign. actio. l. ſolutum. §. per liberã. Solutio. hîc vtilem dicit quæri per tutorem: ibi negat directam. Accur.

Eccleſia vicem pupilli obtinet.

* Etſi.

DOlus.] CASVS. Dolus tutorum non debet prodeſſe vel nocere pupillo, niſi ex eo factus ſit locupletior pupillus. & de hoc ponit tria exempla. Et eſt primum tale: Pupillus habebat ſeruum qui negotiabatur in merce peculiari ſciente pupillo, & tutore eius: vnde creditoribus peculiaribus tenetur pupillus tributoria actione, id eſt facta contributione de ſe & aliis creditoribus. cũ ſeruus prædictus eiuſdem pupil. domino aliquid debebat, tantum debet habere pupil. quantum quilibet aliorum creditorum, & non plus. Tutor autem pupilli dolo fecit quo minus in eis peculiaribus aliqua non contribuerentur, imò apud pu. remanent. certè tenetur pu. quia factus eſt locupletior. Secundum & tertium exemplũ planum eſt cum. l. ſeq. Viuianus. E

e *Fauit.* & ſic eſt locupletior: vt. ſ. de tribu. l. iij. §. j. Accurſius.

f *Dicendum eſt.* ſi ex dolo tutoris vel etiam ex ſuo habuit commodum ex re depoſita: vt. ſ. depoſi. l. j. §. an in pupillum.

g *Probetur.* vt & ſupra titu. ij. l. fina. vbi plenè de hoc no. & facit ad hanc. l. infra ne vis fiat ei qui in poſſeſ. miſ. l. j. §. ex hoc edicto. & ſupra de euict. l. iiij. & ſupra de admi. tuto. l. cum plures. §. primo. & de pecu. l. in ſumma. de dolo. l. ſi ex dolo. & ſupra commodati. l. iij. in principio.

h ET *ſi extrinſecus. Admiſerit.* in ſua re, non pupilli: & ſic intelligitur infra de regu. iuris. l. neque.

POſt *mortem.*] CASVS. Pro furioſo lata fuit ſententia contra curatorem eius, poſtea mortuus eſt furioſus. certè non mandabitur ſententia executioni contra curatorem, ſicut nec mãdatur con

tra tutores qui defenderũt pu. ſi autem finita tutela vel cura animo A nouandi promiſit illi pro quo fuit ſententia data: tutor quondam pu. vel curator furioſi bene tenetur quilibet. [TVTOR.] Pat er pupilli cuius non erat tutor, fuerat condemnatus cum viuebat, Titio in c. ego tutor promiſi dicta. c. dicto Titio. poſtea finita eſt tutela. nõ poterit me creditor Titius conuenire. ſecus autẽ ſi accepiſſem meo nomine mutuam pecuniã ab aliquo, & ſoluiſſem dicto Titio, non tenerer illi à quo accepi etiam finita tutela: niſi ille à quo accepi, ideo mihi dedit, vt ſoluerem dicto Titio. Viuianus.

tia geſſit, iudicati actio: nõ magis quàm in tutores: [i] ſi modò nullã ex conſenſu poſt depoſitum officium nouationem factam, & in curatorem vel tutorẽ obligationem eſſe tranſlatam conſtabit. [k]

Si tutor ſimpliciter contrahat in re pertinente ad pupillum, intelligitur tutorio nomine contrahere, ſi in re quæ poteſt ad ipſum & ad pupillum pariter pertinere: intelligitur nomine proprio contrahere, niſi aliud actum ſit. Bart. B

Tutor qui pecuniam ſe ſoluturum cauit, quam pater pupilli cõdemnatus fuerat: actionem poſt tutelam finitam rectè recuſat. [l] Nõ idem [m] in eo placuit, qui ſuo nomine [n] mutuam pecuniam accepit, & iudicatum pro pupillo fecit: [o] niſi fortè creditor ideo cõtraxit, vt in cauſam iudicati pecunia tranſiret. C

Sicut pupillo quæritur per tutorem, ita per actorem ab eo conſtitutum. Bartolus.

VI. IDEM *libro ſecundo Definitionum.*

TVtor interpoſito decreto [p] prætoris, actorem reliquit. Secundum eum [q] ſententia dicta iudicati [r] trãsfertur ad pupillum actio nõ minus quàm ſi tutor obtinuiſſet.

VII. SCÆVOLA *libro tertiodecimo Quæſtionum.*

D TVtori qui infantem defendit ſuccurritur, vt in pupillum iudicati actio detur. [ſ]

Si negotium in parte ſpectat ad pupillum, pro illa videtur tutorio nõie facere: pro alia proprio. Bar.

VIII. IDEM *libro quinto Reſponſorum.*

TVtor, qui & coheres pupillo erat, cum conueniretur fidei

i *In tutores.* ſ. finito officio: vt. & C. eod. l. j. & ſi quis cau. l. fi. ſed nec eo durante: vt. j. de re iu. l. ſi ſe. §. j. & ſ. tit. ij. l. ij.

k *Conſtabit.* vt & ſupra de cõſtit. pecu. l. Titius.

l *Rectè recuſat.* promiſit enim tutorio nomine. ſed certè & ſi nõ exprimat: ex quo apparet ꝙ in rem pupilli ſe obligauit, idem eſt: vt. j. eo. l. fi. ſic econtra licèt ſtipularetur ſibi: ſi tamen pecunia pupilli, quærit ei: vt ſ. eo. l. ſi tutor. ſecus autem ſi ſuo proprio nomine exprimendo volens fortè donare pupi. vt. j. de admi. re. ad ci. perti. l. iij. §. in eum. Itẽ ſecus in procuratore: vt ſupra de procu. l. procurator qui pro euict. & eſt ratio vt ibi not.

m *Non idem.* quod dictum eſt in tutore cauẽte, non habet locum in tutore ſoluente qui prędictam pecuniã ſoluit non de ſuo, ſed quia eã accepit mutuo, & ſuo nomine: & creditor nõ numerauit contemplatione pupilli: vt in fine huius. l. nam etiam finita tutela tenetur mutuãti. Accurſius.

n *Suo nomine.* id eſt pro ſe, non pro pupillo. poſtea tamẽ ſoluit pro eo. Azo.

o *Pro pupillo fecit.* ſcilicet ſolui pecuniam in qua pater fuerat condemnatus. Azo. & potes diſtinguere vt not. ſ. de neg. geſt. l. ſi pupilli. §. j. & facit. ſ. de procu. l. procurator. §. fi. & C. ſi tutor vel curator. l. ſi creditor.

TVtor.] CASVS. Tutor egit contra pupilli debitorem, & iudicio pendente cum decreto prætoris actorem conſtituit ad cõplendam litem: & pro dicto actore poſtea fuit lata ſententia. certè habebit pup. ac. iudicati. Viuianus. E

p *Tutor interpoſito decreto.* aliter enim fieri non potuit. ſ. titu. ij. l. decreto. & inſtitu. de cura. §. fina.

q *Eum.* ſcilicet agentem.

r *Actio.* ſcilicet in factum de re iudi. & C. de rebus creditis. l. actori. hæc quidem dabitur pupillo. & facit ſupra de procura. l. ſi procurator. & C. eo. l. ij. & l. pe.

ſ TVtori. *Actio detur.* ſic infra de re iudica. l. iiij. §. j. & ſupra titu. ij. l. ij. & ſupra ſi quis cau. l. fina.

TVtor.] CASVS. Me tutorem Titij & ipſum Titium inſtituit Sempronius heredes, & à nobis fideicom. reliquit Mæuio ſub conditione vel ex die. petiit Mæuius vt caueremus ei de fideicom. ei præſtando adueniente die vel conditione. ego caui pro me & pu. coheredéque meo. certè ex illa cautione tenebitur pro parte pup.

vtili actione ex ſtipulatu fideicommiſſario Mæuio. Viuianus.

a *Nomine* relicti in diem vel ſub conditione à ſe & à pupillo. & ſic cauit pro ſe, & pro eo per conſequens.

b *Danda.* legatario vel fideicommiſſario adueniente die vel conditione: vt. j. vt le. no. ca. l. j. in princip. & facit ſupra eo. l. poſt mortẽ. §. j. vbi ex promiſſione tutoris tenetur pupill⁹. Alij etiam dicunt, quòd datur tutori in adultum coheredem, & dicũt fami. erci. ſi non eſt redditum: vt ſupra fami. erci. l. heredes. §. familiæ. Vel ſecundum Py. vtilem tutelæ. quæ non placet.

DE SVSPECTIS tutoribus & curatoribus.

Rectè ſequitur ſuſpecti poſtulatio. nam tutor extra ordinem compellitur primũ tutelam gerere atque adminiſtrare, & poſteaquam gerere cœpit, ſi geſtu abſtineat vel ſi male gerat, ſuccedit ordinaria poſtulatio ſuſpecti c. 1. in prin. l. 5. §. geßiſſe de adminiſt. tut. Ordinaria, id eſt ex 12. tabul. quæ omnibus patet, quaque vinculis publicis tutor vel curator nõ nunquam coercetur, ac præterea decreto iudicis tutela abire iubetur vel gerere prohibetur, alias integra, alias læſa exiſtimatione. Nec tamen crimen publicũ hoc eſt. quia nec qui id obiecerit & deſtituerit pœna tenetur. S. C. Turpiliani. Cuia.

HÆc clauſula.] CASVS. Primò dicit, quòd titulus de ſuſpectis tutoribus neceſſarius eſt & frequens. Secundò quęrit, vnde crimẽ ſuſpecti deſcendit, & apud quos magiſtrat⁹ poſſit poſtulari ſuſpectus tutor, vel curator: & quis tutor vel curator poſſit ſuſpectus poſtulari: & quis poſſit poſtulare ſuſpectos: & exquibus cauſis poſſit remoueri tutor vel curator à tute. vel cura: & quę ſit pœna tutoris vel curato. cõuicti ſuſpecti. Tertio determinat, vnde deſcendit hoc crimen. Quartò dicit, qui ſint illi magiſtratus qui poſſunt remouere à tutela vel cura ſuſpectos. Quintò determinat, qui tutores & curatores poſſunt accuſari & remoueri à tutela vel cura. Sextò determinat, qui poſſunt accuſare de ſuſpecto, vſque ad §. ſi quis de plebeis. Cætera ſunt plana vſque ad §. quæri poteſt. in l. tutor. Viuianus.

* Vide. l. 1. §. ſuſpecti. j. ad Turpil. L. 4. ſ. de offici. eius cui mand. eſt iuriſd.

a] Tutor ſuſpectus afficitur, quod limita, niſi fuiſſet cõſanguineus pupilli: quia tũc vt ſuſpectus non remouetur, ne infametur: ſed illi dabitur adiũctus text. in l. ſi tutor. j. e. Bar. in l. quod ſi fortè. §. ſunt quidam. j. de ſo.

commiſſi nomine, [a] in ſolidum ipſe cauit. quæſitũ eſt, an in adultum pupillum pro parte danda ſit vtilis actio. Reſpondit, danda. [b]

DE SVSPECTIS TVtoribus & curatoribus. TITVLVS X.

Procedit per modum ſummæ. Primò ponit quid induxit ad tractandum ſeu tradendum iſtã materiam. Secundò ponit quæ requiruntur ad hoc vt iſta materia intelligatur: & illa per ordinem tractat per totum iſtum titu. Bart.

1. VLPIANVS *libro trigeſimoquinto ad Edictum.*

HÆc clauſula & frequẽs & perneceſſaria eſt. Cottidie enim ſuſpecti tutores poſtulãtur. Primùm igitur tractemus vnde deſcendat ſuſpecti crimen: [c] & apud quos poſtulari quis poſſit ſuſpectus tutor vel curator: deĩde quis, & àquo, & ex quibus cauſis remouetur: déque pœna ſuſpecti. Sciẽdũ eſt ſuſpecti crimen è lege duodecim tabularum [d] deſcendere.

Cauſa ſuſpecti poteſt agitari coram ordinario, & coram delegato iudice. Barto.

Damus* autem ius remouendi ſuſpectos tutores Romæ prætoribus: in prouinciis, præſidibus earum. An autem apud legatũ proconſulis ſuſpectus poſtulari poſſit, dubiũ fuit. Sed imperator Antoninus cũ diuo Seuero Braduæ Maurico proconſuli Africæ reſcripſit poſſe: quia mandata [e] iuriſdictione, officium ad eum totũ [f] iuris dicundi tranſit. [g] Ergo & ſi pretor mandet iuriſdictionem, ſimili modo dicendum eſt ſuſpectum poſſe apud eum poſtulari, cui mandata eſt. cum enim ſit in prouincia [h] hoc reſcriptum, conſequens erit dicere & eum cui à prætore mandata eſt iuriſdictio, poſſe de ſuſpecto cognoſcere.

Omnes tutores cuiuſcũque cõditionis exiſtant, poſſunt accuſari de ſuſpecto ſi malè gerant. Bart.

B Oſtendimus qui poſſunt de ſuſpecto cognoſcere: nũc videamus qui ſuſpecti fieri poſſunt. Et quidem omnes tutores [i] poſſunt, ſiue teſtamentarij ſint, ſiue nõ ſint, ſed alterius generis tutores. Quare & ſi legitimus [k] ſit tutor, accuſari poterit. Quid ſi patronus? adhuc idem erit dicendum: modò vt meminerimus patrono parcẽdum. [l]

Quilibet admittitur ad accuſãdum tutorẽ de ſuſpecto, etiã mulier ſi ex pietate mouetur. Bart.

C Conſequẽs eſt, vt videamus qui poſſunt ſuſpectos poſtulare. [m] Et ſciendum eſt quaſi publicam eſſe hãc actionẽ, [n] hoc eſt, omnib⁹ patêre. [o] quinimo & mulieres admittuntur: ſed hæ ſolæ, quæ pietate neceſſitudinis ductæ ad hoc procedũt: vtputa mater, [p] nutrix quoque & auia poſſunt. poteſt & ſoror. nam in ſorore & reſcriptũ extat diui Seueri. & ſi qua alia mulier fuerit, cuius prætor perpenſam [q] pietatem* intellexerit, non ſexus verecundiam egredientis, [r] ſed pietate productam non continere iniuriam pupillorũ, admittet eam ad accuſationem.

* Propẽſam

Ob facta atrocia tutor nõ ſolũ remouetur, ſed etiã punitur. Bar.

Si quis de plebeiis [ſ] ob facta atrociora [t] in tutela admiſſa fuerit

c *Crimen.* id eſt accuſatio criminis. nam crimen nõ eſt ex lege, imò per l. punitur: vt. C. vnde vi. l. meminerint.

d *Duodecim tabu.* quia ergo eſt legitimũ crimen, ergo accuſatio debet ſolenniter proponi. i. per libellum in ſcriptis. Sed tamen fauore pupilli eſt admiſſum vt etiam ſine libello in ſcriptis poſſit fieri accuſatio & remotio: vt. j. eo. l. iij. §. prętere. Vel verius ibi loquitur quãdo iudex per officium inquirit. cæterùm ſi aliquis accuſat, non poteſt fieri ſine dicto libello: vt. j. de priua. delic. l. fi. & de mune. & ho. l. reſcripto. §. ſi quis. Sed quæ erit pœna talionis? Reſpon. infamia. [a] Item & alias quandoque pœnas patitur tutor: vt ea. l. §. fi. & l. ſequenti. & l. tutor. §. fi. & l. ſeq. quas hic accuſator patietur: vel ad minus extraordinariè punietur: vt infra ad Turpil. l. & in priuatis.

e *Mandata.* id eſt legata.

f *Totum.* imò non: vt ſupra de offic. proconſ. l. ſolent. in princ. & l. nec quicquam. §. j. & l. ſi quid. dic ergo totum quod non exigit maiorem animaduerſionem.

A

g *Tranſit.* id eſt cõceditur. v. ſ. de offi. eius cui man. eſt iuriſd. l. j. §. fi.

h *In prouincia.* ſi dicas in præſide & eius legato, eſt contra. j. ad Turpil. l. j. §. ſuſpecti. Solu. ibi nomen præſidis eſt generale, vt etiam delegatos præſidis cõprehendat. vt. ſ. de offi. præſi. l. j. Vel poteſt cognoſcere delegatus pręſidis & prætoris, vt hîc: non remouere, vt ibi. & ad hoc. ſ. de offic. eius cui man. eſt iuriſ. l. iiij. & ſic remotio non poteſt delegari. Tu dic in legato proconſulis eſſe ſpeciale vt de omni crimine cognoſcat: vt. ſ. de offi. proconſ. l. ſolent. Itẽ vt de ſuſpecto cognoſcat & remoueat: vt hîc; & inſtit. e. in prin. idem poteſt dici in legato pręt oris: vt hîc. Nec ob. quod dicit, in prouincia: quia dicit à proconſule, vel ſuo legato. nam & proconſul regit prouinciã remotam: vt nota. ſ. de offi. præſi. l. j. & ſecundũ hoc præſes ad cognoſcendum non delegat: vt in contrario.

i *Omnes tutores.* id eſt cuiuſlibet generis tutores ſiue teſtamentarij, ſiue legitimi, ſiue datiui: & idem in curatoribus: vt. j. l. iij. §. non tantùm. & dicas malè gerentes, nõ bene. & ſic comprehendit genera ſingulorum, & non ſingula generũ. ſic. j. de vi & vi ar. l. j. §. priuatum. & inſtit. qui. mo. tu. fina. §. ſimili modo. & inſtit. de fideiuſ. §. j. & . ſ. de pecu. l. quã Tuberonis. §. in peculio.

k *Legitimus.* imò videtur adiungendus curator. & idem in patrono dicitur: vt. j. eod. l. ſi tutor. Sed dic quòd illud eſt cõſilium magis quã præceptum. Et eodem modo reſpon. j. eo. l. iij. circa prin. ibi, ſed ſi patronum, &c.

l *Parcendum.* quia eum remotum non ſequitur infamia: quæ aliàs ſequeretur: vt hîc, & . C. e. l. fina. Alij quod non remoueatur, ſed curator adiungatur: vt infra eo. l. ſi tutor. ſed illud eſt conſilium, vt dixi: non præceptum.

m *Poſtulare.* id eſt accuſare. aliter ponitur. ſ. de poſtu. l. j. §. poſtulare. Accurſius.

E

n *Hanc actionem.* id eſt accuſationem. ſic ponitur. C. ſi tutor non geſſ. l. j. & . j. de ſepul. vio. l. iij. §. penul.

o *Patere.* aliàs patere: aliàs competere. & ita in lib. domini. Azo.

p *Mater.* ſecus in iuramento in litem: vt. ſ. de in lit. iur. l. videamus.

q *Propenſam.* id eſt moderatam, imò procliuem.

r *Egredientis.* quod eſſet quando faceret vt cœtibus virorum poſſet intereſſe, argu. C. de procu. l. maritus. Admittitur ergo mulier quælibet ad accuſationem iſtam, dummodo ex honeſta cauſa moueatur: & hoc fauore pupillorum. aliàs mulieres non admittuntur ad accuſationem, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequantur: vt. C. qui accu. non poſ. l. de crimine. & . j. de accu. l. qui accuſare. & facit inſti. eo. §. conſequens. & . ſ. de procura. l. fœminis.

Mulier an ad accuſandum admittatur. Tutor in multis caſibus non ſolum remouetur, ſed etiã punitur.

ſ *Si quis de plebeis.* nam non omnes ſic puniuntur: ſed humiliores tãtùm: vt. j. eo. l. iij. §. tutores qui. Accurſius.

t *Atrociora.* puta quia præſens alimenta denegauit: & probatum

eſt eius

apud prætorem accuſatus: remittitur ad præfectum [a] vrbis grauiter [b] puniendus.

II. IDEM *libro primo de omnibus Tribunalibus.*

LIbertus quoque ſi fraudulēter geſſiſſe [c] tutelā filiorū patroni probetur, ad pręfectum vrbis remittetur puniendus. [d]

Tutor poteſt accuſare contutorem ſuſpectum etiam ſi fuerit remotus. Bartolus.

III. IDEM *libro trigeſimoquinto ad Edictum.*

TVtor quoque contutorem poteſt ſuſpectum facere: ſiue duret adhuc tutor, [e] ſiue iam deſierit [f] ipſe, contutor [g] autem maneat tutor. & ita diuus Seuerus reſcripſit. Plus diuus Pius Cęcilio Petino reſcripſit, poſſe tutorem ſuſpectum [h] remotum contutores ſuos ſuſpectos facere.

Liberti poſſunt tutores patronorum ſuorum ſiue filiorum patroni ſui accuſare de ſuſpecto: ſed liberti nō accuſant patronos ſuos crimine ſuſpecti tutoris. Itē omnis curator non tantùm adoleſcentium poteſt ſuſpectus accuſari. h.d. vſque ad fin.l.

Liberti quoque pupillorū gratè [i] faciēt, ſi tutores vel curatores eorum, malè gerētes rem patronorū vel liberorum patronorum ſuſpectos fecerint. Sed ſi patronū ſuum [k] vt ſuſpectum in tutela facere velint, melius eſt libertos ab accuſatione repelli: ne in ipſa cognitione grauius [l] aliquid emergat, cū hoc aliis omnibus pateat.

Non tantùm autem adoleſcentis curator, ſed etiam furioſi vel prodigi vt ſuſpectus remoueri poteſt. Sed & quis ſi curā vētris, bonorúmve [m] adminiſtrat, non carebit huius criminis [n] metu.

Tutor poteſt remoueri ex officio iudicis ſine accuſatione. Bar.

B Præterea † videndū, an & ſine accuſatione poſſit ſuſpectus repelli. Et magis eſt vt repelli debeat, [o] ſi prętori [p] liqueat ex apertiſſimis [q] rerum argumētis ſuſpectum eum eſſe. quod * fauore pupillorum accipiendum eſt.

Tutor remouetur ob dolum in tutela commiſſum: ſecus ſi extra tutelam. Item ſecus ſi in alia tutela, ſi eſt qui eum actione tutelæ conueniat. h.d. vſque ad. §. ſi tutor inimicus. Bartolus.

C Nunc videamus ex quibus cauſis ſuſpecti remoueantur. Et ſciēdum eſt, aut ob dolum in tutela admiſſum ſuſpectū licere poſtulare, ſi fortè graſſatus [r] in tutela eſt: aut ſordidè [ſ] egit vel pernicioſè [t] pupillo, vel aliquid intercepit [u] ex rebus pupillaribus iā tutor. Quòd ſi quid admiſit, ante tamē admiſit, quàm tutor [x] eſſet, quāuis in bonis pupilli, vel in tutela: nō poteſt ſuſpectus tutor poſtulari: quia delictū tutelā præceſſit. Proinde ſi pupilli ſubſtantiam

D expilauit, ſed antequam tutor eſſet, accuſari debet expilatæ hereditatis crimine. [y] ſi minus, furti.

Quæri poteſt, ſi tutor fuerit

eſt eius mendacium. vel ſi data pecunia tutelam redemerit: vel ſi inuētarium nō fecit: vel ſi pecuniā deponere vel in emptionē præ- A diorum conuertere noluit iuſſus à iudice: vel euidenti fraude bona pupillorū alienauit. Item ſi libertus frauduléter geſſit tutelā filiorum patroni: vt inſtitu. eo. §. ſed ſi quis. & §. libertus. & ſ. de offic. præfect. vrb. l. j. §. itē. & ſ. de tut. l. in eos. & ſ. de adminiſtratio. tuto. l. tutor qui. §. itē ſolent. & infra. l. iij. §. tutor qui. & §. tutores. & infra. l. ꝓxi. & C. de adminiſt. tut. l. niſi.

a *Præfectum vrbis.* quia ad eum ſpectabat hæc iuriſdictio ſine cura: vt ſ. de offic. præfect. vrb. l. j. §. item ſolent.

b *Grauiter.* ſuo arbitrio. vt. C. de adminiſtr. tut. l. niſi.

c *LIbert⁹ quoq; ſi fraudulenter geſſiſſe.* Secus ſi nullo modo geſſit: quia ingratus redigitur in ſeruitutem: vt. j. de iure patrona. l. ingratus. Argumē. contra. C. de lib. cau. l. ſolo.

d *Puniendus.* & de ſuſpecto accuſari poteſt: vt. C. qui pet. tuto. l. j. & facit inſtitut. eod. §. libertus. & C. de adminiſtra. tut. l. niſi.

e *TVtor quoque. Adhuc tutor.* qui aliū accuſat contutorem.

f *Deſierit.* finita tutela per capitis deminutionem, qui eſt poſtea reſtitutus. Azo. Vel dic ꝙ fuit datus ad certam cōditionem, vel diem: vt inſtitu. quibus modis tut. fin. §. ſed & ſi. & §. præterea.

g *Contutor.* ſ. accuſatus, & qui nunc remouebitur ꝓpter accuſationē cōtutoris quondam. & ſecundum hoc manet quando ille deſiit: ſed non manet poſt finitā accuſationē de ſe factā.

h *Suſpectum.* id eſt dicere, non ſolùm ſi alia cauſa deſiit: ſed etiam quando per accuſationem ſuſpecti. tunc enim deſinit: vt inſtitu. quibus mod. tut. fi. §. fina. quo caſu videbatur quòd nihil doloſus doloſo.

i *Gratè.* ergo ſi omittant, committunt ingratitudinem: vt infra de iure pat. l. ingratus. & C. qui pe. tu. l. ij. licèt ſit argumen. contra. C. de lib. cau. l. ſolo.

k *Suum.* ſcilicet pupilli & bene dico, & melius eſt: quia optimum conſilium eſt adiungi curatorem: vt infra eod. ſi tutor. & ſecundum hoc libertus impuberis accuſat patronum pupilli impuberis. Vel dic ſuum, ſcilicet iſtius accuſantis. & ideo melius dicit, quia incurrere poſſet patroni ſui offenſam, quia ob hoc ſolum poſſet eum in ſeruitutem reuocare, vel petere caſtigari: vt. C. de lib. & eod. lib. l. ij. & infra de iure pa. l. j. nam licèt famoſam accuſationem poſſit libertus contra patronum nomine alterius proponere etiā ſine veniæ impetratione: vt ſupra de in ius vo. l. quæſitum. licèt lex iſta aliter intelligi poſſit: non tamen accuſat, etiam ſi ſuam iniuriā proſequatur: vt infra de accuſ. l. hi tamen. §. j. & ſic intelligitur lex illa. C. ſi tu. non geſ. l. j. licèt aliter quidam intelligant: vt ibi not. Vel tertiò poteſt intelligi quòd erat libertus communis pupilli & eius tutoris. Accurſius.

l *Grauius.* quia fortè inter eum & patronum & libertum magna diſcordia orirêtur, & magna verba etiam ad accuſandum procederent. Et quod dicit. omnibus aliis, ſcilicet libertis, q.d. ſi conceditur iſtis, conceditur omnibus aliis libertis accuſare patronos. arg. j. de re mili. l. officium. §. ſed ſcio. Vel dic, aliis, id eſt dicere, non nocet pupillo ſi libertus repellatur: quia omnibus aliis de pupillo cōpetit hoc ius: vt ſupra. l. j. §. conſequens.

m *Bonorumve.* aliorū quàm ventris. Vel dic, bonorum & ventris. nam quandoque iidem, quandoque diuerſi conſtituuntur curatores ventri & bonis: vt infra de ventre in poſ. mitt. l. j. §. hoc iure vtimur. & facit infra ea. l. §. ſi curator ventri. & ſ. de adminiſtra. tut. l. inter bonorum.

n *Criminis.* id eſt accuſationis de ſuſpecto.

o *Debeat.* & ideo fortè non erit tunc infamis: vt. C. ſi tut. non geſſ. l. j. Accurſius.

p *Si prætori.* qui & pręſes dicitur: vt ſupra de offic. præſi. l. j. & ſic nō ob. j. ad Turpil. l. j. §. ſuſpecti. & de offic. præſi. l. j. Item prætori vt iudici: vt not. ſupra de offic. præſi. l. illicitas. §. ueritas. Itē liquet ſine alicuius accuſatione: puta fraudulosè videt eum agere cauſam pupilli corā ſe: vel aliter per officium inquiſiuit: vt. j. e. l. ſi. & j. ead. l. §. ſi tutor inimicus. & j. vbi pup. edu. l. ſi. & ad idem. ſ. de procu. l. non ſolùm. §. ſi. ſic eſt in lenocinio, & quibuſdam aliis: vt not. j. de adult. l. ij. §. ſi publico. ſi verò alius poſtulet tutorē remoueri principaliter hoc inſtituendo, nunquam ſine accuſatione admittitur: vt not. ſupra ea. l. §. j.

q *Apertiſſimis.* ſic. C. de proba. l. ſciant.

r *Graſſatus.* i. ſtudioſè malè geſſit. Accur.

ſ *Aut quod ſordidè.* per pretium. Accurſius.

t *Pernicioſè.* per gratiā alienando.

u *Intercepit.* ſibi accipiendo.

† Facit gloſ. in c. venerabili. circa med. ibi, & etiam iudex extra de offic. deleg.

* Ergo regulariter nemo ſine accuſatore dānandus. Cic. pro Roſcio.

x *Tutor.* in bonis pupilli: & in tutela dicitur tutor.

y *Crimine.* cum ſubtraxit res hereditarias ante aditam hereditatem, vel poſt aditam hereditatem: ſed ante apprehenſam poſſeſſionem. Et quod ſubiicit, ſi minus, id eſt cum ſubtraxit poſt aditā hereditatem, & apprehenſam poſſeſſionem, ſcilicet ab herede pupillo. tunc enim conueniri poteſt furti: quia rei hereditariæ non fit furtum niſi in caſibus: vt infra de fur. l. rei hereditariæ. & l. ſequē. & infra de cri. expil. here. l. ij. & l. ſi. Vel dic, ſi minus, id eſt ſi nō poteſt accuſari crimine expilatæ hereditatis: quia non habet locum: E quod eſt vt dixi. innuit ergo hîc quòd pro ante geſtis non poteſt accuſari vt ſuſpectus. & ſic eſt contra. inſtit. eo. §. ſed & antequam. Solu. vt ibi. [*Quæri poteſt.*] CASVS. Titius fuit tutor cuiuſdam pupil. & malè adminiſtrauit. illo pupillo pubere facto idem fuit datus ei curator cum quibuſdam aliis. nunquid de mala geſtione tutelæ poteſt ſuſpectus poſtulari in cura exiſtens? Et dicitur quòd non: quia poteſt conueniri act. tutelæ à concuratoribus. & idem poteſt dici in eo qui bis fuit tutor: vt exiſtens in ſecunda tutela nō poſſit poſtulari ſuſpectus de eo quod malè in prima adminiſtrauit. ſed in ſecunda habet contutorem qui eum poſſit cōuenire tutelæ de eo quod in prima adminiſtrauit malè. ſi autem in ſecunda tutela non habet contutorem, bene remouetur vt ſuſpectus à ſecunda tutela ex eo quòd malè adminiſtrauit in prima. & idem eſt in curatore, de quo dictum eſt in prin. §. Sed quid ſi ita fuit datus tutor pupillo, donec in Italia erit, tutor eſto: vel donec vltra mare non ieris, tutor eſto. & hic tutor antequam exiret Italiam, vel

pupilli, idémque ſit curator confirmatus [a] adulescenti, an poſſit ex delictis tutelæ [b] ſuſpectus poſtulari. Et cum poſſit tutelæ [c] à concuratoribus [d] conueniri, cõſequens erit dicere ceſſare ſuſpecti accuſationem: quia tutelæ agi poſſit depoſito officio, [e] & alio ſumpto. [f] Idem erit quærendum & ſi proponas aliquem deſiſſe eſſe tutorem, & rurſum cœpiſſe: (vt puta vſque ad tempus vel ad conditionem erat datus [g]: deinde iterum vel ſuperueniente conditione teſtamentaria, [h] vel etiam à prætore poſtea datus eſt) an ſuſpectus poſtulari poſsit. Et quia duæ tutelæ ſunt: ſi eſt qui eum tutelæ iudicio conueniat, [i] æquiſſimum erit dicere ceſſare crimen ſuſpecti [k]. Si autem [l] ipſe tutor eſt ſolus: nunquid quia tutelæ ceſſat, [m] remouendus ſit ab hac adminiſtratione, quaſi in hac ſuſpectus ex eo quòd in alia malè verſatus ſit [n]? Ergo & in eo qui curator ſolus poſt finitam tutelam confirmatus eſt, idem dici poteſt [o]. Quòd ſi quis ita tutor datus ſit: *Quoad in Italia ierit, tutor eſto*: vel, *Quoad trans mare non ierit*: an poſſit ſuſpectus poſtulari [p] ex eo geſtu quem adminiſtrauit ante quàm trans mare abeſſet? * Et magis eſt vt poſtulari poſſit, quaſi vna tutela [q] ſit, habens interualla.

Si quis abfuturus reipublicæ cauſa, deſiderauit in locũ ſuum conſtitui alium tutorem: [r] an reuerſus, ex ante geſto ſuſpectus poſtulari poſſit? Et quia poteſt ex priore geſtu vtili actione [ſ] cõueniri, ceſſabit poſtulatio.

Si curator vẽtri boníſque [t] datus, fraudulenter verſatus ſit, deinde tutor datus: an poſtulari ſuſpectus propter fraudes in cura admiſſas poſſit, dubitari poteſt. Et ſi quidem habet contutores, non poterit poſtulari: quia conueniri poteſt. [u] ſi nõ habet, amoueri poteſt.

Propter inimicitias cum pupillo vel cum parentibus remouetur tutor vt ſuſpectus. Bart.

Si tutor inimicus [x] pupillo parentibúſve [y] eius ſit, & generaliter ſi qua iuſta cauſa prætorẽ mouerit [z] cur non debeat in ea tutela verſari, reiicere eum debebit.

Propter res malè vẽditas poteſt tutor vt ſuſpectus remoueri. Bar.

Seuerus & Antoninus reſcripſerunt Epicurio, tutores qui res vetitas ſine decreto diſtraxerũt, nihil quidem egiſſe: [a] verùm ſi per fraudem [b] id fecerunt, remoueri eos oportere.

Tutor qui denegat alimẽta indebitè, poteſt vt ſuſpectus remoueri, & etiam puniri. Bartolus.

Tutor qui ad alimenta pupillo præſtanda copiam [c] ſui non faciat, ſuſpectus eſt: poterítque remoueri. ſed ſi non latitet, ſed

iret vltra mare, adminiſtrauit tutelam, & malè: & poſtea exiuit Italiam, vel vltra mare fuit, & poſtea reuerſus adminiſtrauit iterũ? nunquid poteſt poſtulari ſuſpectus de eo quod malè adminiſtrauit antequam exiret Italiam, vel vltra mare iret? Et dicitur quòd ſic. non enim poteſt conueniri tutelæ: quia non eſt finita. vna enim fuit tutela, & non plures. ſecus autem eſſet, ſi ita dixiſſet ille qui tutorem dedit, quum reipub. cauſa non aberis, tutor eſto. cum aberis, tutor ne eſto. cũ reuerſus fueris, tutor eſto. Nam ſi tutor taliter datus malè adminiſtret antequam vadat cauſa reipubli. & poſtea reuerſus adhuc adminiſtret, nõ poterit ex priori malè geſtu poſtulari ſuſpectus: quia poteſt conueniri tutelæ. duæ enim tutelæ fuerunt. Itẽ quid ſi Titius fuit datus curator ventri vel bonis, & malè curã adminiſtrauit: & poſtea puero nato fuit tutor datus: nũquid exiſtens in tutela poteſt ſuſpectus poſtulari de eo quod malè adminiſtrauit in cura? & aut habet contutorẽ qui eum poſſit conuenire de eo quod malè in cura adminiſtrauit, aut non. Primò enim non poſſet poſtulari ſuſpectus, ſecundò ſic. & hoc vſque ad.§. ſi tutor inimicus. Viuianus.

a *Confirmatus*. ſponte. nec enim cogitur: vt ſupra de adminiſtra. tuto. l. cum hereditas.

b *Ex delictis tutelæ*. id eſt admiſſis in tutelaribus negotiis dũ erat tutor.

abiſſet?

c *Tutelæ*. ſ. actione.

d *A concuratoribus*. alias à contutoribus.

e *Depoſito officio*. ſcilicet tutelæ: aliàs non poſſet agi actione tutelæ: vt infra de tut. & rat. diſtra. l. niſi.

f *Sumpto*. ſcilicet curæ.

g *Datus*. à teſtatore.

h *Teſtamentaria*. hoc ideo dicit, quia à iudice non poteſt dari ſub conditione: vt ſupra de tu. l. muto. §. j. licèt à teſtatore ſic: vt hîc, &. s. de teſta. tute. l. tutor datus. & inſtit. de Attilia. tu. §. j.

i *Conueniat*. de facto, puta alius tutor: vt infra ea. l. §. ſi curator. Et ſic not. quòd vt accuſatio ſuſpecti locũ non habeat, oportet quòd de iure & de facto poſſit agi tutelæ: vt & not. C. eo. l. j. Item contra ſupra de adminiſtra. tut. cum plures. Sed ibi pro eadem tutela tutor & curator conueniri non poſſunt, hîc ex alia.

k *Crimen ſuſpecti*. nec remouebitur ob hoc ſolùm quòd in ſua malè verſatus eſt: niſi vbi non eſt qui eum ex priori conueniat tutela, vt ſubiicit. ſi autem aliunde quàm ex eo quòd malè geſſiſſe dicatur in prima, ſuſpectus dicitur: dicunt quidam indiſtinctè quòd poteſt: nec obſtat quòd agi poteſt tutelæ: quia ex hac cauſa agi nõ poteſt. Sed certè ſatis poteſt reſponderi ad contrariũ, ſcilicet quòd non poſſit remoueri. quid enim ſi cauſa illa ſuſpicionis remota eſt? vt infra de adimen. legatis. l. iiij.

l *Si autem*. facit infra eadem. l. §. ſi curator.

m *Tutelæ ceſſat*. id eſt qui tutelæ eum conueniat.

n *Verſatus ſit*. ſub. & certè ſic. Et ſic notat. quòd qui in vno malus eſt, & in aliis [a] &c. ſic infra de re mili. leg. non omnes. §. à barbaris. & ſupra de tranſact. leg. cum hi. §. in perſona. & ſupra de teſta. tut. leg. in teſtamento. §. non omnino. & infra de accu. l. ſi cui. §. iiſdem.

a] Facit glo. in ca. venerabili. ſuper verbo, ſuſpectus. poſt prin. ibi, hodie verò ſecus. extra de offi. dele.

o *Idem dici poteſt*. ſcilicet quòd poſsit remoueri. ADDITIO. Vide gloſ. in ca. accepimus. ſuper ver. reputare. circa me. quæ ponit caſum huius. §. extra de æta. & quali. ord.

p *Suſpectus poſtulari*. quia durat tutela. non ergo concurrit actio tutelæ, & poſtulatio de ſupecto: vt hîc, & ſuperioribus. §. §. & infra proxi.

q *Vna tutela*. durat enim eadem: niſi & teſtator dixiſſet contra: vt infra titul. j. l. Titius. & facit infra de milit. teſta. leg. quod dicitur. §. miles.

r *Tutorem*. id eſt curatorem: vt dixi. s. de tute. l. quæſitum.

ſ *Vtili actione*. ergo finita fuit tutela per excuſationem, vt & infra de tu. & ra. diſtra. l. ſi tutor. in princi. & inſti. de excuſa. tuto. §. item qui rei. & no. infra ti. j. l. penult. in princi.

t *Boníſque*. aliquando idem datur: aliquando diuerſi danturventri & bonis: vt not. ſupra ea. l. §. non tantùm. & nota curator: quia tutor vẽtri dari non poteſt à iudice: vt ſupra de tuto. & curato. da. ab his. l. vẽtri. ſed à teſtatore ſic: vt ſupra de teſta. tute. l. ſi quis filiab⁹. Accurſius.

u *Poteſt*. vtili nego. geſt. & eſt argumen. ſupra ead. l. §. ſi autẽ. & quod ibi nota.

Si tutor inimicus.] CASVS. Dedi tutorem filio meo: & ipſe tutor ante mortem meã factus eſt meus inimicus, vel pupillo me mortuo. certè bene debet reiici à tutela. Secundò dicit: Si tutor vendat res quę ſine decreto non poſſunt alienari, nihil agit, & tunc remouetur vt ſuſpectus. Tertiò dicit: Quidam tutor non dabat pupillo ſuo alimenta: vnde vocauit eum prætor coram ſe, volens pupillo conſtituere alimenta: & ipſe non venit: vel venit, & dixit pupillum non habere vnde ei alimenta conſtitueret: & poſtea repertum eſt contrarium. certè hic tutor poteſt puniri eo modo quo punitur ille qui corrumpit notarios prætoris per pecuniam, vt ipſe tutor conſtituatur. nam & iſte & ille remouentur vt ſuſpecti: & etiam remittuntur ad præfectum vrbi, extra ordinem ab eo puniendi. Quartò dicit quòd tutores qui inuentarium non faciunt, vel qui nolunt deponere pecuniam pupillarem ad prædiorum comparationem, vel qui per pecuniam per ſe depoſitam nolunt poſtea prædia emere: ſi ſunt plebeij, duas pœnas ſuſtinent: quia in vinculis ponuntur donec inueniatur idonea emptio: & etiam remouentur vt ſuſpecti. ſi autem non ſunt plebeij, remouentur tantùm vt ſuſpecti. hoc dicit vſque ad. §. is tutor. Viuianus.

x *Si tutor inimicus*. inimicitia capitali, nec interuenit reconciliatio: vt inſtit. de excuſa. tuto. §. inimicitiæ. Reconciliatio inimicitiam tollit.

y *Parentibúſve*. ex linea aſcendenti in infinitum: vt ſupra de in ius vocan. l. quique. §. parentes. ſecus ſi cũ fratre vel aliis tranſuerſalibus. & facit. s. de arbi. l. licet. & de procura. l. filius. in fine.

z *Moueri*. videtur quòd per officium hîc inquirat. quod dic vt ſupra ea. l. §. præterea. idem tamen ſi aliquo accuſante.

a *Egiſſe*. ſcilicet quo ad alienationem: vt. C. de præ. mino. l. iiij. & l. ſi quidem. Accurſius.

b *Per fraudem*. vt totam pecuniam partémve ſibi vſurpet.

c *Copiam*. infra eo. impuberibus. in fi. & inſti. eo. §. ſi quis tutor. & infra

& infra vbi pup. edu.l. finali.
a *Fide inquiſitionis.* quia corrupit iudicem qui debebat inquirere de eius moribus,& ſic approbatum dare. Accurſius. A
b *Conſtitutum.* tutorem.
c *Hic ergo.* qui per mendacium dicit ſe non poſſe alere.

præſens nihil poſſe decerni contendit, quaſi inopibus: * ſi datis pupillo aduocatis in mendacio reuincatur: † ad præfectũ vrbis remittendus eſt. neque enim intereſt, id agere quẽquam, vt corrupta fide inquiſitionis [a] tutor conſtituatur: an bona fide cõſtitutum [b] velut prædonem bonis alienis incũbere. hic ergo [c] non quaſi ſuſpectus remouebitur, [d] ſed remittetur puniẽdus ea pœna [e] qua ſolẽt adfici qui tutelam corruptis miniſteriis [f] prætoris redemerunt. B

Tutor qui non facit inuentarium, vel pecuniam ad comparationem non deponit pertinaciter, in vinculis eſt ponendus: niſi fuerit poſitus in dignitate. Barto.

Tutores * qui repertoriũ [g] non fecerunt, [h] vel pecuniam neq; ad prædiorum cõparationem [i] conferre, neque deponere peruicaciter [k] perſtant: quoad emptionis occaſio inueniatur, vinculis [l] publicis iubentur cõtineri, & inſuper pro ſuſpectis [m] habentur. Sed ſciendum eſt nõ omnes hac ſeueritate debere tractari, ſed vtiq; humiliores. [n] Cæterùm eos qui ſunt in aliqua dignitate poſiti, non opinor vinculis publicis contineri oportere. Is tutor qui inconſideranter [o] pupillum vel dolo abſtinuit hereditate, poteſt ſuſpectus poſtulari. C D

Remotus propter culpam, non eſt infamis. idem in eo cui alius adiungitur. Bartolus.

d *Remouebitur.* ergo nec ille qui corrupit, remouetur: vt hîc euidenter probat. nam & ſupra dixit, neq; enim intereſt &c. alij ſubaudiunt tãtùm, quaſi dicat, non tantũ remouebitur &c. vel etiam fiet alterum quod iudex volet, ſecũdum Hug. argu. ſupra ea.l.§.ſi tutor. Et ſic not. ex mendacio quem puniri: vt no. ſupra quod cum eo.l.iiij.§.j.
e *Pœna.* extraordinaria: vt ſupra de tut.l. in eos.
f *Miniſteriis.* id eſt miniſtris, non vt inquireretur de moribus, & puniatur hic, ſecundum Azo. quia pupillo fecit iniuriam corrumpẽdo officiales: vt infra de iniuriis.l.idẽ apud.§.idem ait eum. Sed certè ſecũdum H. imò ibi fecit iudici: vt ibi dicit. & facit ſupra de officio præfec. vrb.l.j.§. item ſolent.
g *Tutores qui repertoriũ.* id eſt inuentarium: vt ſupra de admini. tut.l. tutor qui.
h *Non fecerunt.* mox, ſubaudi: vt.C. de adminiſt.tut.l. tutores. quod expone vt ibi: & hoc niſi iuſta cauſa fuerit quare nequiuerit, vel niſi remiſſa fuerit inuentarij confectio à teſtatore: vt ſupra de adminiſtra. tuto.l.tutor. in prĩci. & C.arbi.tu.l.fina.§.fina.
i *Comparationem.* aliàs emptionem. hoc dic vt ſupra de adminiſt.tut.l. ita autem.in princip.
k *Peruicaciter.* aliàs pertinaciter, à per, id eſt valde, & tenax. aliàs peruicaciter, quia fortiter reſiſtit cum iudex ei præcipit quod debet: vt ſupra de adminiſt. tuto.l.tutor qui.§.ſi deponi. item aliàs præſtant: aliàs præſtatur.
l *Vinculis.* hoc eſt cum inopia [a] dignoſcitur laborare: vt ſupra de adminiſtra tu.ob fœnus.& argumen.infra.de pœn.l.j.§.finali.&.j. de iniur.l.fina.& ſupra de offic. præſi.l.illicitas. in fine. Item & infamia notãtur, & grauioribus pœnis ſubiiciuntur: vt.C.arbi.tut.l. fina.&.ſ.de adminiſtr.tut.l.tutor qui.§. ſi deponi. &.§. ſequenti.
m *Suſpectis.* idémque & ſi vnus tutor non communicet contutori in adminiſtratione: vt.ſ.de admini.tu.l. actus.
n *Humiliores.* vt ſupra eod.l.j. in fine. namque maiores noſtri in &c. vt infra de pœ.l. capitalium. in fine. & de iniur.l. finali. & de incen.rui.nau.l. Pedius.

Is tutor.] CASVS. Tutor qui dolo vel lata culpa abſtinet pupillum ſuum ab hereditate ſibi delata, remouetur vt ſuſpectus, & efficitur infamis, ſubaudi. ſi autem remoueatur à tutela ob leuem culpam vel negligentiam, non efficitur infamis. Sed quid ſi fraude in tutore reperta non remouit eum prætor, ſed alium ei adiunxit? non eſt infamis. Bonum eſt ergo quòd prætor qui remouet à tutela tutorem, exprimat in remotione cauſam, vt vîdere poſſimus vtrum ſit infamis vel non. ſi autem non exprimit cauſam remotionis, nec in iudicio fuit probata: non erit infamis remotus. h.d.cum princip.l.ſequen. Viuianus.

* inopi.

† Sic rectius ſe edidiſſe ait Taurell. cùm in archety. eſſet, reiudicatur.

i. officiariis, per quos p̃tor inquiſitionem inſtruit.

* Principiũ huius.§.in Pand. Flo. ſic habet: Qui pecuniã ad prædiorum emptionem cõferre, neque pecuniam dep. &c.

a] Sic not. deterioris conditionis pauperem quàm diuitẽ Bar.in.l. ob fœnus. hîc alle.

o *Inconſideranter.* id eſt lata vel leui culpa: vt infra proxi.§.
p *Ineptiam.* aliàs inopiam: & aliàs imperitiam, & hæc adnumeratur culpæ: vt ſupra de offic. præſi.l.illicitas.§. ſicut.
q *Remotus ſit.* ſcilicet ob negligẽtiam vel culpam non latam. omnia enim iſta ferè idem ſignificant, & vnum eſt expoſitio alterius,

Qui ob ſegnitiam vel ruſticitatem, inertiam, ſimplicitatem, vel ineptiam [p] remotus ſit: [q] in hac cauſa eſt, vt integra exiſtimatione tutela vel cura abeat. ſed & ſi quis ob fraudem [r] non remouebit aliquem, ſed ei adiunxerit: nõ erit famoſus: quia non eſt abire tutela iuſſus.

Remotus abſque dolo, non eſt infamis: & ſi in ſententia cauſa non exprimatur, non intelligitur ex cauſa famoſa damnatus ſeu remotus. Bartolus.

IIII. IDEM *libro primo de omnibus Tribunalibus.*

HAe enim cauſæ [s] faciunt vt integra exiſtimatione tutela vel cura quis abeat. [t] Decreto igitur debebit cauſa remouẽdi [u] ſignificari, vt appareat de exiſtimatione. Quid ergo ſi non ſignificauerit cauſam remotionis decreto ſuo? Papinianus ait debuiſſe dici hunc integræ eſſe famæ. & eſt [x] verum.

Idem eſt prohibere gerere, & remouere. Bartolus.

Si prætor ſententia ſua non remouerit tutela, ſed gerere prohibuit: dicendum eſt magis eſſe vt & hic deſinat [y] tutor eſſe.

Qui nihil [z] geſſerunt, non poſſunt ſuſpecti poſtulari: verùm ob ignauiã, vel negligentiã, vel dolũ ſi dolo fecerũt, poſſũt remoueri.

Satiſdatio non impedit quin tutor poſſit, ſi malè gerat, vt ſuſpectus remoueri. Bartolus.

V. IDEM *libro tertio Diſputationum.*

& eſt quaſi verborum inculcatio. Sed quid ſi remouetur ob latã culpam? videtur quòd ſit infamis: vt infra eod.l. impuberib⁹.§.j.& ſupr. depoſi.l. quod Nerua. Vel fortè quantùm ad infamiã lata culpa non comparatur dolo, vt in criminib⁹: vt infra ad.l. Cornel. de ſic.l.in lege. ſi autem ob fraudẽ vel dolum, cõſtat quòd famoſus eſt: vt inſtit.eo.§. ſuſpectus &.C.de tuto. & cura.qui ſa.nõ de.l.ij. cũ dãnatus de dolo ſit infamis: vt.ſ. de his qui notã. ĩfa.l..j.§.qui furti.
r *Fraudem.* quam inuenit eum commiſiſſe. & hoc fecit iudex, quia erat agnatus vel patronus: vt.j.eod.l.ſi tutor. vel fortè emendatus. nã in ſuo arbitrio eſt: vt.ſ. ead.l.§.ſi tutor.

HÆ *enim.*] CASVS. in prin. continuatur cum præcedẽ. caſu. [SI PRÆTOR.] Siue prætor coram quo eſt accuſatus tutor ſuſpectus, dicat in ſententia, remoueo te à tutela: ſiue dicat, prohibeo ne geras: ſemp videtur remot⁹. [QVI NIHIL.] Si tutor nõ adminiſtrat tutelam, non poteſt ob hoc ipſum ſolùm ſuſpectus poſtulari. ſi autẽ gerat, & malè, vel p dolũ ſuũ, vel alio modo, bene poteſt remoueri vt ſuſpect⁹. & hoc dicit, verũ ob ignauiã &c. Viuia.
ſ *Hæ enim cauſæ.* ſcilicet ruſticitas & ſimiles.
t *Abeat.* id eſt recedat.
u *Cauſa remouendi.* ſic ſupra de his qui no. infa.l.ij.§. ignominiæ. Argumen. contra infra de re mili.l. milites.§. miſſionum.in fi. illius.§.
x *Et eſt verum.* diſtingue tamẽ: obiiciebatur ei culpa: & tunc obtinet quod hîc dicit: an dolus, & tunc ſit infamis quaſi ex ea cauſa remotus quæ in iudicio erat deducta: vt infra de excep.rei iud.l.ſi ex teſtamento. ſi autẽ nulla cauſa expreſſa, tunc in dubio propter culpam videatur remotus: vtpote in benigniorem partem: vt.j.de pœnis.l.ſi præſes.&.l. interpretatione.& hîc. E
y *Deſinat.* imò videtur nõ deſinere: vt.ſ.de admi.tu.l.iij.§.j.& fina. Sed dic quòd aut accuſabatur de ſuſpecto: & iudex prohibuit adminiſtrare: & videtur remouere, quia hoc petebatur & agebatur. aut cũ cõtentio eſſet futura inter tutores plures, præſes vel prætor aliis conceſſit adminiſtrationem, & aliis denegauit: vt ibi. vel hæc ſecundũ illã, vt.ſ. deſinat quo ad adminiſtrationẽ, non quo ad alia.
z *Qui nihil.* poteſt ita intelligi, vt ſi non geſſerint, non poſſint accuſari ſed remoueri per officium iudicis: vt.ſ.eo.l.tutor.§. præterea. ſi dolo vel ignauia fecerunt, id eſt ceſſauerunt: vt hîc, & inſt.eo.§. ſed & antequam. &.C. eo.l.ij. &.l.iij.in fi. quæ eſt contra. Sed & poteſt cogi gerere captis pignoribus: vt.C.eo.l. præſes.in princip. Vel dic quòd antequam gerat, ex dolo tantũ ſiue contumacia poteſt accuſari vt ſupectus: vt in contrariis. Et quod hîc ſubiicit, verum ob ignauiam, mutat caſum quando adminiſtrat. & dic fecerunt, id eſt adminiſtrauerunt. Et ſecundum hoc quod dicit, ſi

Remotus à tutela quando infamatur.

Sic Flor. perperã ex corruptis libris Ferretus putat legendum, inopiam, nec rectè cũ l.8. j. eod. conciliat hunc locum.

UNED

dolo: ſub. vel ignauia, vel negligentia, vt.ſ. poſuit. ſed ſecundum primum caſum non repetuntur: ſed notabiliter ponit, ſi dolo &c. Alij dicunt ob hoc ſolum quòd non geſſit, non remouetur: ſed propter fraudem ſic: vt hîc. Vel non poteſt remoueri verbis.ſ.l. xij.tab.vt in prin.§.ſed ex mente ſic: vt hîc in fi. & in contrariis.& & facit infra eo.l.impuberibus.§. fina.

SVſpectus fieri is quoq; qui ſatis dederit, [a] vel nunc offerat, poteſt. Expedit enim pupillo rẽ ſuam ſaluã fore †quàm tabulas rem ſaluã fore cautionis habere. Nec ferẽdus eſt cõtutor qui ideo collegam [b] ſuum ſuſpectum non fecit, quoniã cautũ erat pupillo:

VI. CALLISTRATVS *libro quarto de Cognitionibus.*

QVia ſatiſdatio [c] propoſitum tutoris maleuolum nõ mutat, †ſed diutius graſſandi [d] in re familiari *facultatem præſtat.

Adulti poſſunt accuſare curatorem de ſuſpecto cum conſilio cõſanguineorũ. ſecus in pupillo.

VII. VLPIANVS *libro primo de omnibus Tribunalibus.*

IMpuberibus quidem nõ permittitur [e] ſuſpectos facere: adulescẽtibus planè volentibus ſuſpectos facere curatores ſuos permittitur, dummodo ex conſilio neceſſariorum [f] id faciant.

Tutor poteſt remoueri propter latam culpam. Bartolus.

Si fraus non ſit admiſſa, ſed lata neglegentia: quia iſta [g] prope fraudem accedit, remoueri hunc quaſi ſuſpectum oportet.

Ex ſola contumacia quis ſuſpectus efficitur: & vt ſuſpectus remoueri poteſt. Bartolus.

Præterea †acceſſerũt quædam ſpecies ex epiſtula Imperatoris noſtri & Diui Seueri ad Atrium Culonium. * nam aduerſus eos qui ne alimenta decernantur, ſui copiam perſeuerant non facere: vt ſuis rebus [h] careãt præcipitur: reiq; ſeruandæ cauſa pupillus in poſſeſſionem mittatur eius qui

SVſpectus.] CASVS. Siue velit tutor ſatiſdare rem pup. ſal. fo. ſiue non, & non gerat: ſuſpectus poteſt poſtulari & remoueri: quia hoc vtilius eſt pupillo. Secũdò dicit quòd contutor tenetur contutorem ſuum malè gerẽtẽ ſuſpectum poſtulare: & ſi nõ faciat, ſuccedaneus eſt periculi: nec habet excuſationem eo ꝙ contutor ſuus malè gerens caueat pupillo. & .l. ſeq. reddit rationẽ. Viuinia.

† Ad hunc locum vide Ant. Aug.li. 4.ca.8.

a *Satis non dederit*. aliàs deeſt non: & eſt poſtea, vel non offerat &c. ſed malè, quia non conuenirent ſequentia. ſed & ſatis legi poteſt. Illud autem verũ eſt, quòd qui nõ ſatiſdat cum debet, ob hoc ipſum poteſt remoueri vt ſuſpectus. & ſi ob dolum, cum infamia. ſi inopia, nõ: vt no. Cod.de tut.& cura.qui ſatis non de.l.ij. & hic. Et hoc eſt verum de inope ſi magis expedit pupillo habere cautũ vel remoueri: quàm bonos mores tutoris. aliàs non remouetur, ſed curator adiungitur: vt inſtitu. eo.§.fin. &.C.eo.l. pietatis. &.l. in poſtulãdis. in eo autem qui nõ debet ſatiſdare, ſolùm inſpicitur ſit fidelis, an nõ: vt ita vel adminiſtret adiuncto curatore, vel repellatur.

† Hæc verba ponit gl. in ca. venerabili. ſuper verbo ſuſpectus. poſt med.ibi, nec admittẽdus. extra de offic.de lega.

* pupillari

† Cõcor. cũ hoc.§. glo.2. poſt med.in ca.atſi clerici. extra de iudiciis.

* Atrium Colonium.

b *Collegam*. quem poteſt & debet accuſare: vt.ſ.eo.l.iij.in princip. Sed argu. contra ſupra de admi.tutor.l.actus.

c QVia *ſatiſdatio*. ſic inſti.eod.§. nouiſſimè.

d *Graſſandi*. id eſt malè agendi.& facit infra de ap.l. imperatores. §.fi.&.ſ. de teſta.tu.l. teſtamento.§.ij.

IMpuberibus.] CASVS. Impuberes per ſe non poſſunt tutores ſuos ſuſpectos poſtulare: puberes autem ſic: cũ conſilio tamen amicorum & conſanguineorum ſuorũ. Secundò dicit quòd etiam per latam culpam remouetur tutor à tutela. Tertiò dicit, quòd ſi tutor à prætore vocatus vt conſtituantur pupillo alimenta, nõ veniat: mittitur pupillus in poſ.bo. eius: & poteſt vendere pupillus de dictis bonis curatore ſibi dato ea quæ ſunt futura deteriora ꝓpter moram: & ipſe tutor vt ſuſpectus remouetur ab eius pupilli tutela. Quartò dicit, quòd ſi tutor datus alicui pupillo non compareat, debet citari: & ſi non veniat, debet remoueri vt ſuſpectus ſi prætori placet. iſtud tamen raro eueniet, id eſt euenire debet: vt ſcilicet quis non gerens remoueatur vt ſuſpectus. Viuianus.

e *Non permittitur*. per ſe: ſed alij ꝓ eo poſſũt: vt.C.eo.l.pietatis in fi.

f *Neceſſariorum*. amicorum vel conſanguineorũ: vt.ſ.de iureiuran. l.fina. vnde Iob: Neceſſarij mei venerũt ad me. Azo. & facit inſti. eo.§.impuberes. Et not. differre adultum curatorem habentem à pupillo: vt.ſ.de in lit. iuran.l.videamus.& ſic arg. contra.C. de in

Adultus curatorem habens differt à pupillo.

integ. reſti.mi.l. ſi curatorem habens.

A *Quia iſta*. ſcilicet lata culpa. nam lata negligentia dolo comparatur: vt.j. de reg.iur.l.negligẽtia.&.ſ.ſi men.fal.mo.dix.l.j.§.ideo. & depoſiti.l. quod Nerua. & de acti.& oblig.l.j.§.is quoque apud quem. ibi, magna tamen negligentia &c fallit tamen in criminibus: vt infra ad le. Cornel. de ſica.l. in lege. & facit Cod.de offic.præfect. præt.l. ſi quos. & ſupra eod.l.tutor.§.fina. &.l. hæ enim. in fine.

Lata neglĩgẽtia an dolo comparetur.

ADDITIO. Ex hac gloſ.not. ſecundũ Bart. hîc quòd lata culpa æquiparatur dolo. quod intellige quantùm ad remouendũ: non quãtùm ad infamandũ: per eundem Barto. in.l.iij.§. fina. ſupra eod.

ſuſpectus ſentẽtia ſua [i] factus eſt: queq; mora deteriora futura ſũt, curatore dato [k] diſtrahi iubẽtur.

Tutor qui copiam ſuo pupillo agere volenti non præſtiterit, tãquã ſuſpectus remouebitur. Bar.

Item ſi quis [l] tutor datus non compareat, ſolet edictis [m] euocari:
B nouiſſiméque, ſi copiam ſui non fecerit, vt ſuſpectus remoueri ob hoc ipſum, [n] quòd copiam ſui non fecit. quod & perrarò & diligenti habita inquiſitione [o] faciendum eſt.

Suſpectus dicitur tutor ex moribus, nõ ex diuitiarum defectu. Bartolus.

VIII. IDEM *libro ſexageſimo primo ad Edictum.*

SVſpectum tutorem eum putamus, qui moribus talis eſt,
C vt ſuſpectus ſit. Enimuero tutor quamuis pauper eſt, †fidelis tamen & diligens, remouendus nõ eſt [p] quaſi ſuſpectus.

Si tutor coniunctus per remotionem infamaretur: melius eſt ſibi curatorem adiũgi. Bartolus.

IX. MODESTINVS *libro ſingulari de Eurematicis.*

SI tutor aliquo vinculo neceſſitudinis vel adfinitatis pupillo coniunctus ſit, vel ſi patronus pupilli liberti tutelã gerit, & quis
D eorum à tutela remouendus videatur: optimum factu *eſt curatorem ei potius adiungi, quàm eundem cum notata fide [q] * & exiſtimatione remoueri.

Poſt remotionem non ſpectat ad tutorẽ periculum tutelę. Bar.

X. PAPINIANVS *libro duodecimo Quæſtionum.*

h *Suis rebus*. Dicũt quidam, pupillorum: vt ita tutoribus auferatur adminiſtratio. ſed certè imò tutoris ceſſantis: vt ſtatim innuit, eius qui &c. Sed ad quid hoc fiet? Reſpon. vt cautum ſit pupillo ſi quid eius intereſt pro malè geſtis vel neglectis: nõ quòd ex eis alatur, ſed de ſuo: vt.j.tit.ij.l.fi.in fi.

i *Sententia ſua*. per fugam enim vel per ceſſationem ſe condẽnat: vt in authen. de exhiben. reis.§.ſi verò.colla.v. & remouetur vt ſuſpectus: vt ſupra eo.l.tutor.§.tutor. & inſti.eo.§.ſi quis.

Fuga fugiẽtem condẽnat.

† Huc pertinet lepidiſſimum Ariſt. Prob. ſectio ne ſeu particula.18. inſigniaq; & in primis ſcitu digna exempla apud Val. Maxi. lib.4.cap.4.

k *Curatore dato*. ad cuius officiũ pertinet talia diſtrahere: vt ſupra de adminiſt. tut.l. inter & facit. C. de adminiſtra. tu,l.tutor.§.j.

l *Item ſi quis*.ſ. citatur vt alat, hic vt adminiſtret.

m *Edictis*. ſcilicet trib⁹, vel vno pro omnibus: vt.ſ.de iudic.l. ad perẽptorium.&.l. ſeq.

* Fl. factum

* Vulg. nota fidei & exiſtimationes.

n *Ob hoc ipſum*. ergo hoc regulare, quòd ille qui accuſat, probat dolum vel negligentiam tutoris: vt ſupra de proba.l. quoties.§.qui dolo ſed in caſibus præſumitur: vt hîc, & arg.C.de iudi. auth. iubemus. Item in aliis: vt ſupra eo.l.tutor.§. ſin autem ipſe tutor.&.§.ſi tutor inimicus.&.§.tutor qui.&.§.tutores qui. ſed poſſet etiam iſte cogi adminiſtrare: vt.C.eo.l.præſes.

o *Inquiſitione*. nam cauſa cognita fit tutoris remotio iudice ſeden-
E te pro tribunali: vt.j. ad Turpil.l.j.§. ſuſpecti. Item videtur contra ſupra eo.l. hæ enim.in fi. ſed poſſes dicere quòd hîc adminiſtrabat. vel dic vt ibi not.

SVſpectum.] CASVS. Quãuis tutor ſit pauper, nõ remouetur ꝓpter hoc à tutela vt ſuſpectus. ſed ita demũ ſi malè gerat. Viuia.

p *Non eſt*. ſed curator adiungitur: vt inſti.e.§.fi.&.C.eo.l.pietatis. Nec ob.contra.C.de tuto.qui ſatis non de.l.ij.&.ſ.e.l.ſuſpectus. vt ibi no. Item facit infra.l. proxi.item &.C.de inceſt. nup.l. humilẽ. &.j.de priui.cre.l.ſi creditorem.&.C.eo.l. in poſtulandis.

SI tutor.] CASVS. Quidam ſunt tutores quos nominat: qui ſi propter dolum accuſentur de ſuſpecto, non debent remoueri, imò curator eis debet adiungi. Viuianus.

q *Notata fide*. id eſt nota infamiæ iuris: vel nota apud bonos & graues. & poteſt dici hoc eſſe conſilium: ſed bene poſſet remoueri: vt tamen non inſeratur cauſa doli quæ irrogat infamiam: vt ſupra

pra eo.lj.§. oſtendimus.in fi. Vel dic ſecundò quòd nullatenus eſt remouendus, ſed curator adiungitur: vt hîc. Vel tertiò diſtinguitur, an propter dolum: vt tunc non remoueatur. an verò culpa ei obiiciatur, & tunc ſic: quia tunc non timet infamiam. & ſic loquitur.d.§.oſtēdimus: Item videtur contra. C. arbi. tu.l.fi.§.fin.vbi indiſtinctè remouetur. ſed ibi ſpeciale quando ob inuentarium nō factum: hîc ob aliā cauſam. Vel econtra illa determinatur per iſtam: vt in aliis tutoribus intelligatur, non in iſtis. Et not. ratione conſanguinitatis aliqua fieri, quę aliàs nō fierent. ſic infra de receptatoribus.l.iij. &.s̃. de pac.l.antepe.&.j̃. de le.j.l. ſi domus.§. qui cōfitetur.&.s̃.de vſufru.l. ſi extraneo.&.s̃.de mino.l.ſi in emptione.&.s̃.ſolu.matri.l.Caius.in fi.&.s̃. de his qui deiec. vel effu.l.ſi verò.§.hęc autē.

Conſanguinitatis ratio ne aliqua fiunt quæ aliàs non fierent.

DEcreto.] CASVS. Remotus à tutela non tenetur plus gerere: & non ſunt res plus periculo eius. Viuianus.

a *Non timet.* Quia ab eo tēpore quo cœpit cauſa ſuſpecti moueri, interdicitur ei adminiſtratio: vt inſtit.eo.§. ſi quis autē. Et no. quòd in duobus caſib⁹ defendit quis ſe in cauſa ſuſpecti per procuratorē: vt ſupr.de procura.l.non ſolùm.§. finali. quod eſt contra regulā: vt.j̃. de publi.iudic.l.penult.§.ad crimē. cōſtat autē hoc eſſe publicum iudicium: vt.s̃. eod.l.j.§. cōſequens. Itē not. hic quòd cōſequitur quis ex eodē facto præmiū & pœnam. ſic Codi.de his qui ſibi adſcribunt in teſtamento l.j. Arg.contra ſupra de nego.geſt.l. ſiue hereditaria. & hic nota. ADDITIO. Pro ſolutione vide diſtinctionē quam ponit Dy. ī ca.quod ob gratiā.de regu.iu.lib.vj.

† Hoc θεμάτιον nō habetur hoc loco in Codice Florētino verùm habetur.j̃.tit.ſeq. l.ἀπελεύθερον §.Imperator Hadrianus. & ideo hîc perperā in vulgata editione additur. & in pleriſq; manuſcriptis.

Suſpecti cauſa quādoque per procuratorem defenditur.

POſt finitā.] CASVS. Si inſtituta accuſatione de ſuſpecto finiatur alio modo tutela, illa accuſatio de ſuſpecto ſoluitur. Viuianus.

b *Soluitur.* vt inſtit. eo. §.ſed ſi ſuſpecti. &.C.e. l.j. quia agi poteſt tutelæ: vt.j̃. de tut.& ra.diſtr.l. niſi &.l.ſi tutor. in fine.&.l.ſeq. & oportet quòd agi poſſit de iure & de facto ad hoc vt ceſſet accuſatio ſuſpecti vt.s̃.eod.l.iij.§. nunc videamus &.§.quęri.&.§. ſi quis abſuturus.&.§.ſi curator. Itē not. quòd deſiſtēs ab accuſatione

† Vulg. de excuſationibus tutorū, & tēporib⁹ earū. Vide ad intelligētiam huius libri Antonium Augu. lib.ſingulari ad Modeſtinum.

DEcreto prætoris vt ſuſpect⁹ remotus, periculum futuri temporis non timet. [a] Iniquum enim videtur, remoueri quidem à tutela vel cura, in futurum autem non eſſe ſecurum.

Finita cauſa litis finitur inſtantia. Bartolus.

XI. IDEM *libro quinto Reſpōſorum.*

POſt finitam tutelam cognitio ſuſpecti tutoris, quamuis pridem recepta, ſoluitur. [b]

A ſeruis pupilli poteſt inquiri & inueſtigari de fraude tutoris. Bartolus.

XII. IVLIVS AQVILA *libro Reſponſorum.*

NIhil proponi, cur pręſcribere [c] curator poſſit [d] in cognitione ſuſpecti, quò minus religio prætoris à pupillari ſeruo detegente fraudes inſtruatur.

Pater cogitur ſe obligare pro filio tutore ſi eſt neceſſe. Barto.

[Imperator [e] † Hadrianus Britaſio Pollioni legato Lugdunēſi in hæc verba reſcripſit: Si Iſidorus Marcus, quāuis filiusfamilias ſit, tutor tamē idoneus eſſe videtur: pater autē eius idcirco cauere non vult, vt filiū ſuum tutelæ eximat, & in hoc artificio perſeuerauerit: exiſtimo te huic fraudi rectè occurſurū, vt & filius & ipſe ad tutelā liberorum Clemētis gerendam compellantur.]

Digeſtorum

ſeu Pandectarum Liber viceſimus ſeptimus.

DE EXCVSATIONIBVS. †

TITVLVS I.

Tutor vel curator liberto dari niſi in ſubſidium ingenuus prohibetur: datus autem ſe excuſare debet: aliàs ad rationum redditionē ſe obligat: libertus verò non poteſt ſe à dicto onere excuſare. h.d. Nico.de Neap.

I. MODESTINVS *libro primo Excuſationum.*

ἙΡέννιος Μοδεστῖνος Ἰγνατίῳ Δέξτρῳ. συγγράψας σύγγραμμα ὡς ἐμοὶ δοκεῖ χρησιμώτατον, ὅπερ παραίτησιν ἐπιτροπῆς καὶ κουρατορείας ὠνόμασα, τοῦτο σοὶ πέπομφα. ποιήσομαι δὲ ὡς ἂν οἷός τε ὦ τὴν περὶ τούτων διδασκαλίαν σαφῆ ἀφηγούμενος τὰ νόμιμα τῇ τῶν ἑλλήνων φωνῇ, εἰ καὶ οἶδα δύσφραστα εἶναι αὐτὰ νομιζόμενα πρὸς τὰς τοιαύτας μεταβολάς. προσθήσω δὲ τῇ τῶν λεγομένων διηγήσει αὐτὰ τὰ τῶν νόμων ῥήματα, εἴπου καὶ τούτου δεηθείην, ἵνα τήν τε τῶν λεκτέων B καὶ τὴν τῶν ἀναγνωστέων χρῆσιν ἔχοντες, τὸ ὁλόκληρον τοῖς δεομένοις καὶ τὴν ὠφέλειαν παρεχώμεθα. Λεκτέον τοίνυν πρῶτον, τίνας οὐ δεῖ χειροτονεῖσθαι. Ἀπελευθερικοῖς ὀρφανοῖς εὐγενεῖς οὐ δώσουσιν οἱ ἄρχοντες ἐπιτρόπους ἢ κουράτορας, πλὴν εἰ μὴ παντελὴς ἀπορία κατὰ τὸν τόπον ἀπελευθέρων ἐστίν. ἀπελευθερικοῖς γὰρ ἀπελευθέρους μόνους δεῖν δίδοσθαι τουτὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ὄντας, θείου Μάρκου ὀρατίων κελεύει. ἐὰν δὲ δοθῇ, θειότατος Σεβῆρος τῶν ἀφηλίκων προνοούμενος, C ὑπεύθυνον αὐτὸν εἶναι τῇ ἐπιτροπῇ, ἐὰν μὴ ἐμπροθέσμως δικαιολογήσηται, ἀντέγραψεν. Οὐκ ἔξεστιν κουρατορεύειν μνηστῆρα μνηστῆς, ὡς ἡ σύγκλητος λέγει, χειροτονηθεὶς δὲ ὁ τοιοῦτος ἀπολυθήσεται.

Antonij Auguſtini interpretatio.

HErēnius Modeſtinus Ignatio Dextro. Vtiliſſimum, vt mihi videtur, opus cōfeci, quod inſcripſi De tutelæ & curę excu- D ſatione, idque ad te miſi. In quo, quantum potui, apertè eum tractatum explicaui docens Græcè noſtra iura, quæ quàm difficulter vertantur, non ignoro. Dúmque ea explico, addo ſicubi opus eſt, ipſa legum verba, vt his qui dicendi & legendi vſum habent, hoc deſiderantibus, perfectum auxilium præſtare poſſimus. Principio igitur dicendum eſt, quos creari non oporteat. Libertinis pupillis magiſtratus inge- E nuos tutores aut curatores non dent, præterquam ſi maxima inopia ſit eo loci libertorum. Iubet enim Diui Marci oratio, vt libertinis qui in eodem oppido ſunt, liberti dentur. Sed ſi detur ingenuus, Diuus Seuerus minoribus conſulens reſcripſit obnoxium fore tutelæ, niſi intra conſtitutum tempus allegauerit excuſationem. Non licet ſponſo ſponſæ curatorem eſſe, vt ſenatus cenſuit: creatus autem hic, remouendus eſt.

non incidit in Turpil. vt.j̃. ad Turpil.l.j.§. ſuſpecti. Item no. nō re- A fert qualiter fiat accuſatio, dummodo fiat remotio. ſic.C. de inſt. & ſubſti.ſub conditio. fac.l.iij. vbi de hoc dixi.

NIhil.] CASVS. Adultus accuſauit curatorē ſuum de ſuſpecto. bene poteſt introducere in teſtē ſeruum ſuum proprium. [IMPERATOR.] Quidā qui vocabatur Clemens, dedit tutorē filiis ſuis Iſidorū Marcum filiūfamil. Titij, & ipſum Titiū patrē Iſidori Marci. Titius pater cogitauit, ego non ſatiſdabo pro filio meo cōtutore meo rem pu. ſal. fo. & ſic nō erit tut. certè iſta fraus nihil ei ꝓderit: imò ipſe & filius ſuus Iſidorus erūt tutores malo ſuo velle. Viui. 1. excuſatio.

c *Præſcribere.* id eſt excipere. ſic ponitur.j̃. de adul.l.ſi maritus.§. præſcriptiones.

d *Poſſit.* ſcilicet cū effectu: quia nō poteſt, vel quia nō poſſit, id eſt debeat ex neceſſitate. nam hîc nō habet neceſſe facere: quia ſi opponat, parū prodeſſet: vt arg.s̃. de admi.tut.l.ad inſtruendam.&.j̃. de tuto. & rat.diſt.l.j.§. de ſeruis.& C.de admi.tu.l.lex quę.§.j.arg.cōtra.C. de teſti.l.ſeruos. Sed hîc ſpeciale fauore pupillorū. ſic s̃.eod.l.tut.§.præterea. 2 excuſatio.

e *Imperator Hadrianus.* quamuis & c. quidā habent hanc.l. hic, ſed eſt in textu.j̃.titu.j.l. ſi quis inter tres.§. imperator.

DE EXCVSATIONIBVS.

Vt ſenatores alij ſenatu mouentur, alij excuſantur, ita tutores vel curatores. & quia de tutela aut cura motis reiectiſq; dixit ſuperiori titulo proximo, reſtabat vt adiiceret de excuſatis, déq; variis excuſationum cauſis, quæ hoc titulo proponuntur. Cuia.

HErennius.] CASVS. Herennius Modeſtinus miſit quādam Epiſtolā Ignatio Dextro, in qua dicit qualiter ipſe Herēnius fecit librum de excuſationibus tutorū: & hūc lib. vult ita aptare quod de excuſationibus tutorū ſit manifeſta doctrina. dicit ergo pri⁹ quod ingenui nō debent dari tutores pupillis qui ſunt libertini: & ſi dentur, habent excuſationem. ſi autem non excuſent ſe cū poſſint: bene erūt obligati rationibus tutelæ. Item ſponſus non poteſt eſſe curator ſpōſæ ſuæ. Viuianus.

UNED

a *Herennius*. ſubaudi, ego. Et not. quòd noſtri docto. intelligunt quòd ex legibus Latinis antiquis Herennius fecit librum transferendo in Græcũ. & quia bene compilauit, reaſſumptus eſt in Latinum: vt hîc. & facit pro eis quod eſt. j. Grӕcorũ voce. Sed certè bene poteſt dici ecõtra, quòd ex Græco in Latinũ trãſtulit Herẽnius. & dices in Græco. i. ex Græcorum voce. Acc.

b *Vocaui*. ego Herennius Modeſtinus.

al. curæ

c *Legalia*. id eſt leges ipſas. Et not. quòd innuit quòd primò fuerũt leges in Latino: quia dicit, voce Græcorum: & dicit, transferendũ. ſed certè aliqua prius in Latino, & aliqua prius in Græco. Hoc tamen eſt, quòd à Græcis habuerunt originem: vt inſtit. de iure natura. §. & non inelegãter. ſicut in qualibet arte: vt in principio ſui tractatus dicit Priſcianus. tamen conſtat hanc legũ compoſitionẽ in Latino prius fuiſſe conſcriptam: vt Cod. de veteri iure enucleando. l. ij. §. hoc autẽ quod ab initio. in fine primæ colla. ſecundum Azo. & H. eſt ergo melior alia expoſitio: & dic, ad transferendũ de Græco in Latinum.

Iura hoc. n. ſignificat ꝓpriè νόμιμα Cont.

†Neceſſitatem hoc loco. vt, cũ neceſſe habeamus dicere, & reiterare ipſamet legũ verba latina [in iudiciis] ſolidũ id quo egẽt, & plenã vtilitatẽ præſtemus. hæc enim verba neq; à vetere neque à quoquã recentiorẽ interprete ſatis aut intellecta aut expreſſa ſunt. Cont.

d *Inepta*. quia ſæpe nõ poteſt bene fieri tranſlatio de vna lingua in aliam.

e *Dicendorum*. i. eorum quæ ſum dicturus. H.

f *Verba*. Latina, vt dicunt. melius dic, Græca. nã & aliàs hoc frequenter fit quòd verba Græca ponuntur in legibus Latinis: vt patet. s. de contrahen. empt. l. j. §. pen. & in multis aliis locis: vt inſti. de contrahẽ. empt. vbi habemus Græcum. Accurſius.

Vulgaris.

Herẽnius [a] Modeſtinus Ignatio Dextro S. Conſcribens librũ, vt mihi videtur, vtiliſſimum, quẽ excuſationem tutelæ & curatoriæ vocaui, [b] hunc tibi miſi. faciam autẽ, quoad poſſibile erit, de his doctrinam manifeſtam, enarrãs legalia [c] Græcorum voce: & ſi cognoui inepta [d] ea ad B transferendum eſſe. Apponam etiam dicendorum [e] narrationi etiam ipſamet legũ verba, [f] ſi tamen eorũ erit neceſſitas: vt dicẽdorum ſimul & legendorum † vſum habentes, integritatem indigentibus & vtilitatem præbeamus. Dicendum igitur primum eſt, quos creari non oporteat. Libertinis pupillis ingenuos [g] tutores vel curatores præſides non dabunt: niſi omnimodo libertinorũ penuria [h] ſecundum locum C illum ſit. Libertinis enim libertinos ſolos oportere dari, qui ex eodẽ loco ſint, oratio diui Marci iubet. Si autem dabitur, [i] diuus Seuerus impuberum curam habẽs, [k] obligatum eum eſſe tutelæ, niſi iuſtè rationes reddiderit, reſcripſit. Non poteſt curator eſſe ſponſę [l] ſpõſus, vt ſenatus dicit: creatus autẽ talis abſoluitur.

Aetas ſeptuaginta annorum probata legitimè à tẽpore creationis perfectam tribuit excuſationem à tutela vel cura teſtamẽtaria vel datiua. Nico. de Neapo.

g *Ingenuos*. nec illos qui habent ius anulorum aureorum: vt. j. eo. l. cum ex oratione.

h *Penuria*. neceſſitas legẽ non habet. ſic no. s. de offic. conſu. l. j.

i *Dabitur*. ſcilicet ingenuus libertino tutor, ſcilicet de facto: tenet de iure vt hîc: niſi ſe excuſet: vt. C. e. l. iij. & . s. de tuto. & cura. da. ab his. l. pupillo. §. j. nam multa quæ fieri non debent, facta tamen tenent: vt & infra. quando app. ſit. l. j. §. biduum & ſupra de fer. l. j. & ibi no.

k *Impuberum curam habens*. nã multa tractauit iſte de vtilitate impuberum, & de offic. tuto. & cura. vt infra de rebus eo. qui ſub tutela vel cura ſunt. l. j. Accurſius.

l *ſponſæ*. nec vxori maritus: vt inſti. eo. §. pen. & ipſo iure nulla eſt datio. & impropriè ibi ponitur verbum excuſationis: vt & in eo. ti. §. item maior. & ſi quidem primò erant contracta ſponſalia, vel matrimonium, verum eſt quòd dari non poteſt: & ſi detur fortè abſens & ignorans, petet alium loco ſui conſtitui: vt. C. eo. l. ampliſſimi. & . l. licet. & de interdi. matrimonio. l. cum proponas. ſi autem primò ſit datus, non poteſt poſtea contrahere cum illa vel ſponſalia vel matrimonium: vt. C. de interdi. matrimo. per totum. & ſupra de ri. nup. ſi quis tutor. in princip. & . §. quamuis. Procuratorem autem conſtat maritum poſſe eſſe ſuæ vxoris vel ſponſæ: vt C. de procu. l. ij. & . l. maritus.

Maritus vxoris ſuæ procurator eſſe poteſt.

A Φίενται.] CASVS. Illi qui habent. lxx. an. poſſunt excuſari à tutelis ſi eos annos exceſſerunt eo tempore quo tutores creãtur à iudice vel à lege: vel ſi dentur in teſtamento, debent exceſſiſſe dictos an. tempore quo valet datio, id eſt tempore aditæ hereditatis illius qui dedit tutorem ſi dedit eum purè. vel ſi dedit eum ſub condi. debet exceſſiſſe tempore exiſtentis conditionis. A qualiter autem probetur dicta ætas: dicit litera planè. [REMITTIT.] Multitudo filiorum, de qua dicitur inſti. eo. in principio dat excuſationem à tutela tutori: & debent eſſe filij legitimi & naturales: & non obſtat ſi ſint emancipati: & illi filij qui mortui ſunt, non proſunt niſi moriantur poſt excuſationem cõpletam. & hoc habet locum in omni tutore. Ille autem qui eſt in ventre, non prodeſt patri ad excuſationem. & etiam nepotes ex filio nati proſunt auo ad excuſationem: & ſi ſunt plures nepotes ex vno filio nati, pro vno reputantur. Item numerus filiorum debet eſſe tutori ad hoc vt excuſetur tempore quo datur tutor. [AMPLIVS.] Hîc ponitur quinta excuſationis ratio: veluti ſi tutor electus habeat tempore electiõis tres tutelas, vel tres curas, vel tres inter tutelas & curas: dum tamen habeant onus in ſe. & intelliguntur tria onera tutelarũ non pro numero pupillorum, ſed patrimoniorum: de quo dicto oritur talis quæſtio: Titius duas tutelas habebat, & fuit vocatus ad tertiam: & appellauit: & pendẽte app. tertiæ, fuit ad quartam promotus. certè habet excuſationem à quarta pendente tertiæ app. & ſi quidem vincat tutor in appella. tertiæ, & ſic eam non ſubeat: non habebit excuſationem à quarta. ſi autem ſuccumbat, & ſic eam ſubeat, habet excuſationem à quarta. & ſcias quia propter patrẽ habentẽ tria onera tutelarum vel curarum, habet excuſatio. à quarta filius ſuus: & idem eſt econtrario, ſcilicet ſi filius habeat tres tutelas vel curas, vt pater excuſetur à quarta. & ſi filius habet vnam tutelam, & pater duas: excuſatur pater à quarta, & etiam filius. & hæc habent locum quando pater & filius morãtur in vna domo. & idem eſt ſi frater meus qui moratur mecum & cum patre meo in cuius ſumus poteſtate: habeat tria onera tutelarũ. Nam ego & ipſe & pater noſter poſſumus excuſari à quarta: & hoc quando frater meus adminiſtrabat tres tutelas voluntate patris noſtri. Viuianus.

3. excuſatio.

†Senes enĩ ab omnibus publicis muneribus vacare tradit Ariſt. lib. 3. Polit. c. 1.

II. IDEM *libro ſecundo Excuſationum.*

Ἀφίενται ἐπιτροπῆς καὶ κουρατορείας καὶ οἱ ἑβδομήκοντα ἔτη πεπληρωκότες. ὑπερβεβηκέναι δὲ δεῖ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ ἐν ᾧ χειροτονεῖται, ἢ ἐν ᾧ τῇ κληρονομίᾳ προσέρχεταί τις, ἢ ἐν ᾧ ἡ αἵρεσις ἡ τῇ διαθήκῃ προσγραφεῖσα πεπλήρωται, οὐκ ἐντὸς τῶν χρόνων τῆς παραιτήσεως. ἡ δὲ ἡλικία δείκνυται ἢ ἐκ παιδογραφιῶν, ἢ ἐξ ἑτέρων ἀποδείξεων νομίμων.

Antonius Auguſtinus.

A tutela & cura excuſantur qui ſeptuaginta annos exceſſerunt. † Exceſſiſſe autẽ eos oportet tum cũ creantur, aut cum hereditas adita eſt, aut cum cõditio teſtamento ſcripta impleta eſt, non intra excuſationis tempora C eam ætatem implere, quæ probatur aut natalis diei ſcriptura, aut aliis legitimis probationibꝰ.

Vulgaris.

Excuſantur [m] à tutela & curatoria & qui ſeptuaginta [n] annos compleuerunt. Exceſſiſſe autem oportet ſeptuaginta annos tẽpore illo quo creantur, [o] aut quo hereditatem adiit [p] quis, aut quo conditio quæ teſtamento [q] inſcripta eſt, completa eſt: non intra tempora excuſationis. Aetas autem probatur aut ex nati- D uitatis ſcriptura, [r] aut aliis demonſtrationibus [ſ] legitimis. [t]

m *Excuſantur*. & hæc eſt Græca.

n *Septuaginta*. idem in alio perſonali publico munere: vt. C. qui æta. l. fi. lib. x.

E

o *In quo creantur*. à iudice vel à lege.

p *Adiit*. inſtitutus: quia tunc incipit tutela teſtamentaria: vt. s. de tu. l. tutores. & . l. ſi nemo. niſi in caſu: vt ibi dicitur: & gloſſauit hîc R. & Iò. ſ. neceſſariò inſtit. vel ipſo herede tutore dato.

q *In teſtamento*. cautè dicit, in teſtamento: quia à iudice non poteſt dari ſub conditione: vt no. s. ti. j. l. iij. §. quæri poteſt. & ea exiſtente incipit eſſe tutor: vt hîc. & . s. de teſta. tut. l. ſi quis ſub conditione. in prin. & l. tutor datus. in prin. & inſti. de Atil. tu. §. j.

r *Scriptura*. id eſt profeſſione natalium, de qua habes ſupra de ſtatu ho. l. imperator. & . C. de libe. cau. l. nec omiſſam.

ſ *Demonſtrationibus*. aliàs probationibus: & ita in li. domini Azo.

t *Legitimis*. teſtibus vel inſtrumentis: vt. C. de fide inſtru. l. in exercendis. & etiam mater in tali cauſa admittitur: vt. s. de proba. l. etiã matris. & facit ad hoc. l. fi. e. ti. non tamen dicas ſecundum Azo. ꝙ ex his natalibus fiat plena probatio: ſed duæ præſumptiones etiam proba-

probationem plenā faciunt cum aliis indiciis: quia quæ non proſunt ſingula, multa iuuant [a]: vt. C. de proba. l. rationes. & l. inſtrumenta. & l. non epiſtolis. & l. non nudis.

a] Cōcor. c. cum cauſam extra de proba. in c. accedens. extr. vt lit. nō cōteſt. in c. cū dilectus. de ſucceſſ. ab inteſt. in c. illud. de præſum.

a Remittit. i. relaxat.

b Legitimos. & naturales. nam nec ſolùm naturales proſunt, vt hîc: nec legitimi tantùm, vt adoptiui. ſ. patri adoptiuo, licèt patri naturali ſic: vt inſtit. eo. in princ. niſi fortè datus ſit auo vel proauo, vt tunc proſit adoptanti, arg. inſtit. de adop. §. ſed hodie.

4. Excuſatio

c Liberos. ſ. viuos.

d Deceſſerunt. vel etiam capti ſunt ab hoſtibus: vt. C. qui nume. lib. l. ij. lib. x. Item hoc eſt verū, niſi in acie deceſſerint: vt inſtitu. eod. in prin. & j. eo. l. bello

e Hoc autem. ſ. quod dictum eſt de mortuis.

f Alio. datiuo, vel legitimo. Ir.

g In multis. quoties de eius cōmodis agitur: vt ſ. de ſtatu. hom. l. qui in vtero. & j. de acquir. hered. cum quidam. §. j.

h In reliquis. vt ſi vocetur ad honores. vbi proſunt filij iam nati ad implendum numerum annorum: vt ſupra de mino. l. ij. & infra de mune. & hono. l. ad rempublicam. non tamen proſunt ad recipiēdam adminiſtrationem rerum ſuarum: vt. C. de in integ. reſtitu. mi. l. ij. & de adminiſt. tut. l. de his. & Cod. qui & aduerſus quos. l. j. Itē proſunt ad excuſationem perſonalium numerum filij nati: vt. C. de his qui num. lib. l. iij. in fi. li. x. Accur.

l. 104. j. de ver. ſign.

i Illius locum. facit Co. qui numero lib. l. iij. libro. x.

k Auo. iſti nepotes.

l Numerantur. ſic inſtit. de heredi. ab inteſta. §. cum filius.

m Extenditur. vt. j. de verb. ſigni. l. liberorum. & l. iuſta. & l. nomen.

n Determinatum. Romę tres, ī Italia quatuor, in prouinciis quinque: vt inſtitu. eod. in princi. & C. qui numero libe. l. cos qui.

o Creatur. ſ. tutor.

p Nam ſi. aliàs nam ſi.

† Ad hoc reſpōſum pertinet quod de Lacedæmoniorum Rep. refert Ariſt. lib. 2. Politi. cap. 7. & Gell. lib. 2. Noct. Att. c. 15.

Perfectus numerus filiorum legitimorum & naturalium ſuperſtitum excuſationem tutelæ præſtat: & in hoc computantur nepotes qui ſuperſunt ex præmortuis filiis: pluribus tamen ex vno patre relictis, loco vnius computandis. hoc dicit vſque ad. §. amplius. Nico. de Neapo.

Ἀφίησιν ἐπιτροπῆς καὶ κουρατορείας καὶ πολυπαιδία. νομίμους δὲ παῖδας εἶναι δεῖ πάντας κἂν μὴ ὦσιν ἐν ἐξουσίᾳ. δεῖ δὲ (ζῶντας) εἶναι τοὺς παῖδας ὅτε οἱ πατέρες δίδονται ἐπίτροποι· οἱ γὰρ πρὶν τελευτήσαντες οὐ συναριθμοῦνται. οὔτε πάλιν βλάπτουσιν οἱ μετὰ τοῦτο ἀποθανόντες. καὶ ταῦτά φησι διάταξις τοῦ θειοτάτου Σεβήρου. τοῦτο δὲ δοκεῖ μὲν εἰρῆσθαι περὶ τοῦ μετὰ διαθήκας δοθέντος ἐπιτρόπου. ἁρμόζει δὲ ἂν καὶ ἐπὶ παντὸς ἑτέρου. ὁ δὲ ἐν τῇ γαστρὶ ὤν, εἰ καὶ ἐν πολλοῖς μέρεσιν τοῦ νόμου συγκρίνεται τοῖς ἤδη γεγεννημένοις, ὅμως οὔτε ἐν τῇ παρούσῃ ζητήσει, οὔτε ἐν ταῖς λοιπαῖς πολιτικαῖς λειτουργείαις συναίρεται τῷ πατρί. καὶ τοῦτο εἴρηται διὰ τάξει τοῦ θειοτάτου Σεβήρου. Οὐ μόνον δὲ [καὶ] υἱοὶ ἄφεσιν ἐπιτροπῆς διδόασιν καὶ θυγατέρες, ἀλλὰ καὶ ἔγγονοι ἐξ υἱῶν ἀρρένων τεχθέντες, ἄρρενές τε καὶ θήλειαι. βοηθοῦσιν δὲ τότε ὁπόταν τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἀποθανόντος, τὸν ἐκείνου τόπον πληρώσουσιν τῷ πάππῳ. ὅσοι δ᾽ ἂν ὦσιν ἔγγονοι ἐξ ἑνὸς υἱοῦ ἀντὶ ἑνὸς τέκνου ἀριθμοῦνται. ταῦτα δὲ καὶ ἐκ διατάξεων αἳ περὶ τῶν τέκνων διαλέγονται, ἔστιν συναγαγεῖν. οὐδαμοῦ γὰρ ἐστὶν ῥᾳδίως εὑρεῖν, ὅτι περὶ υἱῶν διαλέγεται διάταξις, ἀλλὰ περὶ τέκνων. ἡ δὲ προσηγορία αὕτη καὶ ἐπὶ τοὺς ἐγγόνους ἐκτείνεται. τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν τέκνων τὸν ὡρισμένον ταῖς διατάξεσιν εἶναι δεῖ ἑκάστῳ τότε ὅτε χειροτονεῖται, οὐχὶ κἂν μετὰ τὸ χειροτονηθῆναι γεννηθῇ, πρὸ τοῦ τὰ δίκαια τὸν ἀφέσεως παρασχέσθαι. οἱ γὰρ μετὰ τοῦτο γεγεννημένοι οὐ βοηθοῦσιν, ὡς διάταξίς φησιν Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου.

Antonius Auguſtinus.

Liberorum quoque multitudo à tutela & cura excuſat. Omnes tamen liberos legitimos eſſe oportet, etſi in poteſtate non ſint, atque tum viuere, cùm patres eorum tutores dantur. † Nam qui antea mortui ſunt, non numerantur inter liberos, neque etiam nocent qui poſtea moriuntur. quod diui Seueri conſtitutione cauetur: quę quamuis de eo tutore loqui videatur, qui teſtamento datus eſt, tamen aptari ad quemcunque alium poteſt. Qui in vtero eſt, etſi in multis iuris partibus

A æquiparatur iam natis, tamen neque in hac quæſtione, neque in cæteris ciuilibus muneribus prodeſt patri. Quod etiam diui Seueri conſtitutione cauetur. Non ſolum autem filij & filiæ vacationem tutelæ adferunt: ſed & nepotes & neptes ex filiis maribus. Iuuāt verò hi, cum eorum pater mortuus eſt, & ipſi eius locum ſupplent auo: qui licet plures ſint ex vno filio, pro vno numerātur. Colligere licet hæc ex conſtitutionibus quibus de liberis tractatur. Neque enim facilè conſtitutionem reperies quæ de filiis non de liberis ſcripta ſit. Liberorum autem appellatio ad nepotes extenditur. Sed numerum liberorum conſtitutionibus decretum iam tum eſſe oportet, cum creatur, non etiam ſi poſt creationem nati ſunt antè quàm cauſſas excuſationis allegauerit. Nam qui poſtea nati ſunt, nihil iuuant, vt Seueri & Antonini conſtitutione ſcriptum eſt.

B

Sectamq dist dic. maxime no Hyspano. r procedere poh tell. lib. 5. con cp. 132. n. 1.

Vulgaris.

Remittit[a] à tutela vel curatoria & liberorum multitudo. Legitimos[b] autem liberos eſſe oportet omnes, etſi non ſint in poteſtate. Oportet autem liberos[c] viuos eſſe, quando tutores patres dantur. Qui enim antea deceſſerunt[d], his non connumerantur: neque rurſus nocent qui poſtea moriuntur. & hoc ita inquit conſtitutio diui Seueri. Hoc autem[e] videtur quidem dictum eſſe de tutore dato ſecundum teſtamentum: conuenit autem hoc & in omni alio[f]. Qui autem in ventre eſt†, etſi in multis[g] partibus legum comparatur iam natis: tamen neque in præſenti quæſtione, neque in reliquis[h] ciuilibus muneribus prodeſt patri. & hoc dictum eſt in conſtitutione diui Seueri. Non ſolùm autem filij remiſſionem tutelæ tribuunt, & filiæ: ſed etiam nepotes ex filiis maſculis nati maſculi & fœminæ. Auxiliantur autem tunc, quando patre eorum mortuo, illius locum[i] ſupplent auo.[k] Quotcunque autem auo nepotes fuerint ex vno filio, pro vno filio numerantur[l]. Hæc autem ex conſtitutionibus quæ de liberis loquuntur, poſſunt colligi. nuſquam enim facile eſt inuenire vbi de filiis loquatur conſtitutio, ſed de liberis. appellatio autem hæc & ad nepotes extenditur[m]. Numerum autem liberorum determinatum[n] conſtitutionibus eſſe oportet vnicuique tunc cum creatur[o]. Nam ſi[p] poſt creationem generantur, non auxiliantur, vt conſtitutio inquit Seueri & Antonini.

C

† Not. text. ſecundum Bald. hic, quod qui eſt in vtero, nō habetur pro nato quantum ad commodum pa-

D

Numerus trium tutelarum vel curarum ſimplicium non admixtarum pupillorum diuerſum patrimonium habentiū non commune, principaliter iuſtam excuſandi facultatem præbet à quarta. Nico. de Neapo.

5. excuſatio.

Ἔτι μὴν καὶ οἱ τρεῖς ἔχοντες ἐπιτροπὰς ἢ τρεῖς κουρατορίας ἢ ἀναμεμιγμένας τρεῖς κουρατορείας τε καὶ ἐπιτροπάς, καὶ ἔτι μενούσας, τουτέστιν μήπω ἐκβάντων τὴν ἡλικίαν τῶν ἀφηλίκων, οὗτοι ἀφίενται εἰς τετάρτην ἐπιτροπὴν ἢ κουρατορείαν καλούμενοι. ἀλλὰ μὴν κἂν κουράτωρ τις ᾖ μὴ ἀφήλικος, ἀλλὰ μαινομένου, εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν κουρατορειῶν καὶ αὕτη ὑπολογισθήσεται ἡ κουρατορεία. ὅπερ οὕτως ἔχειν διδάσκει διάταξις Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου. λέγει καὶ ὁ κράτιστος Οὐλπιανὸς περὶ τῶν τριῶν ἐπιτροπῶν ταῦτα.

E

In archetypo erat ιιϛ τεγάρτης. ſed ita rectè emēdatum eſt, vt ait Anto. Aug. hic.

Antonius Auguſtinus.

Præterea qui tres tutelas aut tres curas habent, aut tria onera mixtarum tutelarum cum curis, & hę non ſint ætate minorum, finitæ, habēt excuſationem, ſi ad quartā

tutelam aut curam vocentur. Sed & ſi quis non minoris, ſed furioſi curator ſit, huius quoque curæ ratio habenda eſt, vt in numero curarũ computetur. Quæ ita ſe habere Seueri & Antonini cõſtitutio docet. Et optimus Vlpianus de tribus tutelis ſic ait,

Vulgaris.

Amplius autem & qui habet tres tutelas, aut tres curatorias, aut commixtim tres curatorias & tres tutelas, & adhuc manẽtes, hoc eſt nondũ excedentibus ætatem minoribus: hi excuſantur [a] ad tutelam vel curatoriã vocati. Sed tamen & ſi curator quis fuerit non impuberis, ſed furioſi ſeu prodigi: in numerum curarum & hæc computabitur curatoria. quod ſic ſe habere docet conſtitutio Seueri & Antonini. Dicit autẽ hæc [b] & nobilis Vlpianus [c] de tribus tutelis.

Trium pupillorũ cura non facit tria onera, ſed triũ pupillorũ tria patrimonia poſſidẽtiũ. Bart.

III. VLPIANVS *libro ſingulari de Officio prætoris tutelaris.*

TRia [d] onera [e] tutelarum dãt excuſationẽ. Tria autẽ onera ſic ſunt accipienda: vt non numerus pupillorum plures tutelas faciat, ſed patrimoniorũ ſeparatio. [f] & ideo qui tribus fratribus tutor datus eſt, qui indiuiſum patrimoniũ haberent: vel quibuſdã tutor, quibuſdam curator: vnam tutelam ſuſcepiſſe creditur.

Ad tertiam tutelam vel quartã vocatus appellatione interpoſita & pendẽte ad aliã vocari non poteſt: ſed terminus illius appellationis expectatur: & in ea ſuccũbens quartam repellit. eius autẽ victoria illam admittit, niſi illa de iure fuerit recuſata. Nico. de Neapo.

IIII MODESTINVS *libro ſecundo Excuſationum.*

Ἔφαμεν τρεῖς ἔχοντας ἐπιτροπὰς, εἰς τετάρτην μὴ καλεῖσθαι. ἐζητήθη τοίνυν ἐάν τις ἐν δυσὶν ὢν ἐπιτροπαῖς, εἶτα εἰς ἐπιτροπὴν τρίτην προβληθεὶς ἐκκαλέσηται, καὶ ἔτι μετεώρου οὔσης τῆς δίκης τῆς ἐπὶ τῇ ἐκκλήτῳ εἰς τετάρτην ἐπιτροπὴν προβληθῇ, πότερον εἰς τὴν τετάρτην δικαιολογούμενος μνησθήσεται καὶ τῆς τρίτης, ἢ παντάπασιν παραλείψει ἐκείνην, καὶ εὑρίσκω ὑπὸ τῶν θειοτάτων Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου διατεταγμένον, μὴ δεῖν εἰς τετάρτην προχειρίζεσθαι τὸν ἀπὸ τῆς τρίτης ἔκκλητον πεποιημένον. ἀλλὰ μετεώρου οὔσης τῆς ἐπὶ τῇ τρίτῃ χειροτονίᾳ δικαιολογίας, τὸ ἐκείνης τέλος περιμένειν, ὅρον ἐσόμενον τῇ τετάρτῃ χειροτονίᾳ, ὀρθῷ τῷ λόγῳ. εἰ γὰρ τὴν τῇ τάξει τετάρτην ὑποδέξεταί τις ὡς τῇ δυνάμει τρίτην, ἀδίκου δὲ ἐπὶ τῇ τρίτῃ ἐκκλήτου ἀποφανθείσης, τέσσαρσι χρείαις ἐγκαταχεθήσεται παρὰ τοὺς νόμους.

Antonius Auguſtinus.

Diximus tres tutelas habentes ad quartam non eſſe vocandos. Quæſitum igitur eſt, ſi quis duas tutelas habeat, & tertia oneratus appellauerit, pendenteq; adhuc iudicio appellationis quarta tutela oneretur, an in allegatione excuſationũ quartæ mentionem tertiæ faciet? aut eam omnino omittet? Et inuenio à diuis Seuero & Antonino cõſtitutum eſſe, non oportere ad quartã tutelam creari eum, qui à tertia prouocauerit. Sed dum pẽdet allegationũ tertiæ iudiciũ, expectare: cuius finis finẽ quartæ excuſationibus faciet. Recta ſanè ratione. Nã ſi quis eam quæ quarta eſt, quaſi tertiam ſuſceperit, & iniuſta appellatio de tertia appareat, quatuor oneribus contra leges onerabitur.

Vulgaris.

Diximus [g] tres habẽtes tutelas, ad quartam nõ vocari. quæſitum eſt igitur ſi quis duas habẽs tutelas, deinde ad tutelã tertiã vocatus appellauerit, [h] & adhuc pendente iudicio appellationis ad quartã tutelam promoueatur: vtrum à quarta ſe excuſans, mẽtionem faciet & tertiæ, [i] an omnino dimittet illã? [k] Et à diuo Seuero & Antonino cõſtitutum inuenio, nõ oportere [l] ad quartã promoueri à tertia appellantem: ſed pendente tertiæ creationis excuſatione, * illius [m] finem expectare, terminum futurum quartæ creationis. recta ratione. ſi enim ordine præpoſtero quartam ſuſcipiat quis, eueniet vt poſt tertiã extantem [n] iniuſta tertiæ appellatione apparente, quatuor oneribus grauetur, extra leges. [o]

* in vetere manuſ. excuſationis appellatione.

Tria onera tutelarum penes eoſdem qui ſunt in eadẽ poteſtate, vel ipſum in poteſtate habentes exiſtentia, ab aliis tutelis excuſant, niſi patriæ vel earũ altera accepta fuerit abſque voluntate paterna. Nico. de Neapo.

Ἐὰν πατὴρ ἐν τρισὶν φρόντισιν ἢ ἐπιτροπῶν ἢ κουρατορειῶν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ οὐκ ἐνοχληθήσεται. καὶ τοῦτο οὕτω διατέτακται ὑπὸ τῶν θειοτάτων Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου. τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐστὶν, ὡς δεῖν τὰς τοῦ υἱοῦ ἐπιτροπὰς ἄνεσιν τῷ πατρὶ διδόναι, καὶ πάλιν ἀμφοτέροις τὰς κοινὰς, τουτέστιν μίαν τοῦ υἱοῦ, καὶ δύο τοῦ πατρὸς, ἢ εἰς τὸ ἔμπαλιν. τότε δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, ἐπειδὰν τὸ βάρος ἑνὶ οἴκῳ οὐχὶ διακεχωρισμένοις διαφέρει. γράφει δὲ καὶ Οὐλπιανὸς ὁ κράτιστος ταῦτα.

Antonius Auguſtinus.

Si pater tria tutelarum aut curarũ onera habeat, eius filius non grauabitur. ita enim cõſtitutum eſt à diuis Seuero & Antonino. Hoc idẽ contra quoque eſt, vt oporteat filij tutelas vacationem patri dare, & vtrique communes, hoc eſt vnam filij, & duas patris, aut contra. Quę ita ſe habent, cum vni domui nõ diuerſis onus defertur. Et hoc optimus Vlpianus ſcribit.

Vulgaris.

Si pater in tribus fuerit muneribus aut tutelarum aut

curatoria

& bene eſt. aliàs non ſi: & tunc abundat vnum nõ. ſic. C. de teſta. ma. l. fi. §. ſin autem.

a *Excuſantur.* hoc ideo quia iſtæ permixtę ſunt eiuſdẽ generis: aliàs ſecus: vt infra eod. l. ſpadonẽ. §. qui iura. &. C. qui nume. tut. l. j. §. fina. Accurſius.

b *Dicit autem hæc.* hoc eſt inductum ad ſequẽtem legem, quæ eſt Vlpiani.

c *Vlpianus.* aliàs Vlpiani, ſ. cõſtitutio, ſ. tractãs de tribus, &c.

d *TRia.* hæc eſt Latina.

e *Onera.* id eſt tres onerosæ tutelæ: & non affectatæ: vt inſtitu. eo. tit. §. item tria. & infra eod. ſpadonẽ. §. fina. ſi enim eſſent affectatæ, nõ inferunt onus: quia portatur leuiter quod portat quiſque libenter: vt ſupra ſi quis cau. l. ij. §. fina. & ſupra ex quib. cau. ma. l. iij. & iiij. & v. & hoc eodem modo exponitur. C. qui num. tut. l. j. vbi dicit, non defunctoriè. Vel expone illud vt ibi, ſed hoc non muto.

Affectatum leuiter portatur.

f *Separatio.* ſic ergo generaliter intelligas pro modo ſuo ſiue pro cumulo debiti, ſiue pro patrimonio, non pro numero perſonarum: vt. ſ. de pact. l. maiorem. & l. ſi plures. & C. qui bo. ced. poſſ. l. fina. & facit ad l. iſtam. j. ad Tertul. l. ij. §. nõ ſolùm. & ſ. eo. l. excuſantur. §. fi.

g *EΦαμεν.* Diximus. ſ. eod. l. excuſantur. §. fina. & hæc & illa ſunt Herẽnij, & Græcę.

h *Appellauerit.* lata ſententia cõtra eum ſuper excuſatione propoſita. alioquin cõtra, vt inſtit. eo. §. qui autẽ. & j. quãdo app. ſit. l. j. §. ſi quis. & j. eo. ſcire. in princ.

i *Tertiæ.* q. d. excuſetur ne propter tertiam.

k *Illam.* ſcilicet quartã: quia ipſo iure nõ teneat vocatio, nec egeat excuſatione.

l *Non oportere.* & ſic videtur quod ipſo iure interim non teneat vocatio ad quartam: & ſic interim pendẽte cauſa appellationis nõ habet neceſſe ſe excuſare: vt inſtitut. eo. §. item maior. & j. eo. l. ſcire opportet. §. hæc de his. & C. de appella. l. nominationes. ſed demum lata ſentẽtia cõtra eum, à qua nõ appellauerat: vt arg. j. e. ſi is qui tres. Azo.

m *Illius.* ſi habes ſentẽtiæ, plana eſt: ſi habet finẽ, finis tertiæ terminus eſt, i. terminatio eſt quartæ. nã ſi tenetur in tertia nõ tenetur ĩ quarta: ſicut & aliàs video finẽ vnius cauſæ eſſe initiũ alterius: vt. C. de ord. iu. l. fi. & de Falci. l. vbi.

n *Poſt tertiam extantem.* id eſt poſt exiſtentem.

o *Extra leges.* i. contra leges. nã cõtra leges eſt vt debeat grauari quarta tutela: ſiue vt verius dicam, præter legẽ: non ſecũdum legem. ſic ponitur cõtra pro præter. ſ. de pact. l. paciſci. Azo. & facit infra eo. ſi duos in princ. & de ritu nup. l. ſi quis. §. quid ergo ſi eum, Accurſius.

a *E contrario*. quaſi dicat in contrario idē eſt. Azo.

b *Filij*. qui eſt in poteſtate, vt ſtatim ſubiicit, & infra.l.proxi.

c *Vni domui*. Vt quia patres cū filiis omnia cōmunia habent,& ſimul habitant: vt.ſ.l.proxi.

d *Non ſeparatis*. ſcilicet domib⁹. aliàs ſeparatim. (Vet. attingit. rectius.)

e *Scribit autem*. faciendo.l.ſequētem. Accur.

f TRia. hæc lex eſt Vlpiani, & Latina.

g *Quia voluntate*. hoc dic vt ſupra de tute.l. ſi fili⁹.& infra de admini. tut.l. Lucius Titius. & p hoc apparet quod aliud debet eſſe in magiſtratu & fideiuſſorib⁹ tutoris: vt infra eo.l. ſpadonē.§. ſi ciuitatis. & ſupra de ritu nup.l. ſi quis tutor. §.j. quæ ſunt contrariæ. & eſt ratio, quia illi non tenetur ideo quia agno uerūt tutelam, vel quia eorum voluntate geſta ſint, ſed hîc pater ſic: vnde perīde eſt ac ſi ipſe pater gerat.argu.ſ. de admini. tu.l. ita autē. §. geſſiſſe. &. ſ. ne quis eū qui in ius vo.eſt, vi ex.l. ſiquis.in princ. vnde hîc fortè ſtatim conueniri poteſt. ſed ibi illi in ſubſidium tantūm excuſſo eo qui geſſit.

h *Omnibus*. tam patri quàm filiis.

i *Non prodeſſe*. licet pa-

curatoriarum: filius eius non vexabitur. & ita conſtitutum eſt à A diuo Seuero & Antonino. Hoc autem & ecōtrario [a] eſt, quòd oportet filij [b] tutelas remiſſionem patri dare, & rurſus vtriſque cōmunes, id eſt vnam filij, & duas patris: aut econuerſo. Tunc autem hæc ita ſe habēt, cum onus vni domui [c], non ſeparatis [d] contingit. Scribit autem [e] eadē hæc & Vlpianus nobiliſſimus.

V. VLPIANVS *libro ſingulari de Officio prætoris tutelaris.*

TRia [f] onera in domo vna B eſſe ſufficit. Proinde ſi pater alicuius, vel filius, vel frater, qui eſt in eiuſdem poteſtate, tria onera ſuſtineat, quæ ad periculū patris ſui ſpectent: quia voluntate [g] eius adminiſtrant, omnibus [h] excuſatio à tutela competit. ſed ſi non patris voluntate adminiſtrent, nō prodeſſe [i], ſæpe reſcriptum eſt.

Habenti duas tutelas ſi duæ deferantur diuerſis temporibus, prior poſteriori præfertur. ſi verò inſimul deferantur: illa præfertur quam deferēs declarauit. Nico. de Neapo.

VI. MODESTINVS *libro ſecundo Excuſationum.*

ΕΑν δύο ἔχοντι ἐπιτροπὰς ἄλλαι δύο ὁμοῦ ἐπαχθῶσιν, ἡ τῇ τάξει τρίτη βοηθήσει αὐτῷ εἰς τὴν ἄφεσιν τῆς τετάρτης. κἂν αὐτοκράτωρ ᾖ ὁ τὴν τετάρτην ἐγχειρίσας, ἢ τὴν τρίτην, πρὶν μέντοι γνῶναι τὰ τοῦ αὐτοκράτορος φθάσει προσβληθεὶς εἰς ἄλλην. ἐὰν δὲ ἡ τάξις μὴ φαίνεται, ἀλλὰ ἐν μιᾷ D ἡμέρᾳ αἱ δύο χειροτονίαι προστεθῶσιν ἐν διαφόροις χάρταις, οὐχ ὁ χειροτονηθεὶς, ἀλλὰ ὁ χειροτονήσας ἐπιλέξηται ὁποίαν δεῖ αὐτὸν ὑποδέξασθαι. (6. excuſatio.) Γραμματικοὶ, σοφισταὶ, ῥήτορες, ἰατροὶ, οἱ περιοδευταὶ καλούμενοι, ὥσπερ τῶν λοιπῶν λειτουργιῶν οὕτωσὶ δὲ καὶ ἀπὸ ἐπιτροπῆς καὶ κουρατορείας ἀνάπαυσιν ἔχουσιν. ἔστιν δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς ῥητόρων ἐν ἑκάστῃ πόλει τῶν τὴν ἀλειτουργησίαν ἐχόντων, καὶ αἱρέσεις τινὲς προσκείμεναι τῷ νόμῳ, ὅπερ δηλοῦται ἐξ ἐπιστολῆς Ἀντωνίνου τοῦ εὐσεβοῦς γραφείσης μὲν τῷ κοινῷ τὸν Ἀσίας, παντὶ δὲ τῷ κόσμῳ διαφερούσης, ἧς ἐστιν τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὑποτεταγμένον. αἱ μὲν ἐλάττους πόλεις δύνανται πέντε ἰατροὺς ἀτελεῖς ἔχειν, καὶ τρεῖς σοφιστὰς, καὶ γραμματικοὺς τοὺς ἴσους. αἱ δὲ μείζους πόλεις ἑπτὰ τοὺς θεραπεύοντας, τέσσαρας τοὺς παιδεύοντας E ἑκατέραν παιδείαν. αἱ δὲ μέγισται πόλεις δέκα ἰατροὺς καὶ ῥήτορας πέντε, καὶ γραμματικοὺς τοὺς ἴσους, ὑπὲρ δὲ τοῦτον τὸν ἀριθμὸν οὐδὲ ἡ μεγίστη πόλις τὴν ἀτέλειαν παρέχει. εἰκὸς δὲ τῷ μὲν μεγίστῳ ἀριθμῷ χρήσασθαι τὰς μητροπόλεις τῶν ἐθνῶν, τῷ δευτέρῳ τὰς ἐχούσας ἀγορὰς δικῶν, τῷ δὲ τρίτῳ τὰς λοιπάς. τοῦτον τὸν ἀριθμὸν ὑπερβαίνειν μὲν οὐκ ἔξεστιν, οὔτε ψηφίσματι βουλῆς, οὔτε ἄλλῃ τινὶ παρευρέσει. ἐλαττοῦν δὲ ἔξεστιν. ἐπειδήπερ ὑπὲρ τῶν πολιτικῶν λειτουργιῶν φαίνεται τὸ τοιοῦτο γινόμενον. καὶ μέντοι οὐκ ἄλλως τὴν ἀλειτουργησίαν ταύτην καρπώσονται ἐὰν μὴ δόγματι βουλῆς ἐγκαταλέγωσιν τῷ ἀριθμῷ τῷ συγκεχωρημένῳ, καὶ περὶ τὸ ἔργον ὀλιγώρως μὴ ἔχωσιν. καὶ φιλοσόφους δὲ ἀπολύεσθαι ἐπιτροπῶν A Παῦλος γράφει οὕτως.

(Capitulum epiſto. Antonini Pij græca lingua nō autem latina ab eo ſcriptæ puta ad cōmune Aſiæ. nā ſi latinè ſcripta fuiſſet latina verba adſcripſiſſet Modeſtinus vt in præfatiōe promiſit. l.j. ſ.eo.)

Philoſophi, oratores grammatici, qui publicè iuuenibus proſunt, excuſantur à tutelis. nam & Vlpianus libro quarto de officio proconſulis ita ſcribit. Sed & reprobari medicum poſſe à republica, quanuis ſemel probatus ſit, Imperator noſter cum patre Lælio Baſſo reſcripſit.

περὶ δὲ τῶν φιλοσόφων ἡ αὐτὴ διάταξις τοῦ Πίου οὕτως λέγει. φιλόσοφον δὲ οὐκ ἐτάχθη ἀριθμὸς, διὰ τὸ σπανίους εἶναι τοὺς φιλοσοφοῦντας. οἶμαι δὲ ὅτι οἱ πλούτῳ ὑπερβάλλοντες ἐθελονταὶ παρέξουσιν τὰς ἀπὸ τῶν χρημάτων ὠφελείας ταῖς πατρίσιν. εἰ δὲ ἀκριβολογοῖντο περὶ τὰς οὐσίας, αὐτόθεν ἤδη φανεροὶ γενήσονται μὴ φιλοσοφοῦντες. ἔστιν δὲ καὶ B ἐν ταῖς τοῦ βασιλέως Κομμόδου διατάξεσιν ἐγγεγραμμένον κεφάλαιον ἐξ ἐπιστολῆς Ἀντωνίνου τοῦ εὐσεβοῦς, ἐν ᾧ δηλοῦται καὶ φιλοσόφοις ἀλειτουργησίαν ἔχειν ἀπὸ ἐπιτροπῶν. ἔστιν δὲ τὰ ῥήματα ταῦτα. ὁμοίως δὲ τούτοις ἅπασιν ὁ θειότατος πατήρ μου παρελθὼν εὐθὺς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν διατάγματι τὰς ὑπαρχούσας τιμὰς καὶ ἀτελείας ἐβεβαίωσεν, γράψας, φιλοσόφους, ῥήτορας, γραμματικοὺς, ἰατροὺς ἀτελεῖς εἶναι γυμνασιαρχιῶν, ἀγορανομιῶν, ἱερωσυνῶν, ἐπισταθμιῶν, σιτωνίας, ἐλαιωνίας: καὶ μήτε κρίνειν, μήτε πρεσβεύειν, μήτε εἰς στρατείαν καταλέγεσθαι ἄκοντας, μήτε εἰς ἄλλην αὐτοὺς ὑπηρεσίαν ἐθνικὴν ἤ τινα ἄλλην ἀναγκάζεσθαι.

Antonius Auguſtinus.

C Si duas tutelas habens alteris duabus oneretur, quæ tertia erit ordine, iuuabit eum ad quartæ excuſationem: licet imperator ſit, qui quartam detulit, aut etiam tertiam, ſcilicet ſi antè quàm ſciretur quid is vellet, anteuertit alius in creatione tutoris. Si verò ordo non appareat, ſed eadem die diuerſis tabulis duæ creationes factæ proponantur, non creatus ſed creans eliget quam ſubire eum oporteat. Grammatici, Sophiſtæ, Rhetores, Medici, qui περιοδευταὶ (hoc eſt * circumforanei) vocantur, vt à reliquis muneribus, ſic à tutela & cura vacationem habent. (* rectius vetus intepres circuitores tranſtulit.) Sed eſt conſtitutus rhetorum numerus, qui in vnaquaq; ciuitate immunitatem habeant: diuiſioq; † quædam ciuitatum lege facta eſt. († vet. & hæreſes quædā propoſitæ lege.) D Quod ex epiſtola Antonini Pij apparet, quæ communi quidem Aſiæ ſcripta eſt, ſed vniuerſo terrarum orbi conuenit. Ex ea hoc caput infra ſcriptum eſt: Minores ciuitates quinque medicos, ſophiſtas tres, grammaticos totidem immunes habere poſſunt. Maiores, ſeptem medicos, quaternos duabus illis diſciplinis præpoſitos. Maximæ verò medicos decem, rhetores quinque, grammaticos totidem. Supra hunc numerum ne maximæ quidem ciuitates immunitatem præſtare poſſunt. Et maximo numero vti oportet metropoles prouinciarum, altero eas quæ forum cauſſarum habent, tertio reliquas. quem numerum neque curiæ decreto excedere licet, neque qua alia captione quæſita. minorem tamen conſtituere licet, quoniam id ſi fiat, ciuilia E munera iuuantur. Atqui non aliter hi ea immunitate fruentur, niſi decreto curiæ numero cōſtituto adſcribantur, & operam quiſque ſuam nauet non malè. Philoſophos quoque à tutelis vacare Paulus ſcribit his verbis.

Paulo poſt.

De philoſophis verò eadem Diui Pij conſtitutione dicitur: Philoſophorum numerus conſtitutus non eſt: rari enim ſunt qui philoſophantur. Et quidem exiſtimo eos qui diuitiis abundant, libenter præſtaturos auxilium patriæ. Quod ſi ſtudioſè contendant de re familiari, iam inde oſtendant facilè ſe non eſſe philoſophos. Eſt etiam inter Commodi conſtitutiones inſertum

UNED

ter de peculio teneatur: vt.ſ.de tut.l. ſi filius. quia etiam inuitus de eo obligatur: vt ſupra de pecu.l. ſi quis ſeruum.§. etiam. & quaſi filij patrimonium reputatur, non patris: vt ſupra de pecu.l. peculium. & facit.ſ.l. proxi.

a *Si duas ha.* Hæc Græca eſt. Accurſius.

b *Quo ordine.* i. aliquo ordine, ita quod vna primo, alia poſteriori tempore. vel lege interrogatiuè: & ibi incipit reſponſio, & ſi imperator &c. & poſtea cũ dicit, aut tertiam: ſubaudi, verè tertia prodeſt ad recuſationem quartæ. etenim &c. Azo.

c *Ad aliam.* id eſt tertiam. Et not. de ordine ſeruando. ſic &.j. de fideicom.li.l. generaliter. §. quid ergo. Sed ar. cõtra.j. de ſolu. nec enim.

d *Creationes.* ſ. duarum tutelarũ. i. duo decreta.

e *Diuerſis chartis.* aliàs diuerſis creatis. i. diuerſis creationibus eiuſdẽ perſonæ. Dy.

Imò ceratis vel ciratis. vide Anto. Auguſtinũ.

f *Eliget.* ſi ordo nõ apparet, eligit iudex: vt hîc, & argu.j. de accuſa. l. ſi plures. aliàs cõmittitur ſorti: [a] vt.ſ. de iudi.l. in tribus. &.C. communia de leg.l. finali. in princip. aliàs nihil valet quod fit: vt.j. de heredi. inſtit.l. qui ſoluendo. & ſ. de vſufr.l. quoties. aliquando cõmittitur priuato: vt.j. ad Trebel.l. heredes.§. fin. quæ omnia ſunt arg. contra. Sed hoc fit fauore pupillorum: ne diu ſtẽt ſine tutela. nam incertus tutor non poteſt eis dari: vt.ſ. de teſt. tu.l. tutor incertus. Sed quid ſi à diuerſis dentur tertia & quarta? Reſpon. ad ſuperiorem recurrimus: vt arg. j. de re iudi.l. duo. & facit hæc lex ad id quod not.C. de edict. di. Hadri. tol.l. fina.§. ſin autẽ.

a] Inquantũ hæc glo. videtur ſentire dubiũ eſſe dirimendũ ſorte, hoc eſt verũ quãdo eſt dubiũ in iure: vt plene per Bar. ĩ l. ſi duo.j. vti poſ. gl. in c. licet. & ibi Felinus poſt Io. An. ad Panor. col. pe. verſi. in gloſ. in verſi. poſſidens. extra de pba. glo. & Arch. in c. hi qui & ſeq. 26.q.2.

g *Sophiſtæ.* id eſt dialectici. Accurſius.

h *Circulatores.* aliàs circitores. aliàs circuitores. quia circuibant ciuitatem ſanãdo ægros: ſicut fullones vocãtur ex eadem cauſa: vt.ſ. de inſtit.l. cuicunq;.§.j. Item iſti vocantur parabolani, quia multas habent parabolas: vt.C. de epiſc. & cler.l. parabolani.

Rectius vertit quã Ant. Aug. circũſo rancos retinuit verbum Græcũ propter ambiguitatẽ. videtur autẽ hîc ſignificare diuiſiones, vt ex ſequẽtibꝰ patet, ſi credimus Ant. Aug. At doctiſſimus Cuiacius rectius mea ſentẽtia interpretatur, cõditiones.

o *Maximæ.* Quidam dicunt maximas Romam veterem, & nouã. quod non placet: quia ibi alius eſt numerus: vt.C. de ſtud. lib. xj. Rom.l.j. lib. xj. & de priui. vrb. Conſtan.l.j. Sed vocabis hîc maximas metropolitanas & archiepiſcopales: vt.j. ſtatim.

p *Rhetores.* pro eodem videtur ponere ſophiſtam & rhetorem: quia ſupra in illo.§. minores. dixit ſophiſtas & grammaticos: & nunc dicit rhetores & grammaticos. Vel verius dicam ſophiſtas appellari dialecticos. nã & ſupra.§. grammatici. poſuit grammaticos ſophiſtas & rhetores: quare apparet quòd nõ ponit pro eodem. Azo.

A

tum caput quoddam ex Antonini Pij epiſtola, quo conſtat philoſophos tutelarum habere immunitatẽ: cuius verba ſunt hæc: Omnibꝰ autem his pariter diuus pater meus ſtatim atque principatum adeptus eſt, ſuos honores & immunitates cõfirmauit, Philoſophos, rhetores, grammaticos, medicos, immunes eſſe ſcribens præfecturis gymnaſiorum, ædilitiis curis, ſacerdotiis, hoſpitum receptione, frumenti atq; olei emptionibus. Eoſdem neque iudicare, neque in legationem ire, neque in militiam conſcribi inuitos. Nullum denique prouinciale, aliúdve munus ſubire cogendos.

Vulgaris.

B

Si duas[a] habenti tutelas, aliæ duæ ſimul ſuperinductæ fuerint: quæ eſt ordine[b] tertia, auxiliabitur ei ad remiſſionem quartæ, et ſi Imperator fuerit qui quartam iniunxerit aut tertiam. Etenim antequam cognoſcat Imperatoris mandata, promotus erit ad aliam.[c] Si autem ordo non apparuerit, ſed in vna die duæ creationes[d] proponerentur in diuerſis chartis:[e] non qui creatus eſt, ſed qui creauit, eliget[f] quam oporteat eum ſuſcipere. Grammatici, ſophiſtæ,[g] rhetores, medici, qui περιοδευταὶ, id eſt circuitores[h] vocantur, quemadmodũ à reliquis muneribus,[i] ita & à tutela & à cura requiem habent.

Eſt autem & numerus rhetorũ in vnaquaque ciuitate, qui vacationem munerum habent, & hæreſes[k] quædam propoſitæ lege: quod manifeſtum eſt ex epiſtola Antonini Pij, quæ ſcripta quidem eſt communitati Aſiæ, vniuerſo autem orbi cõueniens eſt: cuius capitulum hic ſubiectum eſt: Minores[l] quidem ciuitates poſſunt quinq; medicos immunes habere, & tres ſophiſtas, & grammaticos totidem, maiores autem ciuitates, ſeptem[m] qui curent, quatuor qui doceant vtramque[n] doctrinam. maximæ[o] autem ciuitates, decem medicos, & rhetores[p] quinque, & grammaticos totidem. Supra hunc autem numerum ne maxima quidem ciuitas immunitatem præſtat. Decet autem maximo quidem numero vti metropoles[q] gentium: ſecũdo autem, quæ habent vel forum cauſarũ,[r] vel† loca iudiciorum. tertio autem reliquas. Excedere quidem hunc numerum non licet[ſ] neque ſententia ſenatus, neque alia qua adinuentione: minuere autem licet: quoniam pro ciuilibus muneribus apparet hoc tale factum.[t] & vtique non aliter de immunitate hac fructum habebunt, niſi decreto * ſenatus inſcripti fuerint numero conceſſo, & circa operationem ſe negligenter[u] non habeant. Et philoſophos quidem liberari à tutelis Paulus ſcribit[x] ita: Philoſophi, oratores,[y] grammatici qui publicè iuuenibus proſunt, excuſantur[z] à tutelis. nam & Vlpianus libro quarto de officio proconſulis ita ſcribit: Sed & reprobari[a] medicum poſſe à republica, quamuis ſemel probatus ſit, Imperator noſter cum diuo patre ſuo Lælio Baſſo reſcripſit. De philoſophis autem eadem conſtitutio diui Pij ita dicit: Philoſophorum[b] autem non conſtitutus eſt numerus: quia rari ſunt qui philoſophantur. Exiſtimo[c] autem quoniam qui diuitiis ſuperabundant, voluntarij tribuent [pecuniam in] vtilitates patriæ.[d] Si autem * propriè loquantur de ſubſtantia, inde iam manifeſti[e] fiant non philoſophantes. Eſt autem imperatoris Commodi conſtitutionibus inſcriptum capitulum ex epiſtola Antonini Pij, in qua manifeſtatur & philoſo-

C

D

E

q *Metropoles.* id eſt ciuitates [b] quæ habent metropolitanum .i. archiepiſcopum.

b] Quid ſit metropolis, pulchrè Budæus.ſ. de offi. procõ. l. obſeruare. Hoc nõ eſt ſatis: ſed vt etiã habeãt metropolitanũ ius profanũ in totã prouinciam Cont.

r *Forum cauſarum.* forũ cauſarum, & locus iudiciorum, idem eſt. Vel dic, cauſarum criminalium: iudiciorum ciuilium, vel econtra: vt ſupra de teſti. l.j. in princip.

† aliàs quæ habent fora cauſarum. tertio &c.

ſ *Non licet.* aliàs non licet. aliàs impoſſibile eſt. & tunc dic, id eſt difficile. ſic ſupra de his qui deie. vel effu. l. ij. Vel bene dicit impoſſibile: quia non debet fieri: vt infra de condit. inſtit.l. filius. & de verb. ſign.l. nepos.

* vertere debuit curiæ vel ordinis. ex.l.2.5. &.8. C.de profeſ.

t *Tale factum.* id eſt numerum taxatum .i. vbi multi ſunt qui munera ſubeunt. & facit. C. de dilatio.l. ſiue pars. & inſtitu. de excu. tut.§. qui autem. Accurſius.

u *Negligenter.* quo caſu poterunt reprobari: vt j.l. proxi. in prin.

x *Paulus ſcribit.* in Latino. & ſic incipit lex Latina. Accurſius.

y *Oratores.* id eſt rhetores. Accurſius.

z *Excuſantur.* non autem illi qui primas literas docent: vt.j. de vaca. mune.l.ij.§. qui pueros. nec poëtæ: vt.C. de profeſ. & medi.l. poëtæ. Accurſius.

a *Sed & reprobari.* vt.j. de munerib. & ho.l. vt gradatim.§. reprobari. &.C. de profeſſ. & medi.l.ij. Sed contra. inſti. qui ma. nõ poſ.§. ſemel. Solu. illud fauore libertatis: hoc fauore ſanitatis. Item non ob.j. de re iudi.l. iudex. quia ibi deſiit eſſe iudex. Item illud ideo eſt, ne illuſoria fiant iudicia: vt.ſ. de iudi.l. ſi prętor. & infra ne quid in loco publi.l. ſi. &.j. ad Trebel.l. ſeruo inuito.§. cum prætor. Item argu. contra.ſ. qui ſatiſ. cog.l. ſi ab arbitro. & de neg. ge.l. Pomponius. vbi de hoc. Item facit.C. de epiſco. & cle.l. generaliter. & ſupra.l. proxi. in fine.

pecuniarum vtilitates &c.

* anxiè contendant de re familiari. Cont.

i *Muneribus.* à quibus ſunt immunes: vt Co. de profeſ. & medi.l. medicos. &.l. fi. &.j. de mune. & ho.l. fin.§. fin.

k *Et hæreſes.* ſub. ſunt. q.d. & quædam leges hæreſes, id eſt diuidentes ciuitatem à ciuitate: vt ſtatim dicit.

l *Minores.* tria genera ciuitatum ponit: minores, maiores, & maximas.

m *Septem.* ſcilicet medicos.

n *Vtramque doctrinam.* ſ. grammaticam & ſophiſticam. ſ. quatuor in qualibet. nam in minoribus conceſſi fuerunt tres.

b *Philoſophorum.* hoc eſt Græcum.

c *Exiſtimo.* ſcilicet eſſe aliquos. q.d. licet ſint rari, ſunt tamen quãdoque, vt qui dant pecuniam ſuam in vtilitatem patriæ: & ſic de ea non curant. ſi autem curant, vt quia dicant, nolo dare ſubſtantiam meam: non ſunt philoſophi, vt ſubiicit.

d *Patriæ.* ſubaudi, ſunt philoſophi: ſi tamẽ philoſophiæ inſtant.

e *Manifeſti.* nam verè philoſophantes pecunias contemnunt: vt infra

infra de vaca. mu. l. in honoribus. §. philoſophis. & C. de mu. pa. le. profeſſio.

a *Gymnaſiis ſacerdotij*. id eſt à ſacerdotalib[9] exercitiis. Gymnos enĩ græcè, Latinè labor ſiue exercitium dicitur, ſecundum Py. Vel dic quod non ſunt præpoſiti gynæciis fœminarũ laborantium in ſerico principis. ſic ponitur. C. ad legẽ Iul. repe. l. vnuſquiſque. & C. de muri. & gynæ. per totũ. lib. xj.

† vet. ſ. certificauit.

b *Stantes*. id eſt exiſtentes. & iunge præcedentibus quod ſubiicit, & neque &c. & dic, & neque cogi eos ad famulatum emptionis frumẽti, vini, & olei. & pro id eſt ius præpoſitionis, ſcilicet vt ſit prępoſitus ad facienda ea. Sed contra C. de quib[9] mu. vel prę. ne. li. ſe ex. l. j. & ij. Solu. nulla dignitas vel priuilegium excuſat quin teneatur quis emere frumentũ & ſimilia tẽpore neceſſitatis, vt reddatur vbertas. C. vt ne. lice. in empt. ſpe. l. j. li. x. ſed à cura indicendi emptionem [a] bene quis excuſatur: vt hîc, & infra de munerib. & honori. l. iij. §. cura.

* Numerari inuitos, neque ad aliquod mun[9] gentile ſiue familiarum eos cogit.

a] Tenetur quis emere, ergo & vendere: quia ſunt correlatiua. ſi enĩ ſit emptor: neceſſariò erit vẽditor. P. de ca. facit magnũ tractatũ in conſi. 19. per totum. Arbiter cogitur ſentẽtiare ex quo arbitriũ ſpõte ſuſcepit.

c *Iudicare*. huic eſt cõtra. ſupra de arbi. l. iij. §. tametſi. Solu. hîc loquitur de iudicio legationis, quod aliquis bene cogitur ſuſcipere: vt. C. de aduoca. diuer. iudic. l. ſcimus. & infra de muneri. & hono. l. finali. §. iudicandi. niſi habeant excuſationem: vt hîc. At in cõtrario loquitur de arbitro qui cogitur ex quo ſuſcepit ſponte arbitrium: vt ibi dicitur. & facit infra de vaca. mu. l. penul. §. qui autẽ. & §. ſi poſt cauſam.

d *Habere*. inſtit. eod. §. item Romæ. & ꝭ. de mune. & hono. l. fi. §. fi.

e *Comaneus*. id eſt de Comanea.

f *In Cæſarea*. id eſt in alia terra docet.

g *Immunitatem*. ſcilicet in ſua: vt ex præmiſſis patet.

h *Remiſſionem habere*. in ſua patria: vt inſtitu. eo. §. item. Romæ. & infra de vaca. mu. leg. eos. in princ. Accurſius.

i *Rationem*. id eſt poteſt reddi hæc ratio ad prędicta, quia Roma eſt & opinatur ab omnib[9] cõmunis patria: vt hîc, & infra ad municipa. l.

Erat ſermonem in vet.

phos habere immunitatem tutelarum. Sunt autem hæc verba: Cõſimiliter autem his omnibus diuus pater meus mox ingrediẽs principatum, cõſtitutione exiſtẽtes honores & immunitates † firmauit, ſcribẽs, philoſophos, rhetores, grãmaticos, medicos, immunes eſſe à gymnaſiis [a] ſacerdotij ſtantes [b], & neque ad frumẽti & vini & olei emptiones & præpoſitiones, & neque iudicare, [c] neque legatos eſſe, neque in militia numerari nolẽtes, neque ad alium famulatum eos cogi. *

Docens Grammaticam vel curans in propria patria, habet excuſationem in illa. ſecus ſi docet in patria aliena: niſi ſint valde diſciplinati: quia tunc vbique docentes etiam extra numerum excuſationem conſequuntur. Item in philoſophantibus in ciuitate Romana, & legum doctoribus: ſiue cum ſalario, vel ſine ſalario doceant. Nico. de Neapo.

Ἔτι κἀκεῖνο εἰδέναι χρὴ, ὅτι ὁ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι διδάσκων ἢ θεραπεύων, τὴν ἀλειτουργησίαν ταύτην ἔχει. ἐὰν γὰρ Κομανεὺς ὢν ἐν Νεοκαισαρίᾳ σοφιστεύῃ ἢ θεραπεύει ἢ διδάσκει, παρὰ Κομανεῦσιν ἀλειτουργησίαν οὐκ ἔχει. καὶ τοῦτο οὕτω νενομοθέτηται ὑπὸ τῶν θειοτάτων Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου. τοὺς μέντοι ἄγαν ἐπισήμονας, καὶ ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ πατρίδι τὰς διατριβὰς ποιουμένους εἶναι ἀλειτουργήτους Παῦλος γράφει, λέγων τὸν θειότατον Ἀντωνῖνον τὸν εὐσεβῆ οὕτω κεκελευκέναι. τὸν ἐν Ῥώμῃ σοφιστεύοντα ἢ σαλαρίῳ ἢ καὶ χωρὶς σαλαρίου, ἄφεσιν ἔχειν νενομοθέτηται ὑπὸ τῶν θειοτάτων Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου, οὕτως ὡσανεὶ ἔτυχεν ἐν ἰδίᾳ πατρίδι διδάσκων. αἷς νομοθεσίαις δύναταί τις ἐκεῖνον προσαγαγεῖν τὸν λόγον, ὅτι κοινῆς οὔσης τε καὶ νομιζομένης πατρίδος τὸν βασιλευούσης, εἰκότως ἂν ὡς ἐν ἰδίᾳ πατρίδι χρήσιμον ἑαυτὸν παραχὼν ἀλειτουργησίαν καρπώσεται. νόμων δὲ διδάσκαλοι ἐν ἐπαρχίᾳ διδάσκοντες ἄφεσιν οὐχ ἕξουσιν, ἐν Ῥώμῃ δὲ διδάσκοντες ἀφίενται.

Antonius.

Hoc amplius ſcire illud quoque oportet, eum hanc immunitatem habere, qui in ſua patria docet, aut curat. Nam Comanenſes ſophiſtæ, aut alij ſi Neocæſareæ doceant, aut curent, non habent apud Comanenſes immunitatem. & hoc ita à Diuis Seuero & Antonino conſtitu-

A tum eſt. Sanè valde doctos, & ſupra numerum, & alienam patriam incolentes, immunes eſſe Paulus ſcribit, & refert ita Diuũ Pium Antoninum fieri iuſſiſſe. Sophiſtam qui Romę docet, ſiue gratis, ſiue ob mercedem doceat, vacationem habere à Diuis Seuero & Antonino eſt conſtitutum, perinde quaſi in patria profiteatur. Quorum ſanctioni illam poteſt quis rationem adferre: quòd cum communis ſit & exiſtimetur patria, regia vrbs:

B æquum eſt eum qui in ſua patria ſe vtilem præbeat, hac immunitate frui. Legum præceptores in prouincia docentes, vacationem non habent, Romæ docentes habent.

Vulgaris.

Amplius & illud ſcire oportet, & eum qui in patria propria docet, aut medicatur, immunitatem hanc habere. [d] Si enim exiſtens Comaneus, [e] in Cæſa-

C rea [f] doceat, † aut medicetur: apud Comanenſes immunitatem [g] non habet. & hoc ita promulgatum eſt à diuo Seuero & Antonino. Valde tamen diſciplinis inſtructos, & ſi ſupra numerum, & in aliena patria moram faciant, eſſe immunes Paulus ſcribit, dicens diuum Pium Antonium ita iuſſiſſe. Romæ philoſophantem cum ſalario vel ſine ſalario, remiſſionem habere [h] promulgatum eſt à diuo

D Seuero & Antonino, [ita] ac ſi in propria patria doceret. Quibus promulgationibus poteſt quis illam * rationem [i] adducere, quoniam in regia vrbe, quæ & habetur & eſt communis patria, decenter vtique vtilem ſeipſum præbens, non minus quàm in propria † patria immunitate fruetur. Legum verò doctores in aliquo præſidatu [k] * docentes, [l] remiſſionem non habebunt: Romæ [m] autem docentes, à tutela & cura remit-

E tuntur.

Athletæ & præſides & magiſtratus dum ſunt in magiſtratu, à tutelis & curis quæ ſunt munera ciuilia, excuſantur. h. d. vſque ad. §. dat. Nico. de Neapo.

Vlpianus libro ſingulari de officio prætoris tutelaris ita ſcribit:

Atletæ [n] habent à tutela excuſationẽ, ſed qui ſacris certaminib[9]

Roma. Accurſius.

k *Præſidatu*. vbi dicitur adulterina ſcientia doceri: vt. ſ. in procœ. Dige. §. hæc autem.

l *Docentes*. vagabũdos. Accurſius.

m *Romæ*. vel in oppido Berytenſium, vel in aliqua ciuitate regia: vt Bonoñ. vt ĩ dicto. §. hoc autem. non vltra Apoſam: quia extra ciuitatem veterẽ eſt. non Mutinæ, non Rhegij. Item dic Roma veteri vel noua: quæ melioribus nõ deteriorib[9] dedicata eſt auguriis: vt. C. de veteri iure enuclean. l. j. §. fina. & C. de profeſſ. & medi. l. j. & de priuileg. vrb. Conſtan. l. j. Item dico quod habent excuſationem non ſolùm à tutelis, ſed ab omnibus muneribus publicis & ciuilibus, & filij & vxores eorum: vt. C. de profeſſ. & medi. l. medicos. Sed quid de patrimonialibus? Reſpon. dic vt in dicta. l. medicos.

Vlpianus.] CASVS. Illi athletæ qui ſunt coronati propter certamina quæ vicerunt, habẽt excuſationem à tutelis. Itẽ præſides donec ſunt in pręſidatu. Secũdò dicit quod tutela non eſt munus publicum vtilitate, quãuis ſit auctoritate. Tertiò dicit ꝙ magiſtratus ciuitatum habent excuſationẽ. Quartò dicit quod inimicus meus datus tutor filiis meis à iudice, habet excuſationẽ. ſed ſi poſt inimicitiam egomet dedi eum tutorem filiis meis in teſtamento, non excuſatur niſi in vno caſu, ſcilicet ſi dedi eum tutorem ea cauſa vt ſupponãtur brigæ. ſed ſi poſtquam eum tutorẽ dedi in teſtamento, nata eſt inimicitia inter me & eum: ſine dubio excuſatur. Quintò dicit quod ille qui mouet quæſtionem pupilo de ſtatu, excuſatur ab ei[9] tutela. Sextò dicit ꝙ nimis paupe res & ruſtici nimis ſimplices excuſãtur, nõ autem illiterati ſi negotia ſciunt facere. Viuianus.

n *Athletæ*. Latina eſt hæc lex. Et erãt athletę[b] qui ſine mercede virtutis gratia certabãt, & certaminibus ſacris deſeruiebãt: vt ſupr. de iis qui not. infa. l. athletas. non dicas de illis qui hodie certant: quia ſunt infames: vt ſupra de iis qui

† ſophiſtiſſat. ad verbum.

* vet. ſermonem.

† Qualiter Roma communis ſit patria, pulchrè Alci. lib. diſpun. 2. ca. 21.

* in prouincia.

b] De athletis multa Bud. ſ. de his qui not. infa. l. athletas. de certaminib[9] ſacris Alci. l. vnica de athletis. lib. C. 10. Hieronicas autem hîc Vlpia. intelligit.

7. excuſatio

UNED

no.infa.l.ij.in fi.vnde non debent habere præmium, vnde pœnā merentur:vt.ſ̃.de nego.geſt.l.ſiue hereditaria.

a Coronati. ſcilicet ter:vt.C.de athletis.l.j.lib.x.

b Gentium. nam ceſſante cauſa ceſſat effectus:vt.C.de epiſc.& cleric.l.generaliter.& ſupra de pa.l.quod dictum.& inſtitu.eo.§.item diuus Marcus.&.§.item qui reipubli.&.§.inimi-

8. Excuſatio citiæ.

coronati [a] ſunt.

Ἔθνους ἱεροσύνη, οἷον Ἀσιαρχία, Βιθυνιαρχία, Καππαδοκαρχία, παρέχει ἀλειτουργησίαν ἀπὸ ἐπιτροπῶν. τουτέστιν ἕως ἂν ἄρχῃ.

Antonius.

Prouinciæ ſacerdotium, † vt Aſiarchia, Bithyniarchia, Cappadocarchia, præbet à tutelis immunitatem, dum ei muneri quis præeſt. B

Vulgaris,

Gentium [b] præſidatus, puta Aſiæ, Bithyniæ, Cappadociæ, tribuit immunitatem à tutela: hoc eſt, quoad in præſidatu ſunt.] * Tutela non eſt reipublicæ munus, [c] nec quod [d] ad impenſam [e] pertinet, ſed ciuile: [f] nec prouinciale [g] videtur tutelam adminiſtrare.

Ἀφίενται ἐπιτροπῆς, καὶ κουρατορείας στρατηγοὶ τῶν πόλεων. C δίδωσιν ἄφεσιν ἐπιτροπῆς καὶ κεφαλικὴ ἔχθρα τῷ χειροτονηθέντι γενομένη πρὸς τὸν πατέρα τῶν ὀρφανῶν, ἐκτὸς εἰ μὴ κατὰ διαθήκας φανείη δοθεὶς ὁ ἐπίτροπος, πλὴν εἰ μὴ μετὰ τὸ γραφῆναι τὴν διαθήκην κεφαλικὸς ἀγὼν αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους συνέστη, ἢ εἰ μὴ πρεσβυτέρα μέν ἐστιν τῆς διαθήκης ἡ ἔχθρα, διὰ τοῦτο δὲ δοκεῖ δίδοσθαι ἐπίτροπος, ἵνα ὑποβληθῇ ἐνοχῇ, καὶ πράγμασι. καὶ τοῦτο ἐξ ἐπιστολῆς Σεβήρου βασιλέως δείκνυται. Ἔτι ἀπολύεται D ἐπιτροπῆς, ὁπόταν ἀμφισβήτησίν τις τῶν ὀρφανῶν περὶ τῆς καταστάσεως κινῇ, φαίνεται δὲ τοῦτο μὴ συκοφαντίᾳ ποιῶν, ἀλλ' ἐκ καλῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οἱ θειότατοι Μάρκος καὶ Βῆρος ἐνομοθέτησαν. περὶ τῶν ἀγροίκων, καὶ τῶν ταπεινῶν, καὶ τῶν ἀγραμμάτων γράφει Παῦλος οὑτωσί.

Antonius.

Magiſtratus municipales tutela & cura vacant. Dant quoque à tutela vacationem capitales inimicitiæ inter eum qui creatus eſt, & pupillorum patrem, E niſi poſtea datus tutor teſtamēto ſit. Quod ſi poſt ſcriptum teſtamentum inter eos hæc capitalis contentio orta ſit, aut prior quidem teſtamento eſt, ſed ea de cauſa is tutor teſtamento datus eſſe videatur, vt eo onere & negotiis vexetur, aliud erit dicendum, vt ex Imperatoris Seueri epiſtola conſtat. Præterea à tutela liberatur, qui ſtatus controuerſiam pupillo mouit, dum ne id fictè ſed bona fide faciat: quod Diui Marcus & Verus conſtituerunt. De ruſticis, tenuibus, & illiteratis hominibus Paulus ita ſcribit: Mediocritas &c.

Vulgaris.

Remittuntur à tutela & cura magiſtratus ciuitatum. [h] Dat remiſſionem tutelæ & capitalis [i] inimicitia à creato [k] facta [l] aduerſus patrem pupillorum: niſi ſecundum teſtamentum [m] apparuerit datus tutor: [n] niſi poſtquam [o] ſcriptum eſt teſtamentum, capitale certamen eis adinuicem conſtitit: vel niſi antiquior quidem eſt teſtamento inimicitia, propter hoc autem videatur eſſe datus tutor, vt ſupponatur debito [p] & negotiis. & hoc ex epiſtola Imperatoris Seueri oſtenditur. Amplius autē abſoluitur à tutela, cum quæſtionem quis pupillo de ſtatu mouet: [q] cum videtur hoc non calumnia [r] facere, ſed bona fide. & hoc diui Marcus & Seuerus † promulgauerunt. De ruſticis [ſ] autem & humilibus & illiteratis ſcribit Paulus ita:] Mediocritas [t] & ruſticitas [u] interdū [x] excuſationem præbent, ſecundum epiſtulas diuorum Hadriani & Antonini. Eius qui ſe neget literas ſcire, excuſatio accipi non debet: ſi modò [y] non ſit expers negotiorum. [z]

Qui minus poſſidet pupillo, excuſatur à tutela, vel qui ob paupertatem non poterit pupilli res adminiſtrare. h.d.

VII. VLPIANVS *libro ſingulari Excuſationum.*

PAupertas [a] ſanè dat excuſationem, ſi quis imparem [b] ſe

c *Munus.* vtilitate, ſed auctoritate ſic: vt inſtitut.eod.in princip. quæ eſt contra. Sed vtilitate ſecundario eſt publicum: quia expedit reipublicæ &c. vt inſtitu. de iis qui ſunt ſui vel alieni iur.in.§.penul. ſic & ſupra de eden. l. argentarius.§.j.

† Vertere debuit gentis ſeu prouinciæ ſacerdotium, puta Aſiarchia Bithyniarchia, Cappadocarchia, id eſt quoad in ſacerdotio ſunt.

d *Nec quod.* non enim habet tutor neceſſe de ſuo facere ſumptus tutelæ: vt ſupra de admi. tut.l.à tutoribus.§.fi.

e *Ad impenſam.* non patrimonialem, ſed perſonalem.

* Sunt qui putent hūc § tanquam ſpurium expungēdum nos contra retinendū.

f *Sed ciuile.* id eſt de iure ciuili: vt ſupra de tute.l.j.ſecundum hoc dicitur munus ciuile: quia munerum ciuilium tri-

9. Excuſatio. plex eſt diuiſio: vt infra de munerib. & hono.l. fina.in princ.

g *Nec prouinciale.* id eſt non eſt tale qualia ſunt alia munera quæ ſunt in prouinciis, quæ ſunt publica auctoritate & vtilitate.

10. Excuſatio. h *Ciuitatum.* ad hoc infra eod. l. non tantùm. §.ſanè.&. l. adminiſtrātes.& inſtitu. eod. §. & qui in poteſtate.in municipio ſecus: vt.j̃.eod.l. propter.

i *Capitalis.* hoc expone duobus modis: vt inſtitu.eodem.§. inimicitiæ.

k *Creato.* aliàs creatio.

l *Facta.* id eſt nata, ſcilicet inimicitia aduerſus &c. à quacumque

11. Excuſatio. parte prouenit culpa, ſed hîc videtur quod ꝑuenit à parte tutoris.

m *Niſi ſecundum teſtamentum.* quo caſu ante facta videtur modò remitti per teſtamentum, & ſic apparet quod pater pupilli fuerit offenſus. ADDITIO. Not. ex hac glo. quod ad offenſum non ad offendentem pertinet facere pacem: & ſic adde quòd tacita ſeu ficta offenſa per pacem facilius aboletur quàm vera & expreſſa: vt ſupra ad Sila.l.diuus.ſecundum Bald.

n *Datus tutor.* quia hoc dixit, do quia inimicus eſt. vel ex aliis cōiecturis apparet quod non mutauit animum aduerſus eum: quaſi ſumat vindictam modò dando ei labores. & facit infra de adimē. leg.l.iiij.& ſupra de arbi.l.iij.&. C.ſi propter inimici. creatio facta ſit.l.j.lib.x.

o *Niſi poſtquam.* aliàs poſtquam: & eſt bona, & eſt exceptio exceptionis, quaſi dicat, inimicitia dat excuſationem, niſi in teſtamentario: & tunc non niſi poſt teſtamentum eſt facta: quo caſu non poteſt dici remiſſa per teſtamentum, cum nec tunc erat nata: ſed poſt teſtamentum orta ſi diu ſteterit, & potuerit teſtamentum mutare, & non mutauit: ſatis videtur remiſiſſe: vt argu.ſupra de admin.tut. l.tres tutores. & de cōfir. tut. l. in confirmando. &.l. vtilitatem. Alij habent priuſquam: & tunc oportet quòd excipiat à primo dicto. §. inimicitia dat excuſationem, niſi prius &c. ſed certe tunc videtur eadem ſuperior exceptio. nam & hîc & ibi fuit ante teſtamentum inimicitia: & oportet tunc dicere quod niſi, ponitur hîc expoſitiuè. q.d.niſi ſecūdum teſtamētum &c.id eſt prius quâm ſcriptum ſit &c. ſicut aliàs ponitur hæc dictio niſi ſupra de pro cu.l.niſi. & ideo prima melior.

p *Debito.* ſi malè geſſit, vel ſaltem reddere rationē vel accipere mutuo pro pupillo: vel cōuenietur à creditoribus pupilli.

q *De ſtatu mouet.* vel de omnibus bonis, vel plurima parte: vt.j̃. eod.l. propter.& inſtitu. eod. §.item propter litem, itē idem eſt ſi à patre pupilli huic fuit quæſtio ſtatus mota: vt inſtit. eo.§. item is qui.

r *Calumnia.* vt ita euitet tutelam.arg.ſ̃.ſi quis cau.l.ij.§.fina.

ſ *De ruſticis.* Latina eſt. & aliàs lex.aliâs.§.

t *Mediocritas.* i.paupertas.& facit.j̃.l. proxi. & dic vt ibi.

† aliàs Verus. rectè vt docet Ant. Auguſt. hîc. Ruſtici quidam ſunt ſagaces.

u *Ruſticitas.* i. ſimplicitas.not.ſic.C. de teſta.l. fina.

x *Interdum.* nā diſtinguitur in paupertate: vt infra.l.proxi. Item & in ruſtico. nam quidā ſunt ſagaces.

y *Si modo.* alioquin recipienda eſt excuſatio: vt inſtit.e.§.ſimiliter.cōtra.& facit.C.de poſtu. l.ij.& de iudi.l. certi iuris.arg.contra.j̃.de re iudi.l.Pōponiꝰ ſi vni &c.

ADDITIO. Dic quod ibi iudex erat literatus, licèt in caſu illo iam cœpta quæſtione dubitaret de facto, & de iure quod reſultaret ex illo: ſecus ſi eſſet omnino illiteratus: & ita loquitur. d.l.certi iuris. hîc autem loquitur in tutore, in quo non exigitur quod ſit literatus: ſed tantùm exigitur experiētia factorū. ſic dicimus in poteſtate vel rectore: vt not.in. d. l. certi. & ſi illam non habet, bene excuſaretur, ſecundum Bart. hîc. 12. Excuſatio.

z *Negotiorum.* i. extra negotia. i. nō ſit expers exercitationis. Accur.

a *Paupertas.* Latina eſt. aliàs.§.aliàs lex eſt.

b *Imparem.* id eſt inconuenientem propter paupertatem: & eſt planum

a] Coco. gl. in. c. quo iure.& ibi Arc. 80. diſtin. & in c. Odoardus. extra de ſolu.

eſt planum ſi ita pauper eſt, vt oporteat eum laborare vt inde alatur. aliàs dicitur pauper qui non habet. l. aureos in bonis [a]: vt A infra de accuſa.l. nõnulli. Azo. Vel dic: quia tantum non habet quantum pupillus cui datur tutor: ſed hic talis cum aliis tutoribus bene poteſt adminiſtrare, ſolus non: vt. C. de peri.tut.l. j. ſic & in authen. vt diff. iudi.§.j.colla.ix. vbi ordinarius ſuſpectus nõ ſolus, ſed cũ epiſcopo cognoſcit. Itẽ ꝓpter paupertatẽ remouetur quã doque quis vt ſuſpect⁹, quãdoque nõ: vt ſupra titu.j.l.ſuſpectus.&. l.ſuſpectum.

13.excuſ.

OI [f] παλαι] CASVS. Milites qui cõpleuerunt honeſtè tempus militiæ.excuſantur à tutelis priuatorũ, non autem à tutel.filiorũ commilitonum ſuorum,vel aliorũ militum: niſi intra annum tãtum cõputandum à tempore quo fuerunt de militia miſſi: niſi habeant communẽ excuſationem: quia tũc etiam perpetuò excuſã tur. ꝙ dixi de filiis con militonum,nõ habet locum de nepotib⁹.& benè dixi in princ.honeſtè cõpleuerũt:quia ſi ignominioſè miſſi ſũt de militia,non habent excuſationem etiam de tutelis priuatorũ. Quid ſi milites quõdam dẽtur tutores priuatis,& ſe non excuſent?certè bene obligantur. Quãuis autem dixerim ꝙ illi qui honeſtè cõpleuerunt tempus militiæ, excuſantur à tutelis priuatorum,ſũt tamen qui nõ compleuerũt tẽpus,& tamẽ excuſantur: & de his ponit planè litera vſque ad. §. Scribit autẽ. vbi quidẽ dicit. quãuis dixerim ꝙ ignominia miſſ⁹ bene excuſãtur à tutelis vrbicis,item quãuis dixerim quod ignominia miſſ⁹ de militia ante.xx. ann. non habet perpetuã excuſationẽ,ſed tẽporalẽ: tamẽ quãdoque habet perpetuã, veluti quãdo militauit in cohortibus vrbanis. Itẽ quod dixi in princi. l. quo ille qui deſiit eſſe miles, nõ habet excuſationẽ à tutelis filiorũ aliorũ militũ qui ſecum militauerũt,poſt annũ:nunquid vnã tutelẽ neceſſe habeat ſuſcipere,& nõ plures ſimul cũ ea:& an ea finita nullam poſtea ſuſcipiat, an & aliam, ſed demũ prima finita?& dicit quod vnã tenetur ſuſcipere: & ea finita nullã aliam.

Debuit interpres vertere veterani vel, olim milites.

i. paganorũ pupillos.

oneri iniuncto poſſit probare. idque diuorum fratrum reſcripto continetur.

Veterani milites, & qui tempus compleuerint militiæ, quãquam non militent, liberantur à tutela.h.d.

VIII. MODESTINVS *libro* tertio excuſationum.

OI παλαιςρατιῶται, οἱ ἐπιτίμως πληρώσαντες τὸν τῆς ςρατείας χρόνον, ἄφεσιν ἔχουσιν ἐπιτροπῶν πρὸς πάντας τοὺς ἰδιώτας. πρὸς δὲ τοὺς παῖδας τῶν τῆς αὐτῆς τάξεως κεκοινωνηκότων, καὶ πάντων παλαιςρατιωτῶν, ἐντὸς μὲν ἐνιαυτοῦ τοῦ ἀποςρατεύσασθαι ἄφεσιν ἔχουσι, μετὰ δὲ ἐνιαυτὸν οὐκ ἔτι. τὸ γὰρ ἰσότιμον τῆς ςρατείας ἰσχυρότερον ἐνομίσθη τῆς τῶν παλαιςρατιωτῶν προνομίας. ἐὰν μὴ ἄρα ἄλλα ἔχωσι δίκαια πρὸς παραίτησιν ἐπιτροπῆς, οἷον ἀριθμὸν ἐτῶν, ἤ τι τοιοῦτο, ὁποῖον καὶ τοῖς ἰδιώταις πρὸς ἅπαντας συναίρεσθαι εἴωθεν. ταῦτα δὲ περὶ υἱῶν οὐχὶ περὶ ἐκγόνων τῶν παλαιςρατιωτῶν. οἱ γὰρ ἔκγονοι τῶν παλαιςρατιωτῶν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ τῶν λοιπῶν ἰδιωτῶν εἶναι πιςευθήσονται.

B

Antonius.

Veterani qui honeſtè militiæ tempus expleuerunt, vacationem habent à paganorum tutelis. Sed aduerſus liberos eorum, qui in eiſdem ordinib⁹ militauerunt, aut quorumcumque veteranorum, intra annum poſt militiam exactam vacationẽ habent: poſt annum non habent, Fortior enim eſſe creditur eiuſdem militiæ æqualitas, ipſorum veteranorũ priuilegio. Sed hoc ita,ſi nõ alias cauſas habeant excuſationis tutelæ, vt annorũ numerum, aut quid ſimile, quod ſolet paganis aduerſus omnes prodeſſe. Quæ de veteranorum filiis diximus, in nepotibus locũ non habent, quippe qui nihilo à cæteris differre videntur.]

Vulgaris.

Sed & milites [a] qui honeſtè [b] compleuerunt militiæ tempus, remiſſionem habent tutelarũ [c] aduerſus omnes hodie priuatos. Aduerſus autem filios eorum qui eidem ordini [d] cõmunicauerunt, & eorum qui olim milites fuerunt [e], intra annum [f] quidem dimiſſionis remiſſionem habent: poſt annum autem non habent. Coæqualitas enim honoris militiæ fortior [g] videtur omni militum priuilegio: niſi fortaſſis alias habuerint iuſtas tutelæ excuſationes: vt puta numerum annorum [h], vel aliquid tale [i] quale & priuatos aduerſus omnes excuſare conſueuit. Hæc autem [k] de filiis, non de nepotibus eorum qui olim milites fuerunt. Nepotes enim eorum qui olim milites fuerunt, in eodem loco cum reliquis priuatis eſſe creduntur [l].]

Qui turpiter militauerit, non habet ipſe nec filij ei⁹ excuſationem tutelæ.h.d.

C

Οἱ μέντοι ἀτίμως ἀποςρατευσάμενοι, ὅμοιοι τοῖς μηδὲ ςρατευσαμένοις νομίζονται. καὶ διὰ τοῦτο οὔτε αὐτοὶ ἔχουσι προνομίαν, οὔτε τοῖς τούτων παισὶ παλαιςρατιώταις ἐπίτροποι δοθέντες καταχεθήσονται.

Antonius.

Planè ignominia miſſi perinde habentur, ac ſi nunquam militaſſent. Quamobrem neque ipſi habent priuilegium, neque ſi eorum filiis veterani tutores dentur, tenebuntur inuiti.]

D

Vulgaris.

Qui nimirum ignominioſè dimiſſi ſunt, ſimiles his qui nequaquam militauerunt, exiſtimantur [m]: & propter hoc neque ipſi habent priuilegium, neque filij eorum, [n] † Qui olim [o] fuerunt milites, tutores dati obligabuntur. [p]

Qui non compleuerit militiæ tempus, habet per quartam partem completi temporis excuſationem.h.d.

E

Ἐσθ᾽ ὅτε δὲ οὐ πληροῦσί τινες τὸν τῆς ςρατείας χρόνον, καὶ ὅμως ἔχουσιν ἄφεσιν ἐπιτροπῶν κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς πληρώσασιν. ὁ γὰρ εἰκοςὸν ἔτος τῆς ςρατείας ὑπερβὰς, ὅμοιος εἶναι πιςεύεται τῷ πληρώσαντι τὸν τῆς ςρατείας χρόνον. ὁ δὲ ἐντὸς τούτων τῶν ἐτῶν ἀφεθεὶς, οὐκ ἔχει διηνεκῆ τὴν

sed in tutelis etiam priuatis,quæ finitæ ſunt, non eſt ita. nam finitæ non computantur inter tres tutelas quæ ſolent excuſationem præſtare. Sed quid ſi olim miles fuit, nunc datus filio commilitonis tutor:non autem geſſit?nunquid habebit excuſationem ab aliis tutelis?certè nõ:quamuis ſi adminiſtraſſet, haberet excuſationem, vt dictum eſt.& quod dixi in tutelis,habet locum in curis: & non eſt vis qualiter filij commilitonis tutore indigeant: quia ſemper indigent: quia ſemper veteranus non cogitur vltra vnam habere tutelã. & hoc vſque ad §.primipilarij.ĩ fine talis ponitur caſus:Primipilarius nõ habet excuſationem à tutelis filiorũ alteri⁹ primipilarij: ſed à cæteris ſic.& illi dicuntur primipilarij, qui primũ pilum exercent. ſi autẽ non exercuerũt, nõ habẽtur pro primipilariis, ſcilicet vt filiis ſuis teneãtur eſſe tutores alij primipilarij. Viuianus.

a *Sed & milites.* Græca eſt.

b *Honeſtè.* eſt enim honeſta &c.vt.ſ. de iis qui notã.infa.l.ij.§. ignominiæ.&.j.de re mili.l.milites.§.miſſionum.

b] Solue vt ibi not. ſecũdum Bart. hic.

c *Tutelarum.* etiã poſtquã deſierint: vt. C. de excu.tut.l.j.&.ij. & arg. j.de dec.l.fi.& de queſt. l.vnius.§.ſeruus. Sed ar. contra in eo. titu. l. j. §. item in vno [b]. Accur.

d *Ordini.* vt filios commilitonum.

e *Fuerunt.* veteranorũ.

f *Intra annum.* hoc ſpatium habent ad nouas tutelas vocati: aliàs ſtatim reaſſumũt veterem vt inſtitu.eo.§.item qui reipublicæ.

g *Fortior.* ex vna parte damnum eſt,ex alia parte labor vitatur.

h *Numerum annorum.* vt ſupra eod.l.excuſantur. in princip.

i *Tale.* puta liberorum numerus:vt infra ea.l.§. j.& aliæ cauſæ quæ ibi ſequuntur.Accurſius.

k *Hæc autem.* ſcilicet locum habent quòd non excuſetur.

l *Creduntur.* appellatione ergo filij nepotes nõ continentur [c]: vt inſtit. qui da.tu.poſſ.§.fina. & facit infra eo.l.non tantũm.§.Ilienſibus.&.§.fina.&.l.adminiſtrãtes.§. fin.&.l.ſpadonem.§.ſin autem liber.& infra eo. l. penul. & de re mili. l. iij.&.ſ.de tute. l. etiam.

† Legendũ vno cõtextu vt ſit ſenſus, veterani nõ obligantur gerere tutelam pupillorũ quorum patres fuerũt ignominioſè miſſi.

c] Tu dic hoc eſſe verũ in priuilegiis lege prohibente: vt not. in. l. iubemus. §. fina. & ibi Bald. C. ad Trebel.& glo. in Cle. 1.& ibi de Anchar. de baptiſ.

m *Exiſtimantur.* niſi in caſu: vt infra.§. ſed & ignominia.

n *Neque eorum filij.* innuit filium militis non ignominia miſſi poſſe excuſari propter patrẽ: pro quo eſt ſupra eod.l. tria.ij.ſed falſum eſt: vt infra de va.mu.l.in honorib⁹.§.vacationum.

o *Qui olim.* ſubaudi,illi qui olim &c.

p *Obligabuntur.* habebant tamen excuſationem cum veterani eſſent. ſic & ſupra eo.l.j.§.ſi autem dabitur.

ἐπὶ ταῖς ἐπιτροπαῖς ἀλετουργησίαν, ἀλλὰ πρὸς χρόνον, ὥσπερ καὶ τὴν λοιπῶν πολιτικῶν λειτουργιῶν ἄφεσιν ἔχει. ὁ μὲν γὰρ ἐντὸς πέντε ἐτῶν τῆς στρατείας ἀπολυθεὶς, οὐδεμίαν ἑαυτῷ ἐκδικήσει ἀλειτουργησίαν. ὁ δὲ μετὰ πέντε, ἑνὸς ἐνιαυτοῦ ἔχει ἀλειτουργησίαν. ὁ δὲ μετὰ ὀκτὼ, διετείας. ὁ δὲ μετὰ δώδεκα, τριετείας. ὁ δὲ μετὰ δεκαέξ, τετραετείας. ὁ δὲ μετὰ εἴκοσι, ὡς προείπομεν, διηνεκῶς ἀπολυθήσεται.

Antonius.

Aliquando hi qui non explent totum militiæ tempus † vacationem habēt à tutelis, vt hi qui expleuerunt. Nam qui viginti annos militauerit, ſimilis illi eſt qui expleuerit militiam. Qui vero intra id tempus miſſus eſt, non habet perpetuam tutelarum immunitatem, ſed ab eis ad tempus habet, vt à cæteris ciuilibus muneribus vacationem. Etenim intra quinq; annos militia miſſus nullam ſibi vindicabit immunitatē: poſt quinq; vnius anni immunitatē habet, poſt octo biēnij, triēnij poſt duodecim, poſt ſexdecim quadriennij. Sed qui poſt viginti annos miſſus eſt, perpetuo, vt dicebamus, vacabit.]

Vulgaris.

Quandoque autem non complent quidam militiæ tempus, & tamen habent remiſſionem tutelarum, ſed non eandem, [a] cum iis qui compleuerunt. qui enim viceſimum annum militię exceſſit, ſimilis eſſe creditur ei qui compleuit tempus militiæ. [b] qui autē intra hos annos dimiſſus eſt, non habet continuam [c] tutelarū immunitatem, ſed ad tempus: quēadmodum & reliquorum ciuilium numerum remiſſionem habet. [d] Qui enim intra quinque annos militia ſolutus eſt, nullā [e] ſibi vindicabit immunitatē. Qui autem poſt quinq; annos, vnius anni habet immunitatem: qui autem poſt octo, biennij. qui autem poſt duodecim, triennij. qui autem poſt ſexdecim, [f] quadriennij. qui autem poſt viginti, ſicut ſupra diximus, continuo abſoluetur.]

Supra dictum eſt de iis qui militant extra ciuitatem Romanā: hic de iis qui in ciuitate Romana eam cuſtodiendo de nocte. Nico. de Neapo.

Ὁ δὲ ἐν τοῖς νυκτοφύλαξι τοῖς ἐν Ῥώμῃ στρατευσάμενος, ἐνιαυτοῦ μόνου ἔχει ἄφεσιν. οὗτοι δὲ δηλαδὴ, ἐὰν ἐντίμως ἀπολυθῶσιν, ὥσπερ προείρηται, ἢ διὰ νόσον, καλουμένην καυσαρίαν, ἄφεσιν λάβωσι. ἔστι γὰρ καὶ αὐτὴ ἔντιμος. ὁ γὰρ ἀτίμου τυχὼν ἀφέσεως, οὐκ ἔχει ἀνάπαυσιν. συμβετερανὸς δὲ εἶναι πιστεύεται οὐ μόνον ὁ λεγιωνάριος, ἀλλὰ καὶ πᾶς παντὸς τοῦ ὁπουοῦν στρατευσάμενος, ἐπιτίμως δὲ καὶ αὐτοῦ ἀπολυθέντος. καὶ γὰρ λεγιωνάριος τοῦ ἐν τοῖς νυκτοφύλαξι στρατευσαμένου, παίδων ἐπίτροπος γίνεται. ἤδη δὲ καὶ στρατιώτου ἀφήλικος κουράτωρ δοθήσεται ὁ παλαιστρατιώτης, δηλαδὴ, ἐὰν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀποθάνῃ. ἐὰν δὲ καὶ οὗτοι ἀπόχειρος ἀπολυθῶσιν. ὁμοίως καὶ τούτοις ἅπασι διατάξεις μαρτυροῦσι. γράφει δὲ καὶ Οὐλπιανὸς οὕτως.

Antonius.

Qui inter vigiles Romæ permilitauerit, vnus tantum anni vacationem habet, ſi honeſtè ſcilicet eſt miſſus, quod principio diximus, aut cauſaria (vt vocant) miſſione valetudinis cauſſa: eſt enim etiam hæc honeſta. ſed qui ignominia miſſus eſt, vacationem non habet. [Conueteranus autem eſſe creditur non ſolum legionarius, ſed & omnis qui vbicumque permilitauerit, ſi modo honeſtè hic quoque miſſus ſit. Nam legionarius eius liberis qui inter vigiles permilitauerit, tutor eſſe poteſt. Iam verò militi minori veteranus curator dabitur, ſi pater eius mortuus ſit ſcilicet, aut ipſe emancipatus. Quarum omnium rerum teſtes ſunt principum conſtitutiones. Vlpianus verò ita ſcribit.]

Vulgaris.

Qui autem inter nocturnos [g] cuſtodes qui ſunt Romæ, militauerit: anni ſolius habet remiſſionem. ita autem, [h] ſi honeſtè [i] ſcilicet abſolutus fuerit, ſicut dictum eſt: vel propter ægritudinem cauſariam remiſſionem acceperit. eſt enim & hæc honeſta. [k] Qui enim ignominioſa potitur remiſſione, non habet [l] vacationem.

Veteranᵒ * autē eſſe creditur [m] nō ſolum legionarius. ſed & omnis qui qualitercumque militauit: [n] & ſi honeſtè eſt & ipſe ſolutus: [filiorum [o] tamē tutor creabitur.] etenim [p] legionarius, eius qui inter nocturnos cuſtodes militauit, filiorum tutor fit.

Iam verò militi impuberi [q] † curator [r] dabitur qui [ſ] olim miles fuerit, ſcilicet ſi pater huius [t] mortuus fuerit, ſiue etiam hic emancipatus [u] fuerit. Similiter [x] & de vniuerſis [y] his conſtitutiones [z] teſtantur. [a]

a *Sed non eandem*. id eſt non ſecūdū illud quod habēt qui impleuerūt. aliàs, ſed eandem, id eſt eadem habent priuilegia quæ habent qui impleuerunt, vel eandem immunitatem, vel eandem remiſſionem: non tamen ita perpetuam quādoque: vt ſubiicit. & facit. C. de iis qui nō imple. ſtip. ſac. ſolu. l. j. ij. & iij. lib. x.

b *Tempus militiæ*. certū in quo erat aſſumptus, quod erat vel maius vel minus. xx. annis.

c *Continuam*. id eſt, perpetuam, quæ eum ſemper comitetur.

† In hūc locū Alexā. ab Alex. li. 6. ca. 22.

d *Habet*. ſcilicet ad tēpus.

e *Nullam*. ea ratione ꝙ fuerit miles: ſed quia reipublicę cauſa abfuit, habet annū qui datur aliis reuertētibus, ſecūdum Py. ſed R. nec annum dat, vel eiᵒ aliquā partem: ſed Azo dicit quòd habet annum, & tres mēſes, id eſt, quartā partem quinque annorū: ſicut pro portione vides in ſequētibus ꝙ quilibet habet quartam huius tēporis quo fuit in militia. illud tamen videtur econtra, quod qui fuit per viginti annos in militia, non habet quartam partē: ſed perpetuā habet remiſſionem.

f *Poſt ſexdecim*. aliàs. xv. aliàs. xvj.

g *Qui autem inter nocturnos*. quibus præeſt præfectᵒ vigilum: vt ſupra de offic. præfe. vigi. l. j. ij. & iij.

h *Ita autem*. ſcilicet qui militat inter nocturnos cuſtodes, anni habent remiſſionem, &c.

i *Honeſtè*. quia cōpleuerunt tempus[a] in quo fuerunt aſſumpti, ſicut dictum eſt de militibus abſentibus. ſ. proxi. §. quandoque. Vel etiam non compleuerūt propter ægritudinem, &c. licèt huic. §. ſit cōtra. infra. §. planè. vbi perpetuam dat excuſationē. Sol. vt ibi.

a] Facit iſta glo. pro ſcholaſticis non reſidētibus qui recedūt ab vniuerſitate ante tempᵒ ſtudij completum in. l. illicitas. §. illicita. ſ. de offic. prēſid. & not. ſingulariter Bald. in. l. qui ſub prætextu. C. de ſa. ſan. eccl. vbi aſſerit eos nō gaudere priuilegiis.

K *Honeſta*. ſcilicèt licētiatio: vt. C. de re mili. l. cauſaria.

l *Non habet*. ſed tamen vbique poteſt manere, niſi in his locis à quibᵒ ſpecialiter arcetur: vt & C. de re mili. l. iij. lib. xij. Itē nec in vrbe, nec in ſacro comitatu: vt infra de re milit. l. milites. §. miſſionū. & infra proxi. §. nec alibi vbi imperator ſit: vt habes ſupra de iis qui notan. infamia. l. ij. §. ignominiæ. Accurſius.

m *Creditur*. vt habeat remiſſionem. Et nota quòd hîc eſt principiū reſpon. qui qualitercūque, &c. vel melius ibi, ſed & omnis, &c.

n *Militauit*. puta in alia ala, vel in alio numero militum, non in legione.

o *Filiorum*. eius ſcilicet qui ſimiliter militauit, & honeſtè fuit & ipſe abſolutus. Accurſius.

p *Etenim*. à ſimili. & dic, legionariᵒ ſit tutor filiorum eius & cętera. vel lege rectè, & in fine dic tutor ſcilicet filiorū alterius militis nocturni vel veterani. Accur.

q *Impuberi*. not. impuberem poſſe eſſe militem. ſic. C. de teſta. mili. l. fina.

Impubes miles eſſe poteſt.

r *Curator*. ad litem. vel curator, id eſt tutor. vel dic impuberi, i. adulto: vt infra de acqui. hered. l. impuberibus.

ADDITIO. Not. glo. ſecūdum Bald. hîc quæ vult ꝙ impuberi non poſſit dari curator generalis: ſed tātùm ad litem vel ad ſpeciem certā. vide quod not. in. l. vētri. ſupra de tu. & cura. da. ab iis. & infra. e. l. amiciſſimos. §. ſi.

ſ *Qui*. ſubaudi ille qui &c.

t *Huius*. ſcilicet impuberis Accurſius.

u *Emancipatus*. i. dicere, qualitercūque exiit de patris poteſtate vel morte vel emācipatione. nam ſi eſſet in patris poteſtate, non daretur tutor vel curator ei: vt. ſup. de teſta. tut. l. j. & ij. ſed & ſi eſt emancipatᵒ, quare pater nō eſt ſuus legitimᵒ tutor: vt inſtit. de legi. pa. tu? Reſpon. aliud in curatore: hîc, &. j. e. amiciſſimos. §. ſi. Argu. cōtra in authen. vt ij qui ob. §. j. colla. vj. Vel dic quod hic pater erat minus idoneus. & facit. j. ea. l. §. quæſitum.

* Legēdum Synueteranᵒ vt in gręco. Contius.

† Incluſa nō ſunt in Gręco. ideo abeſſe debent.

x *Similiter*. q. d. non ſolū aliis Græcis. ſ. hoc tit. dictis cōſtitutiones teſtantur, ſed etiam ſupra dictis hac. l.

y *Vniuerſis*. exactiōibᵒ.

z *Conſtitutiones*. Græcæ.

a *Teſtantur*. id eſt, teſtimonium ferunt,

Qui deportatus vel relegatus eſt, quia non poſſit ciuitatem intrare, excuſatur à tutela. hoc dicit.

Scribit autem & Vlpianus ita:] Sed ignominia miſſi, ab vrbicis [a] planè tutelis excuſabuntur: quia ingredi eis vrbem non licet. Planè ſi quis in cohortibus vrbanis permilitauit: licet ante viginti annos mittitur, tamen perpetuam [b] habet à tutelis excuſationem.

B Ἐζητήθη δὲ, πότερον μίαν καὶ ἅπαξ ἐπιτροπὴν ἀναδέχονται οἱ παλαιστρατιῶται, ἢ ἐνὶ καιρῷ οὐ πλέον τοῦ ἅπαξ. παυσαμένης δὲ τῆς πρώτης ἐπιτροπῆς, πάλιν ἀναλήψονται; ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἰδιωτῶν αἱ παυσάμεναι οὐ βοηθήσουσι τοῖς ἐσχηκόσι, οὐδὲ εἰς τὰς τρεῖς ψηφίζονται, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν παλαιστρατιωτῶν C οὐκ ὠφελεῖ τὸ γεγενῆσθαι. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κουρατορειῶν ἐστὶ νενομοθετημένον, ὡς δηλοῖ θεία διάταξις Σεβήρου τε, καὶ Ἀντωνίνου. καὶ οὐδὲν διαφέρει, πῶς δεήσονται οἱ παῖδες τοῦ συστρατιώτου ἐπιτρόπου ἢ κουράτωρος, πότερον ἀπὸ χειρὸς ἀπολυθέντες, ἢ τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος. πριμιπιλάριοι ἐκ διατάξεων βασιλικῶν παραίτησιν ἔχουσι τῶν λοιπῶν ἐπιτροπῶν. πριμιπιλαρίου δὲ υἱῶν ἐπιτροπεύσουσι.

D πριμιπιλάριοι δὲ οὗτοι νομίζονται, οἱ διανύσαντες τὸ πρίμιπιλον. ἐὰν δὲ μὴ διανύσας ἀποθάνῃ, τούτου τῶν παίδων πριμιπιλάριος οὐκ ἐπιτροπεύσει.

Antonius.

Quæſitum eſt, vtrum vnam ſemel tutelam veterani ſuſcipiunt, an eodem tempore ſolam vnam, qua finita aliam rurſus capiant? Sed vt in paganis finitæ non proderunt his qui eas habuerunt, neque inter tres tutelas numerabuntur, ſic in veteranis non prodeſt tutores fuiſſe. Quod etiam eſt in curis conſtitutum, vt ex ſacra Seueri & Antonini conſtitutione conſtat. Nihil intereſt, quam ob cauſam egeant commilitonis liberi tutore vel curatore, quòd emancipati ſint, an quòd pater mortuus ſit. Primipilares ex imperatorum cõſtitutionibus à cæteris tutelis excuſantur, præter primipilaris filiorum tutelas. Hi verò primipilares eſſe cenſentur, qui primipilo functi ſunt. Quod ſi antè moriãtur, quàm peregerint, horũ liberis primipilaris tutor non erit.

Vulgaris.

Quæſitum eſt autem, vtrum vnam & ſemel tutelam recipiãt [c] qui olim fuerunt milites, vel vno tempore non amplius quàm ſemel: quieſcente autem prima tutela rurſus priuilegium recipiant [d] aliter in priuatis qui quieuerũt. non enim auxiliantur his qui habuerunt [e], neque inter tres annumerantur. ita & his qui olim fuerunt milites, nõ prodeſt creatum eſſe [f]. hoc autem & in curiis eſt promulgatum, vt oſtẽdit diui Seueri & Antonini conſtitutio, & nihil differt qualiter indigeant filij commilitonis tutore vel curatore, vtrum emancipati, vel patre mortuo. Primipilarij * ex conſtitutionibus imperialibus excuſationem habent reliquarum [g] tutelarum: primipilarij autem filiorum tutores erunt † Primipilarij autem hi exiſtimantur qui exercent primipilum [h]. Si quis autem non exercens [i] mortuus fuerit: huius filiorum primipilarius tutor non erit.]

IX. Vlpianus *libro ſingulari de officio prætoris tutelaris.*

E Si tribunus in cohortibus prætoriis permilitauerit, etiã collegarum [k] filiorum tutela excuſabitur beneficio diui Seueri & Antonini.

a *Vrbicis.* non aliis: vt Cod. de his qui non imple. ſti. leg. j. lib. x. & ſupra proxi. §. qui enim ignominioſa &c. quæ ſunt contra. Item not. hîc ex eodem facto pœnam & præmium conſequi. ſic infra de his quibus vt indig. leg. j. & dic pro & contra vt ſupra de nego. geſt. l. ſiue hereditaria. Accurſius.

b *Perpetuam.* Hîc not. quatuor iura. nam. C. de his qui non imple. ſtipen. l. ij. & iij. dicit eũ non habere excuſationem qui militauit minus viginti annis. Item ſupra. §. quandoque. dicit habere temporalem: vt ibi diſtinguit. Item ſupra. §. qui autem in ter noctúrnos. dicit habere annum. hîc verò dicit perpetuò. Solu. in milite abſente dic quòd non habet: vt in dictis legibus, niſi temporalem: vt ſupra. §. quandoque. Sed militans in ciuitate ad cuſtodiam vrbis, ſi de nocte, tunc habet annum: vt ſupra. §. qui autem. ſi de die, tunc perpetuò, vt hîc: quia pro abſentibus habentur: vt ſupra ex quibus cau. ma. leg. milites. Alij dicunt hoc in ipſo præfecto vig. ſpeciale. Tertij dicunt ſpeciale in his qui militant inter cohortes præfecti vrbis: vt infra eod. leg. ſi tribunus. ſecus de his qui militant in cohorte prætoris.

c *Recipiant.* id eſt recipere habeãt neceſſe. & dic quod quæritur an veteranus cogatur recipere tantùm vnam tutelam filij conueterani, & non aliam etiam ea finita: & habeat priuilegium ſuum, ſic vt poſtea non habeat neceſſe aliquam aliam ſuſcipere: an verò cum illa durat, excuſationem ab alia habeat, ſi ſibi deferatur. ſed illa finita ſi iterum alia deferatur, ſe excuſare non poſſit. & videtur declinare in hãc ſententiam, vt decætero habeat excuſationẽ. an verò ea finita cogitur aliam ſuſcipere. & primum probat, & ſic prodeſt ei præterita: quia ſecus eſt in tutelis priuatorum. ſi autem tantùm fuiſſet datus, & non adminiſtraſſet: tunc cogitur aliam ſuſcipere ſecundum Io. Sed alij dicunt hic dici quod excuſentur ea durante tantum. pro quibus eſt finis ibi, ita in his &c. & Cod. de excu. vete. leg. j. vbi dicit, eodem tempore. & ſic contra mentem huius. §. eſt ibi, aliter &c. Quidam voluerunt loqui in tutela priuati an veteranus cogitur vnam ſuſcipere, vt primò quæſiui in tutela filiorum conueterani. quod non placet: vt infra hoc. §. ibi, & nihil differt &c. Cod. de excu. ve. leg. fina. Illud ergo conſtat, quòd plures ſimul non cogitur ſuſcipere: vt. C. de excu. ve. l. j. Item quod ſi ſuſceperit vnam tutelam priuati, non ideo cogitur ſuſcipere aliam: vt. C. eod. l. voluntariè.

14. excuſatio

d *Priuilegium recipiant.* ſcilicet tale, vt nullam cogatur ſuſcipere. & ſubau. quod verum eſt ſecundum primum. & ſecundum hoc proficit ei habuiſſe primam. & ſic bene ſequitur, aliter &c. & eſt tota plana. ſed ſecundum alios dic quod recipient ſcilicet priuilegium, ſcilicet tale vt vnam aliam & ſolam ſuſcipiant. & ſecundum hoc dic aliter in priuatis, ſcilicet tutelis vel honoribus qui vel quæ quieuerunt, id eſt ſunt finitæ, quia cogitur etiam plures recipere. & quod ſubiicit, non enim, &c. redit ad milites. & dic, habuerũt ſcilicet priuilegium. & quod ſubiicit, neque inter, ad priuatos ſe refert. & quod dicit, ita in his, ad milites.

e *Habuerunt.* ſcilicet tutelam ſecundum Ioan. quæ eſt finita, vel priuilegium ſecundum alios.

f *Creatum eſſe.* ſcilicet tantum ſubaudi, & non geſſiſſe: quia fortè priuati filius, vel qualibet alia ratione non geſſit. Ioan. vel ſecũdum alios ſubaudi, non prodeſſe creatum eſſe tutorem quandoque, niſi duret: vt ſupra de in rem ver. leg. ſi pro patre. §. verſum.

g *Reliquarum.* ſcilicet extraneorum, ſed filiorum & comprimipilarij non, vt ſubiicit: vt ſupra ea. leg. §. iam autem & infra eod. le. non ſolùm. §. qui primumpilum.

h *Exercent primumpilum.* id eſt vexillum. aliàs dicitur adminiſtrator maior: vt Cod. de epiſco. & cle. leg. officiales.

* In hunc lo cũ Alex. ab Alex. lib. I. ca. 5. & Alci. in anno. ad lib. 12. Cod.

i *Non exercens.* quia domum erat reuerſus, & ſic eſt priuatus: vt inſtit. de teſta. mili. §. illis. & ſic alius primipilari* vel primipilaris veteranus non erit tutor filiorum huius, vtpote priuati: vt ſupra in princi. Vel dic quòd non tanto tẽpore ſteterat vt diceretur veteranus, aliàs haberet ſecundum tempora taxata. §. ea. l. §. quandoque. &. §. iam autem. Item hoc ſi habes, filiorum huius primipilaris. ſi autem habes, filiorũ filius primipilarij non &c. dic quòd filius alterius primipilarij non erit tutor. & not. priuilegiũ finiri morte. ſic. j. de re iud. ſi cum procuratore. Accurſius.

† exercuerunt legẽdũ. 15. excuſatio

Si *tribunus.*] Casus. Tribunus qui militauit in cohortibus vrbanis, habet excuſationem non ſolùm tutelarum priuatorum, ſed etiam filiorum cõmilitonum ſuorum. ſi autem fuiſſet miles in aliis cohortibus, non haberet excuſationem à tutela filiorum collegarum. Viuianus.

k *Collegarum.* hoc eſt ſpeciali beneficio, vt hîc dicit: aliàs contra: vt ſupra leg. proxi. in princ. §. ſi. & Cod. de excuſa. vetera. leg. ij. Accurſius.

Οὐ μόνον. Casus. Non ſolù illi qui militauerunt, habẽt anni vacationem poſt reuerſionem, ſed etiam illi qui aliter abfue-

runt cauſa reipubl. & hic annus datur nõ ſolũ iis qui compleuerũt conſuetum tempus militiæ, & ſunt reuerſi: ſed etiam iis qui à qualibet reipu. neceſſitate ſũt re-
16. excuſatio miſſi, etiã ſi minus viginti ann. ſteterũt in militia vel alia neceſſitate reipu. ſed non prodeſt dictus annus niſi quãtum ad nouas tutelas, & erit cõtinuus, & curret ex quo potuerit redire de neceſſitate reip. [Et qvi in testamento.] Rerũ prouĩcialium mearum dedi tutorẽ filio meo, qui tutor erat de Italia: nunquid poterit ſe excuſare ab adminiſtratione rerum de prouincia? Et certè ſic. [Qvi primvm pilvm.] Quidam primipilarius reuerſus fuit de militia, & ſuſcepit tutelam filij commilitonis ſui cum quodam alio, ſicut tenetur facere: vt ſupra eo. ſed & milites. §. fin. & poſtea miſit eum imperator in militiam iterum cũ contutore ſuo. certè interim dabitur loco ei⁹ curator. & hoc eſt verũ generaliter in omni eo qui temporis vacationem habet. & de hoc etiam ponit tria exempla. Primum eſt de patrono qui dedit filiis ſuis tutorẽ libertũ ſuũ qui erat impubes. Secũdum eſt de eo qui dedit tutorem filiis ſuis quendam alium minorem xxv. ann. Tertium eſt de legitimo tutore qui eſt impubes. nã in iſtis tribus caſibus qui habent temporis vacationem, ſcilicet donec compleuerunt. xxv. an. dabitur interim curator. [Si qvis ita.] Aliquis tutor nõ habebat perpetuã infirmitatem, ſed temporalem. certè interim dabitur loco eius curator. Idẽ ſi habeat inſaniã temporalẽ: ſi autem infirmitas ſit perpetua, excuſatur penitus, & non datur loco eius curator. & ſi non eſt adhuc tutor, non accipiet tutelam. [Svnt et alii.] Titi⁹ Bonon. erat tutor cuiuſdã Bonon. poſtea iuſſu vel p̃miſſu Impe. mutauit domiciliũ ſuũ in Mutinã: certè amodò nõ tenetur periculo dictæ tutelæ. Hoc dicit vſque ad. l. ſcire. Viuia.

† Sic emendãdum eſſe hũc locum ait Ant. Aug. qui vna litera erat mãcus in archety.

* Flo. παρ' αὐτὰ.

a Non ſolum. Græca eſt,

imperatoris noſtri.

Quicunque reipublicæ cauſa abeſt, habet annum poſt reuerſionem, vt ad tutelas non vocetur. Nico. de Neapo.

x. Modestinvs libro tertio Excuſationum.

ΟΥ̓ μόνον δὲ οἱ τὰς ἀπὸ καλίγας στρατείας, καὶ τὰς λοιπὰς πριμιπιλάριοι στρατευσάμενοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ὁποσουν χρείας δημοσίας δήμου Ρ῾ωμαίων ἕνεκα ἀποδημήσαντες, ἐνιαυτοῦ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν μετὰ τὸ ἐπανελθεῖν. B

Antonius.

Non ſolùm primipilares, qui in caligatis militiis, aut aliis permilitauerunt, ſed qui quomodocũque reipublicæ Romanæ cauſa abfuerunt, poſtea quàm fuerint reuerſi, anni habent vacationem.

Vulgaris.

Non ſolùm [a] autem qui à caliga [b] militias & reliquas [c] primipilarij, militauerunt: ſed & qui qualitercunque neceſſitatis publicæ plebis Romanorum gratia abſentes fuerunt, anni habent [d] vacationem poſt reuerſionem.]

Annus iſte datur pro futuris tutelis, non pro his quas iam ſuſceperint reipublicę cauſa abſentes. hoc dicit.

Ὁ μέντοι ἐνιαυτὸς οὗτος οὐ μόνον τοῖς πληρώσασι τὸν συνήθη τῆς στρατείας χρόνον ἐν ταῖς λοιπαῖς δημοσίαις χρείαις δίδοται, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὁποσουν πανταμένοις † τῆς δη- D
μοσίας χρείας, καὶ ἐπανελθοῦσι, κἂν ἐλάττονα χρόνον διατρίψασι τοῦ διατεταγμένου. ἃς μέντοι πρότερον εἶχον ἐπιτροπὰς, διὰ δὲ τοῦτο ἀπέθεντο, ὅτι δημοσίου ἕνεκα πράγματος ἀπεδήμουν, ταύτας ἐπανελθόντες παραυτίκα * ἐπαναλήψονται, οὐδὲν αὐτοῖς βοηθοῦντος τοῦ ἐνιαυτοῦ· ὁ γὰρ ἐνιαυτὸς πρὸς τὰς μελλούσας καινὰς δίδοται, οὐ πρὸς τὰς ἀναληφθῆναι ὀφειλούσας.

Antonius.

Annus tamen hic non tantum E
his qui conſuetum militiæ tempus impleuerunt, in reliquis publicis munerib⁹ datur, ſed & his, qui quomodocumque reipublicæ cauſa abeſſe deſierunt, & ſi minus temporis conſumpſerint conſtituto. Cæterum quas tutelas antea gerebant, & ob id reliquerunt, quod reipublicæ cauſa abibant, eas reuerſi ſtatim ſuſcipient. neque eis annus proderit, qui ad futuras nouáſque tutelas datur, non ad eas quas recipere
A debent.

Vulgaris.

Annus denique hic non ſolùm his qui compleuerunt [e] conſuetum militiæ tempus, in reliquis publicis neceſſitatibus datur: ſed & his qui qualitercumque quieuerunt [f] à publica neceſſitate, & reuerſi ſunt, & ſi minus tempus eo quòd conſtitutum [g] eſt, conſummauerunt. quas denique prius habebant [h] tutelas, propter hoc autem depoſuerunt, quoniã publici negotij gratia abibãt: has cum reuerſi fuerint, confeſtim recipient, nihil eis auxiliante anno. Annus enim ad futuras nouáſque datur, non ad eas quæ reſumi debent.

Abſens reipublicæ cauſa debet ire directas vias. qui nõ iuerit directas, ſed per circuitiones, incipit eidem currere annus eo die quo ſi directas iuiſſet, venire potuerit. hoc dicit.

Ἐνιαυτὸς δὲ συνημμένων ἡμερῶν
C ἐξετασθήσεται ἐξότου τις ἐπανῆλθεν εὐθεῖαν ὁδὸν εὐθύνων, ἢ διευθύνειν γε ὀφείλων, οὐχὶ τὴν ἐκ περιόδων, καὶ οἱ κατὰ διαθήκας δοθέντες ἐπίτροποι παραιτήσονται κατὰ νόμους τὸν χειρισμὸν τῶν ἐν ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ ὄντων κτημάτων, ὡς δηλοῖ ἡ ὑποτεταγμένη τοῦ θειοτάτου Σεβήρου διάταξις.

Antonius.

Atque hic annus continuorum dierum accipiendus eſt, ex quo vel reuerſus eſt, vel reuerti debuit recta via redeundo: non ſi circuitione vſus ſit. Etiam hi qui teſtamento tutores dati ſunt, iure excuſabunt ſe à gubernatione earum rerum quę in alia prouincia ſunt: vt infra ſcripta Seueri conſtitutione manifeſtum eſt.

Vulgaris.

Annus autem copulatorum [i] dierũ ſcrutabitur, [k] ex quo quis reuerſus eſt rectam viam dirigẽs, vel dirigere debẽs, non eam quæ eſt ex circuitibus. [l]

Tutor datus ſimpliciter, poteſt refutare adminiſtrationem rerũ & poſſeſſionum quæ in alia regione ſiue prouincia ſunt, ſiue ſituantur. hoc dicit.

Et qui in teſtamẽto dati [m] ſunt tutores, renuent ſecundum leges adminiſtrationem earum quæ [n] in alia prouincia ſunt poſſeſſionum: quod oſtendit ſubiecta diui Seueri cõſtitutio.] Diui [o] Seuerus & Antonin⁹ Auguſti Valerio: Teſtamento tutor datus, [p] ante

& aliàs eſt caput legis: & aliàs non.

b Caligatas. i. viles & obſcuras, vt ĩ auth. qui. mo. na. eff. le. §. quiſquis col. vj. Vel dic vt not. C. de nup. l. à caligato.

c Et reliquas. non caligatas, vel ad nocturnas: vt. s̃. eo. l. ſed & milites. §. qui autem.

d Anni habẽt. ad min⁹, qđ eſt cõmune abſentium reip. cauſa: vt hic. ſed ſi eſt ĩ militia, tũc habet pl⁹: vt. s̃. l. ſed & milites. §. quãdoq;. hic ergo min⁹. xx. ann. abfuit.

e Compleuerunt. accipe, in reliquis, &c. q. d. ſiue xx. an. qui conſueuerũt ſtatui in militibus, ſiue minus in aliis publicis neceſſitatibus ſteterũt: habent annum.

f Quieuerunt. id eſt quãdoque redierunt.

g Conſtitutum. ſ. in militibus: vt. xx. anni.

h Habebãt. aliàs abibãt. ſ. à tutela & receſſerãt. aliàs habebãt. ſ. excuſationem. & facit inſtit. e. §. itẽ qui reipublicæ.

i Annus autẽ copulatorũ. id eſt, coniũctorũ vnus 17. excuſ.
poſt alterum. q. d. cõtinuus eſt. aliàs cõputatorũ. & tũc dic ſecũdũ computationẽ quæ fit s̃. ſi quis cau. l. j. & j̃. de verb. ſignifi. l. iij.

k Scrutabitur. aliàs ſeruabitur.

l Ex circuitibus. niſi impeditus fuerit iuſta ex cauſa: vt. j̃. de va. mu. l. tẽpus. & s̃. qui. ex cau. ma. l. itẽ hi. §. fin. & l. ſe. & l. ſi cui. §. j. & ſupra ſi quis cau. l. ij. §. penul.

m Et qui in teſtamento dati. ſ. ſimpliciter. & ſic habuerunt excuſationẽ in rebus in alia p̃uincia cõſtitutis. Si autem expreſſiſſet eos ſe dare tãtũ in rebus ei⁹ prouinciæ vnde ſunt, ipſo iure immunes ab aliis eſſẽt. Itẽ ideo dicit, in teſtamento: quia ſi à iudice, cõſtat ſi det rebus alterius p̃uincię q̃ vnde eſt iudex vel pręſes, ꝙ ipſo iure nulla eſt datio: & ſic nõ eſt opus excuſatione niſi cũ datus eſſet ab imperatore vel ab aliquo ei⁹ iuſſu, & probãtur hęc. j̃. e. l. illud. & C. e. l. ij. & l. teſtamẽto. & s̃. de tut. & cu. da. l. pupillo. & ſimilẽ diſtinctionem not. s̃. de teſta. tu. l. quæro in princ.

n Quæ aliàs quas, ſcilicet leges.

o Diui. aliàs lex.

p Dat⁹. tutori loquitur.

Præſi-

a *Præfinitum*. ſcilicet quinquaginta dierum: & ſi non feciſti, poterit propter latè diffuſum patrimonium adiungi curator:vt.C.eo.l.teſtamento.
b *Qui primipilum*.id eſt primipilariam adminiſtrationem. Azo. & eſt Græcum.
c *Expleuit*. aliàs exercuit.Accurſius.
d *Et vnius*. ſcilicet primipilarij.
e *Filij*. aliàs filium, ſcilicet in tutelã ſuſcepiſſet.& dic vnius.ſ. comprimipilarij ſui:vt ſupra eo.l.ſed & milites.§.fin. Accurſius.
f *Deponet*.& curator dabitur in locum eius: vt inſtitu.eod.§.itẽ qui. &.ſ.de tute.l.quæſitum &.l.ſeq.
g *Collegam*. tutor quidã iuit pro collega primipilarij: loco eius dabitur curator. Vel dic qđ vnus tutor fecit ſibi alium adiungi in collegam:quod quandoque fit:vt.C. in quibus cau. tu.ha.l.propter. nam ſi hic collega fuit primipilarius, alius curator dabitur in locum eius.
h *Quam*. cõſtitutionẽ.
i *Temporis*. vt reipublicæ cauſa.
k *Dabitur*. in teſtamẽto.
l *Impubes*. id eſt minor xxv.annis.ſic ponitur.j. de acquir.here.l.impuberibus.vel ſubau.maximè.nam idem ſi pubes, qa minor. xxv. an. ipſo iure non poteſt eſſe tutor:vt.ſ.de teſt.tu.l.quę ro.§.fi. in fi. & inſtitu. eo.§.item maior. & C. de leg.tut.l.fin. & ſecũdum hoc oportet ꝙ hic ſit prope . xiiij. ann. & pupillus anniculus, vel intra an. vt ita tutor citius perueniat ad. xxv. ann. quàm pupillus ad xiiij. Vel dic hîc loqui ſecundum vetera iura, ſecundũ quę adulti poterant eſſe tutores : niſi excuſarent ſe.quod hodie eſt ſecus : vt inſtitu. eo.§.item maior.
m *In locum eius*.imò videtur quod qui eſt in ſequenti gradu, debet vocari: & ſic apud alium erit hereditas,apud aliũ tutela : vt inſtit.de legi. patro.tute. §.fi. &.ſ. de legi.tu. l.j.in fin. &. l.agnato.quæ ſunt contra. Solu.hîc ſpes eſt hunc effici . maiorem , & ſic poſſe peruenire ad tutelam , ibi non quòd fœ-

ff. Infort.

præfinitum [a] diem adire debuiſti,& poſtulare,vt ab adminiſtratione rerum quæ in alia prouincia erant,liberareris.

Priuilegio finito quo quis excuſatur à tutela: tutelam ſubit. ſi iterum reaſſumit priuilegiũ : habet vacationem à tutela: intellige in primipilario, ne erres in textu qui ſequitur. gloſſa ſuper verbo, collegam,ponit caſum.

Ὁ πριμιπῖλον διανύσας, ἐὰν ἐπιτροπὴν δεξάμενος ἑνὸς παιδίου, πάλιν εἰς τὰς στρατιωτικὰς χρείας αναληφθῇ, ἀποθήσεται τὴν φροντίδα τῆς ἐπιτροπῆς. ὁμοίως καὶ εἰς τὸν τόπον ἐκείνου τοῦ ἐπιτρόπου, ὃν μετὰ ταῦτα συγκάθεδρον ἑαυτῷ τις ἀπήγαγε, δοθήσεται κουράτωρ, ὡς φησὶ διάταξις τοῦ θειοτάτου Σεβήρου. ἣν ὀρθῶς ἐφαρμόζων πᾶσι τοῖς ὁμοίοις κεφαλαίοις, κουράτωρα δίδοσθαι ἐρεῖ, εἰς τὸν τόπον τῶν χρόνῳ ἀνάπαυσιν λαμβανόντων.

Antonius.

Qui primipilo functus eſt , ſi cum vnius pupilli tutelam ſuſcepiſſet , rurſus ad militaria munera adſumptus ſit , deponet onus tutelæ. Similiter in illius quoque tutoris locum , quem poſtea adſeſſorem quis ſecum duxerit,curator dabitur , vt ait diui Seueri conſtitutio. Quam qui rectè ad omnia ſimilia capita producet, curatorem dari dicet in eorum locum,qui ad tempus vacationẽ habent.]

Vulgaris.

Qui primipilum [b] expleuit: [c] ſi cum tutelã ſuſcepiſſet vnius [d] filij, [e] rurſus in militares neceſſitates aſſumptus erit , deponet [f] ſolicitudinem tutelæ. Similiter & in locum illius tutoris quem poſtea ſibi collegã [g] quis adduxerit,dabitur curator:vt ait conſtitutio diui Seueri:quam [h] rectè adaptaris omnibus ſimilibus capitulis. Curatorem dari licet in locum eorum qui temporis [i] vacationem recipiunt.

Nemo poteſt eſſe tutor minor xxv. ann. & ſi datus ſit:donec ad maioritatẽ peruenerit,nõ moleſtabitur : ſed in locum ſuum interea creabitur curator.h.d.

Ἐὰν ἀπελεύθερος δοθῇ ἀφῆλιξ ὑπὸ πάτρωνος ἐπίτροπος τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, ἢ καὶ ἕτερος, οἷος δήποτε ἐλάττων τῶν εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν, ἕως μὲν ἀφῆλιξ ᾖ, οὐκ ἐνοχληθήσεται. ἐν τοσούτῳ δὲ ἕτερος εἰς τόπον αὐτοῦ χειροτονηθήσεται κηδέμων. ὁμοίως ἐπὶ τούτῳ καὶ ὁ νόμιμος ἐπίτροπος, ἐὰν ἀφῆλιξ ὢν τύχῃ. καὶ γὰρ καὶ εἰς τὸν τόπον τούτου κηδέμων [+] ἐν τῷ τέως δοθήσεται.

Antonius.

Si minor libertus à patrono tutor liberis ſuis dabitur, vel etiam alius, qui minor vigintiquinque annis ſit,dum minor eſt,non grauatur:interim tamen alius curator creabitur. Similiter ſi legitimus tutor minor ſit . namque in huius quoque locum interea curator dabitur.]

Vulgaris.

Si libertus impubes [*] dabitur [k] à patrono tutor filiis ſuis, vel aliꝰ quicunque minor vigintiquinque annis:donec quidem impubes [l] fuerit,non moleſtabitur:interim autem alter in locũ eius [m] creabitur curator. [+] Similis eſt huic & legitimus tutor, ſi impuberem eſſe contigerit. etenim in locum eius curator interim dabitur.]

Infirmitas & ægritudo corporis excuſat à tutela non modò ſuſcipienda, verùm etiam ſuſcepta. h.d.cum.l.ſeq.

Ἐάν τις οὕτως νοσήσῃ, ὡς δεῖν αὐτὸν μὴ παντάπασιν ἀφεθῆναι ἐπιτροπῆς, εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ κουράτωρ δίδοται. ῥαΐσας δὲ πάλιν οὗτος ἀναλήψεται τὴν ἐπιτροπήν. εἰ δὲ καὶ τις εἰς μανίαν ἐμπέσῃ, ὁμοίως ἐπὶ τούτῳ, οὕτω καὶ Οὐλπιανὸς γράφει.

Antonius.

mina fiat maſculꝰ. Arg. ad hoc.ſ.de leg.tut.l.j.§. ſi apud. Vel poſſet dici quod hîc non erat alius legitimus habilis, vel omnes alij mortui erant, vel habebant aliã excuſationẽ primũ verius.
n *A tutela*.quia ſpes eſt ſanitatis.aliàs ſecus:vt.j. eo.l.idem Vlpianus.
o *Similis eſt*. vt non excuſetur omnino,ſed curator detur: vt.j.e.l.idẽ Vlpianus.Sed contra.j. eo.l.poſt ſuſceptã.Solu. vt ibi.
p *Aduerſa*. Latina eſt. & facit inſtit.eo.§. item propter.&.ſ.de offi.cõ. l.j.§. ſane. & inſtitu. de cu.§.fi. &.ſ. de procu. l. non cogendum.§.j.
q *Et nõ tantùm ne incipiant*. eſſe tutores.& eſt Latina.
r *Idem.Sed in hoc*. aliàs eſt lex , ſed in hoc. & eſt Latina
ſ *In perpetuum*.quod nõ ſit in eo qui propter valetudinem de militia dimittitur.nam ſanatus non reuocatur:vt.C.de re milit.l.ſemel.& facit ſ.de iud.l.ſi lõgius.Arg. contra.ſ.ſi quis cau. l.ij. §.illud.
t *Furor*. ſic.ſ. eo.l. non ſolùm. §. ſi quis ita. ſed contra.j.eo.l.poſt ſuſceptam.ſolu.vt ibi.

Si quis nõ ita ægrotet,vt oporteat tutela omnino vacare,in eius locum curator datur.Poſtea verò quàm cõualuerit,tutelam ſuſcipiet. cui ſimilis eſt qui in furorem inciderit.& Vlpianus ita ſcribit.] Aduerſa &c.

Vulgaris.

Si quis etiã ita ægrotus fuerit,vt oporteat eũ nõ omnino dimitti à tutela, [n] in locum eius curator interim dabitur:ſanatus autẽ hic rurſus recipiet tutelam.Si quis autẽ & in inſaniam inciderit,ſimilis [o] eſt huic.& ita Vlpianus ſcribit:] Aduerſa [p] quoque valetudo excuſat:ſed ea quæ impedimento eſt quo minus quis ſuis rebus ſupereſſe poſſit,vt Imperator noſter cum patre reſcripſit.

XI PAVLVS *libro ſingulari de Excuſatione tutorum.*

ET non tantùm ne incipiant, [q] ſed & à cœpta excuſari debent.

Qui infirmitate excuſatur , non in perpetuum ſed ad tempus infirmitatis excuſabitur : & datur interim curator. h.d.

XII. MODESTINVS *libro tertio Excuſationum.*

IDem Vlpianus ſcribit: Sed in hoc [r] reſcripto adiectũ eſt,ſolere vel ad tempus vel in perpetuum [ſ] excuſari, prout valetudo[eſt]qua adficitur. [+] Furor [t] autem non in totum excuſat,ſed efficit vt curator interim datur.

Qui ex permiſſione principis domicilium ſuum tranſtulerit,excuſatur à ſuſceptis tutelis.h.d.

Εἰσὶ καὶ ἄλλοι, οἳ κἂν ἤδη ὦσιν ἐπίτροποι, ἢ κουράτωρες, διηνεκῶς λοιπὸν ἀπολύονται τῆς φροντίδος, οἷον οἱ τὴν ἑστίαν ἀλλαχοῦ μεταθεῖναι τυχόντες ἐξ ἀντιγραφῆς βασιλέως, εἰδότος μὲν αὐτοῦ [*] ἐπιτροπεύειν, τὸ δὲ μετοικῆσαι ῥητῶς αὐτῷ φιλοτιμουμένου, καὶ τούτων ἑκάτερον δηλοῦντος τοῖς γράμμασιν.

[+] id eſt- defenſor.

[*] ἀφῆλιξ. id eſt minor. & ita fuit vertendum.

[+] κηδέμων quod verbũ ſignificat defenſorẽ, non autem ſpecialiter curatorem: ideo hîc pro tutore quidam ſumi putant, paulo poſt autem in ſequenti ſententia, pro curatore.

[+] Ex hac. l. ſumitur optimum ar. quòd infirmitas quæ non habet cauſam cõtinuam vel æternam, nõ excuſat. cui concor. tex. cum gl. in. c. querela. extra de procura.& c.placuit 18. diſtin.

[*] Flo.αὐτόν.

a *Sunt & alij*. Græcum eſt quod hîc dicitur, in Latinũ tranſlatum.
b *A ſolicitudine*. ſcilicet tutelæ.
c *Scientis*. vtrunq; debet interuenire: ſed ſufficit alterum literis ſignificari ſecundum Ioan. ſcilicet quòd ſcit imperator eum eſſe tutorem: vel quòd concedat ſibi aliò migrare: eſt tamen argumen. contra ſupra de iuriſdi. om. iud. l. pen. Item ſunt alij qui ſuſceptam tutelam deponunt: vt quia reipublicæ cauſa abeſſe cœperunt: vt inſtitu. e. §. item qui reipublicæ. Vel fortè ibi loquitur in illis duobus caſibus qui ponuntur ſupra de mino. l. verum. §. ex facto. vbi & not. alios caſus vbi cœpta dimittuntur. Item poteſt dici idẽ in caſibus ſupra proxi. poſitis. l. non ſolùm. §. ſi quis non ita ægrotus. & §. ſequen. & l. non tantùm. & hac. l. in princip. Sed in iis quidam dicũt contra, ſcilicet vt non poſſit deſeri: ſed curator detur. ſed nonne inſeritur de furioſo, item de eo qui perpetua valetudine tenetur, vt & ita perpetuò excuſetur: vt. ſ. hac. l. in princ. & §. j. & ſuperiori. §. ſi quis. Accurſius.

† Vertere debuit vtrũque, quia in Græco eſt ἑκάτερον.

Antonius.

Sunt alij, qui quamuis ſint iam tutores aut curatores, in perpetuum deinceps onere liberãtur: vt qui domicilium alio mutare ex imperatoris reſcripto conſecuti ſunt, ſi modo princeps norit eos tutores eſſe, & aperte mutationem domicilij concedat, & vtrumque literis ſignificet.

Vulgaris.

Sunt & alij [a] qui etſi iam ſint tutores vel curatores, continuò tamen de reliquo abſoluuntur à ſolicitudine: [b] puta qui domicilium aliò tranſtulerunt ex reſcripto imperatoris ſcientis [c] quidẽ tutorem eſſe eum, transmigrare autem expreſſim ei concedentis, & horum † alterutrum literis ſignificantis.

A tutela vel cura nemo poteſt appellare: ſed aduerſus ſententiam prætoris auferentem ei excuſationem poteſt quis curator datus appellare. hoc dicit.

XIII. IDEM *libro quarto Excuſationum.*

Εἰδέναι χρή, ὅτι οὔτε οἱ χειροτονηθέντες ἐπίτροποι, οὔτε οἱ κατὰ διαθήκην δοθέντες, ἐκκαλεῖσθαι ἀνάγκην ἔχουσιν, ὡς δηλοῖ διάταξις τῶν θειοτάτων Σεβήρου, καὶ Ἀντωνίνου. τοῦτο δὲ παραφυλάττειν δεῖ καὶ ἐπὶ τῶν χειροτονηθέντων κουράτωρων. ἐν ὀλίγοις γὰρ πάνυ διαλλάττουσιν οἱ κουράτωρες ἀπὸ τῶν ἐπιτρόπων. κατὰ μέντοι τῶν ψήφων τῶν ἐκβαλλουσῶν αὐτοῖς τὰς ἐξκουσατίωνας ἄδειαν ἔχουσιν ἐκκαλεῖσθαι.

Antonius.

Scire oportet, neque creatos tutores, neque teſtamento datos prouocandi neceſſitatem habere, vt ex conſtitutione diuorum Seueri & Antonini apparet. Quod etiam obſeruari conuenit in creatis curatoribus. Nam valde ſunt pauca ea, in quibus curatores à tutoribus differant. Sanè à ſententiis quæ eis excuſationes auferunt, prouocare licet.

Vulgaris.

Scire oportet, quoniam neque dati [d] tutores, neque teſtamentarij prouocare [e] neceſſe [f] habẽt: vt oſtendit conſtitutio diui Veri & Antonini. Hoc autem obſeruari oportet & in datis curatoribus. In pauciſſimis [g] enim diſtãt curatores à tutoribus. Aduerſus denique ſententias auferẽtes eis excuſationes, licentiam habebunt appellandi.

B Non leuiter debet quis admitti ad præſtandum excuſationes à tutela: ſed habebit conſtituto ſibi tempore ad iudicem ire allegaturus cauſas impedimenti: quod ſi neglexerit, non audietur. h. d.

Πολλὰ δὲ παραφυλάττειν προσήκει, ἵνα ἐπιτρέπωσιν ἐπίτροποι, ἢ κουράτωρες τὰ δίκαια παρασχέσθαι τῆς ἀφέσεως. δεῖ γὰρ αὐτοὺς ἐμπροθέσμως προσελθεῖν τῷ δικαστῇ· εἰσὶ δὲ αἱ προθεσμίαι αὗται. ὁ μὲν γὰρ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ὢν ὅπου κεχειροτόνηται, ἢ ἐντὸς ἑκατοστοῦ μιλλίου τῆς πόλεως ἐντὸς πεντήκοντα ἡμερῶν παραιτήσεται, ἢ μετὰ τοῦτο οὐ συγχωρηθήσεται, ἀλλ' ἕξεται τῆς φροντίδος. κἂν τούτων τι μὴ ποιήσῃ, ἔσται ἐν τῇ αὐτῇ αἰτίᾳ, ἐν ᾗ ἦν ἄν, εἰ ἀπεφάνθη τῷ ἰδίῳ κινδύνῳ αὐτὸν ὀλιγωρεῖν, πρὸς τὸ μηδὲ καταλείπεσθαι αὐτῷ τινὰ ὁδὸν πρὸς παραίτησιν.

Antonius.

Multa verò obſeruare oportet tutores, vel curatores, vt cauſas excuſationis allegare permittantur. Nam debent intra tempora conſtituta ad iudicem accedere: & cõſtituta ſunt hæc. Qui in vrbe eſt in qua creatur, aut intra centeſimum ab vrbe milliarium, intra quinquaginta dies excuſatur. poſtea verò non permittitur ei ſe excuſare, ſed oneri obligatus eſt. Et cum nihil horum fecerit, in eadem erit cauſa, ac ſi ſuo periculo id contemnere viſus eſſet. nulla enim ei relinquetur ad excuſationem via.

Vulgaris.

Multa verò obſeruari oportet vt concedatur [h] tutores vel curatores cauſas remiſſionis tribuere. [i] Oportet enim eos etiã conſtituto legibus tempore ad iudicem accedere. [k] Sunt autem cõſtituta tempora hæc: Qui enim in ipſa ciuitate eſt vbi creatur, vel intra cẽteſimum lapidem [l] à

Εἰδέναι χρή.] CASVS. Quãdo tutor datur in teſtamẽto vel à iudice, & vult ſe excuſare, non debet appellare: imò excuſationem intra tempora ſtatuta proponere. & ſi denegetur ei excuſatio, tunc appellabitur. & idem eſt in curatoribus. illi autem qui volunt ſe excuſare: aut ſunt in ipſa ciuitate vbi dantur curatores: vel intra centum miliaria, aut vltra. Primo caſu intra. l. dies debent excuſationẽ coram iudice proponere: & ſi non faciant, tenebũtur adminiſtrare. Secundo caſu habent pro quibuſlibet. xx. miliariis vnam diem: & incipiet eis currere tempus ab ea die in qua cognouerunt ſe tutores datos: & poſtea. xxx. dies vltra. ſed ſecundum hoc poſſet euenire vt ille qui magis diſtat, minus tẽpus haberet, de quo ponitur in litera exemplum. ſed ſupradicta intelliguntur vt nũquam aliquis habeat minus. l. dierum. plus autem ſic, ſi annumeratio dierum qui ſunt in via, cũ. xxx. diebus prædictis, excedit. l. dies. & de hoc ponit exemplum. & hæc tempora habent locum ſiue excuſet ſe quis à tota tutela, ſiue ab eius parte. & niſi volens excuſare ſe, obſeruet dicta tempora: non valet excuſatio, niſi magiſtratus det tutorem de alia ciuitate quàm vnde eſt pupillus: quia tunc tutor non tenetur ſe excuſare: quia ipſo iure non valet datio. Sed quid ſi tutor bene obſeruauit dicta tempora, & fuit abſolutus per falſas excuſationes? Certè nihilo minus eſt tutor: & ſi in locum eius datur alius, nihil valet datio: & non ſufficit tutori ad excuſationem repræſentare ſe intra conſtituta tempora coram iudice: imò debet teſtari & dicere coram eo quam excuſationẽ habet: & debet nominare omnes excuſationes ſuas, ſi plures habet: & ſi non faciat, non valebit ei, niſi impeditus ſit venire coram iudice propter aliquã cauſam. Et ſcias ꝙ dicti. l. dies continuè currunt tutoribus à tempore quo ſciũt ſe datos. Item poteſt volens ſe excuſare, dicere excuſatiões ſuas coram omnibus iudice ſedẽte pro tribunali: vel vult in ſecreto: vel vult per libellum. Sunt tamen quidam qui non tenentur obſeruare conſtituta tempora: ſicut ſunt illi qui non tenẽtur adminiſtrare ipſo iure: puta ille qui datus eſt tutor ab auo materno: vel ille qui nõ eſt ſuppoſitus iuriſdictioni illius magiſtratus qui eum tutorẽ dedit. iſti enim vel ſimiles non habent neceſſe excuſationem proponere. Viuianus.

Nũc tractat de temporibus excuſationum.

d *Dati*. id eſt datiui. idẽ dicas de legitimis: vt inſti. eo. §. qui autem.
e *Prouocare*. à datione. Accurſius.
f *Neceſſe*. ſed excuſare ſe debent omnes teſtamentarij: vt. C. de teſta. tute. l. ſi tibi pater. dum tamẽ datio teneat, non aliàs: vt. C. de confir. tut. l. j. Item ſecus in vocatis ad alia munera, qui habent neceſſe appellare ab ipſa nominatione, dũ tamen teneat nominatio: niſi ſint veterani: vt infra quando app. ſit. l. j. §. ſi quis. & l. nominatiões. C. quãdo prouo. non eſt neceſ. l. veteranis. Accur.
g *In pauciſsimis*. differunt enim quandoque: vt ſupra de tut. & cura. da. ab iis. l. ventri. §. j. Accurſius.
h *Concedatur*. i. permittatur, legibus ſcilicet.
i *Tribuere*. i. allegare.
k *Accedere*. non iudex ad eum: vt infra quis or. in bo. poſſeſ. ſer. l. ij. §. ſi præſes,
l *Centeſimum lapidem*. id eſt cẽteſimum miliare. quilibet enim lapis (vt hîc accipitur) miliare deſignat: vt inſti. eo. §. qui autem.

a] Non tamen cõputabitur dies notificationis: ſicut nec dies receptę citationis. Bal. in. l. ſi ea pe. col. C. qui accuſare nõ poſſ. Idem dic in die quo appellatũ fuit: quia nõ cõputantur in termino ꝓſequẽdi. gl. in cle. ſicut. de appella.

a *Dies*. qui incipiunt ex quo cognouit [a] ſe datum: vt. j. eod. l. quinquaginta. & etiam not. ſupra de admi. tut. l. j. in princi. & l. quidam decedens. §. fina. & l. ſeq. & l. qui iuſſus. & j. eo. l. quinquaginta. & C. eo. l. quinquaginta.

b *Vnamquamque*. ſic. ſ. ſi quis cau. l. prima.

c *In faciem*. id eſt ſuæ perſonæ. Accurſius.

d *Domum*. not. ſic Co. de anna. excep. l. vt perfectius. & infra quod vi aut clam. l. aut. §. j. & infra de damno infe. l. iiij. §. toties.

e *Alios*. ſic loquitur quaſi ſupra dederit xxx. quod eſt falſum. ſic & ſupra de procura. l. non ſolùm. §. quærit. & ſimile eſt tempus ſupra de libe. agno. l. j. in principio.

f *Ad excuſationem*. ſcilicet proponendam.

g *Curatores*. dati in teſtamento. & dic poſt cõfirmationem, nõ ante: vt infra eod. §. oportet. & infra eo. l. Caius. Accurſius.

h *Confirmari*. vt. ſ. de confir. tuto. per totum. & inſtit. de cura. §. dantur.

i *Promulgatione*. id eſt inquiſitione.

k *Miliariorum*. id eſt ꝓ centum ſexaginta miliariis.

l *Si vtique his*. qui ſunt in ciuitate, vel ſunt intra centum miliaria.

m *Illis*. qui longius diſtant. Accurſius.

n *Mens*. quæ eſt ſeruãda. quod dic vt ſupra de legi. & ſenatuſconſ. l. quod verò contra. & l. ſequen. Sed argu. contra infra qui & à quib. leg. proſpexit. ADDITIO. Dic quòd per

ciuitate: intra quinquaginta dies [a] excuſabitur: poſtea autem non admittetur, ſed tenebitur ad ſolicitudinem. & ſi horũ quid non fecerit, erit in eadem cauſa in qua eſſet ſi apparuiſſet proprio periculo ipſum negligere: neq; vlla ei via relicta erit ad excuſationem.

Præſes qui tutorem dederit, habebit ei in faciem vel ad domum intimare ſe datum: poſt diem autem notitiæ habet datus tutor & alios. xxx. dies. h. d.

Ὁ δὲ ὑπὲρ ἑκατὸν μίλλια τῆς πόλεως ἀποδημῶν, εἴκοσι μίλλια ἕξει ἀριθμούμενα αὐτῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἀφ' ἧς ἂν γνῷ. δεῖ δὲ αὐτῷ μηνυθῆναι ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, ἢ κατὰ πρόσωπον, ἢ ἐπὶ τῆς οἰκίας. καὶ ἔξωθεν τούτων ἄλλας τριάκοντα ἡμέρας ἔχει πρὸς δικαιολογίαν. τοῦτο δὲ διαφέρει καὶ τοῖς κατὰ διαθήκας δοθεῖσιν, ἐάν τε ἐπίτροποι ὦσιν, ἐάν τε κουράτωρες, οὓς κουράτωρας βεβαιοῦσθαι ἔθος ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου.

Antonius.

Qui verò vltra centum millia ab vrbe abeſt, vicenis millibus in ſingulos dies enumeratis, ex quo ſe creatum cognouerit, namque oportet certiorem à magiſtratibus fieri aut coram, aut domi ſuæ, alios deinde triginta dies ad allegãdam excuſationem habet. Et hoc ad eos quoque pertinet, qui teſtamẽto dati ſunt, ſiue tutores ſint, ſiue curatores, quos curatores à Præſide confirmari conſuetum eſt.

Vulgaris.

Qui autem ſupra centum miliaria à ciuitate abeſt, viginti miliaria habebit numerata in vnãquamque [b] diem à qua cognouerit: (oportet autem ei manifeſtari à prȩſidibus vel in faciem, [c] vel ad domum [d]) & extra hos, alios [e] tringinta dies habebit ad excuſationem. [f] Hoc autem conuenit & iis qui teſtamento dati ſunt: ſiue tutores fuerint, ſiue curatores: [g] quos confirmari [h] à magiſtratibus conſuetum eſt.

Quotieſcunque ex verbis legis ſimpliciter intellectis reſultat iniquitas: tunc à verbis receditur, & mens ſeruatur. hoc dicit. Nico. de Neapo.

Ἕτερον δὲ ἐκεῖνο εὑρίσκομεν ἐκ τῆς Μάρκου νομοθεσίας ζητήσεως ἄξιον. τῷ γὰρ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ὄντι, ἐν ᾗ κεχειροτόνηται, ἢ ἐντὸς ἑκατὸν μιλλίων πεντήκοντα ἡμερῶν ἔδωκεν ὁ νομοθέτης προθεσμίαν. τῷ δὲ ὑπὲρ ἑκατὸν μίλλια διατρίβοντι καθ' ἑκάστην ἡμέραν δεῖν ἀριθμεῖσθαι εἴκοσι μίλλια ἐκέλευσε, καὶ ἔξωθεν τούτων ἄλλας τριάκοντα ἡμέρας προσέθηκεν εἰς δικαιολογίαν. ὅθεν συμβαίνει, ἐὰν ᾖ τις ἀπὸ ἑκατὸν ἑξήκοντα μιλλίων τὰς διατριβὰς ποιούμενος, τούτῳ εἶναι προθεσμίαν ὀκτὼ καὶ τριάκοντα ἡμερῶν, ὀκτὼ μὲν τῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα μιλλίων, ὡς καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἴκοσι μιλλίων ἀριθμουμένων, A τριάκοντα δὲ τὰς πρὸς τὴν δικαιολογίαν. ἔσται οὖν ἐν χείρονι τάξει ὁ πόῤῥωθεν διατρίβων τοῦ ἐντὸς ἑκατὸν μιλλίων ὄντος, ἢ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, εἴγε τούτοις μὲν ἀεὶ πεντήκοντα ἡμέραι προθεσμίας εἰσὶν, ἐκείνοις δὲ ἐλάττους. ἀλλ' εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸ ῥητὸν τοῦ νόμου ταύτην ἀποτελεῖ τὴν διάνοιαν, ὅμως γνώμη τοῦ νομοθέτου ἄλλο βούλεται. οὕτως γὰρ καὶ Κερβίδιος Σκαιβόλας, καὶ Παῦλος, καὶ Δομίτιος Οὐλπιανὸς, οἱ κορυφαῖοι τῶν νομικῶν γράφουσι, φάσκοντες οὕτως δεῖν ταῦτα παραφυλάττειν, ὡς μηδέποτέ τινι ἐλάττω δίδοσθαι τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν προθεσμίαν. τότε δὲ μακροτέραν, ὁπόταν ἡ διαρίθμησις τῶν ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἡμερῶν προστιθεμένη ταῖς τριάκοντα ἡμέραις, ἃς πρὸς δικαιολογίαν ὁ νόμος δίδωσιν, ὑπερ- B βαίνει τὰς πεντήκοντα ἡμέρας. οἷον ἐάν τινα φῶμεν ἀπὸ τετρακοσίων τεσσαράκοντα μιλλίων διατρίβειν. οὗτος γὰρ τῆς μὲν ὁδοῦ ἕξει ἡμέρας εἴκοσι δύο: πρὸς δικαιολογίαν δὲ ἄλλας τριάκοντα. παραφυλάξουσι δὲ ταύτην τὴν προθεσμίαν πάντες οἱ ὁπωσοῦν παραιτούμενοι ἐπιτροπὴν, ἢ κουρατωρείαν, ἢ μέρος γε ταύτης.

Antonius.

Illud verò inuenimus ex Marci legiſlatione quæſtione dignũ. Nam cũ ei qui in ipſa vrbe eſt in qua creatur, aut intra cẽtum millia, legiſlator tempus quinquaginta dierum dederit, ei verò qui vltra centũ millia habitat, vicena millia in ſingulos dies numerari iuſſit, & amplius alios triginta dies ad ſe excuſandũ præbuit: euenit hinc, C vt ſi quis ad centeſimũ & ſexageſimum miliare habitat, tẽpus habeat octo & triginta dierũ. Octo enim dies ob cẽtum & ſexaginta millia cõpetunt, numeratis in ſingulos dies millibus viginti. triginta deinde dies ad ſe excuſandum dantur. Itaq; peiori conditione eſt qui longius habitat, eo qui intra cẽtum millia eſt, aut in ipſa vrbe: ſiquidem his quinquaginta ſemper dierum tẽpus eſt, illis pauciorum. Sed & ſi maximè ſcriptum legis eam ſentẽtiam efficiat: tamen legiſlatoris mens aliud vult: quando & Ceruidius Scæuola, & Paulus & Domitius Vlpianus iuriſperitorum principes ſcribunt hæc ita oportere obſeruari, vt nullo pacto alicui minus detur temporis quinquaginta dierum: tum verò longior dies, cum nu- D merus dierum itineris additus ad triginta dies, quos ad excuſandum lex dedit, excedit quinquaginta dies: vt ſi fingamus aliquem vltra quadringenta & quadraginta milliaria habitare. hic enim habet duos & viginti itineris dies, excuſationis triginta. Hoc autem tempus omnes obſeruabunt, qui quomodocunque à tutela vel cura vel ab eius parte ſe excuſant.

Vulgaris.

Aliud etiam inuenimus in diui Marci promulgatione [i] inquiſitione dignum. Si enim ei qui in ipſa ciuitate eſt in qua creatus eſt, vel intra centum miliaria, quinquaginta dierum ſpatium legiſlator dedit: ei verò qui vltra centum miliaria habitat, in vnamquamque E diem numerari viginti miliaria † iuſſit, & extra hos alios triginta dies adiecit ad excuſationem. Vnde contingit, vt ſi cuius habitatio centum ſexaginta miliaribus abſit, is octo & triginta dierum ſpatium dumtaxat habeat: octo quidem, centum ſexaginta miliariorum [k] [nomine] † in vnamquamque diem viginti miliariis numeratis: triginta verò, eos qui ad excuſationem. † Erit igitur in deteriori ordine qui longius habitat, eo qui intra centum miliaria eſt, vel in ipſa ciuitate: ſi vtique [l] his quidem ſuper quinquaginta dies ſpatij ſunt, illis [m] verò pauciores. Sed & ſi maximè verba legis hunc habeant intellectum, tamen mens [n] legiſlatoris aliud vult. Ita enim & Cerbidius Scæuo-

† legendum millia.

† deeſt. ſed ſubauditur.

† ſub. dies, & ſubaudi dantur.

hoc habetur locus quãdo eſt ſcripta mens contra verba. Ibi non erat mens ſcripta: vt habes C. de lega. nõ dubium. ſecundum Bar. hîc.

a *Coryphaioi*. id eſt vertices. erant enim quaſi capitanei legũ prudentum, id eſt iuriſconſultorum.

b *Spatium*. ſtatutum ſcilicet ſupra hac. l.

c *Vel parte eius*. id eſt dicere, ſiue excuſetur à tutela in perpetuum: ſiue in partem, id eſt ad tẽpus: vt. j. eod. l. idem Vlpianus. vel id eſt cum vnus ſolus datus eſt tutor & ſe excuſat. vel cũ duo & ſic vnus eorũ ſe excuſat, qui dicitur excuſari à parte tutelæ. vel cum fortè excuſat ſe ab adminiſtratione rerum alterius prouinciæ: vt. j. eod. l. illud.

d *Tempus*. quinquaginta dierum.

e *Alterius ciuitatis*. cui maius tempus quandoque datur ratione itineris: vt ſupra hac. l. §. qui autem. & §. ſequen. vel fortè quia nõ habet neceſſe ſe excuſare, quia nõ tenuit datio, vel fortè quia non fuit datus à magiſtratu ſuę ciuitatis: vt. ſ. eod. l. non ſolùm. §. & qui in teſtamento. & §. diuus Seuerus. & ſ. de tutoribus & curato. da. ab iis. l. pupillo. Accurſius.

† Vide in hũc locum Ant. Auguſtinum lib. ſingul. ad Modeſtinũ.

f *Quòd ſi excuſatus*. per ambitionem, vel quia obiecit falſas allegationes inducendo, vel falſas probationes: vt. C. ſi ex fal. alleg. l. j. & fina. & ſupra de tranſac. l. cum hi. §. ſi prætor. ſecus in alia ſententia: vt infra ad Trebel. l. ſeruo. §. cum prætor. & dico hîc ſententiam ipſo iure nullam: vt inſtitu. eod. §. fina. niſi de hoc ipſo iudicio pendente cauſa fuerit mota: vt. C. de fide inſtru. l. fin. aliàs latã ſententiam per falſum inſtrumentum vel teſtes dico ipſo iure valere: ſed reſcinditur poſtea per reſtitutionem: vt infra de re iudi. l. diuus. ſed ſi pretio fuerit iudex corruptus, vtique dico ipſo iure nullam: vt habetur Cod. quando prouo. non eſt neceſ. leg. venales. Azo. Sed certè hîc ſolùm velle videtur quòd poteſt tempus venit, non aliàs falſo vſus eſt. Accurſius.

* Flo. παραγραφιμός.

Sẽtentia prę textu falſi inſtrumenti lata, an ſit nulla.

la, & Iulius Paulus, & Domitius Vlpianus κορυφαῖοι [a] legum prudentum ſcribunt, dicentes ita oportere hoc obſeruari, vt nunquã alicui minus detur quinquaginta dierum ſpatio: tunc autem longius, cum annumeratio dierum qui in viam computantur, adiectis triginta diebus, quos ad excuſationem lex dat, excedit quinquaginta dies: vtputa ſi dixerimus aliquem à quadringentis quadraginta miliariis habitare. hic enim viæ quidem habebit dies viginti-duos, ad excuſationem autem alios triginta. Obſeruabunt autem hoc temporis ſpatium [b] omnes qui qualitercumq; excuſantur à tutela vel cura, vel parte eius. [c]

Sententia lata contra ius litigatoris non expreſſo errore in ſententia, non valet ipſo iure: ſed hoc eſt fauore minoris ætatis. h. d. Nico. de Neapo.

Ἀκόλουθον δέ ἐστι πιστεύειν, ὅτι εἰ καί τινι εἴδει παραιτήσεως ἤ τις χρώμενος, οὐκ ἄλλως ἀκουσθήσεται, ἐὰν μὴ φυλάξῃ τὴν προθεσμίαν, εἰ μὴ ἄρα τῆς ἑτέρας πόλεως πολίτης ἐστίν, οὕτως δὲ ἐπάναγκές ἐστιν φυλάττειν τὴν προθεσμίαν, † ὅτι κἂν δικαιολογησάμενος ἀφεθῇ, μὴ ἐλευθεροῦσθαι αὐτὸν οἱ θειότατοι Σεβῆρος καὶ Ἀντωνῖνος δηλοῦσιν ἐν διατάξει, κελεύσαντες μὴ κρατεῖσθαι τὸν εἰς τόπον αὐτοῦ χειροτονηθέντα, ὡς οὐκ ἐξὸν δεδόμενον εἰς τόπον ὄντος ἐπιτρόπου. ἀπόχρη δὲ ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἐντυχεῖν μόνον. ἐὰν γὰρ μετὰ ταῦτα μὴ ἑκὼν ἀπολειφθῇ, οὐκ ἔσται παραγραφικός.* διόπερ ἐὰν ἀφοσιώσεως χάριν μόνον ἐντύχῃ, μὴ ἐπιμείνῃ δὲ μετὰ ταῦτα τῇ δικαιολογίᾳ μετὰ τὴν προθεσμίαν ὑποπεσεῖται τῇ παραγραφῇ, καὶ λέγει τοῦτο ἡ διάταξις τῶν αὐτοκρατόρων Σεβήρου, καὶ Ἀντωνίνου. ἐὰν γάρ τις διὰ νόσον, ἢ δι' ἄλλην ἀνάγκην, οἷον θαλάσσης, ἢ χειμῶνος, ἢ ἐφόδου λῃστῶν, ἢ τινὰ ἑτέραν παραπλησίαν ἐμπροθέσμως μὴ δύνηται ἐντυχεῖν, συγγνώμης τυγχάνει οὗ τὴν πίστιν ἤρκει συστῆσαι, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ φύσει δικαίου· πλὴν ἀλλὰ καὶ διάταξίς ἐστι τῶν αὐτοκρατόρων Σεβήρου, καὶ Ἀντωνίνου ταῦτα λέγουσα. εἰδέναι δὲ δεῖ ὅτι οὐκ ἀπόχρη προσελθεῖν τῷ δικάσοντι, ἀλλὰ δεῖ αὐτὸν καὶ περὶ τοῦ εἴδους τῆς ἀφέσεως μαρτύρασθαι, καὶ εἰ πολλὰ ἔχει πρὸς ἄφεσιν δίκαια, πάντα ὀνομάζειν. εἰ δὲ μή, ὅμοιός ἐστι τῷ μὴ δὲ τὴν ἀρχὴν προσεληλυθότι· ὁ προσελθὼν μέν, δίκαιον δὲ ἀφέσεως μὴ ὀνομάσας. αἱ δὲ πεντήκοντα ἡμέραι συνημμέναι ψηφίζονται, ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς γνώσεως, ἐν ᾧ τις ἔγνω ἑαυτὸν δεδόσθαι.

Antonius.

Conſequens his eſſe ſciendum eſt, vt ſi qua ſpecie excuſationis fuerit aliquis vſus, non aliter audiatur, quàm ſi ſeruabit tempus conſtitutum, niſi cum alterius ciuitatis ciuis ſit. Sic autem neceſſe eſt id tempus ſeruare, vt quamuis ob allegationes liberatus ſit, liberum non fieri eum diui Seuerus & Antoninus conſtituant. Idem iubent non valere alterius in eius locum creationem, vtpote cum datus ſit cum non licebat, in eius locum, qui erat adhuc tutor. Sufficit tamen intra tempus ſaltem adeſſe: & ſi poſtea inuitus cauſam omiſerit, non erit præſcriptioni obnoxius. Vnde ſi defunctoriè adſit ſolum, neque permaneat ad allegandum, poſt tempus in præſcriptionem incidet. Atque hoc conſtitutione imperatorum Seueri & Antonini conſtitutum eſt. Sed ſi ob valetudinem aduerſam, vel aliam neceſſariam cauſam, maris puta, aut hyemis, aut impetus latronum, aut alicuius ſimilis rei in tempore adeſſe non poteſt: veniam conſequitur. Cuius rei fidem facere ex ipſo naturali iure eſt ſatis: ſed tamen hæc eadem, imperatorum Seueri & Antonini conſtitutione continentur. Scire etiam oportet, non ſufficere veniſſe quem ad ius dicentem, ſed opus eſt, ſpeciem excuſationis teſtari. quod ſi multas habet cauſas excuſationis, omnes proponet: ſin minus, ſimilis ei eſt, qui principio non venerit, quamuis venit is quidem, non tamen cauſas excuſationis dixit. Quinquaginta verò dies continui numerantur ab eo tempore quo ſe datum eſſe cognouit.

Vulgaris.

Conſequens autem eſt credere, quòd ſi aliqua ſpecie excuſationis fuerit quis vſus, non aliter audietur quàm ſi obſeruauerit conſtitutum tempus: [d] niſi fortè alterius alicuius ciuitatis [e] eſt ciuis. Ita verò neceſſe eſt cuſtodiri conſtitutum tempus: vt & ſi excuſatus [f] fuerit dimiſſus, non liberari eum diui Verus * & Antoninus oſtendant in conſtitutione, iubentes non detineri eum qui in locum eius creatus ſit, quaſi non liceat alium dari in locum exiſtentis tutoris. Sufficit autem intra conſtitutum tempus excuſare ſe ſolum. Si enim poſtea nolens deſierit, * non ei nocebit. [g] Ideoq; ſi † repręſentauerit quis ſe ſolùm, non permanſerit autem poſtea vt ſe excuſet: poſt conſtitutum tempus exceptione repelletur. Et hoc dicit conſtitutio imperatorum Veri * & Antonini. Si enim quis propter ægritudinem, vel aliam neceſſitatem (puta maris, vel hyemis, vel incurſus latronum, aut aliam quam ſimilem) conſtituto tempore non poterit venire: ignoſcendum ei eſt. cuius [h] fidem † tametſi ſufficit firmare ex ipſa naturali iuſtitia: eſt tamen & conſtitutio imperatorum Veri & Antonini hæc dicens. Scire autem oportet, [i] non ſufficere ſi accedat ad iudicem, ſed oportere etiam de ſpecie remiſſionis

g *Nocebit*. deſiſtenti ab accuſatione, quin poſſit pœnitere: vt Cod. de appel. l. ſi quis libellos. Vel aliter leges, id eſt non ei nocebit quo minus poſſit adhuc proponere excuſationem ſuam, & probare: & hoc ſi nolens deſiit eſſe, & contra voluntatem ſuam ob aliquam iuſtam & probabilem cauſam: vt dicit poſt ſtatim. ſi enim affectaſſet abſentiam, ſecus eſſet: vt ſupra ſi quis cau. l. ij. in fin.

h *Cuius*. ſcilicet neceſſitatis ſecundum Py. vel cõſtitutionis. & facit. ſ. de aucto. tuto. leg. tutor qui.

i *Scire autẽ oportet*. quidam habent hîc. §. ſed nõ debet eſſe: quia quæ ſequuntur, ſunt verba conſtitutionis Veri & Antonini.

* Seuerus.

* Poſteavelle deſinat.

† non erit paragrapſimos .i. præſcriptibilis, ſeu præſcriptione temporis repellendus. Vertendum erat, ſi dicis cauſa repręſentauerit quis ſe ſolũ, &c.

* Seueri. & ſic deinceps.

† Iuſtitia enĩ locũ ſibi nõ inuenit vbi nõ eſt fides. ſpe. in tit. de ſũ. tri. in prĩ.

a *Teſtari*. id eſt proteſtari, id eſt proponere corā iudice, vel coram pluribꝰ in præſentia iudicis: vt.j. eod.§.ij. Accurſius.

b *Sin minus*. ſcilicet acceſſit:ſed nō omnia nominauit, cum plures haberet excuſationes. vel acceſſit ad iudicem, ſed nullas propoſuit excuſationes.

c *Nequaquam*. quātum ad nō nominatas. ſicut enim ei qui nihil nominauit, nihil prodeſt: ita ei qui quædam nominauit,quædam non,nō prodeſt quo ad nō nominata. & eſt ad legem iſtam inſtitu. eod.§. qui autem. &.j. de excep.l. nemo prohibetur. &.s. de tranſac.l. cum hi.§. ſi prætor aditus.ibi.ſed & ſi non de omnibus &c. Item contra.C.de inoffic.teſta.l. contra maiores. Sed hîc poteſt omnes excuſationes ſimul proponere: ibi nō.aliàs ſibi eſſet contrarius, & ſic repellendus: vt infra quando appel. ſit. l.ij.§. j. Item cōtra infra eo.l. propter litem. ſed ex prædictis patet ſolu. Accurſius.

* Flo. μαρτύρασθαι.

d *Cognouit*. quis hoc probare debeat, not.s. de admi. tu.l.j.in princ. &.l. quidam decedens. in fine.&.l. ſeq. Item id tempus continuum eſt. ſic infra de vſuc.l. nunquā.§.j.&.j.eod.l.quinquaginta.& inſti.eod.§. qui autem.&.C.eodem quinquaginta.&.s.eod. l.non ſolum.§.annus.

† addendū eſt, De plano χαμόθεν.

e *Oportet autem vnam*. ſcilicet excuſationem.

f *Tribunal*. Tria not. quia propoſitio excuſationis debet fieri coram iudice ſedente pro tribunali: vel viua voce ab eo qui ſe excuſat: vt hîc: vel per libellum à ſeipſo datum, vt ſubijcit, poteſt autem &c. Secūdò nota quia productio teſtium in cauſa excuſationis poteſt fieri etiam non coram iudice: ſed apud alium volūtate iudicis. & hoc dicit, aliter &c. vel aliter poterit fieri per procuratorem abſente illo qui ſe excuſat. Tertium eſt: quia ipſa cauſa & ſententia ſuper excuſatione delegari non poteſt: quia cauſa cognita & iudicis officio non iure actionis expeditur hæc cauſa: vt.s.de offici. proconſu.l. nec

remiſſionis teſtari: a ſi multa habeat iura, quæ ad remiſſionem A faciunt,omnia nominare.ſin minus: b ſimilem eſſe ei,qui nequaquam c acceſſit, aut acceſſit quidem, iuſtam autem remiſſionis cauſam non nominauit. Quinquaginta verò dies continui numerantur,incipiendo à tempore cognitiōis, quo quis cognouit d ſeipſum datum eſſe.

Qui excuſaturus eſt, tenetur ad minus vnam ſpeciem excuſationis aut viua voce vel in ſcriptis iudici præſentare.h.d.

Χρὴ δὲ μία μαρτύρεσθαι * περὶ βήματος, ἢ ἄλλως ἐπὶ ὑπομνημάτων, δύναται δὲ καὶ βιβλίδια ἐπιδοῦναι χαμόθεν, ὡς οἱ αὐτοί φασιν αὐτοκράτορες ταῦτα περὶ τῶν φυλάσσειν τὴν προθεσμίαν ὀφειλόντων. περὶ δὲ τῶν μὴ ὑποκειμένων ταῖς προθεσμίαις φέρε σκεψώμεθα.

Antonius.

Vna autem oportet teſtari excuſationem apud tribunal, aut aliàs apud acta,aut poteſt ſupplices libellos dare, vt iidem imperatores conſtituerunt. Hæc de his qui obſeruare debēt tempus conſtitutum. Age verò de his videamus, qui huic tempori non ſubiacent.

Vulgaris.

Oportet autem vnam e teſtari ante tribunal, f vel aliter in ſubmemorationibus. Poteſt autem & libellos g dare, † vt iidem ipſi aiunt imperatores. Hæc de iis qui obſeruare conſtitutum tempus debent. De iis autem qui nō ſubiecti ſunt conſtitutis temporibus, age, h ſcrutemur.

Quiſquis tutor datus ex iuris quauis occaſione nō tenetur adminiſtrare, non oportebit eum conſtituta excuſationis tempora obſeruare.h. d.

Οἱ γὰρ παρανόμως δοθέντες ἐπίτροποι, τουτέστιν, ἢ ὑφ' ὧν μὴ ἐχρῆν, ἢ οὗτοι, οἷς μὴ ἐχρῆν, ἢ οἷς μὴ ἐχρῆν, ἢ ὃν μὴ ἐχρῆν τρόπον, ἐὰν μήτε βεβαιωθῶσι, μήτε ἐφάψωνται τοῦ χειρισμοῦ, εἰσὶ ἀνεύθυνοι, οὐδὲ προσοίσει τις αὐτοῖς, ὅτι τὰς προθεσμίας οὐκ ἐτήρησαν τῶν παραιτήσεων. E οὐδὲ γὰρ ἔχουσι παραιτήσεως ἀνάγκην, ὡς δείκνυνται ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων διατάξεων, ἃς παραδείγματος χάριν ὑπέταξα. ἐφαρμόζοιντο δὲ ἂν πᾶσιν.

Antonius.

Qui non legitimè tutores dati ſunt, hoc eſt à quibus non oportet, aut hi quos non oportet, aut his quibus non oportet, aut quo modo non oportet, ſi neque cōfirmabuntur, neque ſuſcipient adminiſtrationē: immunes ſunt. neque eis obiicietur, quod conſtitutum excuſationibus tempus non ſeruauerint: cum excuſare ſe eos non ſit neceſſe: vt ex infra ſcriptis conſtitutionibus apparet, quas exempli gratia ſubieci: hæ enim ad omnes caſus trahi poſſunt. Diui Seuerus &c.

Vulgaris.

Qui non iuſtè dati ſunt tutores, hoc eſt, à quibus i non oportet, aut quos non oportet, k aut quibus l nō oportet, aut quo non m oportet modo: ſi neque confirmentur, neque adminiſtrauerint, n ſunt immunes: neque opponet quis eis, quòd conſtituta tempora excuſationum non obſeruauerint. neque enim habent excuſationis neceſſitatem, vt oſtenditur in ſubiectis conſtitutionibus quas exempli gratia ſubieci, adaptantur autem vtique omnibus.] Diui o Seuerus & Antoninus Auguſti Narciſſo: Ab auo materno tutor datus, neceſſe non habuiſti excuſari, cum ipſo iure non teneris. ſi igitur adminiſtrationi te non immiſcuiſti, potes eſſe ſecurus.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν τὸν μὴ ὑποκείμενον τῇ δικαιοδοσίᾳ χειροτονήσουσιν οἱ ἄρχοντες ἐπίτροπον, ἢ κουράτωρα, οὐδὲ οὗτος ἀνάγκην ἔχει παραφυλάσσειν τὰς προθεσμίας, οἷον τὸν μήτε πολίτην, μήτε ἰγκόλαν.

Antonius.

Similiter ſi non ſubditum iuriſdictioni ſuæ magiſtratus tutorem aut curatorem creauerint: ne hic quidem habet neceſſe tēpus obſeruare, vt ſi neque ciuis ſit, neque incola.

quicquam. §.j.

g *Et libellos*. id eſt, ſcripturam cōtinentem excuſationem. Sed contra.j.eodem.l.excuſare. Solu. vt ibi.

h *Age*. aliàs agere cum præcedentibus. & dic agere, id eſt excuſare. vel cum ſequenti:& tūc id eſt dicere.

i *A quibus*. iudicibus vel teſtantibus.

k *Non oportet*. minores vel fœminas. & caue quia non comprehēdo habētes excuſationem: ſed eos tātùm qui citra excuſationem non poſſunt eſſe.

l *Quibus*.vt maioribꝰ: vt.s.de tuto. & cura.da. ab iis.l. ſcire.

m *Quo non*. ſi habes, quo modo, bene. aliàs ſubaudi.vel dic quo,ſcilicet loco.

n *Neque adminiſtrauerint*. quia tunc ſecus: vt ſupra de admi. tut.l. tutores qui. §.j. &.ij. &.§. curatores.&.§. patruus. Item facit.s. de tuto. & cura.da.ab iis.l.j.&.ij.& .l.pupillo. &.s. de cōfir. tuto.l. naturali.&.l. neque. Item vide hic quæ not.s. de adminiſt. tu.l. quidam decedens.§. ex quo.

o *Diui*. Latinum eſt.

p *Similiter*. aliàs lex eſt. aliàs.§. Græcum eſt. nā hæc lex eſt Modeſtini qui tranſtulit: vt.s.eod. l.j. in princi. & facit ſupra de iuriſdi. om.iudi. l.ſi &.C.qui da.tu.poſſ. l. neque.

Ἀπελεύθερον.] CASVS. Liberti non poſſūt ſe excuſare à tutelis filiorum patronorum.Qui autem dicuntur liberti, & filij vel liberti patronorum: dicit hæc.l. planè. Viuia.

Vulgaris.

Similiter p autem & ſi eum qui non ſuppoſitus eſt iuriſdictioni, creabunt magiſtratus tutorem vel curatorem: neque hic neceſſitatem habet obſeruare cōſtituta tempora, vtputa quia neque ciuis neque incola eſt.

Libertus non ſolùm non poteſt ſe excuſare à tutela patroni: ſed & matris pupillorum. ad nepotes etiam & neptes ex pupillorum latere debet hoc referri.h.d.

XIIII. IDEM *libro quinto* Excuſationum.

Ἀπελεύθερον ἐν τῷ λόγῳ τῷ * περὶ ἀφέσεως ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων, εἰδέναι δεῖ, ὅτι οὐ μόνον τοῦ πατρὸς τοῦ ὀρφανοῦ, ἀλλὰ καὶ μητέρος νοεῖσθαι χρή. καὶ ὁπόταν δὲ ζητῶμεν περὶ παίδων πατρώνος, εἰδέναι χρὴ, ὅτι τὴν προσηγορείαν ταύτην οὐκ ἐν τῷ πρώτῳ βαθμῷ στήσομεν, τουτέστιν, υἱὸν καὶ θυγατέρα, ἀλλὰ καὶ ἐγγόνους ἐξ ἑκατέρου, καὶ τοὺς ἐφεξῆς, ἀλλὰ καὶ ἐὰν δίκαιον χρυσῶν δακτυλίων λάβῃ, ἐπὶ

* aliàs τῶν

UNED

διασώζει τὴν τῶν ἀπελευθέρων τάξιν ἐν τούτῳ, ἅπερ ἀντέγραψεν ὁ θειότατος Ἀντωνῖνος ὁ μέγας. * Ὁ ἰδίῳ ἀργυρείῳ ὠνηθεὶς καὶ ἀπελευθερωθεὶς, οὐδαμῶς συγκρίνεται τοῖς λοιποῖς ἀπελευθέροις.

Antonius.

Libertum, cum de excuſatione tutorum & curatorum loquimur, ſciēdum eſt non ſolùm patris pupilli, ſed etiam matris intelligi oportere. & cum de patroni liberis quærimus, ſcire oportet nos non in primo gradu eam appellationē ſtatuere, hoc eſt filium, filiam, ſed & ad nepotes ex eis, & cæteros poſteros producere. Ille quoque qui ius aureorum anulorū impetrauit, hac in re in eadem erit conditione, in qua cæteri liberti. Quod D. Antonin⁹ Magnus reſcripſit. Qui de ſua pecunia emptus & manumiſſus eſt, nullo pacto cæteris libertis comparatur.

Vulgaris.

Libertum, [a] cum de excuſatione tutorum & curatorum tractatur, ſcire oportet non ſolùm patris [b] pupilli, ſed & matris intelligi debere. Sed & cum de liberis patroni quæſierimus, ſcire oportet appellationem hanc non in primo gradu conſiſtere, hoc eſt in filium & filiam, ſed & in nepotes ex vtroque latere, & eos qui deinceps [c] ſunt. Sed & ſi ius [d] anulorum aureorum impetrauerit: adhuc cuſtodit libertorum ordinem ſecundum hæc quæ reſcripſit Marcus Antoninus. Qui propria pecunia emptus & manumiſſus eſt: nequaquam [e] connumeratur reliquis libertis.

Vnus ex pluribus libertis tutor datus multis & omnibus liberis patroni, non habebit trium onerum appellatiōe excuſationem. hoc dicit.

Ἐὰν πολλοὶ ἀπελεύθεροι ὦσιν, εἷς ἁπάντων τοῖς τέκνοις ἐπίτροπος δοθήσεται, καὶ ἀπὸ τριῶν ἐπιτροπῶν οὐκ ἀπολυθήσεται.

Antonius.

Si plures liberti ſint: vnus ex omnibus, patroni liberis tutor dabitur, & à tribus tutelis non liberatur.

Vulgaris.

Si plures liberti fuerint, vnus [f] omnibus liberis [g] tutor dabitur, & à tribus tutelis [h] non abſoluetur.

XV. IDEM libro ſexto Excuſationum.

A Σπάδοντα χειροτονήσουσιν ἐπίτροπον. οὐδεμίαν γὰρ ἔχει παραίτησιν, ὡς δείκνυσι διάταξις τῶν αὐτοκρατόρων Σεβήρου, καὶ Ἀντωνίνου. Ὁ τῷ πατρὶ ἐπαγγειλάμενος ἐπιτροπεύειν τῶν παίδων, ἀφίεσθαι ταύτης τῆς ἐπιτροπῆς οὐ δύναται. κἂν ἄλλως ἔχῃ δίκαια ἀφέσεως. εἰδέναι δεῖ, ὅτι ἀξίωμα οὐδενὶ παρέξει παραίτησιν. ὅθεν ἐάν

B τις συγκλητικὸς ᾖ, οὗτος ἐπιτροπεύσει καὶ τῶν καταδεεστέρας τάξεως ὄντων συγκλητικῶν, ὅπερ ἀντέγραψαν οἱ θειότατοι Μάρκος, καὶ Κόμμοδος. εἰ δέ τις ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ ὢν μὴ συγκλητικοῦ, ἄλλως ἀξιωματικοῦ, εἶτα ὕστερον γένηται συγκλητικὸς, διηνεκῶς ἀπολύεται τῆς φροντίδος. εἰ δὲ οἱ ἐπιτροπευόμενοι, ἢ κουρατορευόμενοι παρ᾽ αὐτοῦ παῖδες ἦσαν συγκλητικοῦ, οὐκ ἀπολύεται τῆς ἐπιτροπῆς. ὁμοίως δὲ ὁ

C καταδεεστέρας τάξεως ὢν οὐ παραιτήσεται ἐπιτροπεύειν, ἢ κουρατορεύειν τῶν μειζόνων. Μηδὲ λιβραρίους, μηδὲ καλκουλάτωρας, οὓς διαψηφιστὰς λέγομεν, ἔχειν ἀλειτουργησίαν λέγουσιν αἱ θεῖαι διατάξεις, ἤδη δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τῶν μὴ Ἰουδαίων ἐπιτροπεύσουσιν, ὥσπερ καὶ τὰ λοιπὰ λειτουργήσουσιν. αἱ γὰρ διατάξεις ἐκείνοις μόνοις ἀνενοχλήτους αὐτοὺς εἶναι κελεύουσι, δι᾽ ὧν ἡ θρησκεία χραίνεσθαι δοκεῖ. Λογιστεία πόλεως οὐδὲ εἰς ἀριθμὸν μιᾶς ἐπιτροπῆς προχωρεῖ. ἀπελεύθεροι γυναικῶν συγκλητικῶν, κἂν διοικοῦσι τὰ αὐτῶν πράγματα, οὐκ ἀπολύονται ἐπιτροπῶν. τοῦτο γὰρ τοῖς τῶν ἀρρένων συγκλητικῶν ἀπελευθέροις μόνοις συγκεχώρηται.

D Vulgaris.

Spado creari poteſt tutor. neque enim habet excuſationem, vt conſtat ex conſtitutione Impp. Seueri & Antonini. Qui patri pupillorum promiſit ſe futurum tutorem, excuſare ſe hac tutela non poteſt, quamuis aliàs excuſare ſe iure poſſit. Scire oportet dignitatem nemini præbere excuſationem. Vnde ſi quis ſenator ſit, tutor erit etiam liberorum eorum qui inferioris ordinis ſenatores ſunt. Idque diui Marcus & Commodus reſcripſerunt. Si verò quis cum tutor aut curator eſſet eius filij qui neque ſenator, neque in alia dignitate eſſet, poſtea ſenator fiat, perpetuo ab onere liberatur. Sin autem qui ſub eius tutela aut cura

E ſunt, liberi ſint ſenatoris, non liberatur à tutela.

Qui inferioris ordinis eſt, non excuſatur à tutela vel cura maiorum. Neque librarios, neque calculatores, quos διαψηφιστὰς dicunt, habere immunitatem ſacris conſtitutionibus dicitur. Iam verò Iudæi quoque non Iudæorum tutores erunt, quemadmodum cætera munera ſubeunt. Namque eos conſtitutiones ſolutos eſſe volunt ſolis illis rebus per quas ſuperſtitio eorum pollui videatur.

Rationes ciuitatis ne pro vna quidem tutela proſunt. Liberti vxorum ſenatorum, quamuis eorum res agant, à tutela non liberantur. eſt enim id ſolis ſenatorum libertis conceſſum.

Vulgaris.

a Libertum. Græca eſt: quia nō poteſt ſe excuſare à tutela patroni: vt ſupr. de tut. & cu. da. ab iis. l. libertus. & C. eo. l. libertos.

* Seueri filius, qui & Caracalla. Anto. Aug. ad. l. 6. ſ. e.

b Patris. id eſt paternos libertos dicim⁹ noſtros: ſed libertos liberorum noſtrorum non dicimus noſtros: vt. j. de verbo. ſigni. l. licèt. §. patronos.

c Deinceps. ſic. ſ. de in ius vo. l. ſed & ſi. §. liberos. & j. de verb. ſig. l. liberorum.

d Sed & ſi ius. ſic infra de iur. aur. anu. l. j. & de bo. liber. l. iij. in princ. Sed contra infra eod. l. cum ex oratione. Solu. vt ibi Accurſius.

e Nequaquam connumeratur. nec ille qui per fideicōmiſſum: vt. j. eo. l. nequaquam. Accur.

f Vnus omnibus. aliàs, omniū, ſcilicet libertorū, id eſt vnus de numero omniū libertorum. Accurſius.

g Liberis. ſcilicet patroni. Accurſius.

h Tribus tutelis. id eſt licet hi liberi patroni ſint vltra tres: quia pro vna habetur. numeroſitas enim pupillorū nō plures tutelas facit, ſed patrimoniorū ſeparatio: vt. ſ. eo. l. tria. & licet habeat tres tutores aliàs vel quatuor liberos, nō prodeſt: vt hîc, & C. eo. l. liberos. & ſecundum hoc eſt contra. C. eod. l. nec ſenatorū. Solu. nouas reiecit, vt ibi: non præteritas, vt hîc. vel aliter vt ibi. & facit. j. eodem. l. libertus. Accur.

Σπάδοντα.] CASVS. Spado non habet excuſationem à tutelis ea ratione quòd ſit ſpado ſolùm. Item nec ille qui promiſit patri pupillorum quòd gereret eorum tutelam. Item nec ille qui habet dignitatem ſine adminiſtratione. & de hoc ponit exemplum. Item nec librarij, nec calculatores: nec Iudæi. Item nec liberti vxorum ſenatorū: quamuis ipſi liberti adminiſtrēt res dictorum ſenatorū. Item nec magiſtratus qui factus eſt obnoxius tutelæ periculo propter tutorem quē cuidam pupillo dedit, poteſt iſtud periculum connumerare in numero trium tutelarū, quæ excuſationem tribuere ſolent: nec fideiuſſores alicuius tutoris poſſunt iſtud periculū in dicto numero cōputare: nec illi qui ſunt honorarij tutores. Item non poteſt excuſari ille qui à ciuitatibus vectigalia cōduxit. Item nec ille qui habet plures excuſationis ſpecies, nullam tamen perfectam. Itē nec ille qui meruit in genere immunitatem munerum publicorum. Item ſi aliquis eſt excuſatus ab vna tutela, non valebunt illa ad excuſationem alterius. Item non excuſatur ille qui dicit ſe ignotum patri pupilli. Item nec ille qui affectauit habere tres tutelas vel curas. ſi autē nō affectauit etiam filij vel filiæ emancipatæ tutelas, connumerabitur ei in numero trium tutelarum, & excuſabitur à quarta. Item nec ille excuſatur qui voluit cauere pro filio dato tutore. nam & ipſe & filius erunt tutores. h. d. cum l. ſeq. Viuianus.

Vulgaris.

Spadonem a quoq; creabunt b tutorem. nullam enim habet excuſationem, vt cōſtitutio oſtendit imperatorū Seueri & Antonini. Qui patri c promiſit ſe fore tutorem liberorum: excuſari ab hac tutela non poteſt, etſi aliter habet ius excuſationis.

Scire oportet, nulli dignitatē d tribuere excuſationem. Vnde ſi quis ſenator fuerit, hic tutor erit & eorum e qui inferioris ordinis f ſunt quàm ſenatorum, quēadmodum reſcripſit diuus Marcus & Commodus. Si quis autē tutor vel curator fuerit non ſenatoris, vel aliter non in dignitate poſiti, g deinde poſtea h fiat ſenator: continuo i abſoluetur k à ſolicitudine. Si autem liberi quorum tutelam aut curam adminiſtrabat, erant ſenatoris: l nō abſoluetur à tutela aut cura. Similiter autem & qui inferioris m ordinis eſt, non excuſabitur à tutela vel cura maiorum. n Neque librarios, o neque calculatores p (quos vulgò rationarios dicimus) habere immunitatem dicunt diuorum conſtitutiones.

Iam autem & Iudæi non Iudæorum q tutores erunt, ſicut & reliqua adminiſtrabunt. r Conſtitutiones enim in iis ſolis ſ ſine moleſtia eos t eſſe iubet, per quæ cultus u inquinari videtur.

* Ratiocinatio x ciuitatis neq; in numerum vnius tutelæ procedit. Liberti vxorum ſenatorum vnius, etſi res eorum y diſponūt, non abſoluuntur tamen à tutelis. hoc enim maſculorum ſenatorum z libertis ſolum conceſſum eſt.

Magiſtratus aut prætor ciuitatis non habet cōnumerationem huius obligationis quam ex creando aliquem in alterius tutorē contraxerit, quò minus alias tutelas ſuſcipiat. hoc dicit.

Ἐὰν ὁ τῆς πόλεως ἄρχων, τουτέστι στρατηγὸς, διαπιπτούσης αὐτῷ τῆς χειροτονίας ὑπεύθυνος γένηται κινδύνῳ ἐπιτροπῆς, ταύτην οὐ συναριθμήσει ἄλλαις ἐπιτροπαῖς, ὥσπερ οὐδὲ ὁ ἐγγυησάμενος ἐπιτροπήν. ἀλλ᾽ οὐδὲ οἱ κατὰ τιμὴν ἐπίτροποι γραφέντες. ὁ τέλη μεμισθωμένος παρὰ πόλεως οὐκ ἀφίεται ἐπιτροπῆς. ὁ πολλὰ δίκαια ἔχων εἰπεῖν, ὧν ἕκαστον καθ᾽ ἑαυτὸ οὐκ ἔστιν ἰσχυρὸν: εἰ δυνήσεται ἀφεθῆναι ἐζητήθη, οἷον ἑβδομήκοντα μὲν ἐτῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ τρεῖς ἔχει ἐπιτροπὰς, οὐδὲ πέντε τέκνα, ἢ ἄλλο τι δίκαιον ἀφέσεως. ἔχει μέντοι δύο ἐπιτροπὰς, καὶ δύο παῖδας, καὶ ἑξήκοντά ἐστιν ἐτῶν, ἢ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα λέγει καθ᾽ ἑαυτὰ μὲν ἐντελῆ τὴν βοήθειαν μὴ παρέχοντα, τῇ δὲ πρὸς ἄλληλα κοινωνίᾳ ὄντα διμαρφανῆ. ἀλλ᾽ ἔδοξε τοῦτον μὴ ἀφίεσθαι.

Antonius.

Magiſtratus municipalis, hoc eſt στρατηγὸς, ſi ob creationem tutoris obligatus ſit tutelæ periculo: eam tutelam cum aliis non computat, quemadmodum neque fideiuſſor tutoris, neque tutor honorarius. Qui vectigalia à ciuitatibus conduxerunt, à tutela non excuſantur. Is qui plures cauſas excuſationis allegare poteſt, quarum per ſe vnaquæque valida non eſt, quæſitum eſt, an poſſit excuſari? vt ſi neque ſeptuaginta annorum eſt, neque tres tutelas habet, neque quinque liberos, neque alia ratione ſe excuſare poteſt: attamen tutelas duas habet, liberos duos, annos ſexaginta natus eſt aut eiuſmodi alias cauſas ſe habere dicit, quæ per ſe quidem perfectū auxilium non ferunt, tamen ſi inter ſe coniungantur, non iniuſtæ eſſe videātur: ſed tamen placuit non excuſari.

Vulgaris.

Si ciuitatis princeps, * id eſt magiſtratus, incidēte ei creatione, a obnoxius fuerit periculo tutelæ: hanc non connumerabit aliis tutelis: quemadmodum nec fideiuſſores tutelæ: ſed neque qui ob honorem tutores cōſcripti ſunt. Qui vectigalia cōduxit à ciuitatibus, non excuſatur à cura. b Qui iura multa poterit dicere, quorum vnumquodque per ſeipſum ſatis validum non eſt: an poſſit excuſari, c quæſitum eſt. puta ſeptuaginta quis annorum non eſt, neque tres habet tutelas, ſed neque quinque filios, aut aliquod aliud ius remiſſionis habet: nimirum duas tutelas & duos filios, & ſexaginta annorum eſt: aut alia quædam talia dicit, per ſe ipſa quidem perfectum auxilium non præbentia, quæ tamen ſi inuicem coniuncta d ſint, e iuſta appareant. Sed viſum eſt hunc non excuſari. †

Immunitas quæ eximit à publicis & ciuilibus muneribus, non liberat ab onere tutelæ. hoc dicit.

Ὁ λαβὼν, ἢ ἔχων ἀλειτουργησίαν πολιτικῶν, ἢ δημοσίων λειτουργιῶν, οὗτος ἐπιτροπῆς οὐκ ἀφεθήσεται.

Antonius.

Qui accepit aut habet immunitatem ciuilium aut publicorum munerum, is à tutela vacationem non habet.

Vulgaris.

Qui accepit vel habet immunitatem ciuilium vel publicorum munerum, hic à tutela vel cura non excuſabitur. f

Nouis.

a *Spadonem*. quorum appellatio generalis eſt: vt. j. de verborum ſigni. l. ſpadonem. & eſt Græca. Accurſius.

b *Creabunt*. magiſtratus. Accurſius.

c *Qui patri*. facit inſtitu. eodem. §. item ſi propter. & infra de fal. leg. vxori. §. j.

d *Dignitatem*. ſine adminiſtratione. & ſic nō obſt. ſ. eod. l. athletæ. §. gentium. & §. remittuntur. Accurſius.

e *Et eorum*. ſcilicet pupillorum. Accur.

f *Ordinis*. ſunt tamen alicuius dignitatis. aliàs ſecus, vt ſtatim dicit.

g *Poſiti*. & ſic priuati: & ipſe erat ſimiliter priuatus.

h *Poſtea*. fiat hic tutor.

i *Continuo*. aliàs, confeſtim.

k *Abſoluetur*. ſic eſt iſte vnus de caſibus vbi ſuſcepta tutela deponitur: vt not. ſ. l. idem Vlpianus. §. ſunt & alij. & facit. ſ. de arb. l. non diſtinguemus. §. ſumma. & infra de va. mune. l. penul. Sed arg. contra. C. de nup. l. penul. & infra eo. l. tutor.

l *Senatoris*. ſ. filij.

m *Inferioris*. ſcilicet ſenatorum.

n *Maiorum*. quàm ipſe ſit. Accurſius.

o *Neque librarios*. id eſt ſcriptores, de quibus loquitur infra de regulis iur. l. ſi librarius. & de ope. lib. l. antepe. & C. de vete. iure. enuclean. l. ij. §. antepenul. Accurſius.

p *Calculatores*. quia per calculos, id eſt minutiſſimos lapillos faciunt computationes. qui dicuntur non immeritò calculi: quia nō impune pedibus calcātur. vnde dicitur in rubro. C. de erro. cal.

q *Non Iudæorum*. id eſt Chriſtianorum, nō ſolū aliorum Iudæorum.

r *Adminiſtrabunt*. vt tutelam & curam. quòd autem poſſit facere ea propter quę inquinaretur, id eſt pollueretur, cultus, vt miſſam vel aliud officium Chriſtianorum exercere: illud non eſt eis permittendum. & hoc ſubiicit, cōſtitutiones enim &c. Accurſius.

ſ *Solis*. muneribus.

t *Eos*. ſ. Iudæos.

u *Cultus*. diuinus. vnde prælatus in aliqua eccleſia non erit, nec etiā dignitatem temporalem debet habere: vt Cod. de Iudæ. l. fin. licet olim cōtra: vt infra de decu. l. generaliter. §. fina. Accurſius.

x *Ratiocinatio*. computabat introitus & exitus ciuitatis: vt & calculator generaliter.

y *Eorum*. ſcilicet ſenatorum, ſi non habes in textu. idem ſi vxorum.

z *Senatorum*. qui ſunt patroni: vt infra eodem l. cum ex oratione. in fi. & C. eodem. l. nec ſenatorum.

a *Creatione*. qui creauit alicui aliquem in tutorem. & facit. ſ. de ritu nup. l. ſi quis tutor. §. j. ſed contra ſupra eod. l. tria. Solu. vt ibi.

b *A cura*. ſecus econtra: vt. C. ne tu. vel cura. vec. con. l. j. Accur.

c *Excuſari*. vt. C. qui nu. tu. l. fina. Sed contra ſupra eo. l. ij. §. amplius. Solu. vt ibi. & facit ad hoc illa. l. in princi. & §. remittit. Accurſius.

d *Coniuncta*. aliàs in communione. aliàs deeſt illud, in communione. Accurſius.

e *Sint*. id eſt ſi iſti erunt ſocij, ponentur ſimul: & inducent excuſationem. Accurſius.

f *Excuſabitur*. innuit hîc quòd tutela non ſit publicū munus vel ciuile. & ſic eſt contra. inſtitu. eod. in prin. & j. e. l. non tantùm. §. eos. vbi dicit quòd eſt publicū. Item eſt ciuile: vt. ſ. eod. l. athletæ. §. tutela. Solutio. hîc generalis remiſſio fauore pupillorum pertinet ad ea quæ ſunt publica auctoritate & vtilitate tantùm: ſed hoc vtilitate priuatum. pro quo eſt. j. eod. l. nō tantùm. §. non omnia.

* Quidam vertunt curatio reipublicæ.

* ἄρχων. i. ſtrategus, mallem vertere.

† No. ſingula quæ non proſunt, nec vnita iuuāt. Bart. iſtā hic diſcutit, cōtrariū tenet Spec. in tit. de inſtru. edit. § 7. vide Bal. dicentē quòd verbū ſingulus, la, lum: habet vim ſpecialis dinumerationis, impropriè tamen. & hoc in. l Stichū. §. ſtipulatio. j. de verb. obligatio.

UNED

a *Depoſitionibus*. ſcilicet teſtium: quia res inter alios &c. Item & quia poſſet eſſe verum quod primò probauit: ſcilicet de numero liberorum: ſed modò aliqui deceſſerunt.
b *Non propter hoc*. vt inſtit. eo. §. non eſſe. & ar. inſtit. de heredi. inſti. §. fin. Accurſius.
c *Eſt autem*. facit ſupra eodem .l. tria onera. & inſtitut. eo .§. item tria onera.
d *Quando*. aliàs quando: & aliàs quãdoque. & tunc dic, id eſt aliquando.
e *Filij ſui*. cuius eſt legitimus tutor: vt inſtitu. de legi. pa. tute.
f *Cautio*. id eſt cautela. aliàs creatio: aliàs cautio.
g *Conſtitutio*. quæ ſequitur: quam & quidã habẽt pro vltima ſuperioris tit. ſed ſuperflueret altera.
h *Quamuis*. aliàs eſt lex, aliàs. §. imperator Hadrianus Britaſio Pollioni legato Lugdu. Iſidorus Marcus quamuis &c. & ita in libro domini Azo.
i *Clementis*. proprium nomen patris pupillorum. & dic, compellantur captis pignoribus: vt inſtitu. de ſatiſda. tut. §. penult. vel mulcta indicta: vt. ſ. ſi quis ius dicen. l. j. in princi. vel denegando eis iuriſdictionem: vt. ſ. ex quib. cau. maio. l. ſed & ſi per prætorem. §. ait prætor.

GAius.] CASVS. Gaius dedit tutorem filio ſuo Nigidiũ: & dixit, volo quòd idẽ ſit curator eiuſdem mei filij. quæ conſtitutio curatoris in teſtamẽto nihil valet niſi confirmetur. cum ergo cõfirmatur: tunc eſt ei excuſatio neceſſaria, & non ante. Viuianus.
k *A curatione*. nõ à tutela: vt. C. de teſta. tute. l. ſi tibi pater.
l *Appellationem*. ſic ſupra eo. l. ſcire oportet. in princi.
m *Se excuſare*. ob hoc ipſum quòd tutor fuit, niſi eſſet libertus: vt. C. eo. l. libertos. Accurſius.
n *Confirmatus*. id eſt tempore confirmationis: vt infra eo. iuriſperitos. in fin. nam ſi pateretur ſe confirmari non reſiſtendo, tacitè videtur renuntiaſſe excuſationi: vt argumen. ſupra eodem l. ſpadonem §. j. & ſic intellige Cod. de confir. tut. l. j. & facit infra eo. l. penult. §. procedit. & .ſ. de adminiſtr. tuto. l. qui negotiationem. §. teſtamẽto. & inſtitut. eo. §. qui tutelam. Accurſius.

Nouis tutelis delatis, nouis eſt vtendum allegationibus: nec ſufficit ſemel excuſatum fuiſſe. hoc dicit.

Ὁ ἀπολυθεὶς ἐπιτροπῆς, ἢ κουρατωρείας, οὐ πάντως τοῖς ὑπομνήμασι πρὸς ἄφεσιν ἑτέρας χειροτονίας χρήσεται, ἐὰν μὴ ὑπάρχῃ αὐτῷ δίκαια ἀφέσεως. ὁ φάσκων ἑαυτὸν ἄγνωστον εἶναι τῷ πατρὶ, ἢ τῇ μητρὶ τοῦ ὀρφανοῦ, οὐ διὰ τοῦτο ἀφεθήσεται.

Antonius.

Qui tutela aut cura liberatus eſt, non ſemper eiſdẽ actis vtetur ad excuſationẽ alterius, niſi maneant cauſæ excuſationis. Is qui ſe ignotum eſſe dicit patri aut matri pupilli, ea de cauſa liberãdus non eſt.

Vulgaris.

Qui abſolutus eſt à tutela vel cura, non omnino depoſitionibus [a] apud acta ad remiſſionem alterius tutelę vel curationis vtetur. Si non extiterint ei iura remiſſionis, qui dixerit ſe ipſum ignotũ eſſe patri vel matri pupilli, nõ propter [b] hoc excuſabitur.

Qui affectauerit ſupra tres tutelas, non vtetur beneficio excuſationis: pauper autem in tutela repertus, præſumitur eam affectaſſe. h. d.

Ἔσθ' ὅτε καὶ ὁ τρεῖς ἔχων ἐπιτροπὰς ἢ κουρατωρείας, οὐκ ἔχει δίκαιον ἀφέσεως, οἷον ἐάν τις ἐπιτηδεύσῃ ἀναδέξασθαι. ἤδη δὲ καὶ ὁ μετρίου γενόμενος ἐπίτροπος ἐπιτηδεῦσαι δοκεῖ.

Antonius.

Interdum etiam is qui tres tutelas habet aut tres curas, non habet iuſtam cauſam excuſationis, vtputa ſi quis vt tutor fieret, affectauerit: atq; is qui pauper eſt tutor affectaſſe videtur.

Vulgaris.

Eſt autem [c] quãdo [d] & qui tres habet tutelas vel curas, non habet ius remiſſionis: puta ſi quis affectauerit ſuſcipere. Iã autem & tutor qui modici patrimonij factus eſt, affectaſſe videtur.]

Gerens tutelam ſui emancipati filij, habet annumerare hanc ſufficiẽter aliis duab⁹ tutelis. h. d.

Vlpianus libro ſingulari de excuſationibus ita ſcribit. Si quis inter tres tutelas emancipati filij ſui [e] tutelam adminiſtret: an ei hæc in numerum procedit, ſcio dubitatũ. Inuenio tamen reſcriptũ, emãcipatæ filiæ tutelam numerari inter onera oportere.

Ἐάν τις χειροτονηθῇ ἐπίτροπος ὢν ἐν τῇ τοῦ πατρὸς ἐξουσίᾳ, εἶτα ὁ πατὴρ μὴ βούλοιτο ὑπὲρ αὐτοῦ ἀσφαλίζεσθαι, ἐκέλευσαν οἱ νόμοι καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα χειροτονεῖσθαι ἐπίτροπον, ὡς μηδενὶ τρόπῳ διακρουσθῇ τὸ ἐπὶ τῇ ἐπιτροπῇ ἀσφαλὲς, ὡς δηλοῖ τοῦ θείου Ἀδριανοῦ διάταξις.

Antonius.

Si quis creatus eſt tutor cum in patris poteſtate eſſet, neque pater velit pro eo cauere, iubent leges etiam patrem tutorem creari, ne vllo modo tutelæ cautio differatur, vt ex D. Hadriani conſtitutione conſtat.

Vulgaris.

B Si quis creabitur tutor exiſtens in patris poteſtate, deinde pater noluerit pro eo cauere: iuſſerũt leges & ipſum patrem creari tutorem, vt nullo modo impediatur tutelæ cautio: [f] vt oſtẽdit D. Hadriani conſtitutio. [g]]

Filiusfamilias poteſt eſſe tutor: & ſi pater nolit pro eo ſatiſdare vt tutela liberetur, cogentur ambo & pater & filius onus tutelæ ſubire. h. d.

C Imperator * Hadrianus Bitraſio Pollioni legato Lygdonenſi. Si Clodius Macer, quamuis [h] filiusfamilias ſit, idoneus tutor eſſe videbitur: pater autem eius idcirco cauere non vult, vt filium ſuum tutela eximat, & in hoc artificio perſeuerauerit: exiſtimo te huic fraudi rectè occurſurum, vt & filius & ipſe ad tutelam liberorum Clementis [i] gerendam compellantur.

D Si tutor vel curator datus inutiliter cõfirmari ſe permiſerit: nõ poterit poſtea ſe excuſare. h. d.

XVI. IDEM *libro ſecundo Reſponſorum*.

GAius teſtamento Nigidium filio ſuo tutorem dedit, eundẽmque vſque ad vicenſimumquintum annum curatorem cõſtituit. Quæro, cum liceat Nigidio à curatione [k] etiam citra appellationem [l] ſe excuſare, [m] ex qua die tempora quæ in excuſationibus obſeruãda diuus Marcus ſtatuit, computanda ſunt: vtrum ex die aperti teſtamenti, an ex quo ad negotia gerenda vocatur, id eſt poſt quartũdecimum annum impletum. Modeſtinus reſpondit, excuſationem à cura tunc neceſſariam eſſe, cum decreto E prætoris ſeu præſidis confirmatus [n] curator fuerit.

Tutor pupilli qui proximus eſt pubertati, non habet excuſationem illius occaſione tutelæ. hoc dicit.

XVII. CALLISTRATVS *libro quarto. de Cognitionibus*.

NOn tantùm magnitudo patrimoniorum ineunda [o] eſt ſuſceptarum trium tutelarum, quæq; ſuſcipienda [p] eſt: ſed etiam ætas pupillorum conſideranda eſt. nam ſi priorum pupillorum ætas prope pubertatem ſit, ita vt tantummodo ſemenſtre tẽpus [q] reliquum fuerit, aut eorum quorum ſuſcipere tutelam cogitur: non dabitur excuſatio. idq; principalibus conſtitutionibus cauetur.

NOn tantum.] CASVS. Dictum eſt ſupra. l. iij. quòd tria onera tutelarum dãt excuſationẽ à quarta. hæc l. ponit exemplũ qualiter debet intelligi onus. [ILIENSIBVS.] Iliẽſes habent excuſationem à tutelis illorum qui non ſunt Ilienſes. Secundò dicit quòd illi qui ſunt in corporibus, habent excuſationem à tutelis illorum qui non ſunt de corpore. & hoc intelligas ſi ſpecialiter habent immunitatem conceſſam, non autem ſi generaliter. Tertiò dicit quòd illi qui fungun tur ædilitate, non habent excuſationem à tutelis. illi autem qui habent honorem cum adminiſtratione, bene excuſantur à tutelis eis de nouo delatis: non autem à veteribus. Item domini nauium nõ habent excuſationem: nec inquilini habent excuſationem à tutelis filiorum illorum qui ſunt in eadem conditione: ab aliis autem ſic. Viuianus.

* Perperam hic § in vul. edit. poſitus fuerat in fine præcedentis tit.

o *Ineunda*. aliàs intuẽda. Accurſius.
p *Suſcipienda*. id eſt quã magnitudo patrimonij eius tutelæ quæ ſuſcipienda eſt: vt infra eodẽ l. ſi is qui tres. §. finali. Accurſius.
q *Semenſtre tẽpus*. id eſt

UNED

ſex menſium.arg.ſ.eo.l.tria.& ſic no.ſpatium hoc eſſe paruum, & prope finem dicitur.ſic.C.de iudiciis.l.properandum.§.ſinautem.

Qui prӕditus eſt dignitate aut ſanguinis,aut honoris: immunis eſt à tutelis nõ prӕditorum.h.d.

Ilienſibus & propter inclytã nobilitatem ciuitatis, & propter coniunctionem originis Romanӕ,iam antiquitus & ſenatuſcõſultis & conſtitutionibus principũ pleniſſima immunitas tributa eſt:vt etiam tutelę excuſationem habeant, ſcilicet eorum pupillorum qui Ilienſes non ſint.[a] idq́; diuus Pius reſcripſit.

Priuilegium paupertatis ceſſat cũ fuerit adauctӕ facultates.h.d.

Eos qui in corporibus ſunt,veluti fabrorum,immunitatẽ habere dicimus.etiam circa tutelarum[b] exterorum hominũ adminiſtrationem habebunt excuſationem niſi ſi facultates eorum adauctӕ fuerint,vt ad cӕtera quoque munera publica ſuſcipienda cõpellantur.[c] idq́; principalibus conſtitutionibus cauetur.

Collegia omnia ſubeunt onus tutelӕ:niſi ea quibus expreſſe data eſt vacatio.h.d.

Nõ omnia tamen corpora vel collegia vacationem tutelarum habent,quamuis muneribus municipalibus obſtricta nõ ſint: niſi nominatim[d] id priuilegium eis indultum ſit.

Licèt ӕdiles curules ſint excuſati à priuatis muneribus:non tamen à tutela.h.d.

Is qui ӕdilitate[e] fungitur,poteſt tutor dari. Nam ӕdilitas inter eos magiſtratus habetur, qui priuatis munerib⁹ excuſati ſũt,[f] ſecundum diui Marci reſcriptũ.

Qui habet dignitatẽ cum adminiſtratione,excuſatur à futura tutela:nõ tamẽ iam ſuſcepta.h.d.

Sanè notum eſt,quòd gerentibus honorem,[g] vacationem tutelarum concedi placuit. Vacare autem eos, qui tunc primùm vocentur ad ſuſcipiendum officiũ tutelӕ. Cӕterùm eos qui iam ſe miſcuerint adminiſtrationi: ne tempore quidẽ magiſtratus vacare[h] ӕquè notum eſt. Domini nauium non videntur haberi inter priuilegia,* vt à tutelis vacẽt.[i] idq́; diuus Traianus reſcripſit.Inquilini caſtrorum[k] † à tutelis excuſari ſolent: niſi eorum qui & ipſi inquilini ſunt,& in eodem caſtro eadémque conditione ſunt.

a Non ſint.ſic.ĵ.eo.§.fin.&.ſ.eo.ſed & milites.§.j. &.§. primipilarij. &.ĵ.eo.l.adminiſtrantes.§.fina.&.C.eo.l.pen.&.ſ.eo.l.ſpadonem. §.ſi quis autem.&.C.de excuſat. vet.l.j. & ij.Item habent hi priuilegium, vt filij ſequantur conditionem matris:vt infra ad munici. l.j.in fin.& infra proxi. Accurſius.

b Circa tutelarum. nedum circa alia munera. & hoc ſi ſint habiles ad illud artificium ad quod ſumpti ſunt, exercendum : vt infra de iur.immu.l. ſemper. §.penultimo. Item cautè dicit , exterorum. nam ſecus à tutela collegarum : vt ſupra proxim.§.

c Compellantur. nam compelluntur auctis facultatibus, niſi augeant negotiationem : vt dicta . l. ſemper . §. negotiatio.&.§. penult.Item nota quòd vocat hîc tutelam publicum munus:licèt videatur contra ſupra eod . ſpadonem.§.qui accepit. Sol. vt ibi.

d Nominatim . vt apparet infra proxim.§.& §.domini nauium.Item ſola illa habent immunitatem,quӕ licita ſunt & ſola illa licita ſunt, quӕ lege vel ſenatuſconſulto vel aliqua cõſtitutione confirmantur : vt infra de iure immun.l. ſemper.§. negotiatio.&.§. penult. & fina. & infra de colle. illicitis. l. fina. & ſupra quod cuiuſ. vni. l. j. in princ.ſecundum Azo.

e Is qui ӕdilitate. id eſt qui eſt ӕdilis curulis:de quo habetur mentio inſtitut . de iure natur. §. proponebant . vel ӕdilitate , id eſt qui habebat curam emendi frumenti vel vendendi tempore famis:ſicut ponitur ſupra de compen.l.ideo. & iſtud tale officium dicitur munus. Azo. vt ſupra eod. l . ſed & reprobari . §. de philoſophis . in fin. illius.§.

f Excuſati ſunt. tutores enim fieri poſſunt.

g Honorem. cum adminiſtratione . ſic infra eod. l . adminiſtrantes. in princip.& ſupra eod.l.athletӕ. §.j.&.§. remittit. & ſic non ob.ſ. eod.l.ſpadonem.§.ſcire.

h Vacare. verè dicimus.vel ſubaudi,placuit.

i Vacent. ſed ab aliis muneribus quandoque excuſantur : vt.ĵ. de vaca.mune.l.hi qui.& concor.infra de iur . immu.l. ſemper. §. immunitati.&.§.diuus.&.§.licet.Accurſius.

k Inquilini caſtrorum. id eſt caſtellorum.quaſi aliunde veniens non teneatur ibi ad munera indifferenter. Non autem dicas caſtrorum principis:quia tunc non inquilini, ſed milites dicerentur. & idem in illis habes infra eo.l.propter magiſtratũ.§.j.& facit.ſ.ea.l.§.Ilienſibus.cum ſuis concor.&..ſ.de tu.l.etiam non.

B Ello amiſſi.] CASVS. Illi qui ſunt amiſſi in acie belli,proſunt patri ad excuſationem tutelarum:quamuis alij qui ſunt aliter mortui,non proſunt:vt ſupra eo.l.ij.Viuianus.

Filij occiſi in bello computantur in numero filiorum qui excuſant patrem à tutela.hoc dicit.

XVIII. VLPIANVS *libro viceſimo ad legem Iuliam & Papiam.*

BEllo amiſſi[l] † ad tutelӕ excuſatiodem[m] proſunt.Quӕſitum eſt autem qui ſunt iſti,vtrũ hi qui in acie ſunt interempti,an verò omnes omnino qui per cauſam belli parentibus ſunt abrepti , in obſidione fortè. Melius igitur probabitur , eos ſolos qui in acie amittuntur , prodeſſe debere,cuiuſcunque ſexus vel ӕtatis ſint.hi enim pro republica ceciderunt.

XIX. IDEM *libro trigeſimo-quinto ad Edictum.*

ILlud vſitatiſſimum eſt , vt his qui in Italia domicilium habeant, adminiſtratio rerum prouincialium remittatur.[n]

Tutor habens litem cum pupillo de hereditate tota , excuſatur à tutela:ſed ſi ſe non vult excuſare, nihilo minus prohibetur gerere tutelam.h.d. cum princ.l. ſequen.

XX. IVLIANVS *libro viceſimo Digeſtorum.*

SI pupillum patruus contẽdat exheredatum eſſe, & ſe heredem ſcriptum:ӕquum eſt tutorẽ pupillo dari, recepta patrui excuſatione:vel ſi nolit excuſationem petere,remoto eo à tutela,ita litẽ de hereditate expedire.[o]

XXI. MARCIANVS *libro ſecundo Inſtitutionum.*

PRopter litem quam quis cũ pupillo habet, excuſare ſe à tutela non poteſt,[p] niſi fortè de omnibus bonis aut plurima

l Bello amiſſi.ſiue in poteſtate , ſiue emancipati.

m Ad excuſationem proſunt. quia videntur per gloriam viuere:vt inſtitut . eod. §. ſed qui in bello. Item ad alia munera vitanda : vt infra de va.mune.l. ij. §. muneris.&.l.fin. Item mulier vt poſſit adoptare: vt inſtitu.de ado. §. fœminӕ.Accurſius.

* priuilegiarios.

† Caſtra vrbana intellige:de quibus copioſe agit Lazius lib.4.ca.5.

ILlud.] CASVS. Illi qui habent domicilium in Italia, ſi dentur tutores ab aliquo teſtatore pupillo prouinciali , habent excuſationẽ. Viuianus.

† Sunt enim honorandi, qui pro cõſeruãda patriӕ ſalute ſuam neglexerunt ſalutem.Ariſtot. lib.3. Ethi. cap. 6.& lib. 2. Politic.ca. 6.

n Remittatur. vt infra eodem. l. propter. §. licet.& infra eod.l,fin.in fin.& ſupra eod. l. non ſolum . §. & qui teſtamento . &. l. idem Vlpianus. §.ſunt & alij. & C. eod. l. ij. & qui petant tutor. l. neque. & facit ad hoc ſupra de teſtam. tutel. l. quӕro. & ſupra de tuto. & cura. da. ab iis. l. pupillo. Accurſius.

SI pupillum.] CASVS. Si tutor habet litem cum pupillo de omnibus bonis vel maiore parte, excuſatur à tutela eius: imò etiam ſi velit eſſe tutor, non poteſt. Poſtea dicit quòd ſi tutores habent plures excuſationes, & eas non proponant ſimul. à principio cum incipiunt ſe excuſare , bene poſſunt poſtea proponere, intra tempora tamen quę ſunt ſupra eo. l.ſcire. §. j. poſtea dicit quòd poteſt euenire caſus in quo habenti tutorem,datur tutor : veluti ſi aliquis ſiue ſenator ſiue alius detur tutor pupillo qui habet patrimonium in Italia & prouincia, & ille tutor eſt Italicus:nam poteſt ſe excuſare vt non adminiſtret ,puincialia bona:& prouincialibus bonis dabitur ali⁹ tutor q ea adminiſtrabit. Vi.

o Expedire. concor.ſ.de teſta.tut.l.idem fiet.in fine.&.C.eo.l.humanitatis.&.ĵ.l.proxi.Accurſius.

p PRopter.Non poteſt. ſed nec hodie : licèt debitum amittat. Azo. quod accipe poſt tutelam aſſumptam ſine proteſtatione debiti. Ab initio ergo aut proteſtatur, & non admittitur ad tutelam : aut non, & eſt tutor, & perdit debitum. ſed H. dixit ipſo iure non tenere dationem hodie : & non remanet tutor , & ſic corrigitur ſecundum eum quod hîc dicit, per authent . vt hi qui ob. ſe per.ha. §. j. collatione. vj. & facit ſupra. l. proxim . &. C.

parte eorum controuerſia[a] ſit.

Qui ſe vult excuſare, ſi plures habeat excuſationes, & de quibuſdā non probauerit:[b] aliis vti intra tempora non prohibetur.

Datus tutor ſimpliciter à iudice vel teſtatore, non cogitur gerere tutelam bonorum quæ ſunt vltra centum miliaria: niſi eſſent in eadem prouincia.h.d.

Licèt datus[c] tutor, ad vniuerſum patrimonium datus eſt:[d] tamen excuſare ſe poteſt, ne vltra centeſimum lapidem[e] tutelam gerat: niſi in eadem prouincia pupilli patrimonium ſit. & ideo illarum rerum dabunt tutores in prouincia præſides eius. Nec ſenatores[f] vltra centeſimum lapidem vrbis tutelam gerere coguntur. Habenti ergo tutorem tutor datur;[g] ſed aliarū rerum, non earundem datur.

A tutela ſeu cura terræ menſores excuſationem non habēt: ſed ſecus in procuratore prīcipis durante eius officio eſt ſeruandum. hoc dicit. Nico.de Neapo.

XXII. SCÆVOLA *libro primo Regularum.*

GEometræ[h] à tutelis non vacant. hi verò quib⁹ princeps curam alicuius rei iniunxit,* excuſantur à tutela donec curam[i] gerunt.

* Flo.iunxit

Magiſtratus in municipio non excuſat: ſecus in ciuitate.h.d.

XXIII. VLPIANVS *libro ſecundo Reſponſorum.*

eodem.ſi vt allegas. &.C.de adminiſtr.tutorum.l.cum quidam.& ſupra de teſtamen.tute.l.idem fiet.

a *Controuerſia.* vt inſtit.eodē.§. item propter. Idem ſi erat quæſtio ſtatus: vt ſupra eodem.l. athletæ.§.amplius.

b *Non probauerit.* tamen bene omnes coram iudice nominauit. & ſic non ob.ſupra eod.l. ſcire.§. ſcire. Vel loquitur ibi quando poſt tēpora ſtatuta volebat q̄ omiſerat nominare vel probare: & tunc nō licet ei:ſecus ſi intra tempora:vt hîc habes. Azo. Item argu.contra ſupra de iudiciis.l.ſed & ſi ſuſceperit. Sed ibi dilatoria: hîc peremptoria. Itē facit infra de excep. l.nemo. & inſtitu. eod. §.qui autem. Accurſius.

c *Licet datus.* ſimpliciter.& ſic datus à iudice, vel teſtatore. ſed ſi determinetur patrimoniū ad quod datur, refert detur à iudice, vel à teſtatore: vt not. ſupra eodem.l. non ſolùm.§. & qui teſtamento.&.§. diuus.

d *Datus eſt.* ſcilicet ſecundariò.nā principaliter perſonæ. vel dic datus eſt, id eſt dari videtur:vt ſupr.de teſta.tu.l. quia. & inſti.eod.§. datus.& qui da.tuto.poſſ. §.certè.

e *Lapidem.*id eſt miliariū.ſic ponitur.ſ̄. de offic. præfect. vrb.l.j.§. in initio.& inſtitu. eodē.§. qui autem. Accurſius.

f *Nec ſenatores.* qui poſſunt dari filiis aliorum ſenatorum, vel inferioris dignitatis: vt ſupra eodem.l. ſpadonem.§. ſcire.

g *Tutor datur.* hæc ſunt contra.C.qui pe.tu.l.cū iure.& ſupra de teſt.tu. l.idem fiet.& inſtitu.de cura.§. interdum. Solu. ibi ſufficiebat primus: hîc non. Vel dic hîc ſpeciale: vt & aliàs not.C. in qui. caſi.tu. ha. l.propter. Item facit infra de cenſi.l.forma.& de verborum ſignific.l. pupillus.§. territorium. Accurſius.

GEometræ.] CASVS. Menſuratores terræ non habent excuſationem à tutelis: illi verò quibus princeps iniunxit aliquam curam, bene habent. Viuianus.

h *Geometræ.* id eſt menſuratores terræ: vt Baldonius.

i *Donec curam.* ſic inſtit. eo.§. item diuus.&.C.eo.l. exactores.

PRopter.] CASVS. Quamuis tutor ſit electus ad aliquod officium, puta vt ſit magiſtratus, nō tamen adhuc adminiſtrat: nō habet excuſationem à tutelis. poſtea dicit quòd ſi illi qui ſunt in caſtris pro imperatore, dentur tutores filiis eorum qui non ſunt in caſtris, habent excuſationem. Viuianus.

k *Non habere.* aliàs eſt habere, ſine nō: & tunc dic ꝙ iam cœperat adminiſtrare: aliàs nō haberet excuſationē: vt.ſ̄.eo.non tantùm.§. vacare. Alij habēt, non habere, & tunc nō inceperat. Vel dic etiam ſi cœperat, nō habet magiſtratus municipij: licèt aliud ſit in magiſtratu ciuitatis: vt.ſ̄.eo.l.athletæ.§. remittūtur. Sed arg.cōtra ſupra ſi quis cau.l.ij.§.ſi quis municipalis. ADDITIO. Dic ſecūdū Bart. hîc quòd ibi excuſatur à priuato onere: hîc nō excuſatur à publico onere pupillorū fauore. Vel dic ꝙ ibi erat iuſta cauſa impedimēti: hîc non eſt iuſta cauſa adminiſtrationis recuperādæ: quia nihilominus poteſt adminiſtrare, ſecundū And. de Piſis. Vel dic ꝙ illud ibi vt excuſetur à pœna: hîc nō excuſatur à tutela, ſecundū Dynū.

l *Si in caſtris.* Miles fuit datus tutor à iudice ſub quo erat, filio cōmilitonis. tenet datio ratione dantis: quia iuriſdictionem habebat in iſtum & ratione dati: vt arg.ſ̄.e.l.non tātùm.§.fi. cum ſimilibus. & dans & datus merebāt ſtipendia in caſtris. Si autē ab alio non iudice ſuo, & alij eſſet datus: non teneret ratione dātis, nec ratione dati: etiā ſi velit dare miles. neq; habet neceſſe ſe excuſare: ſed ipſo iure non tenet datio: vt inſtitu.eod.§.idem & in milite. & ita impropriè hîc dicit excuſationem: vt & aliàs inſtitu. eod.§. penultimo.

PRopter magiſtratum quem in municipio quis erat adminiſtraturus, tutelę excuſationem non habere[k] reſpondi.

Sententia à nō ſuo iudice lata, non tenet. hoc dicit.

Si in caſtris[l] merētes nō ab eo tutores dentur, qui in caſtris merebat, excuſationem habere reſpondi.

Qui fideicommiſſariam libertatem conſecutus eſt, poteſt ſi quas excuſationes habuerit, eis vti aduerſus pupillū patroni.h.d.

XXIIII. PAPINIANVS *libro vndecimo Quæſtionum.*

NEquaquam credendum eſt ei priuilegium excuſationis ablatum,[m] cui fideicommiſſaria libertas ſoluta eſt. Nam in toto ferè[n] iure manumiſſor eiuſmodi nihil iuris vt patronus aduerſus liberti perſonam cōſequitur, excepto[o] quòd in ius vocare patronū iniuſſu prætoris nō debet.

XXV. VLPIANVS *libro ſecundo de Officio proconſulis.*

EXcuſare ſe tutor per libellos[p] † non poterit.

XXVI. PAVLVS *libro ſingulari de Excuſationibus.*

MEnſores[q] frumētarios habere ius excuſationis apparet ex reſcripto diuorum Marci & Commodi: quod reſcripſerunt præfecto annonæ. †

XXVII. MARCIANVS *libro quinto Regularum.*

NEquaquam.] CASVS. Si aliquis eſt manumiſſus ex cauſa fideicom.non cogitur eſſe tutor filiorum manumittentis. Viuia.

m *Ablatum.* poteſt enim proponere excuſationē ſi quā habet: quod alij nō licet: vt.ſ̄.e.l. libertū. in fin. & facit.ſ̄. de tut. & cura.da.ab iis.l.libertus.&.C.eo.l.libertos.

n *Ferè.* hoc ideo dicit ꝓpter ea quę not.ſupra de in ius vo.l.is quoq;.

o *Excepto.* item ad ſucceſſionem venit, & etiā cōtra tab.petit: vt.j̄. de bo.lib.l. qui ex cauſa fideicōmiſſi. &.C.de bo. poſſeſſ.cōtra tabu.li.l.j.

p EXcuſare. *Per libellos.* id eſt per ſententiam inter abſentes latam: vt.j̄.de re iudi.l. de vnoquoque. Vel id eſt per iudices delegatos: & ita hæc cauſa delegari non poteſt. ſic ponitur.ſ̄. de offic. procō. l.nec quicquam.§.j. Vel dic, id eſt per ꝓcuratores: & tunc eſt ſic.C.de his qui ve.æta.impe.l.ij. & infra de acqui. here. l.Paulus. Sed contra ſupra de admini.tuto.l.ita autem.§.geſſiſſe. Vel dic nō per libellos directos per nuntiū vel per procuratorem ad iudicem. & ſecundū hoc eſt contra ſupra eod.l. ſcire. §. poteſt autem. Sed non ob. quia ibi dicit quòd veniens ipſemet ad iudicem offeret libellum excuſationem continentem. Vel dic id eſt non ſufficeret dare libellum, niſi probet quæ ibi continentur. ſic exponimus.C.de præ.mi.l.minorem. Vel poteſt dici quòd per generalem procuratorem non poteſt: per ſpecialem ſic: vt ſupra de mino.l.illud.§. ſi talis. Sed tūc eſt arg contra.ſ̄.de admi.tu.l.ſi duo. & facit ſupra de adop.l. poſt mortem.§.fin. Sed argu. contra.j̄. de ma.vin.l.etiam.§.abſens. Acc. ADDITIO. Dic quòd ibi loquitur in procuratore: hîc ſecundum verum intellectum loquitur in iudice delegato, ſecundum Bart.

q MEnſores. aliàs cenſores.ſed mēſores in lib.domini Azo. qui ſunt in ciuitate Ro. ſecus fortè ſi in prouincia: vt infra de vac.mu.l.his oneribus.§. corpus.& intellige mēſores, id eſt qui habent curam metiendi vel menſurandi frumentum. Præponuntur enim quandoq; ad hoc vel tempore ædilitatis, vel tempore expeditionis, vel ſimili de cauſa: vt ſupra de cōpen. ob negotiū. & dixi ſupra eod.l.ſed & reprobari §.de philoſophis.in fi.§.& facit ad hoc ſupra eodem.l. geometræ.j.reſpon.&.C.eod.l. exactores.

LEgatarius.] CASVS. Titium dedi tutorem filio meo: & vt bene adminiſtraret, reliqui ei centum: & rogaui eum quòd dicta.c. reſtituat Mæuio. ipſe poſtea excuſauit ſe à tutela. nunquid amittet legatum? Et certè nō: quia nō debet remanere penes eum etiam ſi ſe non excuſet. ſecus ſi non eſſet rogatus alij reſtituere: quia tunc bene amitteret, niſi eſſet filius teſtatoris hic tutor. & hoc dicit primus.§.le. ſeq. huic autem tutori alij rogato reſtituere eſt ſimilis

Vide Anto. Aug. li.1.c.3. & ad.l 4. & 14.ſ̄.eod.vbi ait perperā quoſdā affirmatiuè hūc locū legere.

† Libellū hîc accipe pro ſchedula ſupplicatoria, qua in ſignificatione ſumitur in.l. nec quicquā §.vbi decretū.ſ̄.de offi. proconſ. vt ibidem annotauit Bu. Vulgus Requeſtam vocat. Porrò cum tutoris excuſatio cauſæ cognitionē deſideret: nō poteſt per libellum expediri.d.l. nec quicquā.§. vbi decretū.

† Multa præter hoc excuſationis priuilegium ab eodē imperatore cōſtituta refert Iulius Capitolinus: quibus omni rei frumētariæ grauiter prouidit.

Menſores qui dicātur.

eſt ſimilis ille cui datum eſt legatum ſine onere tutelæ, & rogatus eſt alij legatum reſtituere. nam ſi accuſet teſtamentum falſum, & non obtineat: non amittet propter hoc legatum: quia non debet remanere penes eum. ſecus ſi non eſſet alij rogatus reſtituere: quia tunc amitteret, & haberet fiſcus: vt. C. de iis qui. vt indig. l. alia. Principium autem l. ſequē. dicit quòd ſi tutor acquirat de nouo aliquā excuſationem poſtquā tutor petitus eſt, nihil ei prodeſt. Vltimus. §. l. conſequen. dicit quòd ſi tutor eſt datus in exilium ad tempus, curator interim loco eiꝰ datur: vnde ipſe non excuſatur in totum. Sed quid ſi in exilium perpetuò datus ſit? de nouo tutor creatus bene excuſatur. Ex prædictis apparet quòd ſi vnus de tutoribus ſit in exilium datus, ſiue perpetuò, ſiue ad tempus, & contutorem ſuum malè gerentem interim non facit ſuſpectum, veniam habet vt non teneatur de mala contutoris adminiſtratione. hoc dicit vſque ad l. iuriſperitos. Viuianus.

a *Legatarius*. datus in teſtamento tutor.

b *Rogatus*. ſed vbi non eſſet rogatus reſtituere alij, remaneret apud pupillum: vt. C. de leg. l. penult. in fine. Sed in eo qui dixit falſum, & ſuccubuit, datur fiſco: vt C. de iis qui. vt indi. l. aliam.

† Limitabis per hūc tex. iuncta. l. ſequen. text. in. l. ſi ſine herede. §. tutores duo.

c *Nec obtinuit*. id eſt, ſuccubuit, & contrariam ſententiam reportauit: vt ſupra de inoffic. teſta. l. Papinianus. §. meminiſſe. & dic. l. alia. & facit ſupra de teſta. tute. l. qui tutelam. in princip. & infra. l. proxi. §. j. & infra ſi quis ali. teſta. pro. l. j. §. ſi dominus. & infra de bo. lib. l. in ſeruitute. §. ſi quis. & infra de contra tabu. l. iiij. Accurſius.

Legatarius [a] qui rogatus [b] eſt alij omne legatum reſtituere: ſi maluit ſe excuſare à tutela, legatum propter fideicommiſſariū conſequitur. cui ſimilis eſt qui de falſo egit, nec obtinuit. [c]

XXVIII. PAPINIANVS *libro Quinto Reſponſorum.*

B Tutor petitus, ante decreti diem [d] ſi aliquod priuilegiū quærit: rectè petitionem inſtitutā excludere non poterit.

Heredes extranei poſſunt legatum quod tutori relictum erit remunerādæ tutelæ gratia volenti ſe à tutela excuſare, apud ſe retinere. ſecus ſi filio in teſtamento pater quid reliquerit vt alterius filij impuberis tutor ſit. hoc dicit.

Quæ tutoribus remunerādæ [e] fidei cauſa, teſtamento parentis relinquuntur: poſt excuſationem ab heredibus extrariis quoque retineri placuit. quod non habebit locum in perſona filij quē pater impuberi fratri coheredē & tutorem dedit: cum iudiciū [f] patris vt filius, non vt tutor promeruit.

Tutorem ad tempus † exulare iuſſum excuſare non oportet: ſed per tempus [g] exilij curator in locum ipſius debet dari.

Tutor qui in perpetuum exiliū mittitur, excuſatus eſt à pœna: qui etiam ſi cōtutorem ſuum de ſuſpicione non accuſauerit, faciliꝰ exilij cauſa veniā meretur. h. d.

XXIX. MARCIANVS *libro ſecundo Inſtitutionum.*

Planè ſi in exilium datus ſit tutor, [h] poteſt ſe excuſare, ſi in perpetuum datus eſt. [i] Facilius [k] autem exulis ignorantia, qui cōtutorem ſuſpectū facere non potuerit, veniam habebit.

Qui nō habet limitatum tempus, intelligitur in perpetuū. h. d.

XXX. PAPINIANVS *libro quinto Reſponſorum.*

Iuriſperitos † qui tutelam gerere cœperint, in conſilium principum adſumptos, optimi maximique principes noſtri cōſtituerunt excuſandos: [l] quoniam circa latus eorum agerent, & honor delatus finem certi temporis ac loci non haberet. [m]

Qui vnius pupilli ſuſceperit tutelam habentis domicilium in alia prouincia, bona quoque in alia prouincia: non videbitur duas habere tutelas. hoc dicit.

C Cum oriundus [n] ex prouincia, Romę domicilium haberet: eiuſdem curator decreto præſidis [o] ac prætoris cōſtitutus, rerum adminiſtrationem vtrubique ſuſcepit. Placuit eum duas curationes adminiſtrare non videri: [p] quòd videlicet vnius duo patrimonia non viderentur. [q]

Qui habet excuſationes à tutela: non cogitur ſubire tutelam fratris. Item libertus poteſt ſe excuſare, ſi habet excuſationes: etiā ſi tutor detur à patrono in teſtamento. hoc dicit.

D Qui priuilegio ſubnixus eſt, fratris [r] curationem ſuſcipere non cogitur. Patronus impuberi liberto quoſdam ex libertis tutores aut curatores teſtamento dedit. Quamuis eos idoneos eſſe conſtet: nihilo minus iure publi-

i *Datus eſt*. ſcilicet in exilium.

A k *Facilius*. id eſt facilè. q. d. ſi ſe non excuſat, nunquid debet contutorem qui domi remanſit, de ſuſpecto accuſare? dicit quòd non: tū quia ignorat eum malè gerere: tum quia nō poteſt: alioquin aliud eſſet: vt. C. de diui. tu. l. ij. Sed nunquid potuit per procuratorem: vt ſupra de mino. l. Papinianus libro. ij? Reſpō. reliquit, ſed mortuꝰ eſt: vt. s̃. ex quib. cau. ma. l. nec non. Vel vt verius dicam, non poteſt fieri hæc accuſatio ſuſpecti per procuratorē: quia cauſa quodāmodo eſt criminalis & infamis: ſed ad defendēdū quādoque conceditur alicui habere procuratorem: vt. s̃. de procura. l. non ſolùm. §. fina. Alij quòd hoc caſu nō erat tutor ille qui erat in exilium datus. & contutorem exponūt, id eſt, tutorem. vel eſt fortè vel mater vel agnatus: cui parcitur in hereditate impuberis. quā aliàs ꝑderet: vt. C. de admini. tuto. l. fi. Accurſius.

† Facit hæc l. ſecundum quod dicit hic Bart. in ar. quòd officialis ad beneplacitū principis dicitur perpetuus. de quo per Iaco. Rebu. in. l. curiales. C. de decurio. lib. 10.

Iuriſperitos.] CASVS. Si princeps vocet ad latus ſuū aliquos iuriſperitos, ipſi habēt excuſationē à tutela. Secundò dicit, Titius in prouincia natus ſtabat Romæ, quæ eſt in Italia: & fuit datus à prętore Romæ, & à præſide prouinciæ curator cuidam adulto, qui habebat bona in Italia & prouincia: & ipſe propria voluntate ſuſcepit. poſtea fuit electus curator vel tutor cuiuſdā alterius: & poſtea ab iſta vltima vult ſe excuſare ea ratione quia habet curā adulti habētis bona in Italia & prouincia: & computabat illam curā ꝑ duabus. Item habet aliam curam: vnde hæc vltima videtur quarta, à qua ſine dubio debēt excuſari illi qui habent tres: vt. s̃. eo. tria. certè prima cura non cōputatur niſi ꝑ vna: & ideo non excuſatur ab vltima. Tertiò dicit, Si aliquis habet immunitatē à tutelis, etiā fratris ſui curationē ſuſcipere non cogitur. Quartò dicit, Liberto meo impuberi dedi tutorē aliū meū libertū: & non valet datio: quia ſum extraneus. Vnde prætor vult eum confirmare. certè ab hac cōfirmatione habet excuſationem libertus. Viuianus.

d Tutor. *Ante decreti diē*. id eſt antequā decerneretur eſſe tutor: & an cōpeteret ei excuſatio, vel non. Azo. & facit ſupra de iuriſdi. omn. iudi. l. cum quędam. & de iudi. l. ſi quis poſtquam. Sed argumen. contra ſupra ſi quis cau. l. qui autem. & s̃. eo. ſpadonem. §. ſi autem. & l. non tantùm. §. vacare. & j̃. de vac. mune. l. his oneribus. §. auctis. & l. prætor. §. ſi poſt.

e *Remunerandæ*. non ita ſi aliàs relicturus erat, vel expreſſit ſe velle dare etiam ſi tutelam non adminiſtraret: vt infra eod. Neſennius. §. fi. & l. ſeq. idem ſi non remanſit per eum quo minus eſſet tutor: vt infra de leg. ij. l. cum filius. §. variis. & C. de leg. l. armatę. & l. ſi legatarius. & ſupra eo. l. proxi. & ſupra de teſta. tut. l. qui tutelam. & infra de leg. j. l. etiam.

f *Iudicium*. puta inſtitutionē de ſe factā in media hereditate. ſic. j̃. eo l. amiciſſimos. ij. reſpon. Et ſic no. de tāquam quod dixi ſupra de adop. l. ſi pater. §. qui duos. & facit ſupra qui petant tuto. l. fi. §. fin.

g *Tempus*. hîc ad tempus: ſed in. l. ſeq. in perpetuum. vnde hîc non excuſatur: ſed curator datus ibi excuſatur, & datur alius tutor à iudice: vt. s̃. de teſt. tute. l. ſi quis ſub conditione. §. j.

h Planè. *Tutor*. id eſt, iam conſtitutus, id eſt, qui iam erat creatus tutor antequam daretur in exilium, vel poſſet intelligi in exilio exiſtens, datus eſt tutor. H.

E l *Excuſandos*. vt & C. eo. l. fi. & ſupra de mino. l. verum. §. ex facto. & ſupra eo. l. geometræ. Accurſius.

m *Non haberet*. q. d. Neſcimus quantum tenebit eum: nam ſine licentia recedere non debet: vt. C. de decu. l. ſi quis. & ita non curator, ſed tutor ei dabitur, iſto perpetuò excuſato.

n *Cum oriundus*. ſcilicet pupillus.

o *Præſidis*. ideo de vtroque, quia alter in alterius pręſidatu nō poſſet dare: vt no. s̃. eod. l. non ſolùm. §. & qui in teſtàmento. & facit. s̃. eo. l. propter. §. licet.

p *Non videri*. hoc prodeſt ſcire propter id quod habes. s̃. eo. l. iij. §. amplius. Accurſius.

q *Non viderentur*. ar. contra. j̃. de mili. teſta. ſi. certarum. §. Iulianus. ADDITIO. Dic quod ibi loquitur in milite: quia poteſt habere bona duplici iure: hîc in pagano: in quo ſecus eſt ſecūdum Bar. hîc.

r *Fratris*. ſubaudi etiam ſic in patre: vt. j̃. eo. l. amiciſſimos. §. fi. & facit. C. eo. l. voluntariè. ſecus in liberto: vt. C. eo. l. libertos.

a Excuſari. ſi quam haberet excuſationem.& facit ſupra de teſta. tu.l.quæro.§.fi.& de confir.tu.l.iij.
b Ne decreto.q.d.cum véntum fuerit ad decretum cõfirmationis: ante non eſt opus excuſatione:vt.C.de teſt.tu.l.j. &.ſ.eo. l. Gaius. &.l.ſcire.§.hoc de his.Et no.hîc quòd ante confirmationem ſe excuſat. & ſic intellige dictam.l.Gaius.

SI is] CASVS. Triũ pupillorum tutelas adminiſtrabam: poſtea fui datus tutor duobus aliis pupillis diuerſis téporibus:vnde poteram me excuſare ab vltimis duabus tutelis. prius autem quàm me excuſarem ſuper eis, vnus ex tribus pupillis priorib[9] deceſſit:& ita priores tutelæ non remanſerũt niſi duæ.quæritur,vtrũ habeam neceſſe ſubire vnam de duabus vltimis tutelis, illam ſcilicet quæ fuit prior quàm alia? Et dicitur quòd ſic. & eſt ratio: quia illa tutela quę erat quarta ante mortem dicti pupilli, ſuccedit loco tertiæ finitæ per pupilli mortem.ſed à tertia nondũ finita non poteram me excuſare: ergo nec ab ea quæ ſuccedit in eius locũ. Item eſt alia ratio: quia ſi aliquis habet tres tutelas, & eligatur ad quartam ipſo iure eſt tutor in quarta: licèt competat ei ab ea excuſatio, ſi eſt ipſo iure tutor in quarta,& quarta cœpit eſſe tertia antequam excuſetur à dicta quarta. ergo non eſt dubium quòd tenetur eam quartam ſubire. Sed oppono ad prædicta: Nonne ſolet dici quòd ſi habeo tres tutelas, habeo excuſationem à quarta, etiam ſi non adminiſtrem vnam de tribus prioribus?Certè ſic.ergo & in noſtro caſu debeo habere excuſationem à quarta, quamuis non adminiſtrem vnam de tribus prioribus.Sed reſpon.tua oppoſitio habet locum quando vna de tribus prioribus quam non adminiſtro, non eſt finita: & ita pertinet ad me periculum,licèt non adminiſtrem. in noſtro autem caſu finita erat:& ideo amplius ad me periculum de futuro non pertinet:vt ſupra de ſuſpec.tut. decreto. Quod autem dixi in eo tutore cui à iudice ſunt datæ duæ tutelæ tempore quo habebat tres alias: idem dico in eo cui datæ ſunt duæ vltimæ in teſtamento duorum teſtatorum,ſcilicet quòd mortuo vno de tribus prioribus pupillis, ſubrogetur tutela illius cui prius datus eſt tutor in teſtamento.Sed quo modo poſſumus ſcire cui de vltimis pupillis duobus ſit tutor datus?Reſpon.aut teſtatores dederunt eum tutorem pure: aut ſub cõditione.Primo caſu debemus inſpicere cuius teſtatoris ſit prius adita hereditas:& illius tutela prius videbitur data.& ſic ab ea non excuſabit ſe tutor,ſed ab alia ſic.ſi autem dederunt eum tutorẽ ſub conditione qualibet, tunc cuiuſcunque conditio prius venit, ille videtur prius eum dediſſe: & ab illa tutela non excuſabit ſe: ſed ab alia ſic.Poſuit ergo vnam differentiam inter quartam tutelam, quæ effecta eſt tertia:& quintam,quæ effecta eſt quarta:quia à prima non habet excuſationem,à ſecũda ſic:vt dictum eſt. Eſt & alia differentia inter eas:quia ſi mihi habenti duas tutelas delata ſit tertia & quarta, periculum ſuſtineo tertiæ ab illo tempore quo ſciui me datum tutorem: quartæ autem ſuſtineo periculum ex eo tempore ex quo iuſſus ſum adminiſtrare, id eſt ex quo elapſum eſt tẽpus excuſationis:quia in ea habebam excuſationem,& excuſationem proſecutus non fui.[EVM QVI.]Ego eram tutor triũ pupillorum ſeparatum patrimonium habentium. vocatus fui ad quartam tutelam.antequam excuſarem me à quarta,abſtinui vnum de tribus pupillis prioribus ab hereditate patris ſuper quam erã ei tutor.certè non habeo excuſationem à dicta quarta,quia videtur finita vna de tribus.ſed quãdoq; eſt quòd nõ debeo detineri in ſecunda tutela,nedũ in quarta:veluti ſi vna tutela quam adminiſtro eſt nimis negotioſa.& hoc poteſt euenire in pluribus fratribus vel non fratribus commune patrimonium habentibus. licèt enim nõ computetur pro pluribus tutelis eorum tutela, poteſt tamẽ eſſe ita negotioſa, ꝙ loco plurium tutelarũ eſt. ſi autẽ duo fratres diuiſum patrimonium habeant, & ego ſim eorum tutor, duas tutelas habere videor. vnde ſi habeam aliam, à quarta excuſari poſſum. Viuianus.

† totũ hoc, qui potuit excuſari: in quibuſdam exem. non habetur.

* poterit.

co poterunt excuſari,, [a] ne decreto [b] confirmentur.

Ex duabus tutelis teſtamentariis vel datiuis tres tutelas habẽti delatas ante excuſationem: ex tribus vna finita, ſtatim tenetur ad aliam quæ loco tertiæ ſubrogatur. A quinta verò quæ loco quartæ ſuccedit, intra tempus legitimũ excuſatur: aliàs geſtionis periculum ſuſtinebit: poſtea verò ipſam retinet. Nico.de Neapo.

XXXI. PAVLVS libro ſexto Quæſtionum.

SI is qui tres tutelas adminiſtrabat, duobus pupillis [c] diuerſis decretis datus eſt, qui potuit excuſari:† & prius quàm cauſas excuſationis allegaret, vnus ex pupillis quorum iam tutelam adminiſtrabat, [d] deceſſit: vbi [e] deſiit ei competere excuſatio, ſtatim tenuit eum [f] prius decretum, quaſi in locum tertiæ tutelæ quarta ſubroganda nam ipſo iure tutor eſt & antè quàm excuſetur. Potuit * ergo tutela eius qui nunc quarto loco [g] inuenitur, excuſari: ſed cum non ſit excuſatus, neceſſariò ſubeundum eſt onus illius quoque tutelæ. Nec me mouet [h] quòd dicat aliquis hoc ne * exigi, an adminiſtretur [i] tutela. hoc enim eò pertinet, [k] ne ſit finita adminiſtratio. Cæterum ſi periculum ſuſtineat ceſſationis, [l] puto ei imputandam [m] eam quoque tutelam. Idem euenire poteſt [n] ſi duobus teſtamentis, cum haberet tres tutelas, tutor datus eſt: vbi non apertarum tabularum tempus inſpici debebit, ſi quæratur quæ prior delata ſit tutela: ſed aditæ hereditatis, [o] vel conditionis exiſtentis. Illa quoque [p] erit differentia tutelarũ de quibus diximus, [q] ſi tertia & quarta [r] ſit delata, licèt in quartam prius detentus ſit: [ſ] quòd huius, id eſt quartæ, ex quo iuſſus [t] eſt adminiſtrare: illius, [u] ex quo datus [x] eſt, periculum ſuſtinet. Eum [y] qui pupillũ bonis paternis abſtinuerat, detinendum in quarta tutela exiſtimaui, quaſi depoſita illa. Cæterùm [a] putarem rectè factur\ũ prætorem, ſi etiam vnam tutelã ſufficere crediderit, [b] ſi tam diffuſa, & negotioſa ſit, vt pro pluribus cedat. Neque igitur [c] fratres cõſortes [d] * plurium loco habendi ſunt, neque non fratres, ſi idem patrimonium habet, & ratio adneatur, tenetur tamen reddere rationem: ergo debet computari in numero trium tutelarum. ſed non eſt ita: quia finita erat prima, & abinde non ſuſtinet periculum ceſſationis. ſi autem non eſſet finita adminiſtratio, eſſet contra.

* hoc non

* Halo. fratres & ſorores, ſed rectius Florẽtiæ ſic legitur fratres conſortes. Cont.

c Duobus pupillis. nõ cõmune patrimoniũ habentibus: & ita erant duæ tutelæ: alioquin eſſet vna: vt.ſ.ea.l.in fi.
d Adminiſtrabat. ſ. antequam daretur duob[9] vltimis. Accurſius.
e Vbi. i. poſtquam.
f Tenuit eum. efficaciter, ita quòd excuſatio aliqua propter numerũ triũ tutelarũ ei nõ ſubuenit modò licet in principio ſubueniret excuſatio: quia tenuit decretum nominationis, licet non efficaciter. & hoc eſt quod ſubiicit, nam ipſo iure &c. & facit.ſ. eo.l.cum ex oratione.
g Quarto loco. prius autem erat in quinto.
h Nec me mouet. ad hęc, vel ſecundũ Io. ad hoc.
i Adminiſtretur. ſubaudi, vel non: quia ſemper computaretur in numero trium tutelarum, cũ adhuc teneatur reddere rationem. hic ergo licet adminiſtrare nõ te-
k Eo pertinet. ſcilicet hoc conſiderare.
l Ceſſationis. quia adminiſtratio non ſit finita.
m Imputandam. ad excuſationem.
n Idem euenire poteſt. quod ſupra dictum eſt.
o Hereditatis. vt.ſ.de teſt.tu.l.tutores.&.l.ſi nemo.&.l.ſi hereditatis.in prin.&.l.tutor datus.in prin.&.l.ſi quis ſub cõditione. Acc.
p Illa quoque. proponit & alium eaſum circa prædicta.
q Diximus. ſ. duarum tutelarum delatarum diuerſis tẽporibus.
r Tertia & quarta. alicui habenti duas delata eſt tertia & quarta.
ſ Detentus ſit. quia non excuſauit ſe intra tempora conſtituta: & ſic fortè iuſſus eſt adminiſtrare.
t Iuſſus. id eſt ex quo lapſum eſt tempus excuſationis: quia in ea habebat excuſationem quam proſequi potuit: vt not.ſ. de admi. tut.l.quidam.§.ex quo. Accurſius.
u Illius. ſcilicet tertiæ.
x Ex quo datus. i. ex quo ſcit ſe datum: vt. C. de admini. tut.l. & ſi ſciſſes. id eſt non expectatis quinquaginta diebus, cum nullam haberet excuſationem: vt plenè no.ſ.de admi.tuto.l.j.in prin.&.l. ita autem.§.fi.&.l.qui iuſſus.&.l.tutor vel curator.& ſic non eſt cõtra C.eo.l.quinquaginta. Accurſius.
y Eum. quidam non habent hîc.§.ſed habent, & eum &c.ſed melius eſt cum.§.
z Qui pupillum. & ita non habet niſi duas.
a Cæterum. pro certè.vel, dixi à quarta excuſandum, ſed certè imò eſt à ſecunda quãdoq;, vt hîc, &.ſ.e.l.nõ tãtùm.& quandoq; nec à quarta: vt.ſ.eo.l.ſpadonem.§.eſt autem.& inſti.eo.§. itẽ tria onera.
b Crediderit. accipe vt pro pluribus cedat.
c Neque igitur. facit.ſ.l.tria.&.l.diximus.§.fi.
d Conſortes. id eſt quibus idem patrimonium vel hereditas communiter obuenit. nam ſors etiã patrimoniũ ſignificat, teſte Sexto Pompeio

Pompeio Feſto.Aliàs legitur in tex.fratres & ſorores.L.B.

& de extraneo & de patre quæſiuit.Accurſius.

i Dedit.id eſt reliquit:vt.j̃.tit.j.l.j.in fi.

k *Quia eum.* hoc corrigitur.j̃.l.proxi.quæ huic continuatur.

NEſennius.] Hoc principium diuidas in tres partes. Primò ponitur thema:in quo themate ponit aliam quæſtionem circa præmiſſum thema. Secũda ibi,Et quidẽ. Tertia ibi,Et an aliquid.Itẽ ſecunda pars diuiditur in tres partes. Secunda ibi,Mater. CASVS. Mater filio inſtituto dedit tutorẽ Titium, vel quidam extraneus, vel pater filio emãcipato:quę dationes tutorum non valent: & eidem tutori legatum dederunt. ille tutor cum confirmaretur â prætore,excuſauit ſe: nunquid amittit legatum?Et certè ſic,ſi ob hoc erat ei datum, vt adminiſtraret. ſi autem aliàs daturus eſſet teſtator, non amittit. & de hoc ponit vnum exemplum,quod in. l. proxi. corrigitur.dictum ergo fuit bonum, ſed non exemplum.Quid ſi dedi legatum Titio, & poſtea iudex dedit eũ tutorem filiis meis, & ipſe ſe excuſauit: nunquid amittit legatum? & certè non. Quid ſi non excuſauit ſe, ſed noluit adminiſtrare tutor in teſtamento datus cui legatum fuit? certè adhuc amittit legatum. & idem eſt ſi ſit remotus ſuſpectus. hoc dicit vſque ad.l.amiciſſimos. Viuianus.

* Flo. fratres.

a *Paulo.* ſalutẽ,& quæſtionem hanc.

b *Confirmatus*. id eſt dum deberet confirmari.vel,id eſt confirmandus:quia non valuit datio: vt ſupra de confir. tut.l.j. &.ij. & de teſta. tute.l.pater.

c *Datuſque.* i.dandus.& hic caſus ſoluitur.j̃.in.l. ex his.Accurſius.

d *Reſpondi, qui.* ſubaudi,ille.& reſpõ.ad proximum.

e *Confirmatus*. id eſt confirmandus. & facit ad hanc.l. & ſequentes quæ cõtinuantur cum iſta.s̃. de teſta. tut.l.qui tutelam.in princ.&. C. de legi. tut. l. ab adminiſtratione. &.l.pen.& j̃.de his qui. vt indig. l. v.§.amittere. &.s̃.eod.l. legatarius. &.l. tutor.§. j.&.j̃.de leg.ij.l. cum filius.§.nõ iure. & de leg. j.l.etiam.

* recuſat onus quod teſtator relinquit, & ab eo quod petit, quódque idem &c.

f *Iudiciũ.* & ideo quia quaſi ipſe defunctus perfectè dediſſe videtur.

* Flo.tutelæ.

g *Idem in matris.* nunc. reſpon.ad primam.

h *Similis.* nunc ad ſecundam.nam de matre

ff. Infort.

A

miniſtrationis pariter reddenda ſit.Et ex diuerſo,fratrum * diuiſo patrimonio,duæ tutelæ ſunt.Nõ enim (vt dixi) numerus pupillorum,ſed difficultas rationũ conficiendarum & reddendarũ cõſideranda eſt.

Qui tutor in teſtamento datus eſt, & ei legatum eſt in eodẽ teſtamento, perdit legatum ſi non vult ſubire onus tutelæ. idem dicendum eſt in teſtamẽto matris & extranei. hoc tamen locũ habet ſi legatum eſt tutori relictum ea contemplatione, vt tutelam ſubeat,aliàs ſecus. hoc dicit cum tribus legibus ſequentibus.

B

XXXII. IDEM *libro ſeptimo Quæſtionum.*

NEſennius Apollinaris Iulio Paulo.[a] Mater filium ſuum pupillum, vel quiuis alius extraneus extraneũ æquè pupillũ ſcripſit heredẽ,& Titio legatũ dedit eúmque eidẽ pupillo tutorẽ adſcripſit.Titius cõfirmatus [b] excuſauit ſe à tutela.quæro, an legatũ amittat. Et quid ſi teſtamẽto quidem tutor non ſit ſcriptus, legatum tamen acceperit,datúſq; [c] à prętore tutor excuſet ſe:an æquè repellendus ſit à legato:& an aliquid interſit,ſi à patre vel emancipato pupillo tutor datus ſit,vel puberi curator.Reſpondi,Qui [d] non iure datus vel tutor vel curator à patre cõfirmatus [e] à prætore excuſationis beneficio vti maluit, repellendus eſt à legato. ídque & Scæuolę noſtro placuit. Nam & prætor qui eum confirmat tutorem, defuncti ſequitur iudicium. [f] Idem in matris [g] teſtamento dicẽdum eſt.Similis [h] eſt matri quiuis extraueus qui pupillum heredem inſtituit, eique & in tutore dando proſpicere voluit: quales ſunt alumni noſtri.Rectè ergo placuit, eum qui recuſat * id quòd teſtator relinquit:ab eo quod petit, quod idẽ dedit, [i] repelli debere. Non ſemper tamen exiſtimo eum qui onus tutelæ recuſauit, repellendũ à legato: ſed ita demum, ſi legatum ei ideo adſcriptum apparet, quòd eidem tutelã filiorũ iniũxit: non quòd alioquin daturus eſſet etiam ſine tutela. * ídque apparere poterit, ſi poſueris teſtamento legatum adſcriptũ,codicillis verò poſtea factis tutorẽ datum. in hoc enim legato poteſt dici non ideo ei relictum, quia eum [k] * tutorem eſſe voluerit teſtator.

XXXIII. IDEM *libro viceſimotertio Quæſtionum.*

SEd hæc nimiũ ſcrupuloſa * ſunt,nec admittẽda: niſi euidenter pater expreſſerit velle ſe dare etiam ſi tutelam non adminiſtrauit.Semper enim legatum aut antecedit aut ſequit' tutelã.

XXXIIII. IDEM *libro ſeptimo Quæſtionum.*

EX eis [l] * apparet non eſſe his ſimilem eum quem prætor [m] tutorem dedit,cum poſſet vti immunitate.hic enim nihil contra iudicium fecit teſtatoris. nam [n] quem ille non dedit tutorẽ,eum voluiſſe † tutelam adminiſtrare filij dicere non poſſumus.

XXXV. IDEM *libro viceſimotertio Quæſtionum.*

QVid autem ſi ſe non excuſauerit, [o] ſed adminiſtrare noluerit,cõtẽtus * quòd

C

cæteri [p] idonei eſſent?hic poterit conueniri, ſi ab illis res ſeruari non potuit. [q] * Sed hoc [r] non quærendum eſt,ſed contumacia punienda eſt eius qui quodammodo ſe excuſauit.Multo magis quis dicere debebit indignum iudicio patris, [ſ] qui vt ſuſpectus remotus * eſt [t] à tutela.

Qui tutor datus eſt,& ei legatum eſt in teſtamento, poſtea in eodẽ teſtamento ſubſtitutus eſt:

D

licèt repudiãdo onus tutelæ perdat legatum, non tamen perdit ius ſubſtitutionis.hoc dicit.

XXXVI. IDEM *libro nono Reſponſorum.*

AMiciſſimos [u] quidem & fideliſſimos † parentes liberis tutores eligere ſolere: & ideo ad ſuſcipiendum onus tutelæ etiam honore legati eos proſequi. Sed cum proponatur is de quo quæritur,in teſtamento legatum meruiſſe, & idem pupillo ſubſtitu-

E

tus: [x] non eſt veriſimile hunc demum eum teſtatorem ſubſtituere voluiſſe,ſi & tutelam ſuſcepiſſet: [y] & ideo eũ de quo quęritur à legato quidem,ſi adhuc viueret pupillus, repellendum [z] fuiſſe,à ſubſtitutione autem non eſſe ſummouendum, [a] cum eo caſu etiam ſuſcepta tutela finiretur. [b] Lucius Titius ex tribus filiis incolumibus † vnum habet emancipatum eius ætatis vt curatores accipere debeat. Quæro,ſi idem

l EX *eis.*quæ dixit in. l. Neſennius. ibi, nam & prætor &c. & facit infra de iis quibus vt indig. l.j. §. amittere. Accurſius.

*Flo.quia & tut.

m *Prætor.* tantùm,non pater.Accurſius.

* Sic Flor. in vet. autẽ ſcrupoſa.

n *Nam.*non tenet contra iudicium.nam &c.

o QVid autẽ. *Non excuſauerit.* legatarius datus tutor à teſtatore.Accurſius.

p *Cæteri.* tutores ſecum dati.Accurſius.

q *Non potuit.* vt &c. C. de adminiſtra. tut. l. & ſi ſciſſet. vnde videbatur non eſſe à legato repellendus.

* Ex his.

r *Sed hoc.*ſ.quòd poteſt conueniri in ſubſidium non eſt quærendum:vt ſcilicet non admittatur ad legatum:imò perdit vt ſubiicit.

† ſic Flo. recte.Ant. Au. lib.1.c.3.

ſ *Iudicio patris.* ſ.legato relicto ſibi in iudicio patris.

t *Remouendus eſt.* ita malè gerit. aliàs remotus.

* contẽdẽs.

AMiciſſimos.] CASVS. Quendam amicum meum fideliſſimũ mihi tutorem dedi filio meo, & ei legatũ dedi:& ſi filius meus decederet, eum tutorẽ ei ſubſtitui. certè ſi excuſet te ab eius tutela, nihilomin⁹ habebit hereditatem ex ſubſtitutione mortuo pupillo. Secũdò dicit: Habebã tres filios Romæ: & ita excuſationem habebã à tutelis propter eos. vn⁹ de his filiis erat adultus,& à me erat emãcipatus: vnde petiit me curatorem ſibi dari: & ego excuſabã me propter tres filios.certe nõ poſſum.Viuianus.

* Flo.potuiſſet.

* remouendus.

u *Amiciſſimos.* patres enim ſolent dare fideles amicos tutores filiis ſuis:& etiam legata eis relinquunt.

† Hinc præclarè Cicer. Æquè perfidioſum & nefarium eſſe cenſet fidem frangere.quæ cõtinet vitam:& pupillũ fraudare, qui in tutelã peruenit: & ſociũ fallere, qui ſe in negotio coniunxit.Cicer.in orat. pro Roſc. Comœdo.

x *Subſtitutus.*in hereditate.Accurſius.

y *Suſcepiſſet.* & ſi excuſet ſe à tutela, ꝙ ſubſtitutio euaneſcat.

z *Repellendum.* ſi excuſat ſe à tutela.

a *Summouẽdũ.*eo quòd excuſat ſe à tutela. & dic, remouetur à legato, ſed non à ſubſtitutione:vt.s̃.eo.l.tutor petitus.§.j.Accurſius.

b *Finiretur.*ſic ſupra de vſufruct.l.Titio. Accurſius.

† vet. Incolomibus.

a *Detur.* id eſt, dari petatur. Accurſius.
b *Vti poßit.* id eſt, ſe excuſare: quia tres habet liberos Romæ: vt inſtitu. eo. in princ. & eſt arg. l. iſta quòd licèt pater nanciſcatur legitimam tutelã impuberis filij emancipati: vt inſti. de legi. pa. tute. non idem ſit in cura. Arg. contra in authen. vt ij qui ob. §. j. col. vj. verùm hîc loquitur eo caſu cũ excuſationẽ habeat iuſtã: vnde videretur eũ aliàs vocari ad legitimã eius curam, ſicut ad tutelam. Accurſius.
c *Tentauerit.* ſic. C. de libe. cau. l. cum affirmes. & infra de here. inſtitu. l. quidam. §. penult.

Qvi teſtamento.] CASVS. Ego habebã tres filios in ciuitate Romana: & ita excuſat⁹ à tutelis ꝓpter eos: fui datus tutor cuidã pupillo. vnde corã iudice ꝓpoſui vnã excuſationẽ verã, & aliã falſam: ſcilicet qđ dict⁹ pupill⁹ habebat patruũ qui debebat eſſe ſu⁹ tutor legitimus. vnde ego eſſe non poſſum. Iudex autem motus illa falſa allegatione, me abſoluit. certè nihil valet mihi illa abſolutio: quamuis habuerim vnã verã excuſationem filiorũ: vt dictum eſt. ego autẽ credens valere abſolutionem, nihil adminiſtraui. nunquid teneor periculo ceſſationis? & certè non, ſi credẽs me abſolutũ propter meã veram excuſationẽ, adminiſtrare ceſſaui: aliàs teneor. Viuianus.
d *Tres liberos.* in ciuitate Romana: vt inſtit. eo. in prin. & hęc erit bona & vera ratio.
e *Habenti.* id eſt, pupillo habenti. Hug.
f *Datum.* hæc falſa & non bona in hoc caſu. nam quia tutorẽ habẽti tutor dari non poteſt à iudice, quia legitima præcedit datiuã: vt. C. qui da. tu. poſſ. l. ſi ſororis. niſi in caſu: vt. ſ. de teſta. tu. l. ſi quis ſub cõditione. videbatur allegatio hæc valida: ſed hic erat datus in teſtamento: & dic ſolenni vel etiam non ſolenni.
g *Datus es.* tutor.
h *Excuſatio.* quia ipſo iure nulla ſit datio, igitur non habes neceſſe te excuſare: vt. C. qui da. tut. poſ. l. ſi ſororis. & ſ. eod. l. ſcire oportet. §. hoc de his.
i *Pronuntiationis.* quia falſum de patruo allegauit, & ſic non tenet ipſo iure: vt inſtit. eo. §. fi. Vel quia ſub conditione falſa. ſi autem eſſet vera, tunc lata teneret: vt. j. quando appellan. ſit. l. j. §. biduum.
k *Item quæro.* dixit quòd remanet tutor, ſed an teneatur tutelæ ſi non geſſit, diſtinguitur, vt ſubiicit, errore vel malitia.
l *Vtilis.* quæ ſolet dari in eum qui non geſſit: vt ſupra de admi. tut. l. tutores, §. in eum.

Qvinquaginta.] CASVS. Quinquaginta dies continui de quibus dictũ eſt ſupra eod. ſcire. §. quinquaginta. dantur ad proponendas coram iudice excuſationes: ſed ad perueniendum ad ſententiam ſuper excuſatione dantur quatuor menſes cõtinui computandi à tempore quo fuit nominatus tutor ille qui ſe excuſat. Sed quid ſi per tutorem non remanſit quin daretur ſententia ſuper excuſatio. ſua intra dictos quatuor menſes continuos: ſed ſtetit propter moram aduerſarij ſui qui ei contradicebat: nunquid adhuc poterit dari? certè ſic. & hoc dicit cum. l. ſeq. Viuianus.
m *Quinquaginta dierum.* hi currunt ex quo ſciunt ſe tutores datos: vt. C. eo. l. quinquaginta. & conditio extitit, ſi ſub cõditione eſt datus, & adita ſit hereditas, ſi in teſtamento ſit datus: vt infra eo. l. pe. §. procedit. & facit j. de cõdi. & demõ. l. ſi ĩ diẽ.
n *Cõteſtãdas.* i. proteſtãdas & ꝓponendas corã iudice: vt. ſ. eo. l. ſcire. §. oportet. nec enĩ eſt aduerſari⁹ fortè q reſiſtat.
o *Ex die nominationis.* ſedſi iſti cõtinue currũt ex die noĩationis, & ponas eum ſcire poſt quatuor mẽſes ſe tutorẽ: ergo pri⁹ præſcribitur cognitioni q̃ ꝓpoſitioni. & ſic ꝓponetur, & non cognoſcetur. ſed ſub. hîc noĩationis & cognitionis, ſecũdũ Azo. Alij dicũt vt nõ minus ſit. l. diebus. ar. ſ. eo. l. ſcire. §. aliud. Alij quod mero iure ſtatim currat, ſed poſtea reſtituatur ex clauſula generali. ſ. qui. ex cau. ma. l. j. in fi. Item not. hîc ſpeciale cõtra. l. properãdũ. & contra auth. qui ſemel. quæ eſt contra. C. quomodo & quando iudex.
p *Si cum ipſe. Cõtradictionis.* vt quia iudex dedit alteri pti dilationẽ maiorem q̃ ſit quatuor mẽſium. Acc.
q *Liberaretur.* intra quatuor mẽſes. & eſt ſic. ſ. de mino. l. inter. &. C. de tempo. in integ. reſt. l. petendæ. & arg. C. de inoffic. teſt. l. contra maiores.
r *Rectè probari.* etiam poſt quatuor mẽſes, id eſt adhuc poterit ſe excuſare vltra tẽpus ſtatutum ſuperiori.

Poſt ſuſceptam.] CASVS. Si tutor eſt factus cæcus poſt tut. bene poteſt eam deponere. & idem eſt de aliis morbis qui hîc nominãtur. & idẽ eſt de paupertate maxima. Viu.
ſ *Cæcus.* vtroq; lumine. aliàs ſecus: vt. C. eo. l. frater. Item dic omnia quæ no. ſ. de aucto. tuto. & cura. l. etiam ſi tutor. Item dic quòd hîc acciderat. Itẽ no. poſt ſuſceptam: quia ſi à principio eſſet cæcus vel ſimilis, non fuiſſet datus: vt. ſ. de tute. l. j. §. pe. & §. fi. & facit. ſ. de aucto. præ. l. etiam ſi tutor. & de poſtu. l. j. §. caſum.
t *Furioſus.* hîc eſt contra. ſupra eo. l. nõ ſolũ. §. ſi quis ita ęgrotus. & l. idẽ Vlpianus. §. furor. vbi nõ deponit omnino: ſed datur curator. Solu. hîc perpetuò furioſus: ibi nõ. arg. in ea. l. idem Vlpia. in princ. & ſ. eo. l. tutor petitus. §. fin. & l. ſeq. Vel ſecundum alios hîc deponit eo modo vt detur curator. Itẽ adde hîc quod no. ſ. de mino. l. verũ. §. ex facto. Itẽ facit inſtitu. eo. §. pen. & C. qui morbo. l. vnica.
u *Valetudinarius.* perpetua valetudine. aliàs ſecus: vt ſupra eo. l. ſed in hoc. in princip.
x *Paupertas.* hîc dic vt ſupra eo. l. paupertas. & ſ. eo. athletæ. §. mediocritas.

Adminiſtrantes.] CASVS. Licèt ſine literis imperatoris aliquis eius res adminiſtret, interim excuſa. habet. & idem eſt in præfecto annonæ & vigilum. Item dicit quòd illi qui ſequuntur illos qui reipubl. cauſa proficiſcuntur, à futuris tutelis interim excuſantur, non à præteritis. Item dicit cum. l. ſequen. quòd illi qui excuſantur

---

A Titius pater petente eodẽ filio emãcipato curator à prætore detur, [a] an iure publico vti poſſit, [b] & nihilominus triũ filiorũ nomine vocationẽ poſtulare. Reſpõdi, præmiũ quidẽ patri quod ꝓpter numerum liberorũ ei competit, denegari non oportere: sed cum filio ſuo curator petatur, contra naturales ſtimulos facit, ſi tali excuſatiõe vtẽdũ eſſe tẽtauerit. [*] [c]

B re potius, quòd ſe pro iure trium liberorum quod allegabat, excuſatum crederet, quàm malitia ab adminiſtratione ceſſaſſet, vtilem actionem non [*] dandam.

Spatiũ quinquaginta dierũ ad ꝓponendas in iudicio excuſationes tutoribus & curatoribus eſt ſtatutũ: ſed quatuor mẽſes continui à die nominationis & ſciẽtiæ ad inſtãtiã finiẽdã: niſi ꝓſequẽtes contradicãt, aut facto aduerſarij ſint impediti. Nico. de Neapo.

Inſertio falſæ cauſæ reddit ſententiam ipſo iure nullam, fauore minoris. hoc dicit Dynus. Vel aliter: Si omittitur cauſa vera in ꝓnuntiatione, & inſeritur falſa ſententia, nõ tenet, fauore minoris. hoc dicit. Vel ſic ſecundum Ray. Decretum iudicis iniuſtum ſeu nullum, tutorem teſtamẽtarium non excuſat ab adminiſtratione: tamen ceſſante errore excuſatur. ſecus ſi id per fraudem & malitiã omittitur. Nico. de Neapo.

XXXVII. SCÆVOLA *libro ſecundo Reſponſorum.*

Qvis teſtamẽto [†] tutor datus fuerat, adito prętore dixit ſe tres liberos [d] habere: adiecit præterea, habẽti [e] patruum legitimũ tutorẽ, ſe vitioſe tutorẽ datũ. [f] prætor ita decreuit: *Si legitimum tutorẽ habẽti, tutor datus es,* [g] *non eſt tibi neceſſaria excuſatio.* [h] Quæro, cùm nemo patruus impuberi tutor eſſet, an nihilo min⁹ tutor remãſit. Reſpõdi, ſecũdũ ea quæ ꝓponerẽtur, quãuis iuſtas excuſationis cauſas haberet, nõ tamẽ excuſatũ eſſe, ꝓpter vitiũ ꝓnũtiatiõis. [i] Itẽ quæro. [k] ſi adquieuiſſet ſentẽtię: an ob id quòd nõ geſſit tutelam, vtilis [l] actio in hũc dari debeat. Reſpõdi, ſi erro-

XXXVIII. PAVLVS *libro ſecundo Sententiarum.*[†]

Qvinquaginta dierũ [m] ſpatiũ tãtũmodo ad conteſtãdas [n] excuſationũ cauſas pertinet. Peragendo enim negotio, ex die nominationis [o] continui quatuor menſes conſtituti ſunt.

XXXIX. TRYPHONINVS *libro tertiodecimo Diſputationum.*

C Si cum ipſe inſtitueret vt proferret excuſationẽ, mora contradictionis [p] impeditus eſt quo minus decreto liberaretur: [q] excuſationem rectè probari. [r]

Defectus viſus, auditus, ſermonis ac intellectus, item egeſtas intolerabilis, ac perpetua valetudo etiam ſuſceptæ tutelæ excuſationem tribuunt impedito. hoc dicit ſecũdũ Ray. Nico. de Neapo.

XL. PAVLVS *libro ſecundo ſententiarum.*

D Poſt ſuſceptam tutelã cęcus, [ſ] aut ſurdus, aut mutus, aut furioſus, [t] aut valetudinarius [u] deponere tutelam poteſt.

Paupertas [x] [†] quę operi & oneri tutelæ impar eſt, ſolet tribuere vacationem.

XLI. HERMOGENIANVS *libro ſecundo iuris Epitomarum.*

E

---

* Halo. vtẽdum ſibi putauerit.

† Gloſ. fi. in c. olim. de reſcrip. inducit hanc. l. in arg. quòd ſi in literis impetratis eſt inſerta hæc clauſula, ſi eſt ita: vel, ſi præmiſſa vera ſũt: quòd impetrator tenetur omnia probare, licèt alterum ſufficeret. Legitima tutela datiuã præcedit.

* perperam Haloander detraxerat negationẽ. Ant. Aug. li. j. c. 2.

† tit. 28. hodie.

† Qualiter probetur paupertas, vide multos caſus per Ang. enumeratos in auth. de hered. & Fal. §. hinc nobis col. 1. & cõmẽdat textũ quem dicit meliorẽ totius iuris in. l. in fũdo. C. quãdo fiſc. vel priua. & vltra hos caſus quando non poteſt ſupereſſe oneri ſibi iniuncto: vt his, & inſt. de excu. tuto. vel cura. §. ſed & propter.

UNED

excuſantur ratione collegij vel corporis in quo ſunt, non poſſunt excuſari à tutelis filiorum collegarum ſuorum: niſi hoc ſpecialiter eſſet eis cõceſſum: vel niſi eſſent filij collegarũ lõginqui vltra centũ miliaria à ciuitate in qua fuit facta datio tutoris vel tutorũ. Vi.

m *Impetraſſet*. vt excuſet à tutela liberti, ingenuorũ autẽ erit tutor.

A n *Reſcripſit*. habetur ergo pro ingenuo, vt vitet tutelã liberti. & ſic eſt contra. ſ. e. libertũ. §. ſed & ſi ius. Solu. quo ad patronum & eius filiós non habetur pro ingenuo: quia non vitabit tutelam: vt ibi, ſed quo ad extraneos ſic: vt excuſetur à tutela liberti: ut hîc.

Adminiſtrãtes res principũ, ex indulgentia eorum, licet citra codicillos, [a] à tutela itemq́; cura tempore adminiſtrationis [b] delata excuſantur. Idémque cuſtoditur in his qui pręfecturam [c] annonæ vel vigilum gerunt. Eorum qui reipublicæ cauſa abſunt comites qui ſunt intra ſtatutum numerum, [d] de tutela quæ abſentibus vel profecturis [e] delata eſt, excuſantur: nam ſuſceptam antea non deponunt. [f]

In collegio ſeu corpore licitè conſtituti excuſantur ab extraneorum tutela: filiorũ non, nec collegarum tutores intra centeſimum miliare coguntur eſſe: ſed vlterius excuſantur. vbique verò ſunt immunes qui ſpeciali priuilegio ſunt muniti. h. d. cum. l. ſeq. Nico. de Neapo.

Qui corporis, item collegij iure excuſantur, [g] à collegarum filiorúmque eorum tutela nõ excuſantur: exceptis his quib⁹ hoc ſpecialiter [h] tributum eſt.

XLII. PAVLVS *libro ſingulari de Cognitionibus*.

Planè vltra † centeſimum miliarium [i] ab vrbe, filiorũ collegarum ſuorum tutelam ſuſcipere non coguntur.

XLIII. HERMOGENIANVS *libro ſecundo iuris Epitomarum*.

Libertus ſenatoris, filiorum eius tutelam adminiſtrãs, ab aliis tutelis non excuſatur. [k]

Ingenuus vel libertus iure anulorum aureorum munitus excuſare ſe poteſt à tutela ſeu cura liberti: niſi etiam eodem iure ſit tutus: illius etiam tutelam vel curã prius excuſatus ſuſcipere cõpellitur. Nico. de Neapo.

XLIIII. TRYPHONINVS *libro ſecundo Diſputationum*.

Cum ex oratione diui Marci ingenuus libertino tutor datus excuſari debeat: [l] eãdem excuſationem competere etiam ei qui ius anulorum impetraſſet, [m] Imperator noſter cum diuo Seuero patre ſuo reſcripſit. [n] Ergo ſi pupillo libertino habenti ius anulorum datus ſit ingenuus tutor vel curator: conſequẽs eſt vt excuſatio eius ob hanc cõditionum diuerſitatem nõ debeat accipi. At ſi antè quàm pupillus vel

B pubes minor annis * vigintiquinque ius anulorum acciperet, Lucius Titius ei datus, vt ingenuus excuſatus fuit: poſt impetratum beneficium denuo eidem * tutor curatórve dari poterit, exemplo eo quo placuit & reſcriptum eſt, eum qui tempore quod intra annum erat ex quo reipublicæ cauſa abeſſe deſierat, excuſatus fuit, præterito eo ipſũ ſuo [o] loco [p] dari poſſe.

Libertus ſenatoris ipſius ſolus

C procurator excuſare poteſt ſe ab aliorum tutelis, niſi iure anu. aureorum à principe ſit donatus. Nico. de Neapo.

Et quamuis libertinus * qui ſenatori patrono procurat, excuſationem ab aliorum tutelæ * habeat: iſte tamen qui ius anulorũ impetrauit, [q] quia * in ordinem ingenuorum tranſit, tali excuſatione vti non poſſet. *

Tutor teſtamentarius reipublicæ cauſa abſens, veterem tutelã

D excuſationis priuilegio circunſcripto aſſumere tenetur ſtatim poſt reditum adminiſtrationis prioris temporis, conuentione ceſſante: niſi in diſpoſitione teſtatoris expreſſe fuerit abſolutus: tunc à poſterioris temporis adminiſtratione abſentiæ priuilegio ſe excuſat poſt hereditatis aditionem ſeu euentum conditionis quibus in teſtamento fuerat conſtitutus. Nico. de Neapo.

XLV. IDEM *lib. tertiodec. Diſputationũ.*

E *Titius filiis meis, quo ad reipublicæ cauſa nõ aberit, tutor eſto*

a *Codicillos*. id eſt ſine collatione dignitatis quæ cõſueuit dari per codicillos: vt inſtit. qb. mo. ius pa. po. §. filiusfamilias.

b *Tempore adminiſtrationis*. non vltra: vt. ſ. eo. l. athletæ. §. gentiũ præſidatus.

c *Præfecturam*. vel fiſci: vt inſti. eo. §. itẽ diuus.

d *Statutum numerũ*. non aliter: vt. j. eo. l. fi. & ſ. e. l. ſi duas. §. minuere.

e *Profecturis*. dũ tamen iã ſe præparauerint ad proficiſcendũ: vt. ſ. qb. ex cau. ma. l. qui mittũt §. ſimiliter. alioquin cõtra. ſ. eo. l. propter magiſtratum. in prin. Azo.

f *Non deponunt*. quia ſecus eſt in iis qui reipub. cauſa abſunt: vt inſtitu. eo. §. item qui reip. & ſic hoc arg. quod hîc facit, falſificatur ibi, & in eo qui dignitatẽ ſenatoriã adipiſcitur: vt. ſ. eo. l. ſpadonẽ. §. ſi autẽ quis. & in aliis not. ſ. eo. l. idẽ Vlpianus. §. ſunt & alij. Ac.

g *Excuſantur*. vt. ſ. eo. l. nõ tantùm. §. eos. & facit. C. eo. l. penul. & ſ. e. l. non tãtum. §. eos qui.

h *Specialiter*. vt piſtoribus vrbicis: vt. j. eo. l. fi. §. j. Accurſius.

† Cẽtiſimũ. Flor. vt ait Taurell.

i *Planè. Miliarium*. ſic ſupra eo. l. propter §. licet.

Libertus.] CASVS. Licèt libertus ſenatoris adminiſtret tut. filiorum ipſius ſenatoris cum quodam alio eorũ tutore, nõ habet excuſ. ab aliorum tutelis.

k *Non excuſatur*. niſi ſolus agat: vt. C. e. l. nemo ſenatorum. ſed non inuenio niſi in ipſo ſenatore: vnde fortè aliud in filiis eorum, & libertis vxoris ſenatoris: vt. ſ. e. l. ſpadonem. §. liberti. & j. l. proxi. in fi. & facit. ſ. eo. l. libertum. per totũ.

Cum ex oratiõe.] CASVS. ſicut ingenui habẽt excuſa. à tutelis libertorum: ita libertus qui habet ius anulorum aureorũ. vnde & ſi ingenuus ſit datus tutor liberti pupillo qui habet ius anulorũ nõ habet excuſationẽ. quid ſi ingenuus fuit datus tutor pupillo liberto qui nõ habebat adhuc ius anulorũ, & ſic excuſatus poſtea dictus pupillus habuit ius anulorum? certè nõ habebit excuſationẽ. nunc etiã ponit ſimile de eo qui erat reuerſus cauſa reip. ſicq́; habebat excuſationẽ à tutelis intra annum miſſionis: & durãte illo anno fuit excuſatus ab vnius tutela: qui certè finito dicto anno poterit dari tutor eidẽ, à cuius tutela ſe excuſauit. Vltimò ponit aliam differentiam inter illum libertum qui habet ius anulorum, & alium qui non habet: quia ſi libertus non habens ius anulorũ adminiſtret res domini ſui qui erat ſenator, excuſatur ab aliorũ tute. non autẽ ille qui habet ius anulorum. Viuianus.

l *Debeat*. vt. ſ. eo. l. j. §. libertinus. & facit. C. eo. l. excuſationis.

o *Suo*. quaſi ipſe poſt annũ loco ſui detur: cũ poſt annum non haberet excuſationem.

p *Loco*. ſic. ſ. eod. l. ſi is qui tres.

q *Impetrauit*. & hic quo ad extraneorũ tutelam habet vt ingenu⁹: & nõ ob. ſ. eo. l. libertũ. §. ſed ſi is. Itẽ priuilegiũ illud retorquet hîc in ſuã læſionẽ. nã & aliàs excuſaret ſe: vt hîc, & C. eo. l. nec ſenatorũ. & j. ad muni. l. libert⁹. ij. reſpõ. & hic admittit. & ſic eſt cõtra C. de legi. & cõſtit. l. qđ fauore. Sol. hîc pro patrono erat fauor, vt libertus excuſaretur ab alio non ſibi liberto. & facit. j. de iure au. an. l. j.

* annorum. * idem. * libertus. * tutela. * Flo. qui. * poteſt.

Titius.] CASVS. Ita dixit teſtator qdã: Titius tutor eſto filiis meis donec reipu. cauſa non aberit. Titius dictã tutelã gerere incepit, & poſtea cœpit abeſſe cauſa reip. & poſtea abeſſe deſiit: nũc ipſe vult excuſari ab adminiſtratione quaſi ſit ei noua delata tutela, dicẽs: ad min⁹ intra annũ à tẽpore quo reuerſ⁹ ſum, debeo excuſari, ſicut excuſant alij qui abfuerũt cauſa reip. vt. ſ. l. proxi. §. exemplo. Itẽ & liberos ſufficiẽtes ad excuſatiões ac qſiui donec aberã cauſa reip. certè non poteſt ſe excuſare: qa vna tutela eſt: adminiſtratio q̃ fecit ante abſentiã, & illa q̃ fecit poſtea. & qa vna tutela eſt: ergo non eſt finita tutela q̃tũ ad adminiſtrationẽ primã & ſic nõ poteſt agi cõtra eũ tutelæ. [SED SI ITA.] Si ita ſcripſerit teſtator: Titius tutor eſto & cũ reip. cauſa aberis, tutorne eſto: cũ redieris reip. cauſa, tutor eſto. In hoc caſu certe bñ excuſabit ab adminiſtratione, quæ debet fieri poſtquã reuerſus eſt: quia in hoc caſu ex ipſo teſtamẽto deſiit tutor eſſe cum cœpit abeſſe cauſa reip. & h. d. j. ſed hic ex ipſo &c. repetit tamen quod definierat in primo caſu ponendo priuſquã veniat ad ſolutionẽ ſecundi. & hoc in ver. quia igitur &c. quos cõiungas cum iſto verſi. ſed ſi ita &c. & legas vſq; ad. §. ſi à prætore. & poſtea reuertaris ad. §. procedit. vbi ita quærit: Ego dedi tutores filio meo in teſtamẽto ex die, vel ſub cõditione: nunquid habẽt ſe neceſſe excuſare ante diẽ vel cõditionẽ ſi nolunt adminiſtrare, vel nunquid currũt eis. l. dies qui dãtur ad proponẽdas excuſationes? & certè non: nã nõ ſunt ante tutores quàm dies venerit, vel cõditio extiterit: & quãdo dati ſunt purè, nõ ſunt antè tutores, q̃ adita ſit hereditas illius qui dedit eos tutores. [SI A PRÆTORE.] Sicut tutores pupillorũ & curatores adoleſcẽtiũ excuſantur ꝑpter liberos: vt. ſ. eo. l. ij. ita & curator datus mẽ-

te capto vel muto vel vẽtri.[ROMÆ.]Si aliquis detur tutor Romę & habet tres filios,poteſt excuſari:vt inſtit.eo.in prin.quis autẽ videatur Romædat⁹, dicit planè hic.§.[SI TANTA.] Quãuis libertus nõ habeat excuſationẽ à tutela filiorũ patroni: vt.ſ.eo. libertũ. tamẽ hic.§.ponit vnum caſum in quo habet locum ſeq. Viuianus.

a *Cœpit*.& ſic ſe excuſauit:vt inſtit.eo.§. itẽ qui reip.&.j.ſtatim dicet.
b *Et deſiit*. abeſſe reip. cauſa:quia eſt reuerſus.
c *Ob abſentiã*.per annũ ad minus, vel etiã plus, ſecũdũ diſtĩctionẽ tẽporis quo abfuit:vt.j.eo.l. non ſolùm.in prin.&.l. ſed& milites.§.quãdoq;.
d *Excuſari*. ſed ſtatĩ re aſſumere teneatur:vt in veterib⁹ tutelis cõtĩgit: vt.ſ.eo.l.nõ ſolùm.§. annus.&.§.quas denique.
e *Parauit*. q. d.núquid proficit quaſi ad nouã vocetur, an verò non, quaſi ad ãtiquã redeat? & ſoluit, magis eſt &c.
f *Tutelæ*.ſic.ſ.titu.j.l.tutor.§.quod ſi quis. Sed cõtra.j.de tute.& ra.diſtra.l.ſi tutor.in prin. & ſ.titu.j.l.tutor.§, ſi quis abfuturus. vbi dieit agi. Solu. ibi vtilẽ concedit, hîc directam negat.Vel ſecũdũ H.illę intelligũtur ſecũdũ diſtinctionẽ hui⁹.§.&ſeq.ſed ſi ita&c.
g *Tutor eſto*.ſic enim ex dĩe& ad diẽ dari poteſt ĩ teſtamẽto,nõ aliàs: vt ĩſtit.de ſatiſda. tut.circa prin.&.ſ.de te.tu.l.ſi tutor datus.§.j.
h *Videamus*. Solu. erit j.ibi,ſed hîc ex ipſo.
i *Exercere*.i.cõteſtari:vt ſ.eo.l.quinquaginta.
k *Adita*. vt.ſ. de teſta. tute.l.ſi nemo.
l *Quia igitur*. nũc redit ad principium legis.
m *Sed hic*.nũc ſoluit qđ quæſiuit.ſ.ibi, ſed ſi ita ſcriptũ ĩ teſtamẽto &c.
n *Iure*. i.excuſatur ac ſi habeat liberos tres Romæ, quatuor in Italia, quinq; in prouinciis:vt ſubiicit etiã in alia gloſ.
o *Liberorum*.ſecũdũ diſtĩctionẽ inſti.eo.in prĩ. tres Romæ, quatuor in Italia,quĩq; in ꝓuĩciis.
p *vel in cõtinẽtibus*.ædificiis.ſ. & ſic apparet ꝙ latius patet Romæ vocabulũ q̃ vrbis,quia illa muris finitur vel clauditur vel terminatur:vt.j. de verbo.ſigni.l.ij. &.l. in continentibus.
q *Succurrendum*.vel ſuccumbendum.

geſſit tutelam teſtamẽto delatã: deinde reipublicæ cauſa abeſſe cœpit,[a] & deſiit.[b] an quaſi noua tutela nunc delata, excuſari debeat etiã ob abſentiã[c] reipublicę cauſa:an quia præceſſit teſtamẽtum abſentiã ob publicã cauſam & eſt ab eo iã adminiſtrata tutela,non oporteat eum excuſari?[d] quid ſi liberos interea ſuſceperit, aut aliã excuſationem parauit?[e] magis eſt vt hæc vna tutela ſit: ideo nec excuſationẽ ei cõpetere,nec agi tutelæ[f] ob prius tẽpus poſſe. Sed ſi ita ſcriptũ in teſtamẽto fuit: *Titius tutor eſto.*[g] *cum reipublicæ cauſa aberit*, * *tutor ne eſto. cum redierit, tutor eſto.* quid de excuſatione aut ob abſentiã reipublicæ cauſa, aut aliam quæ poſt obuenit, dici oporteat, videamus.[h] Præcedit * autem alia quæſtio:teſtamẽto ex die vel ſub cõditione tutores dati, an ſe excuſare ante diem cõditionémve neceſſe habeãt: & in primis an iã dies quinquaginta eis cedant,intra quos neceſſe eſt cauſas excuſationis exercere.[i] Sed verũ eſt nõ antè eſſe tutorẽ,quàm dies venerit:nã nec antequam adita[k] ſit hereditas.Quia igitur[l] ex eodẽ teſtamento iã geſta fuit tutela,& qui excuſatus eſt aliàs,abfuturus reipublicæ cauſa,reuerſus continuo hæret tutelis ante ſuſceptis etiam intra annum.Sed hic[m] ex ipſo teſtamento deſierit * eſſe tutor:& ideo ex ſecunda tutela excuſare ſe poteſt.

* abierit.
* Procedit.
* deſierat.

Curator datus à iudice mente capto muto ſeu ventri, ſe excuſare poteſt propter legitimũ numerũ liberorũ. Nico.de Neapo.

Si à prætore detur curator mẽte capto, aut muto, ſiue ventri: excuſatur iure[n] liberorũ.[o] Romæ datos tutores eos tãtùm accipere debemus,qui vel à pręfecto vrbis, vel à prætore, vel in teſtamento Romæ cõfecto,vel in cõtinentibus[p] dati ſunt.

Libertus aduerſa valetudine corporis ſeu mẽtis ſuper propriis negotiis legitimè impeditus,à tutela patroni eiuſque liberorum de iure communi ſe poterit excuſare.Nico.de Neapo.

Si tanta corporis aut mẽtis valetudine ab agendis rebus libertus prohibeatur, vt ne ſuis quidẽ negotiis ſufficiat : neceſſitati erit ſubcumbendum,[q] ne impoſſibile iniũgatur tutelæ munus,quod B obiri[r] à liberto non poteſt cum incommodo[ſ] pupilli,& aduerſus vtilitatem eius.

Piſtores in collegio in legitimo numero cõſtituti, piſtoriã per ſeipſos exercentes, à tutelis & curis etiam collegarũ excuſantur. vrbici excuſari poſſunt ſi in loco vbi dati ſunt, domicilium non habent.Nico.de Neapo.

XLVI. PAVLVS *libro ſingulari de Cognitionibus.*

QVi in collegio piſtorũ[t] ſũt, C à tutelis[u] excuſantur: ſi modò per ſemet[x] piſtrinum exerceant.Sed non alios puto excuſandos,quàm qui intra numerum[y] ſunt.Vrbici[z] autem piſtores à collegarum quoq; filiorum tutelis excuſantur.[a] Sed & hoc genus excuſationis eſt, ſi quis ſe dicat ibi domicilium non habere[b] vbi ad tutelam datus eſt.idq; imperator Antoninus cum diuo patre ſignificauit.

VBI PVPILLVS EDVCARI VEL MORARI DEBEAT:& DE ALIMENTIS EI PRÆSTANDIS.

TITVLVS II.

D Pupillus educari ac morari debet apud virum idoneũ eius propinquis præſentibus ex perſona conditione & tempore prætoris arbitrio eligendũ, excluſo ipſius ſubſtituto:licèt in teſtamento paterno expreſſè contrarium cauerit.h.d. Ray. ſecundum Nico. de Neapo.

I. VLPIANVS *libro trigeſimoquarto ad Edictum.*

E SOlet prętor frequẽtiſſimè adiri,[c] vt cõſtituat vbi filij vel alantur vel morentur,non tantùm in poſtumis, verùm omnino in pueris.[d] Et ſolet ex perſona,[e] ex cõditione,[f]

r *Obiri*. id eſt fieri vel exerceri.
ſ *Nõ poßit niſi cũ incõmodo*.i.qđ ſi iniungatur,accedit incõmodo pupilli &c.Aliàs,obiri nõ poteſt cũ incõmodo &c.hoc ſenſu, ꝙ tutelæ munus cum incommodo pupilli à liberto obiri non poteſt.

QVi in collegio.] CASVS. Quidã erãt piſtores electi vt facerent fortè panẽ ꝓ militibus:& erant certi numero.certè iſti debẽt excuſari à tut.aliorũ hominũ:nõ autẽ à tutela filiorũ ſociorũ ſuorũ niſi ſint vrbici piſtores:quia tũc ab omnibus excuſantur.Item ſcias A ꝙ aliquis poteſt ſe excuſare à tut.ea ratione ꝙ domicilium nõ habet in eadem ciuitate in qua tutor datus eſt à teſtatore. Viuianus.

Piſtorũ collegium licitum eſt.

t *Qui in collegio piſtorũ*.hoc eſt licitũ collegiũ:vt.ſ.qđ cuiuſq; vniuerſi.l.j.§.j.& ſic habere poteſt priuilegiũ:vt no.ſ.e.l.nõ tãtũ.§.nõ oĩa.
u *Tutelis*. aliàs tutela.
x *Per ſemet*. Not.ꝙ per ſemetipſum nõ videtur facere, qui per alium facit. Arg.contra.ſ.de admini.tuto.l.ita autem.§. geſſiſſe.&.l. tres tutores §.non ſolùm.
y *Numerum*.non aliter: vt hîc,&.ſ. eo.l.ſi duas. §.minuere.
z *Vrbici*. ſ.eo.l.adminiſtrantes.
a *Excuſantur*. cum determinatiõe quæ ſubiicitur, ſed hoc genus &c.
b *Nõ habere*. facit.ſ.eo. l.illud vſitatum.&.l.ſed in hoc. §. ſunt & alij. & l.non tantùm.§.fin. Sed ar.contra.ſ.de iud.l.heres abſens.§.j.vbi in alia terra geſſit quis tutelã. Sed dic quòd noluit ſe excuſare ibi:hîc ſic.

VBI PVPILLVS educari vel morari debeat,& de alimẽtis ei præſtandis.

Dicturo pleniſsimè de tutelis,nõ erat omittenda hæc quæſtio,vbi pupillus ali vel morari debeat,quæ decreto prætoris vel præſidis dirimẽda relinquitur,vt ipſe potius æſtimet apud quẽ educari debeat.Eiuſdem quoq; decreto alimentorũ præſtãdorum modus conſtituitur, quod exequitur etiã intra legitimũ tẽpus.l.2. De re iud. Et omnino rectiſsimè vel hac ſola ratione hi tres tituli connexi & apti inter ſe ſunt, De ſuſp.tut. De excuſ. Vbi pupil.educ. &c. quod ex his cauſis prætorum vel præſidum cognitio ſit.Cuia.

SOlet.] CASVS. Titius deceſſit relictis filiis pupillis natis vel naſcituris.certè prętor debet ſtatuere vbi pueri iſti morentur & alantur. & ſi teſtator dixit apud quem morentur & educentur:non ſemper ſequitur eius volũtatem prętor.& de hoc ponit exemplum.Quid ſi ille apud quem vult prætor pueros morari, recuſet : nunquid cogit eum? Et certè ſic cauſatiuè:quia ſi aliquid eſt ei ob hoc in teſtamento relictum, denegabitur ei eius petitio. Viuianus.

c *Adiri*.à matre vel agnatis pupilli vel ſubſtitutis,vel à quocunq;.
d *In pueris*. ſcilicet generaliter.
e *Ex perſona*. vt non apud eum qui inſidiaretur pudicitiæ eius: vt j.eo.l.penult.
f *Ex conditione*. cum diſtinctione ſit agnatus, vel cognatus, vel non

non: vel vilis perſona. & malè morigerata.

a *Ex tempore*. vt conſideretur ſi ſit minor triennio: & tunc ſit apud matrem: vt. C. de pa. pote. l. pe. Item an eo tempore ille eſſet pupillo ſucceſſurus. vt. j. l. proxi. & C. eo. l. j. in fi.

Infans minor triennio apud matrē educetur.

b *Recedit*. hoc dic vt. j. l. proxi. in fi. no.

c *Suſpicione*. quia eum occideret propter ſubſtantiam. ſic. C. eo. l. j. in fi. & de nupt. l. viduæ.

d *Coacturum*. id eſt, licèt prętor non promittat ſe coacturū denegātem alimentare: interdū tamen hoc facit, vt ſubiicit, attamen, &c.

* Flo. educetur.

e *Id facere*. vt. C. eo. l. j. §. j.

f *Actiones*. ſcilicet relictorum exemplo tutorū vt ſubiicit. vel ex tutela, vt ſubiicit. & ſupra tit. j. l. tutor petitus. §. quæ remunerandi.

g *Relictum*. vt alimenta præſtet.

h *Non denegabitur*. vt ſupra. tit. j. l. Neſennius. in fin. & l. ſeq. & ſ. de teſt. tute. l. tutelam.

† Ex cauſa prætor aliquando à voluntate patris recedit. & facit gl. 2. in princi. in. c. olim. extra de arbi.

Officio. CASVS. Finita tutela agit pupill⁹ cōtra tutorē quódā act. tut. tutor vult ei reputare ea quæ impēdit in alimenta pupilli vel diſciplinā. certè bene poteſt, ſi nō expēdit vltra modum. ille ergo modus debet ſeruari in dictis expēſis per tutorem qui conſtitutus eſt à prætore ob hoc adito per tutorē. ſi autem nō conſtituit prętor, debet facere tutor expēſas ſecundum facultates pupilli: & illas ei reputabit, & non alias. Quid ſi prætor vel pater pupilli decreuit vltra facultates expenſas? non debet eas ſeruare tutor. Competit ergo prętori ius alimētorū cōſtituēdorū pupillo. qualiter autem circa hoc ſe habere debeat prætor, dicit. l. ſeq. Viuianus.

i *Officio iudicis*. ſuperior l. dixit vbi: nunc ex cuius bonis.

k *Tutelæ*. id eſt, ſuper act. tutelæ.

l *Admittere*. His modis qui ſequuntur.

m *Pro modo facultatū*. No. ẜ modo facultatū ſunt faciendi ſumptus: vt hic, & ſ. l. proxi. & ſ. de admini. tut. l. cū plures. §. cū tutor. & ſupra de religio. l. ſi quis ſepulchrum. §. ſumptus. & in authen. vt determinatus ſit numerus clericorum. in princi. col. j.

Sūptus pro modo facultatū facien di ſunt.

n *Statuit*. vt. C. de ali. pu. præſ. l. fin. & ſupra de neg. geſt. l. Neſennius. §. j.

& ex tēpore[a] ſtatuere vbi potius alēdus ſit. Et nōnūquā à volūtate patris recedit[b] prætor. Deniq; cū quidā teſtamento ſuo cauiſſet vt fili⁹ apud ſubſtitutū educaretur: * imperator Seuerus reſcripſit prætorem æſtimare debere præſentibus cæteris propinquis liberorum. Id enim agere prætorem oportet, vt ſine vlla maligna ſuſpicione[c] alatur part⁹ & educetur. B

Liberti, parētes, cognati vel pupillorum affines educationē prçciſè ſuſcipere à prætore cogūtur. extranei verò excuſantur ab hoc onere: ſed priuantur legatis ac hereditate in teſtamento patris pupilli ſibi relictis: niſi aliàs fuerat relicturus. hoc dicit. Ray. ſecundū. Nico. de Neapo.

Quāuis autē prętor† recuſantē apud ſe educari, nō polliceatur ſe coacturum:[d] attamē quæſtionis eſt, an debeat etiā inuitū cogere, vtputa libertū parentē, vel quem aliū de adfinibus cognatiſve. Et magis eſt vt interdū debeat id facere.[e] Certè non malè dicetur, ſi legatarius vel heres educationē recuſet teſtamēto ſibi iniūctā, denegari ei actiones[f] debere, exemplo tutoris teſtamēto dati. quod ita demum placuit, ſi idcirco ſit relictū.[g] Cæterum ſi eſſet relicturus etiam ſi educationem recuſaturum ſciret: non denegabitur[h] ei actio. & ita diuus Seuerus ſæpiſſimè ſtatuit. C D

Tutor à pupillo tutelæ actione conuentus, ſumptus in alimentis ac diſciplinis eius factos ab illo ſecundum vires facultatis eius ſibi poterit reputare: non vltra, etiā ſi moderata taxatio facta fuerit in teſtamento, vel à prætore. hoc dicit. Nico. de Neapo.

II. IDEM *libro trigeſimoſexto ad Edictum.*

Officio[i] iudicis qui tutelæ[k] cognoſcit, congruit reputationes tutoris non improbas admittere:[l] vtputa ſi dicat impediſſe in alimēta pupilli vel diſciplinas. Modus autē ſi quidē prætor arbitrat⁹ eſt, is ſeruari debet, quē prætor ſtatuit. Si verò prætor nō eſt aditus, pro modo facultatiū[m] pupilli debet arbitrio iudicis æſtimari. nec enim permittēdū eſt tutori tātum reputare quātū dedit, ſi plus ęquo dederit. Hoc amplius etſi prętor modum alimētis E

ſtatuit,[n] verūtamē vltra vires facultatiū eſt quod decretum[o] eſt, nec ſuggeſſit[p] prætori de ſtatu facultatiū: nō debet ratio haberi alimētorū omniū:[q] quia ſuggeſſiſſet, aut minuerētur iam decreta, aut nō tāta decernerentur. Sed ſi pater ſtatuit alimēta liberis quos heredes ſcripſerit, ea præſtando tutor reputare poterit: niſi fortè vltra vires[r] facultatium ſtatuerit. tunc enim imputabitur ei[ſ] cur non adito prætore deſiderarit alimenta minui. A

III. IDEM *libro primo de omnibus Tribunalibus.*

Ivs alimētorū[t] decernēdorum pupillis: prætori cōpetit: vt ipſe moderetur quā ſummā tutores vel curatores ad alimēta pupillis vel adoleſcētib⁹ præſtare debeāt. Modū autē patrimonij ſpectare debet[u] cum alimēta decernit, & debet ſtatuere tā moderatè, vt nō vniuerſum reditū[x] patrimonij in alimēta decernat, ſed ſemper ſit, vt aliquid ex reditu ſuperſit. Ante oculos habere debet in decernēdo & mācipia quæ pupillis deſeruiūt, & mercedes[y] pupillorū, & veſtem & tectū pupilli: ætatē etiā cōtemplari in qua conſtitutus eſt cui alimēta decernuntur. In amplis tamē patrimoniis poſitis, nō cumul⁹ patrimonij, ſed quod exhibitioni frugaliter ſufficit, modum alimētis dabit. Sed ſi nō cōſtat quis modus facultatiū ſit: inter tutorem, & eū qui[z] alimenta decerni deſiderat, ſuſcipere debet cognitionē,[a] nec temerè alimēta decernere, ne in alterutram partē delinquat: prius tamen exigere debet vt profiteatur tutor[b] quæ ſit penes ſe ſumma: & comminari grauiores ei vſuras[c] infligi eius quod ſupra profeſſionem apud eum fuerit comprehēſum. * Item ad inſtitutionem* quoq; pupillorum, vel adoleſcentium, pupillarum, vel earum quæ intra viceſimum annum conſtitutæ ſunt, ſolet decernere reſpectu facultatium & ætatis eorum qui inſtruuntur.*

Tutor pupillos egentes de ſuo alere non tenetur: & ſi poſt alimētorum decretum ad inopiam ſunt deducti, debent alimēta decreta minui. ſi verò ad pinguiorem fortunam peruenerint, ſunt augenda. Nico. de Neapo.

o *Decretum*. id eſt, factum à prætore ſiue ordinatum.

p *Suggeſſit*. ſcilicet tutor vel pupillus.

q *Omnium*. ſubaudi, eius quod decretum eſt, &c.

r *Vltra vires*. voluntas patris teſtantis non ſemper ſeruanda eſt: vt quando vltra vires in teſtamento decreuit alimenta præſtanda: vt hic, & ſ. l. proxi. §. j. & j. de an. leg. l. Quintus. & ſ. de admin. tu. l. quidā decedēs. §. Papinianus. & ſ. de relig. l. at ſi quis. §. æquū. & ſ. de teſt. tu. l. pater. & de confir. tu. l. vtilitatem. & j. de ope. li. l. cerdonem. & C. ad Trebel. l. iubemus. circa princi. & C. arbi. tut. l. j. Sed argu. contra. C. de inter. ma. l. ſi patri. ADDITIO. Dic quòd illud in matrimonio, in quo volūtas patris debet ſeruari: vt. C. de nu. l. ſi vt proponis & ſ. de ſta. ho. l. Paulus aliàs incipit, eū qui. ſecundum Bar. hîc.

Volūtas vltima patris non ſemper ſeruāda eſt.

ſ *Ei*. tutori.

t *Ius alimentorum*. ſ. l. j. in prin. & C. de alimē. pup. præſ. l. fi. & j. ti. j. l. j. §. ſed & ſi ſeruis.

u *Debet*. ſcilicet prætor etiam mancipia: quod eſt. j. & hoc dico in decernēdo ſcilicet alimēta pupillo: & pro illis mancipiis quæ pupillo deſeruiunt: & etiā mercedes illorum ſeruorū, & etiam pupillorū veſtem & tectum. vel aliter etiam mercedes pupillorū, ſcilicet pro magiſtris illorum pupillorum, & etiam veſtem & tectum.

x *Reditum*. Not. §. bonū: quòd nō debet quis omnes fructus quos ex ſuis poſſeſſionibus vel aliūde habet, expendere: ſed ſemper ita facere, vt ex reditu aliquid ſuperſit: vt. ſ. l. j. in prin. & C. de alimē. pu. præſ. l. fi. & j. titu. j. l. j. §. ſed & ſi ſeruus.

Sumptus ita faciēdi ſunt, vt aliquid ſuperſit.

y *Mercedes*. dandas nō quātas minimas poteſt: vt. ſ. de admini. tu. l. cū plures. §. cum tutor. Accurſius.

z *Et eum qui*. quicunque ille ſit: vt ſupra. l. j. in princi.

* deprehenſum

a *Cognitionem*. inquirēdo quantū habet in bonis pupillus vel adult⁹. Accurſius.

* Inſtructionem

b *Tutor*. aliàs auctor, id eſt, tutor.

* inſtituuntur.

c *Ei vſuras*. ſic. ſupra de adminiſtra. tut. l. tutor qui. §. idem ſolent. vbi ſi negat tutor ſe habere pecuniam ad alendum pupillum, cum in veritate habeat, tenetur ad centeſimas vſuras.

UNED

a *Non compellitur.* ſic.ſ.de admini.tuto.l.à tutoribus.in fi.
b *Decreta.* id eſt ordinata.
c *Augeri.* ſic infra de lega.iij.l.fi.§.fi.

QVi filium.] CASVS. Filiũ meum heredẽ inſtitui:& filiæ meæ. ac.legaui cũ nupſerit:& filio & filiæ tutorẽ dedi Sẽpronium. iſte tutor dedit alimẽta filiæ ſiue iuſſu magiſtratus, ſiue nõ.finita tute.filius vult dicta alimenta ſorori ſuę præſtita repetere à tutore. certè non poteſt, ſi filia non habebat vnde ſe aleret.& qđ dixi in alimẽtis, idẽ eſt in aliis ſorori pupilli neceſſariis. Viuianus.

d *Legauerat.* & exheredauit eã, vel inſtituit ſal tẽ in aliquo.alias nõ valeret teſtamẽtũ:vt inſti-tu.de exher.libe.i prĩci.
e *Præterea.* ſcilicet plus ei legauit.
f *Inſtitueretur.* ſic fortè erat olĩ moris mulieres legere Grãmaticã. Acc.
g *Poſſit.* pupill⁹ à tutore ſuo dicendo : reddas mihi quod expẽdiſti de meo in alimẽta ſororis meæ.
h *Inſtituerit.* i.inſtitui fecerit. Et no.qđ iuſſus iudicis facit qđ iſtæ expẽſæ nõ repetãtur: vel expẽſæ paruitas facit, vel antiquitas. Item quod mulieres poſſint addiſcere Grãmaticã, defendit hac lege, vt iſti ſum ptus non repetantur.
i *Hoc aliter.* i.aliũde nõ poterat ali, vel hoc,i. ſciẽtia literalis nõ poterat ſine magiſtris addiſci:vt &.C.de ali.pu.pſ. l.fin. Et not. hĩc arg. qđ frater tenet alere fratrẽ inopẽ:vt no.C.de alen. li.l.pe.& facit.j. tit.j.l.j. §.ſed nõnullos.&.ſ. de admin. tut.l. cũ plures. §.tutor.

Mulieres olim Grãmaticam legebant.

* Mulieres liberalibus artibus olim inſtituebantur. Sueton. in lib. de cl. grammat. ait Attici filiã M.Agrippæ vxorem inſtitutam fuiſſe à Q. Cæcilio Epirota grammatico Attici liberto vide Xenophontem lib.1. apomnematon. Inopem fratrem frater alere tenetur.

Sed ſi egeni ſint pupilli, de ſuo eos alere tutor nõ compellitur.[a] Et ſi fortè poſt decreta alimenta ad egeſtatẽ fuerit pupillus perductus, deminui debet quæ decreta[b] ſunt:queãdmodũ ſolet augeri[c] ſi quid patrimonio acceſſerit.

IIII. IVLIANVS *libro viceſimoprimo Digeſtorum.*

QVi filium heredẽ inſtituerat filiæ dotis nomine cum in familia nupſiſſet, ducẽta legauerat,[d] nec quicquam præterea:[e] & tutorẽ ei Sẽproniũ dedit. is à cognatis & à propinquis pupillæ perductus ad magiſtratũ iuſſus eſt alimẽta pupillæ, & mercedes vt liberalibus[*] artibus inſtitueretur,[f] pupillæ nomine præceptoribus dare. pubes factus pupillus, puberi iam factæ ſorori ſuæ ducenta legati cauſa ſoluit. Quæſitum eſt, an tutelæ iudicio cõſequi poſſit[g] quod in alimẽta pupillæ, & mercedes à tutore ex tutela præſtitũ ſit. Reſpõdi, exiſtimo & ſi citra magiſtratuũ decretũ tutor ſororẽ pupilli ſui aluerit & liberalib⁹ artibus inſtituerit,[h] cum hæc aliter[i] ei cõtingere nõ poſſent, nihil eo nomine tutelæ iudicio pupillo aut ſubſtitutis pupilli præſtare debere.

Cõtrouerſia de alẽdo pupillo, præſidis iudicio eſt dirimẽda: illis excluſis quos foret veriſimile eis facere pͥudiciũ. h.d. ſecũdũ Ray.

V. VLPIANVS *libro tertio de Officio Proconſulis.*

SI diſceptetur vbi morari vel vbi educari pupillũ oporteat, cauſa cognita id præſidẽ[k] ſtatuere oportebit. In cauſæ cognitione vitandi ſunt[†] qui pudicitiæ impuberis[l] [*] poſſunt inſidiari.

SI diſceptetur.] CASVS. Sicut dictũ eſt.ſ.i.l.j. prætor debet cauſa cognita ſtatuere vbi pupillus morari debeat, vel educari. & certè nõ debet pmittere prætor vt pupillus vel pupilla ſtet apud talẽ qui inſidietur pudicitiæ eius.
k *Præſidem.* ſupra.l.j.in prin.&.C.eo.l.j.
l *Impuberis.* maris vel fœminæ : quod eſſet ſi ad impudicam vitã eos induceret.

SI abſens.] CASVS. Tutore abſente pupillus corã prætore petit ſibi cõſtitui alimẽta: nũquid expectari tutor debet? Et certè nõ: imò debẽt pupillo cõſtitui alimenta etiã eo abſente: & plus debet facere prætor: quia debet inſpicere ſi hic tutor eſt in nimia neglegẽtia & ceſſatione circa adminiſtrationẽ : quia tunc debet vocare amicos & adfines tutoris:& ſi tutor nõ erit cõiunctus pupillo, debet eũ remouere, & aliũ loco ſuo dare, & cũ ſubrogato cõſtituere alimẽta pupillo. Si autẽ ſit pupillo cõiunctus, non debet eũ remouere, ſed curatorẽ ei adiungere:& cum illo curatore alimẽta conſtituere. ſi autẽ neceſſariò abeſt tutor, tũc ſolũmodo ad hoc datur pup. curator, vt cũ eius auctoritate alimẽta ei cõſtituantur. Viuia.
m *Amicis.* Nota vocandos amicos abſentis cum aliquid debet fieri in eius præiudicium. ſic.ſ.ex qui cau.maio.l.ergo.
n *Conſtituetur.* curator.& eſt argum.ad.l. iſtam.ſ.de ſuſpect. tut.l. iij.§.tutor qui.&.l.impuberibus.§.fin. Itẽ not. quod prima lex hui⁹ tit.&.l.pe.reſpiciunt primã partẽ rubricæ.ſ. vbi morari & educari debeat pupillus. Aliæ leges reſpiciunt vltimã: ſ.de alimẽtis pupillo præſtãdis. Iſtud ſemper teneas, quod ſi eſt minor triẽnio, apud matrẽ, ſi viuit, eſt nutriẽdus, & ab ea alẽdus: vt.C.de pat.po.l.pe. Item not. quod titulus iſte loquitur cũ mortuo patre tractatur vbi educari debeat & morari:& à quo ali:& quantũ alimentorũ nomine præſtari:& ex cuius bonis. Itẽ no.cũ dici pupillũ qui eſt impubes, & eſt ſui iuris morte patris vel emãcipatione: vt.j.de verb. ſignifi. l.pupillus.in prin. Si autẽ pater viuit, vbi tunc debeat morari & educari, & ex cuius bonis,[†] habes.C.diuor.fac. apđ quẽ li.l.j.& auth.ibi poſita, quæ eſt vt li.ma. & auiæ.§.illud.col.viij. Ac.
o *Pupilli.* Nota nõ dicit tutoris: vt.ſ.eod.l.ius.§. ſed ſi egeni. Et ſecundũ hoc etiã intellige.l. illã, impuberibus.ſ.tit.ij. qđ licet mittatʳ in bo.poſ.ſ. tutoris, alitur tamen de ſuo, vt hĩc dicit.

Abſentis amici cũ de eius præiudicio tractatur, vocandi ſunt.

† Concor.c. cum locum. extra de ſpõ.& matr. vbi præcepit mulierẽ collocari in loco tuto.
* Flo. impuberi.
Pupill⁹ quis dicatur.

Tutor abſens voluntariè cõtumax in alẽdo pupillũ, hoc in iudicio requirẽtibus amicis vel cognatis eius, velut ſuſpectus cauſa cognita remouebitur à prætore: vel eidẽ tutor generalis & perpetuus ab ipſo adiungetur: neceſſariò verò abſens idoneus in officio retinetʳ, ſpeciali curatore ad præſtationem alimentorũ duntaxat ſibi adiuncto ſecundũ Ray.

VI. TRYPHONINVS *libro quartodecimo Diſputationum.*

SI abſens ſit tutor, & alimenta pupillus deſideret: ſi quidẽ neglegẽtia & nimia ceſſatio in adminiſtratione tutoris obiiciatur, quæ etiã ex hoc arguatur, quòd per abſentiã eius deſerta derelictaq; ſunt pupilli negotia: euocatis adfinibus atq; amicis[m] tutoris, prætor edicto propoſito cauſa cognita, etiã abſente tutore vel remouẽdũ eũ qui dignus tali nota videbitur, decernet: vel adiungendũ curatorẽ:& ita qui datus erit, expediet alimẽta pupillo. Si verò neceſſaria abſentia tutoris & improuiſa acciderit, fortè quòd ſubito ad cognitionẽ principale profectus, nec rei ſuæ prouidere, nec cõſulere pupillo potuerit: & ſperatur redire, & idoneus ſit tutor, nec expediat aliũ adiungi, & pupillus alimenta de re ſua poſtulet: rectè conſtituetur[n] ad hoc ſolum vt ex re pupilli[o] alimenta expediat.

DE TVTELÆ & rationibus diſtrahendis.

De tribus actionibus tractat hic tit. primò de actio. tute. directa, quando naſcitur: & quidẽ finita tutela: vt.j.eo.l.niſi.& quid in ea veniat, dicit hic titu. ſed de cõtraria actione tut. tractatur.j.titu.j. Secũdò dicit hic titu. de quadã alia actione quæ dicitur actio de rationibus diſtrahẽdis: vt.j.eo.l. j.§.de diſtrahẽdis.& datur cõtra tutorẽ pro iis quæ ſibi reliquit, in duplum: vt.j.l.ij. in fi. Tertiò de actione curæ i.de actione vtili negotiorũ geſto. quæ datur in curatorẽ vt.j.e.l.ſi tutelæ.& in aliis legibus.

Sequuntur actiones ex tutela vel curationis obligatione quaſi ex cõtractu, qui bus ſpeciales iudices addicũtur. Ex tutelæ obligatione duæ, Tutelæ & Rationibus diſtrahẽdis. Tutelæ poſt finitã tutelã cum eo qui tutelã geſſit vt rationes edat & reddat, vel Quod ex tutela dari fieri oportet ex fide bona.l.penultim. Rem pup.ſal. ſo.& vtilis etiã cum eo qui nõ geſſit.l.nõ quaſi.§. illud Rem pup.ſal.ſo.quæ actio bonæ fidei eſt. Rationibus diſtrahendis ex 12. tab. æque poſt finitã tutelã in duplum cum eo qui in gerenda tutela pecuniã pupillarẽ intercepit vel quam aliã rẽ pupilli abſtulit, auertit, ſubripuit, hac fere formula, Quod ex rationibus tutelæ pupillo abeſt, Id vero abeſt quod ille diſtraxit, i.quod auertit & cõturbauit.& forſitan in.l. Tutor de lib.leg.his verbis. Ex diſtractione, ſignificatur hæc actio rationibus diſtrahendis, arbitraria actio ob rationes tutelæ interuerſas ſiue diſtractas dolo malo. Cõcurrit cum ea furti actio, quia res proxima furto eſt. Et prodita rurſus illa eſt ſpecialiter in tutorẽ ex hac cauſa, quod abeſſe etiã nonnihil ea res à furto videretur.l.tres. De adm. tut.& ob id ipſum mitior honeſtiórq; quã furti. eademq; ratio eſt proditæ actionis Oneris auerſi in duplũ, & alterius in heredẽ qui quid in inuẽtario cõſiciẽdo dolo malo ſuppreſſit, & in publicanos, quæ etiã miſtæ ſunt actiones, vt Rationibus diſtrahẽdis. Quin & his ſi agas facilius cauſam teneas, quã ſi furti, nec enim deerũt argumẽta tutori vel nautæ vel heredi vel publicano, quibus ſi cõtendas furtũ feciſſe, cõtra cõtendãt id nõ eſſe furtũ, quod ſibi quodãmodo licuit admittere iure ſuo. Ex curationis autẽ obligatione eſt actio negotiorũ geſtorũ nõ directa, quia nõ vltro ad negotia curator acceſſit, ſed vtilis, quæ etiã ſtatim nõdũ finita curatione cõpetit nõ alia differẽtiæ ratiõe q̃ quod nõ idẽ in eo quod in tutelæ actione cõſtitutũ eſt, quæ & in cõtrariis actionibus quæ ſequuntur valet, excepta curatione adoleſcẽtis. Eſt enim vtraque, tutela ſ. & negotiorũ geſtorũ, generalis actio.l. Pro ſocio.ſ. pro ſoc. Cuia.

IN omnibus.] CASVS. Tutor debet reddere rationẽ pupillo iudicio tut. nõ ſolũ de iis quæ fecit cũ facere non debe-ret, ſed

ret,ſed & de his quæ nõ fecit cũ facere deberet:& tenetur de dolo & culpa,& negligẽtia:& ponit exẽplũ de eo quod facere non debuit & fecit,vſque illuc,ſed nõnullos &c.& ibi concedit tutori vt douet pro pupillo in caſu:& ſi nõ faciat,tenetur.[OFFICIO TVTORIS.]Tutor cũ adminiſtrat,debet ſcribere in chartis diſpẽdiũ, & illũ librũ rationũ debet pupillo reddere: aliàs tenetur etiã de hoc act.tute.&etiã ſerui poſſunt ſup hoc torqueri: & ſi tutores dicunt ſeruos malè feciſſe ratiões pupilli, cũ ipſi ſerui aliquid adminiſtrabãt:torquebũtur ſerui.[PRÆTEREA SI MATREM.] Si tutor dedit alimenta matri pupilli ſui,imputabit pupillo: & hoc ſi mater erat pauper:aliàs non. Itẽ nec imputabit munus nuptiale pupillo quod dedit matri ei⁹ ſed ſi dẽt tutores alimẽta liberto pupilli eorũ cõtutori egẽti,bene imputabũt.idẽ & ſi dẽt aliméta ſeruis vel libertis pupilli qui nõ erãt eius tutores:dũ tamẽ erãt ei neceſſarij.Idẽ & ſi præſtẽt aliméta libertis omnib⁹ neceſſariis & vtilibus rationib⁹ pupilli. Itẽ imputabit pupillo tutor ſumpt⁹ litis & viatica.[NVNC TRACTEMVS.]Viſo de officio tutoris, videam⁹ pro qua parte tutores cõueniantur finita tute. quando plures fuerũt: & ſi qdẽ omnes geſſerũt,&omes ſoluẽdo ſunt tẽpore depoſiti offi.pro virili parte cõueniũtur, ſicut eſt in fideiuſſoribus.ſi autẽ omnes geſſerũt,& quidã ſunt ſoluẽdo,& quidã nõ:puta quatuor erãt tutores,& oẽs geſſerũt:vnde ſi eſſent ſoluẽdo, de vigĩti debitis deberet ſoluere quilibet quinque.duo ex eis habẽt bene quilibet quinq; & plus,ita ꝙ bene poſſunt ſatisfacere in totũ ſi eſſet neceſſe.alij duo nõ habẽt niſi qlibet tria:& ita deficiũt cuilibet de duobus duo.certe duo primi ſoluẽt quilibet ſeptẽ:& duo vltimi ſex,ſ. quilibet tria,ſicut habẽt:& ſiue ſunt primis ceſſæ actiões ſiue nõ, habebũt cõtra alios pro quibus ſoluũt vtilẽ actionẽ nego geſt.ſec⁹ autẽ ſi ex dolo cõmuni ſoluiſſent ꝓ cõtutoribus:qa tũc non debet eis actio cedi:nec debẽt habere vtilẽ ſine ceſſione. & reddit rationẽ quare:& ſic cõueniũtur omnes ante magiſtratũ qui eos dedit: & hoc quãdo oẽs geſſerũt,vt dictũ eſt.Si autẽ vnus geſſit,alter nõ: primò cõuenietur magiſtratus q̃ tutor qui nõ geſſit: niſi in duob⁹ caſibus,ſ.quãdo tutor nõ gerẽs videbat gerẽtẽ malè adminiſtrare, & nõ accuſauit de ſuſpecto,vel nõ exegit ab eo ſatiſd.re pupil. ſal. fore.[HANC ACTIONEM.]Actio tutelæ dat̃ cõtra heredes tutoris, & heredib.pupilli.[NON TANTVM.]Si tutor eſt cõdẽnatus pupillo ꝓ cõtutore,poteſt petere à pupil.vt cedat ei act.cõtra cõtutorem. ſed & ante cõdẽnationẽ potuiſſet hoc feciſſe.[DE RATIONIBVS.] Viſo de actiõe tu.quæ dat̃ cõtra tutores:videndũ de act. de rationibus diſtrahẽdis,quæ datur ſimiliter contra tutores. & certè oẽs tutores qui adminiſtrauerũt,tenẽtur ea ſi res pupil.interceperũt,ſiue ſint tutores legitimi,ſiue quicunq; alij,& tenẽtur reſtituere pupil.res interceptas in duplũ:nõ autẽ duplatur intereſſe pupilli.Tutor ergo intercipiẽs res vel pecunias pupilli tenetur tribus actionibus,ſ.act.tut.& de rationibus diſtrahẽdis,& furti.& act. tut. tollit act.de rationibus diſtrahẽdis,& ecõtra: ſed ſi cõuentus ſit actione de rationibus diſtrahẽdis,nõ liberatur ab act. furti.& hoc ideo,qa nõ eſt actio furti & actio de rationibus diſtrahẽdis ex vna obligatione,imò ſunt ex duabus obligationibus:& ideo vna per aliã non tollitur.[HANC ACTIONEM.]Hæc actio de rationibus diſtrahendis

DE TVTELÆ * ET RATIONIBVS* diſtrahendis, & vtili curationis cauſa actione.

TITVLVS III.

Tutor pupillo actione tutelæ directa de geſtis ac neglectis per dolũ ſeu culpã leuẽ,ac de auctoritate ſibi præſtita in donãdo cauſa mortis ſeu inter viuos tenetur reddere rationẽ:licèt talis donatio ſit eidẽ tãquã teſtamẽti factio interdicta. h.d. Nico.de Neapo.

I. VLPIANVS *libro trigeſimoſexto ad Edictum.*

DE * omnibus quæ fecit tutor, cũ facere nõ deberet: item de his* quę nõ fecit,[a] rationẽ reddet hoc iudicio, præſtãdo dolũ,culpã, & quantã in ſuis rebus diligentiã.[b] Vnde quæritur apud Iulianũ libro viceſimoprimo Digeſtorũ, ſi tutor pupillo auctoritatem ad mortis cauſa donationẽ[c] accõmodauerit,an tutelæ iudicio teneatur.Et ait teneri eum. Nã ſicuti teſtamẽti factio (ſiquit) pupillis cõceſſa non eſt,[d] ita nec mortis quidẽ cauſa donationes permittendæ ſunt.[e] Sed & ſi nõ mortis cauſa donauerit, tutore auctore:idẽ Iulianus ſcripſit pleroſq; quidẽ putare nõ valere donationẽ.Et plerumq; ita eſt.[f]

Tutor alimẽta præſtita de facultatibus pupilli valde amplis dumtaxat eius matri vel ſorori D egẽtibus poteſt imputare decreto iudicis ſibi vel ipſius ſubſtitutis:& per negligentiã iſtud omittẽs,ei tutelæ actione tenetur. ſecus ſi munus eidem miſerit nuptiale.Nico.de Neapo.

B Sed nõnullos caſus poſſe exiſtere quibus ſine reprehenſione tutor auctor ſit pupillo ad deminuendũ, decreto ſcilicet interueniente: veluti ſi matri aut ſorori quæ aliter ſe tueri nõ poſſunt, tutor alimẽta præſtiterit.[g] Nã cum bonæ fidei[h] iudiciũ ſit: nemo feret,inquit,aut pupillũ aut ſubſtitutũ eius querẽtes quòd tã coniunctę perſonæ alitæ ſint:quinimmo per cõtrarium putat poſſe cũ tutore agi tutelæ,[i] ſi tale officiũ prætermiſerit.

C Tutor librum rationum conficere ac reddere pupillo tenetur aliàs tutelæ iudicio obligatur. h. d.ſecundum Ray.

Officio[k] tutoris incumbit etiã ratiões[l] actus ſui cõficere,&pupillo reddere. Cæterũ ſi nõ fecit, aut ſi factas nõ exhibet, hoc nomine iudicio tutelæ tenebitur.[m]

Inuentariũ ac librũ rationũ pupillo exhibere tutore ceſſante, ſerui negotia gerẽtes poſſunt interrogari ſimpliciter,& cum tormẽtis,& ſine.idẽ ſi fraus in ſcribẽdis rationibus ꝓ tutores ipſis imputetur.h.d.ſecundum Ray.

A eſt perpetua,& datur heredi pupilli:ſed nõ datur in heredes tutoris:quia eſt pœnalis, & cõpetit hæc actio demũ finita tutela, ſicut actio tutelæ.Et hac actione tenetur ille tutor qui cũ adminiſtraret tutelã,ſurripuit aliquã rẽ pupilli,ſiue dolo,ſiue nõ: ſed quãdo dolo,tenetur etiã furti:& vna per aliã nõ tollit, ſed ſi tutor ſurripuit dolo: & ſic tenetur etiã furti & cõdict. furtiua, & agit cõtra eũ pupillus cõdictiõe furtiua:& ſi fuerit ab eo cõſecut⁹ illud qđ abſtulit, nõ tenet̃ amplius hac actiõe de rationibus diſtrahẽdis. Itẽ ſcias qđ hæc actio de rationib⁹ diſtrahẽdis,quæ competit ad duplũ,vt dictũ eſt:cõtinet in ſimplo vno rei pſecutionẽ: & ita vnum ſimplũ eſt capitale pupilli:& aliud pœna tutoris.Viuianus.

a *Non fecit.* ſubaudi,cũ facere deberet. ſic & in ꝓcuratore:vt.C.mãd.l. in re mãdata.Et nota ꝙ hîc dicit ꝙ non prætermittet de faciendis: qđ hodie iurare cogitur:vt in authen. vt hi qui ob. §.fin.colla.vij.

b *Diligenti.*i.ſ.debet adhibere:vt.ſ.de adm.tut. l.à tutorib.in pric.& C. arbi.tute.l..quicquid.

c *Donationẽ.*faciẽdã:vt apparet ex ſequẽtibus.

d *Nõ eſt.* vt iſt.q.nõ eſt pmiſ.fa.teſta.§.præterea

e *Permittendæ ſunt.* quia nec teſtari,nec aliã vltimã volũtatẽ cõdere poteſt:vt.ſ.de cõdi.l. diu⁹. §.pe.Sed cũ donatur,ad quid tenetur ſubſtituto vel legitimo vel etiã ipſi pupillo,dato ꝙ non deceſſerit? Reſpõ.traditio facta fuit: & ſic eſt electio vel cõtra eum qui habet,vel cõtra tutorẽ vel curatorẽ.vt.C.ſi tutor vel cur.l.fina.Acc.

f *Ita eſt.*quod non valet etiam cum decreto:vt.C.ſi ma.fac.l. fin. §.cum autem.& dic vt ſupra de admi.tuto.l.tutor ad vtilitatem.& facit infra de cura.fu.l.fina.

g *Præſtiterit.*Not.in neceſſarias perſonas nõ dici liberalitatem,ſed debitum ſic:vt.ſ.tit.j.l.antepenul.&.ſ.ſolu.ma.l.ſed ſi ideo.&.ſ.de admini.tut.l tutor ſecundum.§.fin.&.j.eo.§.præterea.

h *Bonæ fidei.*ſ.actio tutelæ:vt inſtit.de actio.§.actionum.Accur.

i *Agi tutelæ.* id eſt tutelæ iudicio conuenitur, & etiam in litem iurare:vt.C.de in lit.iuran.l.j.

E k *Officio.*§.iſte,& lex,quædam.ſupra de edendo,videtur deſtruere illum tractatum de eden.vbicũque not. doctores dari officium iudicis,vel actionem in factum. Nam hîc dicit quòd ſi tutor non faciat rationes, vel factas non exhibet vel non edit, habet locum actio tutelæ. Et in.l. quædam. dicitur contra procuratorem non edentem dari mandati,& contra ſocium pro ſocio. Sic ergo cum ſemper argentarius faciat ſeu ſcribat rationes mandato ſcholaris vel eius procuratoris,locum habet mandati, non offic.iudi. vel actio in factum ex illo edicto:Reſpon.quotieſcunque ab initio contraho cum aliquo vt gerat negotia mea, vel fuit meus ſocius, vt fuit in iſto caſu:vt ſit tutor,& gerat negotia mea, & faciat librum rationum,vt fuit in.l.quædam. in procura. & ſocio: locum habet tutelæ:vt hîc:vel mandati,vel pro ſocio:vt.l.quædam.aut non fuit ab initio contractum,ſed dixit tantum ſcholaris argentario vt ſcriberet rationes:& tunc habet,locum officium iudicis, vel actio in factum ex illo edicto:vt in.l.ſi quis ex argentariis. §. ex hoc. ſupra de edendo.

l *Rationes.* i.librum rationum:vt.ſ.de edendo.l.ſi quis.§. rationẽ.

m *Tenebitur.* & etiam iuratur in litem: vt Cod. de in litem iurando.l.j.Accurſius.

*De tutelis. * perperam Ha. detrahendis.

* Flo.in omnibus.

* Flo.in his.

Plato quinquennium poſt finitam tutelã huic act. tribuit, ex legib. Athenienſiũ.

De ſeruis [a] quoque interrogationes, ſed & quæſtiones habendas, & hoc officio iudicis conuenire, placuit. Nam diuus Seuerus decreuit, cùm neque inuentaria, neque auctionalia * proferentur, remedio eo vti debere, vt rationes à ſeruis qui rem geſſerunt, proferãtur. Has rationes ſi mala fide conſcriptas eſſe à ſeruis dicãt tutores: etiam in quęſtionem ſerui interrogari poterunt. Præterea [b] ſi matrem aluit pupilli tutor, putat Labeo imputare eum poſſe: ſed eſt verius, nõ niſi perquam egenti dederit, imputare eum oportere de largis facultatibus [c] pupilli. Vtrumque igitur concurrere oportet, vt & mater egena ſit, & filius in facultatibus poſitus. Sed ſi munus nuptiale matri pupilli miſerit, non eum pupillo imputaturũ [d] Labeo ſcribit: nec perquam [e] neceſſaria eſt iſta muneratio.

* rationalia

Si plures tutores aut ipſe teſtator vnum ex pluribus tutoribus ordinauerint, ſcilicet libertum ſuum qui adminiſtret tutelã: cæteri tutores poſſunt illi adminiſtranti alimenta cõſtituere: & ille adminiſtrãs poterit certis perſonis conſtituere victualia, quæ perſonæ hîc enumerantur. dicit etiam in quã rem ſumptus ſunt præſtandi. h. d.

Si pupillis tutores pater dedit, inter quos & libertũ ſuũ, pérq; eũ voluerit tutelam adminiſtrari: & tutores certã ſummam ei ſtatuerint, quia aliter [f] ſe exhibere non poterat: habendã eius rationem quod ſtatutum [g] eſt, Mela exiſtimat. Ergo & ſi ex inquiſitione ꝑpter rei notitiam fuerit datus tutor, [h] eíque alimenta ſtatuerint contutores, debebit eorum ratio haberi: quia iuſta cauſa eſt pręſtãdi. Sed & ſi ſeruis cibaria [i] præſtiterit, vel libertis ſcilicet rei pupilli neceſſariis: dicendum eſt reputaturum. Idémque & ſi liberis hominibus, ſi tamen ratio pręſtandi iuſta intercedat. Item ſumptus litis [k] tutor reputabit, & viatica, ſi ex officio neceſſe habuit aliquò excurrere vel proficiſci. Nũc tractemus ſi plures tutelam pupilli adminiſtrauerint, pro qua quiſque eorum parte conueniendus ſit.

B Et ſi quidem omnes ſimul geſſerunt tutelam, & omnes ſoluendo ſunt: [l] æquiſſimum erit diuidi actionem inter eos pro portionibus virilibus, [m] exemplo fideiuſſorum. [n] Sed & ſi non omnes ſoluendo ſint: inter eos qui ſoluendo ſunt, diuiditur actio: ſed prout quiſque ſoluendo eſt, poterunt cõueniri. Et ſi fortè quis ex facto alterius [o] tutoris condemnatus præſtitit, vel ex communi geſtu, nec ei mandatę ſunt actiones: cõſtitutum eſt à diuo Pio, & ab Im- C peratore noſtro & diuo patre ei⁹, vtilem actionem [p] tutori aduerſus contutorem dandam.

Ex dolo ſuo cõuentus non habet regreſſum cõtra ſocios ſuos: ex dolo enim ſuo pœnam patitur. hoc dicit.

Planè ſi ex dolo cõmuni [q] conuentus præſtiterit tutor: neque mandandæ ſunt actiones, neque vtilis competit: quia proprij delicti [r] pœnam ſubit: quæ res indi- D gnum eum fecit vt à cæteris quid cõſequatur doli participib⁹. Nec enim vlla ſocietas [ſ] maleficiorũ, vel communicatio iuſta damni ex maleficio eſt. Vſq; adeo [t] autem ad cõtutores [u] non venitur, ſi ſint ſoluendo contutores: [x] vt prius ad magiſtratus qui eos dederunt, vel ad fideiuſſores [y] veniatur. † & ita Imperator noſter Vlpio Proculo reſcripſit. Quod enim [z] Marcellus libro octauo Digeſtorum ſcripſit, quódque ſę- E piſſime reſcriptum eſt, quandiu vel vnus ex tutoribus [a] idoneus eſt, non poſſe ad magiſtratus qui dederunt, veniri: ſic erit accipiendum, [b] ſi non contutor ob

a *De ſeruis*. facit ſupra de adminiſt. tuto. l. ad inſtruendam. & C. de adminiſt. tuto. l. lex quæ. ſic aliàs. C. de iure deliberan. l. fina. §. & ſi præfatam.

b *Præterea*. ſupra eo. §. ſed nonnullos.

c *Facultatibus*. largis, vt prædixit. & facit ſupra de lib. agno. l. ſi quis à liberis.

d *Imputaturum*. ſic. ſ. de admi. tut. l. tutor ſecundum. §. fin. Sed cõtra. ſ. de adminiſ. tut. l. cũ plures. §. fina. Solu. vt ibi. ADDITIO Dic quòd ibi erat munus conſuetum, hîc vero nuptiale ſecundum Bart. hîc.

e *Perquam*. id eſt, valde. Accurſius.

f *Quia aliter*. igitur à pupillo eodémque patrono erit alendus, etiam ſi tutor nõ eſſet: vt ſupra de lib. agno. l. alimenta. & . j. de iure patro. l. diuus. §. imperatores.

g *Statutum eſt*. à tutoribus.

h *Tutor*. ſ. libertus.

i *Sed & ſi ſeruis cibaria*. vt ſupra tit. j. l. ius. §. ante oculos.

k *Item ſumptus litis*. vt ſupra de admini. tut. l. à tutoribus. §. fina. & ſupra man. l. idémque. §. idem Labeo.

l *ſoluendo ſunt*. tempore depoſiti officij: vt. C. de diuid. tut. l. j. & . C. de proba. l. ex perſona. & C. de cadu. tollen. §. vbi autem.

m *Pro portionibus virilibus*. id eſt, pro numero perſonarũ: vt. C. de cadu. tol. §. vbi autem.

n *Fideiuſſorum*. qui habẽt hoc beneficium ex epiſtola diui Hadriani: vt inſtitu. de fideiuſ. §. ſi plures. & . C. de conſtit. pecu. l. fina.

o *Alterius tutoris*. qui adminiſtrauerat ſol⁹. Sed hic non oppoſuit quod ille prius conueniretur, quod potuiſſet: vt ſ. de adminiſt. tut. l. tutores qui. §. in eum. Vel oppoſuit, ſed ille erat nõ ſoluẽdo. vel dic quod ambo gerebãt: ſed alter tãtùm commiſit culpam. Idẽ ſi ambo: vt ſubiicit ex cõmuni geſtu, &c. & tunc poterat impetrare beneficiũ diuiſionis: qđ nõ fecit: ſicut nec oppoſuit, licèt poſſit opponere: vt. C. de diui. tut. l. ij. in prin. vel ſi oppoſuit, alter non erat ſoluẽdo.

p *Vtilem actionem*. ſcilicet neg. geſt. vt. ſ. de neg. geſt. l. ex facto. in fi. Quod ſecus contingit in pluribus confideiuſſoribus: vt. j. de fideiuſ. l. vt fideiuſſor. & facit ad hoc. C. de contra. iud. tut. l. j. & infra de ſolu. l. Modeſtinus.

q *Communi*. multo magis ſi proprio. & ſic eſt de culpa: vt. C. de cõtra. iudi. tut. l. ij.

r *Proprij delicti*. bona ratio. ſic. ſ. de noxa. l. ſi communis familia. & de neg. geſt. l. ſiue hereditaria. & de procura. l. qui proprio. §. procurator vt in cæteris. & . j. eo. l. ſi ex duobus. & . ſ. de neg. geſt. l. ex facto. in fin. & infra de fideiuſ. l. ſi à reo. §. fina.

A ſ *Vlla ſocietas*. vt. ſ. pro ſoc. l. nec prætermittendum. Sed quid ſi nullus geſſit? Reſpon. Azo. idem quod hîc, ſcilicet quòd nec cedatur, nec vtilis detur: vt ſupra de admini. tut. l. ſi plures. in fi. Item an diuiſio fiat inter doloſos? Reſpond. ſi non adminiſtrant, ſic: vt d. l. ſi plures. ſi verò adminiſtrãt, hîc non vetat: vnde videtur idem: licèt Azo in ſumma de diui. tute. dicat nullũ beneficium dari doloſè gerẽtibus, vel contumaciter non gerentibus. & facit ad prædicta. C. de contra. iudi. tut. l. ij. & . C. arbi. tut. l. cum interdictę. §. fin. & . j. rem pupil. ſal. fo. l. ſi. & . C. de fideiuſ. l. iij. & . j. de ſolu. l. Modeſtinus. & . ſ. cõmod. l. rẽ mihi. §. in exercitu.

t *Vſque adeò*. mutat caſum. nã ſupra oẽs geſſerunt cõmuniter, vel inter ſe diuiſerunt: nunc quando alter tantũ: vel ſi inter oẽs diuiſa fuerat adminiſtratio ꝑ iudicẽ vel teſtatorem, & ſic ſupra omnes cõueniuntur ante magiſtratum: vt ex præcedenti litera patet: hîc erit ſecus: quia primò magiſtratus quàm tutor nõ gerens conuenitur: niſi in caſibus, ſcilicet duobus Marcelli.

u *Ad contutores*. ſ. nõ gerentes. Accurſius.

x *Soluendo contutores*. ſ. gerentes. Accurſius.

y *Ad fideiuſſores*. tutorũ gerentium. non dico fideiuſſores magiſtratus. nam illi nõ tenẽtur ob hoc: vt. j. de magi. cõue. l. j. in princ.

z *Quod enim*. hîc habeas verſum: & lege quæ ſequũtur, duob⁹ modis. Primo ſecundum Ioã. quod. pro ſed. enim, ꝓ quia. q. d. ſed quia Marcellus dixit & alij quidã cõtrariũ prędictis à noſtro imperatore: ſic erit accipiẽdum, ſcilicet dictũ imperatoris noſtri ſcilicet vt primò veniatur ad magiſtrat⁹ quàm ad non gerẽtem: ſi non cõtutor, &c. quia tunc habeat locũ dictũ Marcelli. & ſic non abũdat dictio, non. Secũdo ſecũdũ Hug. quod enim, id eſt, certè quod Marcel. & alij dicunt primò cõueniri etiam non gerẽtem quàm magiſtratum: quod videtur contrarium dicto imperatoris: ſic eſt intelligẽdum dictum Marcelli, ſi non contutor, &c. & ſecundum hoc dic abundare, non. Vel dicas quòd includitur in verbo, noluerit: quod bis ſumatur. ſ. non voluit facere ſuſpectum, vel non voluit ſatis exigere. ſic & . j. de Carbo. edic. l. cum ſine. §. at ſimiliter.

† Speciale, ĩ quo prius diſcutitur fideiuſ. quã principalis debitor, cõtra authen. præſente. C. de fideiuſſ. ſed eſt vnũ ſingulare Bal. in apoſtil. in. l. ſi mancipiũ. ſ. de euictio. vbi dicit exceptionem diſcuſſionis eſſe de apicibus iuris: ſed in his quæ ſummè concernunt æquitatem, hic, non attendũtur illi apices iuris & ſunt alij multi caſus enumerati per do. De capel. Tholo. q. 196. vide ibi.

a *Vnus ex tutoribus*. etiam non gerentibus.

b *Accipiendum*. Dictum imperatoris ſecundum Io. vel dictum Marcelli ſecundum H. & adde hîc diſtinctionem ſecundum Azo. ſi dati ſunt plures tutores, & nihil geſſerunt, conueniuntur primò quàm

quàm magiſtratus: vt ſupra de adminiſt.tuto. l. ſi plures. & ita eſt idem ac ſi geſſiſſent omnes,ſi vnus eorum geſſerit,alius nihil geſſerit,ſi quidem nõ eſt diuiſa adminiſtratio: vel eſt diuiſa,ſed à ſeipſis inter ſe:conuenitur primò gerens,ſecundò magiſtratus,tertiò non gerens:niſi obiiciatur non gerenti quòd contutorem non remouit vt ſuſpectum:vel tardè remouit: vel citò quidé,ſed in eo iura pupilli prodidit:vel non exegit ab eo ſatiſdationem rem pupil.ſaluam fore, cum videret eum deſinere eſſe ſoluẽdo, & finita tutela inueniturnõ ſoluendo: vt ſupra de adminiſt.tuto.l etiã.&c. l.Æmilius.in fi.&.l.tres tutores.§.fi.In his enim quatuor caſibus conuenitur poſt illum qui geſſit,cõtutor qui non geſſit:vt hîc,&c. C.de diui. tute.l. ij. ſi vnus geſſit, & alius aliqua geſſit,cõuenitur vterque pro omnibus ante magiſtratum:vt infra de magiſt. conue.l. duo. & de adminiſt. tut. l. Lucius. §. penul.ſi vnus geſſit,aliꝰ non, & eſt adminiſtratio diuiſa à iudice vel à teſtatore : conuenitur quilibet pro ſua geſtione antequã magiſtratus: & poſt magiſtratũ conuenitur cõtutor in prædictis quatuor caſibus: vt.s̃. de adminiſt. tut. l. Lucius. §. pen. & hæc omnia cum magiſtratui obiicitur culpa: vt inſtitu.de ſatiſda.tut. §. pen. appellatur ergo ſubſidiaria actio quæ datur in magiſtratum: non quòd ſemper vltimò conueniatur magiſtratus, ſed quia plerũque: vel quia aptitudinẽ reſpicit: vt & actio. l.Aquil.diciturpœnalis aptitudine: vt inſtit.ad l. Aquil. §. his auté verbis. Vltimo faciunt ad hæc.C.de conue.fiſ.debi.l. iij. & infra ad municip.l.imperatores.

* quod ad.

Actio legis Aquiliȩ pœnalis eſt aptitudine.

* Malè Haloander, vt quis non dicat Aug.li. 1.emẽ. ea.2.

A

hoc cõueniatur,quòd ſuſpectum facere , vel ſatis exigere noluit. Hanc actionem [a] etiam in heredem [b] tutoris competere cõſtat. Sed & heredi pupilli [c] æquè cõpetit,ſimilibúſque perſonis.

Tutori condemnato pro contutore debent cedi actiones à pupillo contra tutorem.h.d.

B

Non tantùm ante condemnationem, ſed etiam poſt condemnationem [d] deſiderare tutor poteſt mandari ſibi actiones aduerſus contutorem pro quo cõdemnatus eſt. Rationibus [e] diſtrahẽdis actione non ſolùm hi tenentur tutores, qui legitimi fuerunt: ſed omnes qui iure tutores ſunt, & gerunt tutelam. Conſiderandum eſt in hac actione vtrũ pretium rei tantùm duplicetur, an etiã quod pupilli interſit. Et magis eſſe arbitror in hac actione quod intereſſe non venire,ſed rei tantùm æſtimationem. [f] In tutela ex vna obligatione duas eſſe actiones conſtat:& ideo ſiue tutelæ fuerit actum,de rationibus diſtrahendis agi non poteſt: [g] ſiue contra, [h] tutelæ actio,quod * ad ſpeciem iſtam perempta eſt.Hũc tamen tutorem qui intercepit pecuniam pupillarem,& furti teneri Papinianus ait. [i] qui & ſi furti teneatur: hac actione conuẽtus, furti actione non liberatur. Nec enim eadem eſt obligatio furti ac tutelæ: vt quis dicat * plures eſſe actiones eiuſdem facti, [k] ſed plures obligationes. Nam & tutelæ [l] & furti obligatur.

Hanc actionem [m] ſciẽdum eſt perpetuam eſſe, & heredi ſimilibúſque perſonis dari ex eo quod viuo pupillo captum eſt: ſed in heredem cæteróſque ſucceſſores non dabitur , quia pœnalis eſt. Hæc actio [n] tunc competit,cum & tutelæ actio eſt:hoc eſt finita [o] demum tutela.

II. PAVLVS libro octauo ad Sabinum.

ACtione de rationibus diſtrahendis nemo tenetur, niſi qui in tutela gerenda rem ex bonis pupilli abſtulerit. [p] Quòd ſi furandi [q] animo fecit:etiam furti tenetur. [r] Vtraque autem actione obligatur:& altera [ſ] alteram non tollet.

Cõdictio furtiua competit pro rebus interceptis à tutore: quia poſtquam actum fuerit, tollitur actio de ratio.diſtra.h.d.

C

Sed & condictio ex furtiua cauſa competit: per quam ſi conſecutus fuerit pupillus quod fuerit ablatum, tollitur hoc iudiciũ, [t] quia nihil abſit pupillo. Hæc actio [u] licèt in duplum ſit, in ſimplo rei perſecutionem continet: non tota dupli pœna eſt.

III. POMPONIVS libro quinto ad Sabinum.

D

SI tutelæ [x] aut negotiorũ geſtorum agatur , incerto hoc quantum ab aduerſariis debeatur tutori procuratoriue:arbitratu iudicis cauendum eſt quod eo nomine eis abſit.

IIII. PAVLVS libro octauo ad ſabinum.

NIſi finita tutela ſit , tutelæ

a *Hanc actionem*.tutelæ:vt.C.eod.l.tutelæ.

b *In heredem*. aliter quàm in tutorem:vt.C.de here.tut.per totum.

c *Pupilli*.aliter quàm pupillo:vt.s̃.de admi.tut.l.ex pluribus.

d *Poſt condemnationem*. ſpeciale eſt vt poſt ſententiam opponatur peremptoria:vt.j̃.de fideiuſ.l.ſi fideiuſſores.§.idé reſpondit.Regulariter contra.C.ſen.reſcin.nõ poſ.l.perẽptorias. ſimilia quære ibi.

e *De rationibus*. nunc de ſecunda parte rubricæ.

f *Tantum æſtimationem*. ſcilicet duplandam, non intereſſe duplandum.& facit.j̃.l.proxi.in fi.

E

g *Non poteſt*. etiam ad pœnam:vt.j̃.l.proxi.in princ.

h *Siue contra*.id eſt ſi actum fuerit actione de rationibus diſtrahendis tutelæ actione,&c.

i *Papinianus ait*.vt infra.l.proxi.§.quod ſi furandi.& infra de fur.l. tutor.& infra de admi.tut.l.tres tutores.§.j.

k *Eiuſdem facti*. vt ſic vna per alteram tollatur:vt infra de actio.& oblig.l.plura.ſed non eſt ita.nam hęc interceptione ſola,illa ex doloſa interceptione datur. Nam ex dolo nõ commiſſo habet locum hæc:vt.j̃.l.proxi.§.j.quod in furto ſecus.ſic aliàs ſunt duo præcepta arbitri,vnum pecuniam dari,alterum intra kalendari.ſupra de arbi.l.Celſus. Item hæc quando perfidè agit:illa quando inuito domino:vt ſupra de adminiſt.tu.l.tres tutores.§.ſed tutores.Et ſic nõ ob.infra de act.& obli.l.qui ſeruum. in fine. & infra vi bo.rap.l.ij.

& ſupra commo.l.vnde quæritur.in fin.& facit infra de priua.delic.l.nunquam.& hæc eſt ratio quare tollitur per condictionẽ furti:vt.j̃.l.proxi.§.fina.

l *Nam & tutelæ*.arg.à ſimili.

m *Hanc actionem*.ſcilicet de ratio.diſt.nam ſecus in act.tut.vt ſupra ead.l.§. hanc. quia pœnalis eſt in vno ſimplo: vt infra.l. proxi.§. fina. igitur non datur in heredem, niſi lis ſit conteſtata:vt inſtit.de perpe. & tempo. ac.§.non autem. ſed in eo quod eſt rei perſecutoria, videtur dari poſſe : vt.C.ex deli.defun.l.j.

n *Hæc actio*. ſ.de rationibus diſtrahendis.

Plato lib.11. leg.

o *Finita*.vt infra eod.l. niſi.

p *Actione. Abſtulerit*. dolo vel nõ dolo:vt quia credebat ſibi licere,vel pupillum cõceſſurum. ADDITIO. Dic ſecũdum Bald. hîc quòd fuit in dolo præſumpto,&propter hoc actio in duplum datur, ſecundum Dy.

q *Quòd ſi furandi*.& ita dolo, nam furtum non eſt ſine dolo : vt inſtitut. de obliga. quæ ex delict.§.j.

Furtum nõ eſt ſine dolo.

r *Tenetur*.vt ſupra proxi.l. §. cõſiderandũ.ibi, hunc tamen,&c.

ſ *Altera*.id eſt,actio de ra.diſtra.nõ tollit actionem furti, vel econtra. ſic inſtit.ſi quadru.pau. fe. di. §. fin. & eſt ratio vt no.s̃.l.proxi.§.pen.

t *Tollitur hoc iudiciũ*. ergo & in pœnã.& ſic eſt argu.contra.infra de actio. & oblig. l.qui ſeruum. in ſi.ſecundũ vnã literam:vt infra vi bon. rap.l.j.Sed hîc ſpeciale: quia ambę oriuntur ex eadẽ cauſa : quia perfidè agit: vt s̃. de adminiſt. tut.l.tres tutores §. ſed tutores. quod ſecus eſt in actione furti: vt no.s̃.l.proxi.§.penul.

u *Hæc actio*. ſcilicet de rationibus diſtrahendis.

x *SI tutelæ*. Pone in contraria:quia agit quõdam tutor vel curator vel procurator cum mandato vel ſine contra pupillum vel nouum tutorẽ vel adultũ ſeu curatorem nouum vel dominũ, pro eo quod durante officio vel pro pupillo vel adulto vel domino ſe obligat trãsferens in obligationem domini. & erat obligatio ſub conditione, vel in diem:certè cauebitur de indemnitate adueniente die vel condi.ſic &c.s̃. pro ſoc.l.omne æs. &.l. pro ſocio arbiter. Et ſecundum hoc dic,ab aduerſariis.i.vel à pupillo vel adulto vel domino. Item quod ſubiicit,tutori & procuratori.ſ.quondam.& dic procura.cum mandato vel ſine mandato:quia dicit de act.neg.geſt. Item quod dicit,abſit.i.abeſſe poteſt vel tu.vel cura. vel procura.quondam.fortè enim non aberit:quia non exiſtet cõditio.poſſet poni & in directa:& tũc dic,ab aduerſariis,id eſt, à tutore vel curatore quondam: & quod ſubiicit,tutori.ſ.nouo : & ſic de aliis.Item eis abeſt.i.pupillo & aliis quibus fortè aberit ex contractu inito à quondam tutore vel curatore,vel procuratore.

NIſi finita.] CASVS. Actio tutelæ non poteſt intentari contra tutorem niſi finita tutela. & finitur tutela pubertate pupilli,vel morte alterutrius eorum : & filiusfamil.tutor tenetur act. tut.& etiam emancipatus:& ſi pupillus incipiat agere tutelæ nondum finita tutela, non perducetur cauſa ad finem . ſed ſecus eſt in

agi non poteſt.[a] Finitur autem non ſolùm pubertate, ſed etiam morte[b] † tutoris vel pupilli. Filiumfamilias emancipatum,[c] ſi tutelam adminiſtret, etiam directo teneri Iulianus putat. Si adhuc impubes tutelæ agat,[d] nihil cõſumitur. Cum furioſi curatore non tutelæ, ſed negotiorum geſtorum actio eſt: quæ competit etiam dũ negotia gerit;[e] quia non idem in hac actione, quod in tutelæ actione, dum impubes eſt is cuius tutela geritur, conſtitutum eſt.[f]

V. VLPIANVS *libro quadrageſimotertio ad Sabinum.*

SI tutor rem ſibi depoſitam à patre pupilli vel commodatam non reddat: non tantùm commodati vel depoſiti, verùm tutelę quoque tenetur.[g] Et ſi acceperit[h] pecuniam[i] vt reddat,[k] pleriſque placuit eam pecuniam vel depoſiti vel commodati actione repeti,[l] vel cõdici poſſe, quod habet rationem: quia turpiter accepta ſit.

Pater non tenetur de dolo filij tutoris quem cõmiſit poſtquam emancipatus eſt. h. d.

VI. IDEM *libro trigeſimoprimo ad Edictum.*

SI filius familias[m] tutelam adminiſtrauerit, & liberatus patria poteſtate dolo aliquid fecerit, an actio tutelæ patrem quoq; hoc nomine teneat, quæritur. Et æquum eſt, vt eum duntaxat dolum pater præſtet, qui cõmiſſus eſt ante emancipationem filij.

VII. IDEM *libro trigeſimoquinto ad Edictum.*

SI pupillus heres exſtiterit ei cuius tutelam tutor ſuus geſſerat: ex hereditaria cauſa cum
B tutore ſuo habebit actionem.[n]

Tutela finita per captiuitatem tutoris, poſſunt conueniri fideiuſſores eius, vel defenſor vel curator datus bonis captiui tutoris: ſi tamen tutor poſtliminio reuerſus fuerit, recipiet piſtrinam tutelam. hoc dicit cum. l. ſequen.

Si tutor in hoſtium poteſtatem peruenerit: quia finita tutela intellegitur, fideiuſſores qui pro eo rem ſaluam fore ſpoponderint, & ſi quis exiſtat defẽſor eius qui
C paratus eſt ſuſcipere iudiciũ tutelæ, vel ſi quis ſit curator bonis ei⁹ cõſtitutus,[o] rectè cõuenientur.

VIII. PAPINIANVS *libro viceſimooctauo Quæſtionum.*

QVamuis iure poſtliminij tutelam priſtinam poſſit[p] integrare.

Reuerſo tutore qui reipublicæ cauſa aberat, poteſt conueniri is qui in locum eius datus fuerat: quia deſinit tutor eſſe. h. d.

IX. VLPIANVS *libro viceſimoquinto ad Edictum.*

D SI tutor reipublicæ cauſa abeſſe cœperit, ac per hoc

actione nego.geſt.quæ datur furioſo contra tutorem ſuum: quia illa bene competit etiam durante adminiſtratione.

a *Non poteſt.* vt infra eo.l.ſi tutor.in fine.&.l.cum tutor. in fine.& ſupra eod.l.j.in fi. & inſtit.de Attil. tut.in fi. & infra de iniur.l. nec magiſtratibus.ſic & econtrario: vt.j.tit.j.l.j.§.finita.& concor.infra rem pup. ſaluam fore.l.j. & ſupra de adminiſt. tu.l.actus. &.l. cum curatore. &.l.cum plures. in prin. &.C.de admin. tut.l. rationes. &.l.ij. & quod ibi not.

† Mortuo cõtutore finitur etiã tutela quantũ ad ſuã partem: nec accreſcit ſuperſtiti. Spec.in ti. de inſtru. edi.§.nunc vero aliqua. verſic. quid ſi poſſunt plures.

b *Etiam morte.* Item aliis modis: vt inſti.quib. mo.tut.fin.per totum.

c *Emancipatum.* maximè. nam idẽ ſi eſt in poteſtate: vt infr. de actio. & obli.l.filiusfamilias.

d *Tutelæ agat.* cum tutela non ſit finita, & ſic nec actio nata: vt ĩ prin. l. nõ ergo nocebit cum erit nata quin tunc agatur: vt ſupra de pigno.l. grege.§.ſi ſub conditione. poſſet enim eſſe impubes, & tamen tutela eſſet finita.

e *Dum negotia gerit.* ſecus in curatore adulti: vt.C. de adminiſt.tut.l. ij.&.l. ratiões. & eſt ratio: quia hîc neſciremus vſquequo expectaretur: vt.C. de vſufru.l.ambigui. ſed ibi certum eſt quando poterat agi.

f *Conſtitutum eſt.* vt.s̃.in princ.huius.l.

SI *tutor.*] CASVS. Pater pupilli depoſuit librum ſuum apud Titium, vel etiam ei cõmodauit: qui Titius fuit poſtea tutor filij illius qui depoſuit vel cõmodauit, & nõ vult reddere pupillo. certè tenetur ad reddẽdum ac. commodati vel depo. & etiã tutelæ: & ſi accepit pecuniam, vt reddat eam pecu. reſtituere tenetur condic. ob tur.cau. vel act.depoſiti, vel actione commodati. Viuianus.

g *Tenetur.* non ergo extinguitur, licèt ex ſecunda teneatur: vt.s̃.de neg.geſt.l.diuortio.in princ.& in fi.& facit ſupra man.l.qui negotia. Accurſius.

h *Acceperit.* ſcilicet tutor.

i *Pecuniam.* ſcilicet decem ſolidos.

k *Vt reddat.* ſcilicet pecuniã pupilli pupillo quam habebat apud ſe tutor vel ex cauſa depoſiti, vel mutui: quam reddere noluit, niſi pupillus daret ſibi decem ſolidos.

l *Repeti.* vt &.s̃. de cõdic.ob tur.cau.l.ij.&.l fi.&.s̃. depoſiti.l.fi.

SI *filiusfami.*] CASVS. Filiusfa. geſſit tutelam voluntate patris: & ſic pater tenetur inſolidum. poſtea hic pater emancipauit filium, & ille filius nihilo minus adminiſtrauit: & ante emancipationem commiſit dolum in tutela filius & poſt. certè de priori dolo tenetur pater: & non de poſteriori.

m *si filiusfa.* facit ſupra pro ſocio.l. ſi id quod.§. ſi filius. &.s̃. de admini.tut.l.tutorem. &.j.eo.l.ſi filiusfami.

SI *pupillus.*] CASVS. Titius adminiſtrauit tutelam Sempronij quondam pupilli: nunc adminiſtrauit tutelam Caij pupilli. Caius pupillus ſucceſſit Sempronio prædicto. certè poteſt Caius agere contra tutorem ſuum, etiã durante tutela ſua propter adminiſtrationem tutelæ Sempronij. [SI TVTOR.] Tutor captus eſt ab hoſtibus: & ſic finita eſt tutela. certè quamuis iure poſtliminij poſſit tutor prædictus recuperare tute. etiam ſi reuertatur cum finita eſt, vt dictum eſt: tamen poſſunt conueniri fideiuſſores dicti tutoris, vel defenſor eius vel curator bonis eius datus. Viuianus.

n *Actionem.* ſcilicet tutelæ: ſed hodie repellitur: vt in authen. vt hi qui.§.j.colla.vj. Accurſius.

A o *Conſtitutus.* quod fieri poteſt: vt.s̃.qui. ex cau.ma.l. ab hoſtibus. in prin.& facit.j.rem pu.ſal.fo.l.non quaſi.§.ſi ab hoſtibus.

p QVamuis.Poſſit. tutor reuerſus. & facit infra.l.proxi. & inſtitu. de Attil.tut.§.ij.

SI *tutor reipublicæ.*] CASVS. Teſtator dedit tutorem filio ſuo, & ita poſtea dixit: quoad reipublicæ cauſa nõ aberis, tutor eſto: cum aberis, tutor ne eſto. cũ reuerſus fueris, tutor eſto. & ita prima tutel.& vltima ſunt duæ. poſtea tutor prædictus cœpit abeſſe cauſa reipu. & loco eius alius fuit datus à iudice. certè pro eo quòd adminiſtrauit antequã ſe abſentaret cauſa reipubli. conuenitur actio. tut. ſi autẽ reuertatur, reaccipit tut. prædicti pup. & ille qui fuit datus loco eius, deſinit eſſe tutor, & poteſt act. tut. conueniri. [SI DVOBVS.] Duo erãt impuberes, quorũ vnus habebat tredecim annos, & alter vnũ an. iudex dedit eis tutorem Semproniũ. poſtea ille qui habuerat.xiij.annos ante, habuit poſtea.xxv. an. & alter qui habuerat tãtùm vnũ an. nunc habet.xiij.annos. & ſic eſt eius tutor legitimus frater ſuus. certè Sẽproni⁹ qui fuit datus à iudice, deſinit eſſe tutor: & poteſt tutelę conueniri. ſecus autẽ ſi Sempronius prædictus fuiſſet eis datus tutor in teſtamento: quia non deſineret eſſe tutor impuberis habẽtis nunc.xiij. an. quãuis frater eius ſit factus maior.xxv.an. quia ſemper teſtamentaria tut. ſicut fuit in perſona Sempronij, præualet legitimæ, ſicut fuit in pſona fratris effecti maioris.xxv.an. [SI TESTAMENTO SVB.] Ita dixit teſtator: Do Titium tutorem filio meo ſi nauis ex Aſia venerit. quo caſu non erit Titius tutor ante aduenientem cõditionem prædictam. quare iudex ex inquiſitione dedit Seium tutorem pupillo prædicto pendente conditione: venit nauis poſtea ex Aſia, & ſic incipit tutor ille qui fuit datus in teſtamento, & deſinit eſſe ille qui fuit datus à iudice. Non eſt ergo mirum, ſi datus à iudice poteſt conueniri act.tut. ſed ſi teſtator ita dixiſſet: Do Titium tutorem filio meo vſque ad annum, adueniente anno deſinit tutor eſſe Titius, & conueniri poteſt act.tu. & hoc vſque ad verſi. & generaliter.& illum dimitte, & accipe illum: in
E qua autẽ &c.& poſtea reuerteris ad eum: & ita pone caſum vtriuſque. Teſtator ita dixit: Titius ſit tutor filij mei donec non aberit cauſa reip. cum cœperit abeſſe, non ſit tutor: cum reuerſus fuerit, ſit tutor. poſtea Titius adminiſtrans dictam tut. cœpit abeſſe cauſa reip.& ſtetit ibi per annum: & poſtea reuerſus eſt, & dictam tutelam reincepit adminiſtrare. certè ex adminiſtratione quam fecit antequam abſentaret ſe cauſa reip. poteſt cõueniri actione tu. ſicut poſſet conueniri durãte tutela de eo quod accepiſſet mutuo à patre pupilli. nec ob. ſupra eo.l.niſi. vbi dicitur quòd durante tutela non poteſt pupillus conuenire tutorem act. tu. quia verum eſt illud ſi eadem ſit tutela. cæterùm in noſtro caſu duæ fuerunt tutelæ: vnde non eſt mirum ſi exiſtens in ſecunda, poteſt conueniri de prima. Quis ergo conueniet eum de prima nomine pup?& certè aut habet contutores in ſecunda, aut non. primo caſu conuenient eum contutores: aliàs erit eorum periculum, ſecundo dabitur curator ſpecialis pupillo qui tutorem prædictũ conueniat.

Sunt qui putent legendum tricenſimoquĩto. vbi de tutelis egit Vlp. nõ in lib.25.

[SI

fuerit excuſatus, [a] quòd reipublicæ cauſa aberit, tutelæ iudicio [b] locus eſt. Sed ſi deſierit reipublicæ cauſa abeſſe, conſequẽter deſinit qui in locum eius datus eſt, [c] & tutelæ [d] conueniri poterit. Si duobus impuberibus fratribus tutor datus ſit, [e] & alter eorum in legitimam tutelam fratris ſui perfectæ ætatis conſtituti reciderit: eum qui datus [f] eſſet, tutorem eſſe deſiſſe Neratius ait. Quia igitur deſinit, erit tutelæ actio etiam ex perſona [g] impuberis, [h] quamuis ſi teſtamento datus fuiſſet, non deſineret eſſe tutor eius qui adhuc erat impubes: quia ſemper legitima tutela teſtamentariæ cedit. [i] Si teſtamento ſub conditione [k] tutor datus ſit, deinde alius medio tempore ex inquiſitione: dicendum eſt locum eſſe tutelæ iudicio exiſtente cõditione: quia tutor eſſe deſinit. [l] Sed & ſi quis teſtamento vſque ad tempus fuerit datus, idem erit dicendum. [m] Et generaliter quod traditũ eſt, pupillum cum tutore ſuo agere tutelæ nõ poſſe: hactenus verum eſt, ſi eadem tutela ſit. Abſurdum enim erat, à tutore rationem adminiſtrationis negotiorum pupilli repoſci, in qua adhuc perſeueraret. [n] In qua autem deſiit * tutor, & iterum cœpit eſſe: ſic ex priſtina adminiſtratione tutelæ debitor eſt pupillo quo modo ſi pecuniam creditam à patre eius accepiſſet. [o] Quem igitur effectum hæc ſententia habeat, videamus. Nam ſi ſolus tutor eſt: vtique ipſe ſecum non aget, ſed vel [p] per ſpecialem curatorem conueniendus eſt: vel pone eum cõtutorem habere, qui poſſit aduerſus eum iudicium * accipere, [q] ex qua cauſa cum eo tutelæ B agi poteſt. Quinimmo ſi medio tempore ſoluendo eſſe deſierit, imputabitur cõtutoribus cur nõ egerint cum eo. Si tutori curator ſit adiunctus, quamuis ſuſpecto poſtulato: non cogetur tutelæ iudicium tutor ſuſcipere, quia tutor manet. [r] *

Sed & ſi fuerit tutor confiſcatus, [ſ] aduerſus fiſcum dandam eſſe actionem conſtat ei qui loco eius curator * datus ſit, vel contutoribus eius. Cæteræ actiones, C præter tutelæ, aduerſus tutorem competunt, [t] etſi adhuc tutelam adminiſtrat: * veluti furti, damni iniuriæ, condictio. [u]

X. PAVLVS *libro octauo breuis edicti.*

SEd non dãtur pupillo [x] dum tutor tutelam gerit. Quamuis enim [y] morte tutoris intereãt, [z] tamen pupillus cũ herede eius [a] actionem habet, [b] quia ſibi ſoluere debuit. [c]

D XI. VLPIANVS *libro trigenſimoquinto ad Edictum.*

SI filiusfamilias tutelam adminiſtrauerit, deinde fuerit

[SI TVTORI.] Tutor pupillo ſuo coniunctus vel affinis fuit de ſuſpecto accuſatus: & poſtea fuit iudicatum quòd adiungeretur ei curator in adminiſtratione. certe non poteſt conueniri dictus tutor ac.tu. quia non deſiit eſſe tutor: ſecus autem ſi tutor fuit deportatus, & bona fuerunt publicata: quia cum ſit finita eo caſu tutela, poteſt conueniri actio: tu. per illum curatorẽ qui datus eſt loco eius, vel per cõtutores. [CÆTERÆ ACTIONES.] Dictum eſt ſupra eod.l. niſi. quòd actio tut. non naſcitur durante tutela. quid de aliis actio. puta furti, & l.Aquil. & condict.furtiuę? Reſpond. bene naſcuntur durãnte tutela, ſed non poſſunt intentari niſi ea finita. nec obſtat quòd poſſet aliquis dicere, ſcilicet dãnificari pupillum ſi actio furti & l.Aquil. nõ poſſunt intentari durãte adminiſtratione, eo quòd ſi interim moriatur tutor, non poterit agere pupillus cõtra heredes tutoris. non obſtat dico: quia quamuis dictæ duæ actiones intereant morte tutoris, tamen pupillus habet act.tu. contra heredem tutoris: in qua veniet illud quod pupillus poterit recuperare à tutore per act.furti. & l. Aquil. quia tutor cũ adminiſtrabat etiam ſolus, debebit ſibi ſoluere pro pupillo omnia quę pupillo debeat etiã per act. furti. & l. Aquil. hoc dicit cum.l.ſequẽ. Viuianus.

a *Excuſatus.* ad tẽpus: vt inſtit.de excuſa.tuto. §.item qui reipublicæ. * Flo. deſinit tutor.

b *Tutelæ iudicio.* vtili, non directo: vt.ſ. de excuſ.tut.l. Titius. vel dic vt ibi. & facit. ſ. de ſuſpe.tut.l.iij.§.quæri.in fi. & §.ſequen.

c *Datus eſt.* tutor vel curator: ſi nõ habes in tex. curator. Accurſius.

d *Tutelæ.* ſi fuit tutor: vel nego.geſt. ſi curator. ad quod ſupra de tut.l.quæſitum.

e *Datus ſit.* quorum vnus anniculus vel circa, alter parum diſtans à pubertate, & ſic citius habebit.xxv.an. qua alter habebit.xiiij. Vel dic quòd olim etiam adultus poterat eſſe tutor, niſi ſe excuſaret: quod hodie eſt ſecus: vt inſtit.de excuſat.tut.§.item maior. ADDITIO. Dic quod imò nec olim poterat alius tutor eſſe minor. xxv. an. vt.ſ.de adminiſt.tut.l.quæro.§.Lucius. & ſ.de excu.tut.l.non ſolùm.§.libertus. ſecundum Bart.

f *Datus.* à iudice.

g *Ex perſona.* vt ſupra de admini.tu.l.tutores.§.tutelæ.

h *Impuberis.* Sic ergo datiua cedit legitimæ. Sed quid ſi proximior agnatus ſit, minor ſequens: quia maior admittitur. ſi proximior incipiat eſſe maior, nunquid poſterior deſiit eſſe tutor? Reſpon. vt nota.ſ.de excu.tu.l.non ſolùm.§.ſi libertus. Item quid ſi duo tutores fuerunt dati in teſtamento: & in locum vnius excuſati ad tempus datur tutor, vel detur tutor in locum defuncti: & poſtea decedat teſtamentarius tutor: nunquid datiuus deſinit eſſe tutor, & legitimus admittitur? arg. quòd non, ſupra de tute.l.quæſitum. ſed hæc lex eſt arg. quòd deſinat, ſecundum H.

i *Cedit.* vt & ſupra de teſt.tute.l.ſi quis ſub cõditione. & C.de teſt. tut.l.iij.

k *ſub conditione.* quod non poſſet à iudice fieri: vt infra de regu. iur.l.actus. Accurſius.

l *Deſinit.* facit ſupra de teſta.tute.l.ſi quis ſub conditione. & inſtit. A de Attil.tut.§.j. Accurſius.

m *Erit dicendum.* ſ.quòd finito tempore ſit locus tutelæ iudicio.

n *Perſeueraret.* vt & .ſ.eo.l.niſi.in prin. & .ſ.de excu.tu.l.Titius.

o *Accepiſſet.* ſic ergo poteſt cõueniri: vt ſupra de ſuſpect.tut.l.iij.§. quæri. & l.ſeq. Et adde quod nota. C.de adminiſt.tuto.l.ij. Item concord. ſ.de admini.tut.l. cũ plures. & l. actus. & l.cum curatore. Accur.

p *Sed vel.* nunc reſpõ. & bene: vt inſtitu. de aucto.tut.§.fina.

q *Accipere.* hoc caſu nõ petitur curator: vt.ſ.de teſta.tut.l.ſi plures. * Flo. iudicem.

r *Tutor manet.* ſi erat agnatus vel patronus: vt ſupra de ſuſpect.tut.l.ſi tutor. Vel dic quòd loquitur quando pendẽte cauſa ſuſpecti adiungitur curator: vt C. de ſuſpect.tuto.l.eum. Accurſius. * Flo. maneret.

ſ *Confiſcatus.* quia fuit propter delictũ deportatus, & ſic bona cõfiſcata: vt.C.de pœnis.l. deportatorũ. & tutela finita: vt inſtitut.quib⁹ modis tut. finitur.§.ſed & captis. igitur tutelæ agi poteſt: vt hic. & C. de bon.proſcript.l.ſi vt proponis. * Hal. tutor. Correct. per Nouel. 72.

t *Competunt.* id eſt, natę ſunt, ſed non intentantur: vt infra.l.proxi. ergo actio tutelæ nec etiã nata eſt durante tutela, cum ipſa cæterarum regula non contineatur, vt hîc dicit, & patet ſupra eod.l.niſi.in princi. idẽ dicas in act. de rat. diſtra. vt ſupra eo. titu. l.j.§.fina.

u *Condictio.* furtiua. & dic facto furto durante tutela. Accurſius.

x *Sed nõ dãtur pupillo.* vt ipſemet eas intentet, ſed per curatorem datum liti, ſecundum quoſdam, quod non placet: vt.C.de adminiſt.tut.l.ij.

y *Quamuis enim.* reſpondet tacitæ obiectioni: quia ſi non dantur ſtatim hæ actiones contra tutorem, contingere poſſet eum mori, & ſic prædictas actiones expirare: & ita paterentur damnum. ad quod reſpondet: quamuis enim, &c.

z *Intereant.* quia pœnales ſunt, ſcilicet furti, & damni iniuriæ, in eo quod creſcit ex repetitione. xxx. dierum: & ideo ad heredem non tranſeunt: vt.C.ne ex delict.de.l.j. & inſti.de perpe. & tempo.act.§. non tantùm. & ſupra ad leg.Aquil.l.inde Neratius.§.hanc. & .C.de E fur.l.furti actio. Condictio vero furtiua eſt rei perſecutoria: & ideo in heredem competit: vt ſupra de condict. fur.l.ſi pro fure.§.fina. Accurſius. Condictio furtiua in heredem competit.

a *Herede eius.* ſcilicet tutoris.

b *Actionem habet.* ſcilicet tutelæ: vt & ſupra de neg. geſt. l.ſin autem.§.idem erit. Accurſius.

c *Debuit.* tutor quod ex quacunque cauſa pupillo debuit: vt & . ſupra de neg.geſt.l.diuortio.in fin. & .infra de fideiuſ.l.tutor. Accurſius.

SI *filius.* CASVS. Filius meus fuit datus tutor Titio pupillo, & cœpit adminiſtrare: poſtea emãcipauit eum. certè nihilominus remanet tutor: & de eo quod adminiſtrauit ante emãcipationem, tenetur inquantum facere poteſt. de eo quod adminiſtrauit poſt, tenetur pupillo inſolidum: ego verò pater tantùm de peculio teneor intra annum incipientem currere poſt pubertatem dicti pupilli. Viuianus.

emancipatus: remanere eum tutorem Iulianus ait. & cum pupillus adoleuerit, agẽdum cum eo, eius quidẽ tẽporis quod eſt ante emancipationẽ, in quãtum facere poteſt: eius verò quod eſt poſt emancipationẽ, in ſolidum: a cũ patre verò dumtaxat de peculio. manere enim aduerſus eum etiã poſt pubertatem b de peculio actionem. Neq; enim antè annus cedit intra quẽ de peculio actio datur, quàm tutela fuerit finita. c

B

XII. PAVLVS *libro octauo Breuis Edicti.*

FIlius autẽ d tutor propter hoc ſuum factum e cum patre agere f non poteſt ante pubertatem: quia nec finita tutela hoc ab eo g exigi poteſt. h

Si tutor poſt pubertatem gerit negotia quæ connexa ſunt negotiis inceptis ante pubertatẽ, poterit cõueniri actione tutelæ etiã de his quæ tutela finita geſſit. ſecus autem ſi non eſt negotiũ cõnexum: quia nego. geſt. cõuenietur. ſi autẽ tutor finita tutela intermiſit gerere negotia, poſtea iterum incepit: pro eo quod geſſit in tutela, actio tutelæ: pro eo quod geſſit poſt, neg. geſt. actio quæritur. hæc dicit cum. l. ſeq.

C

XIII. VLPIANVS *libro trigeſimoquinto ad Edictum.*

SI tutor poſt pubertatem pupilli negotia adminiſtrauerit, in iudicium tutelæ veniet id tantùm ſine quo adminiſtratio tutelæ expediri non poteſt. i Si verò poſt pubertatem pupilli is qui tutor eius fuerat, fundos eius vẽdiderit, mãcipia & prædia cõparauerit: neque vẽditionis huius, neque emptionis ratio iudicio tutelæ cõtinebitur. k Et eſt verum, ea quæ cõnexa ſunt, venire in tutelæ actionem. Sed & illud eſt verum, ſi negotia adminiſtrare cœperit poſt tutelã finitam, deuolui iudiciũ tutelæ in negotiorũ l geſtorum actionẽ. Oportuit enim

D

E

eum à ſemetipſo tutelã exigere. Sed & ſi quis cum tutelã adminiſtraſſet, idẽ curator adoleſcenti fuerit datus: dicendũ eſt negotiorum geſtorũ eũ conueniri poſſe.

XIIII. GAIVS *libro duodecimo ad Edictum prouinciale.*

SI poſt pubertatẽ tempore aliquo, m licèt breuiſſimo, intermiſerit adminiſtrationem tutor, deinde cœperit gerere, ſine vlla dubitatione tam tutelæ, quàm negotiorũ geſtorum iudicio cũ eo n agendum eſt.

Duobus tutoribus dolũ in tutela cõmittentibus, vnius tranſactio facta cum pupillo non prodeſt alteri: ſecus ſi vnus eorũ totũ intereſſe præſtiterit pupillo. h. d.

XV. VLPIANVS *libro primo Diſputationum.*

SI ex duobus tutoribus cũ altero quis tranſegiſſet, quàuis ob dolũ communẽ: trãſactio nihil proderit o alteri: nec immeritò: cũ vnuſquiſq; doli ſui pœnã p ſufferat. Quòd ſi conuẽtus alter præſtitiſſet: q proficiet id quod præſtitit, ei qui cõuentus non eſt. Licèt enim doli ambo rei ſint, tamen ſufficit vnum ſatisfacere: vt in duobus quibus res cõmodata r eſt, vel depoſita, ſ quibúſque mandatum eſt.

Sicut durante tutela tutor nõ poteſt conueniri actione tutelæ, nec fideiuſſor eius ex ſtipulatione rem pupilli ſaluã fore: ita nec tutor nec fideiuſſor eius poſſunt conueniri durante tutela ex tali ſtipulatione rem pupilli ſaluam fore. ſecus in curatore. hoc dicit.

XVI. IDEM *libro ſeptuageſimoquarto ad Edictum.*

SI cum adhuc t tutore ex ſtipulatu u agatur, vel cũ his qui pro eo interuenerunt: erit dubitatio, an quia tutelæ agi non poteſt, x nec ex ſtipulatu agi poſſit. Et plerique putant etiam hanc actionem propter eandem vtilitatem y differendam. z Cum curatore pupilli ſiue adoleſcentis

A

a *In ſolidum.* imò pro vtroq; inquantum facere poteſt: vt. ſ. de neg. geſt. l. Pomponius in negotiis. quæ eſt contra. Sol. ibi domini negotiorum, hîc gerentis fuit mutata conditio: vt &. ſ. de admini. tut. l. tutores. §. proinde. &. ſ. pro ſocio. l. ſi id quod. §. filius.

b *Poſt pubertatem.* de eo quod ante emancipationẽ geſſit, nõ quod poſt: vt. ſ. eod. l. ſi filius. Itẽ hoc etiã ſi multi anni tranſeãt poſt emãcipationem antequã ſit pubes: neque enim &c.

c *Finita.* nã prius agi nõ poteſt tutelæ de peculio: vt. ſ. e. l. niſi. ergo nõ currit annus qui datur poſt emãcipationẽ: qa vtiliſeſt: vt. ſ. quãdo act. de pecu. eſt an. l. j. §. ãn.

d *Filius autem.* Continuatur cum præcedenti. & dic caſum φ filius geſſit tutelã, & malè: & ſic pater tenetur pupillo de peculio. non poteſt filius idemq; tutor agere cõtra patrem nomine pupilli: qa non eſt nata actio tutelæ de peculio. itẽ nõ imputatur filio ſi nõ agãt. Acc.

Caſum ponit.

e *Suum factũ.* id eſt malam geſtionem.

f *Agere.* nam quia filius tutor malè gerit, pater tenet: & ſi velit ex hac obligatione patrẽ filius conuenire, non poteſt, quia & ipſe tutelæ tenetur, licèt de peculio tãtũ, quæ non datur tutela durãte: vt. ſ. eod. l. ſi tutor. § . cæteræ. Accur.

g *Ab eo.* ſ. filio.

h *Exigi poteſt.* i. imputari à pupillo. Accur.

SI tutor.] CASVS. Tutor finita tutela pubertate pupilli, eius adminiſtrauit negotia, & inceperat fortè facere pupillo vnã domum durãte tutela, & eã cõpleuit. ea finita certè de iſto quod fecit, etiã finita tutela poteſt cõueniri act. tut. quia connexũ fuit illi quod durãte tutela incepit. ſecus autẽ ſi nõ eſſet cõnexum: quia tunc nõ act. tut. ſed act. neg. geſt. conueniretur: imò de eo etiã qđ geſſit in tut. conuenitur act. neg. geſt. ſiue cœpit gerere negotia poſt finitã tu. tanquã curator, ſiue alio modo. Sed ſi tutor finita tutela dimiſit adminiſtrare aliquo tempore, & poſtea reincipit: certè pro eo quod geſſit in tutela, actione tutelæ conuenietur. ſubaudi, & nego. geſt. pro eo autem quod geſſit poſt, conuenietur act. neg. geſt. &. h. d. cum. l. ſeq. Viuianus.

i *Non poteſt.* ſ. ſi cõnexa erat adminiſtratio: quia prius inceperat domum, quam poſtea perfecit. ſecus ſi nõ connexa: vt ſubiicit. & ad hoc. C. arb. tut. l. tutor poſt. &. ſ. de eo qui pro tut. l. j. §. cum eo. &. ſ. de admini. tuto. l. tutorem. &. ſ. titu. j. l. quid ergo. §. iudicio.

k *Continebitur.* aliàs computabitur.

l *In negotiorum.* ſic. ſ. de neg. geſt. l. ſi pupilli. §. fin. & l. ſi nautem. Sed arg. contra infra eo. titu. l. diuortio. §. cæterùm. Sed dic quòd hîc remiſerat vſuras in actione tutelæ.

m *Poſt. Tempore aliquo.* alioquin pro vtroque aget tutelæ etiam in connexis. Accurſius.

n *Cum eo.* tutelæ pro prima geſtione, nego geſto. pro ſecunda: quę tutelæ deuoluitur in nego. geſto. ſi intereſt, non aliàs: vt ſupra. l. proxi. no.

SI ex duobus.] CASVS. Duo tutores in tutela dolũ cõmiſerũt: pupillus cum vno eorũ trãſegit. certè non prodeſt alteri. ſecus ſi vnus tutorũ prædictorũ præſtitiſſet pupillo totũ ſuũ intereſſe: quia tunc ambo liberãtur: ſicut liberãtur duo cõmodatarij ſi vnus eorũ cõmodatũ reſtituat: & duo depoſitarij, ſi vnus eorũ rem apud eos depoſitã reſtituat: & ſicut liberantur duo dolũ cõmittẽtes in re eis mãdata, ſi vnus ſatisfaciat mandatori de toto intereſſe ſuo. Viuianus.

o *Proderit.* ſubaudi, ex vi pacti: ſed quia ſolutũ eſt: vt. ſ. j. dicit. Ioan. & ſic non ob. contra infra de fideiuſ. l. ſi ſtipulatus. §. j. & facit. C. de tranſact. l. j.

p *Pœnam.* vt. ſ. l. j. §. nũc tractemus. ibi, planè &c. Accurſius.

q *Quòd ſi præſtitiſſet.* ex ſententia, nõ ex trãſactione: vt differat à ſuperiori caſu. vel dic ex trãſactiõe. & facit. ſ. de eo p quem factũ erit. l. j. §. ſi plures. &. ſ. ſi men. fal. mo. dix. l. iij. in princip.

r *Commodata eſt.* vt. ſ. cõmo. l. ſi vt certo. §. fina. Accurſius.

ſ *Vel depoſita.* vt. ſ. depoſi. l. j. §. ſi apud. &. l. ſi duo. Accurſius.

SI cum adhuc.] CASVS. Tutor datus ſine inquiſitione, vel legitimus promiſit rem pupil. ſui ſal. fo. & fideiuſſores ſuper hoc dedit. poſtea malè adminiſtrabat. quæritur, vtrũ ex dicta ſtipulatione durante tutela poſſit conueniri ipſe, vel fideiuſſores eius prædicti? Et reſpon. quòd non, ſicut nec poteſt conueniri tutelæ. ſecus in curatore qui ita promiſit vt dictum eſt in tutore: quia ipſe bene conueniri poterit ex dicta ſtipu. etiam durante cura. Viuianus. Recta eſt lectio. Florent.

t *Si cum adhuc.* aliàs, ſi adhuc cum: & aliàs, ſi cum vno &c.

u *Ex ſtipulatu.* ſcilicet ex ſtipul. rem pupil. ſal. fore.

x *Non poteſt.* vt ſupra eod. l. niſi. in princi.

y *Vtilitatem.* propter quam differtur tutelæ: ſcilicet quia abſurdũ eſt &c. vt. ſ. eo. titu. l. ſi tutor. §. ſi teſtamenta.

z *Differendam.* vt hîc, & infra rem pupil. ſal. fo. l. non quaſi. §. hanc ſtipulationem. &. §. ſi tutor. &. §. generaliter. ſecus autem in curatore etiam impuberis: vbi agitur etiam ante finitam tutelam: vt hîc ſubiicit, & infra rem pupil. ſal. fo. l. non quaſi. §. illud ſciendum.

Agipo-

a *Agi poterit.* ex prædicta ſtipulatione: vt.j.rem pup. ſal.fo.l. non quaſi.§. illud ſciendum.ſecus in generali act.nego.geſt.vt.C.de ad- A mi.tuto.l.ij. vbi de hoc not. & ſupra de admini. tut.l. actus. Alij dicunt hîc datum ad litem, vel ad aliquam aliam ſpeciem: ibi de generali. Vel tertiò poſſet intelligi vt.ſ. de adminiſt.tut.l.cum curatore.

Imperatores.] CASVS. Tutor finita tutela reſtituit res ſuas pupillo ſuo quondam.nunc dicit pupillus quōdam tutori: Tu debes adhuc mihi decē: vnde ea peto:& peto vt facias mihi ſumptus in hac lite de decem. Certè nō debet audiri à iudice talis poſtulatio, imò apportare debet adultus denarios ſecū cauſa faciēdi expēſas ī dicta lite. Viuian⁹.

b *Tua.* i.tui.Accurſius.

c *Litis.* quę vertitur inter te & eos, ſiue finita ſit adminiſtratio,ſiuenō dūmodo agi poſſit.Sed arg. contra ſupra de inofficioſo teſtamēto.l. ſi inſtituta.§. de inofficioſo.&. C. de ordine cognitionum.leg.fina.

ADDITIO. Dic quòd ibi erat quæſtio de bonis de quibus debebat viuere ille agēs: & iam vicerat in cauſa principali: vnde ex illis bonis debet habere ſumptus & victū.hic erat quęſtio de quodam debito particulari ſecūdum And. de Piſis. Vel dic quòd ibi erat quæſtio ſtatus, & bonorum omnium: nec habebat vnde ſe poſſet alere aliunde: hîc verò ſic ſecundum Dynum. Vel dic quòd ibi erat præſumptio pro illo qui petit ſibi adminiſtrari ſumptus, ratione poſſeſsionis, vel quaſi libertatis: vt ibi patet in litera: quæ rationes hîc ceſſant.& per iſta patet reſpōſum ad.l. iſtam in quæſtione de monacho: quia monachus ante alebatur à monaſterio: quia non habebat aliunde vnde ſe aleret, ſecundum Barto. hîc.

agi poterit, [a] & ſi vſque adhuc cura perſeueret.

Tutor finita tutela vel nō, non tenetur miniſtrare ſumptus pupillo cauſa litis exercendæ contra ſe. h. d.

XVII. IDEM *libro tertio de Officio Conſulis.*

IMperatores Seuerus & Antoninus reſcripſerunt in hæc verba: Cùm hoc ipſum quæratur, an aliquid tibi à tutoribus vel curatoribus debeatur: non habet rationem poſtulatio tua [b] volentis in ſumptum litis [c] ab his tibi pecuniam ſubminiſtrari.

XVIII. PAPINIANVS *libro viceſimoquinto Quæſtionum.*

CVm tutor negotiis impuberis adminiſtratis [d] pupillum paterna hereditate abſtinet, bonis patris venditis [e] tractari ſolet, vtilis actio pupillo relinqui, an creditoribus concedi debeat. Et probatur actionem [f] inter pupillum & creditores patris eſſe diuidendam: ſcilicet vt quod rationi bonorum per tutorem [g] deerit, creditorib⁹ reddatur: [h] quod autem dolo vel culpa tutoris in officio pupilli perperam abſtenti cōtractum eſt, [i] puero relinquatur. [k] quæ actio [l] ſine dubio non prius cōpetet, quàm pupillus ad pubertatē peruenerit, [m] ſed illa confeſtim creditoribus datur.

XIX. VLPIANVS *libro primo Reſponſorum.*

B SI probatum [n] eſt nomen debitoris à nouiſſimo curatore, fruſtra tutorē [o] de eo cōueniri. [p]

Minoribus in integrum reſtitutis contra maiorem, ſibi reſtituitur actio contra tertium minoris beneficio liberatum.

XX. PAPINIANVS *libro ſecundo Reſponſorum.*

ALterius [q] curatoris heredem minorem, vt maiore [r] pecunia condemnatum, in integrum reſtitui placuit. Ea res materiam litis aduerſus alterum cu- C ratorem inſtaurādę non dabit, [ſ] quaſi minore pecunia condemnatum: ſi non ſit eius ætatis actor, cui ſubueniri debeat: ſed æquitatis ratione ſuadente, per vtilem actionem ei [t] ſubueniri inquantum alter releuatus eſt, oportet.

apparet quòd adiuerit. prima placet.

g *Per tutorem.* malè vendentem.

h *Reddatur.* per act.nego. geſto.

i *Contractum eſt.* vt quia hereditas erat bona in.c.omni ære alieno deducto. ADDITIO. Ex hac glo.no. ſecundum Bald. hîc, quod quando dicitur, iſta hereditas eſt bona pro cētum, tantum eſt dicere, quòd cētum ſunt in hereditate vltra omne æs alienum.

k *Puero relinquatur.* per act.tut. Nec hoc quod habebat pupillus à tutore, obligat eum creditoribus: vt.C.arb.tu.l.eū. & facit.ſ.de condic. indeb. l. tutores. &. ſ. de bo.auct.iudi.poſ.l.ſi nō expedierit.§.j.

l *Quæ actio.* ſcilicet tutelæ quæ datur pupillo.

m *Peruenerit.* vt.ſ.eo.l. niſi. ſed illa ſcilicet quæ datur creditorib⁹, quæcunq; ſit, confeſtim datur: vt hîc ſubiicit.

SI probatū.] CASVS. Tutor pecuniā pupilli mutuauit: poſtea finita tutela fuit datus curator dicto pupillo quōdā: qui curator approbauit illud quod fecit tutor in pecunia mutuanda.certè amodò propter hoc nō tenetur tutor pupillo, imò curator. Viuianus.

n *Si probatum.* id eſt approbatum vt idoneum: quod facere non habet neceſſe, vt ſi nō erat bonū: vt.ſ.de admini.tut.l. tutor ſiue.& fuit factum nomen à tutore de pecunia pupilli.

o *Tutorem.* qui contraxit nomen.

p *Conueniri.* à minore, vel ab alio eius nomine. bonum enim fecit &c.vt.ſ. man.inter cauſas.§. abeſſe.niſi per in integ. reſtit.vt argu. ſupra de adminiſt. tuto.l. ſi minoris. Accurſius.

D *ALterius.*] Caſum in prin.l.ponit hîc glo. [NON IDCIRCO.] Titius adminiſtrauit tutelam Seij pupilli. finita tutela habuit Seius curatorem, qui curator conuenit dictum tutorem act.tut. & cum deberet tutor cōdemnari in.xx. culpa curatoris fuit condemnatus in.x.tantū: vnde dictus Seius petit in integrum reſtitui cōtra tutorem minore pecunia cōdemnatum, cum ipſe Seius ſit adhuc intra tēpus quo poteſt dari reſtitutio.i.intra quadriennium: quāuis tranſiuerint.xxv.an. Item poteſt dictus Seius agere contra dictum curatorē, qui fuit in culpa vt dict⁹ tutor minus cōdemnaretur. egit ergo Seius cōtra dictū curatorem, & fecit eū propter hoc cōdemnari.nunquid propter hoc ꝙ cōdemnatus eſt curator, liberatus eſt tutor de his quæ ſupra dixi? Certè non. ſi ergo agat dictus Seius cōtra curatorem act.iudi.repellet eum curator excep.doli, ſi Seius non cedat curatori act.quam habet contra tutorem. Viuianus.

q *Alterius.* Titius adultus habuit duos curatores, qui ex mala geſtione tenebantur in.xx.deceſſit vnus Seio relicto herede, qui Seius erat minor: nunc Titius factus maior, & ſic finita cura, egit contra Seium, & habuit.xv. Itē egit cōtra curatorē viuū, & habuit.v.& de reliquo fuit abſolutus viuus: nūc reſtituitur Seius cōtra Titiū in.v. quia inquātum fuit læſus per ſentētiam. certè reſtituetur Titius de æquitate cōtra curatorem viuū abſolutū pro illis.v. Vel dic ſecundò ꝙ Seius læſus reſtituitur contra curatorem viuum, cui proficit Seij læſio. & ſecundum vtrūque dic de æquitate, non de rigore. Caſum ponit. E

r *Maiore.* quàm deberet.

ſ *Non dabit.* de iudicio ſtricto: ſed de æquitate ſecus: vt ſubiicit.

t *Ei.* ſcilicet Titio facto maiori. & eſt no. quòd hic Titius maior non tantùm contra minorem poteſt reſtitui: vt.C. ſi aduer.tranſac.l.j. & ij. ſed etiam in alium reſtituitur antiqua actio: vt hîc, & C.de repu.quæ fi.in iu.l.j. Vel dic ſecūdum alium caſum, ei.i. Seio in maiori pecunia damnato: quia nō repetit, vel nō poteſt propter inopiā repetere à Titio. certè reſtituetur contra curatorem viuum.

Viuianus.

d *Adminiſtratis.* adiuit & adminiſtrauit: & poſtea per in integ.reſti. abſtinuit, & poſtea vendidit. Vel dic quòd adminiſtrauit non adeundo, puta cum proteſtatione: & tandem abſtinuit, & vendidit poſtea: & malè fecit vtranque, ſcilicet abſtentionem, & rerum venditionem. vtroque caſu, pro primo malè geſto, pupillo: pro ſecundo, creditoribus tenetur. Accurſius.

e *Venditis.* à tutore nomine creditorum, vel pro ſoluendo eis.

f *Actionem.* id eſt commodum agendi. nam alia pupillo datur, ſcilicet vtilis, id eſt efficax tutelæ. alia creditoribus, ſcilicet nego. geſt. ſimilis diuiſio.j. de fur.l. inter omnes.§.ſi ſeruus. Alij dicunt quòd actio tutelæ diuiditur: & dicunt ceſſam à pupillo eis. & ſic

a *Non idcirco actio.* pone caſum vt ſupra de adminiſt.tut.l. ſi mino ris.& incipe conſtructionem,actio quæ poſt &c.
b *Conſequi poterunt.* & ſine ceſſione habent vtilem:vt.C.de contra iu.tut.l.ij.& arg. ſupra proxi.
c Cum pupillus. Pupillus egit contra vnum de tutoribus inſolidū,& cōdemnatus eſt in ſolidum:pu ta in.c.quæ ſoluit,in ſolidum facta prius ceſſio ne contra aliū non condemnatum. certè tutor condemnatus ſoluendo non extinxit actionem ſibi ceſſam ꝑ parte:quia non hoc ſoluit vt extingueretur,ſed vt pretium ceſſionis:vt hîc,& infra de fideiuſ.l. cū is. & infra de ſol.l.Modeſtinus.
d *Iudicatum.* id eſt ſolu tio condēnationis à cōdemnato.
e *Pro parte.* hîc puncta: & dic,tutela cōdemnati tutoris,ſcilicet in ſolidū nō videtur reddita pro vna parte,ſcilicet ꝑ parte non cōdemnati:quia ſic actio eſſet extincta: & non valeret ceſſio facta,vel q̄ fieret: ſed nominis &c. Et ſic eſt arg. quòd pro parte non in ſolidum fit ceſſiovni de duobus reis cōuento in ſolidū: vt ſupra de adminiſt.tut.l. ſi plures.& de pec.l.quęſitum.§.ſed ſi velit.Si autem diceres pro parte condēnati nō videri ſatiſfactū,ſed nec pro parte non cōdemnati,vt conſtat:ergo ſolida actio remaneret:& ita in ſolidū cederetur: quod quidā dixerūt per hāc legē:qd non placet.
f *Non tutela reddita.* & ita actio ceſſa nō eſt extincta.

Caſum ponit.

* iudicatū.

Defenſor.] CASVS. Pupillus quōdam fecit vocari ad ius tutorem ſuum quōdam, volens eum cōuenire act. tut. Titius obtulit ſe ad tutoris defenſionem. nunquid aufertur propter hoc pup. priuil. quod habet vt aliis creditoribus præferatur? Et certè nō. & eſt ratio,vt dicit litera. Viuianus.
g *Condemnatus.* pupillo agenti contra eum.
h *Priuilegium.* qd habet in pſonali actione tutelæ, vt pferatur aliis.
i *Contraxit.*i.quaſi cōtraxit.nā tantū in iudicio quaſi cōtrahitur:vt ſ.de pec.l.iij.§.idem Iulianus. & eſt bona ratio.nā ſecus ſi volūtariè nouaſſet animo nouādi*ab aliquo ſtipulādo:vt.j. de noua.l.aliam.
Conuento.] CASVS. Titius habuit tutorē Seium,qui Seius deceſſit relicto herede: nunc autem Titius factus adultus habet curatorē: & cum curatore cōuenit heredē tutoris: & fecit eū condemnari in eo quod debuerat tutor.nūquid propter ꝗ cōdemnatus eſt heres tutoris,eſt liberatus ipſo iure,vel per excep.curator ab eo quod tenebatur adulto? Certè non. tenetur enim curator non ſolùm facere cōdemnari tutorem quondam vel heredem eius,ſed etiā ab eo exigere quod debet. & quod dixi in curatore,idem dico in magiſtratib.qui dederunt tutorē,& in heredibus eorum. Viuia.
k *Eiuſdem.* ſcilicet pupilli quondam, nunc autem adulti. Itē conuento, non autem exacto. *Alioquin inquantum eſſet exactum ab herede tutoris, liberatur ipſo iure curator minoris, & heres magiſtratus:vt.ſ.e.l.alterius.§.fi.& de admini.tut.l. ſi minoris.
Poſtumo.] CASVS. Quidā in teſtamēto dedit tutorē poſtumo ſuo,qui tutor adminiſtrauit: & poſtumus nō eſt natus poſtea. qua actione tenet dictus tutor de eo qd adminiſtrauit?Et certè act.

a] Nouatio enim fieri debet expreſsè, niſi ī tribus caſib⁹ quibus tacitè præſumitur facta ipſo iure. vide l.fi.C. de noua.&ibi glo. Barto. in.l. Valerianus. ſup. de præto. ſtip.

Conuento minore nomine illius contra quem poteſt in integrum reſtitutio poſtulari, illius iuris beneficio dicitur concedi. hoc dicit ſecundum Ray.

Non idcirco actio [a] quæ poſt vigintiquinq; annos ætatis intra reſtitutionis tēpus aduerſus tutorem minore pecunia tutelæ iudicio cōdemnatū redditur, inutilis erit, quòd adoleſcenti curatores ob eam culpā condemnati ſunt. Itaq; ſi nō iudicium * à curatoribus factum eſt, per doli exceptionem curatores cōſequi poterūt [b] eam actionem præſtari ſibi.

Ceſſione actiōis tutela à pupillo facta contra collegam, tutor inſolidum condemnatus ſecuta ſolutione debiti non excuſatur. hoc dicit ſecundum Ray.

XXI. IDEM *libro primo Definitionū.*

Cum pupillus [c] tutelæ actione contra tutorem alterum tutori quem iudex in ſolidū condemnauit,ceſſit: quamuis poſtea iudicatum [d] fiat,tamen actio data nō intercidit: quia pro parte [e] condemnati tutoris non tutela reddita, [f] ſed nominis pretiū ſolutum videtur.

Priuilegium tutelæ pupillo cōpetens, nō perimitur nouatione neceſſaria per ſententiam condemnatoriā latam in tutoris prę iudicium contingentem.

XXII. PAVLVS *libro tertiodecimo Quæſtionum.*

Defenſor tutoris condemnatus [g] nō auferet priuilegiū [h] pupilli:neq; enim ſponte cum eo pupillus contraxit. [i]

XXIII. IDEM *libro nono Reſponſorum.*

A

Conuento herede tutoris iudicio tutelę,curatorem eiuſdem [k] neq; ipſo iure liberatū videri, neq; exceptionē rei iudicatæ ei dandā. Idemq; in heredib⁹ magiſtratuum obſeruādum eſt.

B

XXIIII. IDEM *libro ſecundo Sententiarum.*

Poſtumo tutor datus,non nato poſtumo, neque tutelæ, quia nullus pupillus eſt:neq; pro tutore, * quia nulla ſignificatio eſt: [l] neque negotiorum geſtorum [m] iudicio tenetur, quia adminiſtraſſe negotia eius qui * natus non eſſet, nō videtur. & ideo vtilis [n] in eum actio dabitur.

C

XXV. HERMOGENIANVS *libro quinto iuris Epitomarum.*

Non ſolùm tutelæ priuilegium [o] datur in bonis tutoris, ſed etiā eius qui pro tutela * negotium geſſit,vel ex curatione pupilli pupillæve, furioſi furioſæve debebit, * ſi eo nomine cautum [p] non ſit.

DE CONTRARIA TVTELÆ,& vtili actione.

TITVLVS IIII.

I. VLPIANVS *libro trigeſimoſexto ad Edictum.*

D

Contrariam tutelæ actionem prætor propoſuit, induxitque in vſum, vt facilius tutores ad adminiſtrationem accedant, ſcientes pupillum quoque ſibi obligatum fore ex ſua adminiſtratione.

neg.geſt.vtili,nō autē act.tut.vel ꝓtutelæ,vel neg.geſt.directa.Viu.
l *Significatio eſt.* qua poſſit dici protutelæ.
m *Negotiorum geſtorum.* ſcilicet directa.
n *Vtilis.* neg. geſt. vt & ſic intelligitur.j.titu.ij.l.j.§.ſi quis.&.ſ. de teſta.tut.l.ſi nemo.§.fina.& ſupra de neg.ge.l.cum pater.
Non ſolū.] CASVS. Non ſolùm pupillus habet priuilegiū in bonis tutoris ſui quondam vt præferatur aliis creditorib⁹,ſed etiam in bonis eius qui geſſit tāquā tutor,cum tutor nō eſſet ī bonis eius qui ali quid debet ex curatiōe pupilli vel pup.& furio ſi vel furio.& hoc eſt ve rū ſi nō eſt ſatiſfactū.Vi.
o *Priuilegium.* ſcilicet ꝗ datur in actione perſonali. & ſic concordat.j. de priuileg. credi.l.dabi mus.§.ſiquis.&.l.ſequē.&.l.ſi negotiū.ſed heredi nō datur:vt.ſ. de adminiſt.tut.l.ſi ex plurib. Sed quid erit de tacita hypotheca?videtur idē, vt not.C.de admini.tu. l. pro officio. & hoc videtur velle. Accurſius.
p *Cautum.* i.ſatiſfactū.

* pro tutelę.

* quia natus

l.74.ſ.de iure dotium.

DE CONTRARIA tutelæ, & vtili actione.

De duabus actionib.dicit, ſcilicet de cōtraria tute.Item de vtili nego. geſt. cōtraria. Titulus ſuperior eſt de directis ſiue principalibus actionib⁹, quæ dominis ſcilicet negotiorū cōpetunt. Hic de contrariis quæ geſtorib⁹, vt de contraria tutelæ quæ tutori cōpetit de his quæ ei propter tutelā abſunt,& cōtraria vtilis negotiorum geſtorum,quæ curatori ſi quid ei abſit. Cuia.

* pro tutore.

* Flo.debebitur.

Contrariam.] CASVS. Si tutor adminiſtret tutelā pupilli, & adminiſtrando aliquid de ſuo impēdat:dat prætor tutori vtilem actionē con tra pupil.& ideo dat, vt tutores inuitētur præmiorū exhortatione ad accipiendā tutelam,quāuis aliàs pupillus nō obligetur ſine tutoris auctoritate,& quāuis tutori nō obligetur ex cōtractib.inter eos factis.& ſcias ꝗ actio cōtraria datur non ſolū tutori,ſed etiā ei qui pro tutore adminiſtrauit,& curatori pupilli, vel adoleſcētis,vel furioſi,vel prodigi, & vētris,& vbicumq; poſſit alibi inueniri aliquis curator:ſed tutori cōpetit dicta actio demū tutela finita. ſed ei qui ꝓ tutore adminiſtrauit,& curatori cōpetit ſtatim cū aliquid impē-
E
derint.& ſi pupillus cōueniat tutorē actione tutelæ, eſt in arbitrio tutoris vtrū cōpenſet cū pupillo id quod debet recipere à pupillo, an petat directè cōtrario iudicio.& ſi nō opponat tutor,compēſatur.& ſi finita cauſa actionis tutelæ velit tutor agere cōtraria,bene poteſt.ſecus ſi oppoſuit cōpenſationē,& iudex eā reprobauit:nam non poterit poſtea agere contraria. [AN IN HOC IVDICIO.] Nūquid veniūt in hac cōtraria actiōe etiā ea q̄ pater pupilli debuit tutori?Et dicit ꝗ non.ſed ſi diſtulit petere id quod pater pupilli ei debebat,amore pupilli,& ꝑpter hoc dānum paſſus eſt:certè reſarctionē illius dāni pōt conſequi cōtraria actione:vnde ſi pater pup. tenebatur tutori aliqua tēporali actione, & diſtulit agere vt dictū eſt,ita ꝗ periit dicta actio: certè habebit cōtrariā actionē ad id cōſequendū qd debebat cōſequi tēporali actiōe. [HANC ACTIONEM.] Quāuis pupillus nō agat cōtra tutorē act.tut. tamen tutor poteſt agere cōtra pup.cōtraria act. Sed quid ſi pupillus agat cōtra tutorē act.de rationib⁹ diſtrahēdis?Certè contra eum poterit agere tutor

tutor contraria act. etiam ſi plus impendit tutor in vtilitatem pupilli, quàm ſit in facultatib.pup.ſed ſi nõ expendit tutor in vtilitatẽ pup.illud quod expẽdit vltra q̃ ſit in facultatib.pup.nõ repetet cõtrario iudicio.hoc dicit cũ duabus.ll.ſeq.vſq; ad.§.cõtrarium. Vi.

a *Scientes*. hac ratione eſt inuenta negotiorum geſtorum cõtraria: vt inſtitu.de obliga.quę ex quaſi con.§.j.

b *Non obligentur*. vt.ſ. de aucto tu.l.obligari.

c *Poßit*. vt.ſ. de aucto. turo.l.j.in princ.

d *Ciuiliter obligetur*. ſub audi etiã, nõ ſolũ naturaliter:& hoc quia venit obligatio ex re: vt infra de act.&oblig.furioſus. aliàs naturaliter tãtùm. quod dic vt no.ſ.de aucto.præſtan.l. pupillus.

e *Hæc actio*.ſ.contraria in genere accepta. nam dicit poſtea de cõtraria neg.geſt.actione.

f *Debet*. vt.j.tit.j.l.fi.

g *Contrarium dandum*. iudicium,id eſt actionẽ neg.geſt.

h *Durat*.ſ. officium vel tutela:& ſic eſt in actione tutelę: vt.ſ.tit.j.l.niſi. ſecus autem in contraria protute. & cõtraria vtili nego.geſt.vt.j.proxi. Sed cur tã variè: ſtatim reſpon. quia &c.

i *Quia hoc caſu*. hæc eſt bona ratio ad ac.protu. vt infra tit.j.l.j.§. cũ eo. & neg. geſt. cõtra cæteros: vt.ſ.tit.j.l.niſi.§. fin. Sed in adulti curatore videtur ſecus: vt.C. de admini. tut.l.ij. quæ eſt contra. Solu. dic vt exponitur ſupra de admini.tut.l.cum curatore.

> † Quid in actore ſeu procuratore per curatorem iudicis decreto cõſtitutis, an finiatur auctorizatio etiã lite cõteſtata?& videtur quòd ſic: quia tutela finita finitur officiũ actoris: vt voluit glo. quã ſequitur Saly.in.l.neque. C. de procu. tamẽ in caſu noſtro concluſum fuit q; non, per dominos de capell. Tholo. allegãtes ꝓ ſe tex. in.l. itẽ eorum.§. pen.ſ. quod cuiuſq; vni. &.l.nulla.C. de procu. * curatore.

k *Reputare*. vt ſupra de cõdict.indeb.l.cum indebitum.&.l.fi.§. tutor. & arg. ſupra cõmo.l.in rebus.§.quod autem.& C.eo.l.fi.Accurſius.

l *Sed ſi reprobata eſt*. ſic ſ.de neg. geſt.l.ſin autẽ. §.ſi rationẽ. & de cõpẽ. l.quod in diem.§.fi.

m *Integra ſit actio*. quæ contra patrẽ pupilli cõpetebat. & eſt ad.l. C. de in litem dan.tut.l.iij. Accurſius.

n *Tempore finitur*. vt redhibitoria quam nõ exercuit, nec ſibi exegit propter vtilitatem pupilli.

o *Contrario agere*. ſic.ſ. commo.l.in cõmodato §.j. &.l.in rebus.§. fi. & C.eo.l.fina.

p *Longè*. *Dandum eſt*.ſ. contrariũ iudiciũ tutelæ.Accurſius.

q *Intendatur*.contra tutorẽ.& dicit magis,ideo quaſi liceat ſibi vindicare ſe.ad quod eſt.j.de bo.lib.l.qui cũ maior.§.ſi libertus.Accur.

Qvid ergo.] CASVS. in prin. huius.l. poſitus eſt in fine caſus præcedentis. [CONTRARIVM IVDICIVM.] Finita tutela vult agere tutor contra pup. act. contraria vt pupillus liberaret eum ab actione tut.quia ei tenetur. Certè non poteſt, ſed tantum poteſt agere de his quæ ei tutori abſunt propter admi.tut.& ſi ei abeſt pecunia,eam repetet cum vſuris: de quibus

cederent, ſcientes [a] pupillũ quoque ſibi obligatũ fore ex ſua adminiſtratiõe. Quanquã enim ſine tutoris auctoritate pupilli nõ obligentur, [b] nec in rẽ ſuã tutor obligare pupillum poſſit: [c] attamen receptũ eſt vt tutori ſuo pupillus ſine tutoris auctoritate ciuiliter obligetur, [d] ex adminiſtratione ſcilicet. Etenim prouocãdi fuerãt tutores vt prõptius de ſuo aliquid pro pupillis impendant, dum ſciũt ſe recepturos id quod impenderint. Hæc actio [e] non ſolùm tutori, verùm etiam ei qui pro tutore negotia geſſit, competere debet. [f] Sed & ſi curator ſit vel pupilli, vel adoleſcẽtis, vel furioſi, vel prodigi: dicendum eſt etiam his contrariũ dandum. [g] Idem in curatore quoque vẽtris probandum eſt. Quæ ſententia Sabini fuit, exiſtimantis cæteris quoque curatoribus ex iiſdẽ cauſis dandum contrarium iudiciũ. Finito autem officio † hãc actionem competere dicimus tutori. Cæterum quandiu durat, [h] nondum cõpetit. Sed ſi pro tutore * negotia geſſit, vel curam etiã adminiſtrauit: locus erit iudicio etiam ſtatim: quia hoc caſu [i] in ipſum quoque ſtatim actio competit. Præterea ſi tutelæ iudicio quis conuenietur, reputare [k] poteſt id quod in rem pupilli impẽdit. ſic erit arbitrij eius, vtrum compenſare, an petere velit ſumptus. Quid ergo ſi iudex compẽſationis eius rationem non habuit? an contrario iudicio experiri poſſit? Et vtique poteſt. Sed ſi reprobata eſt [l] hæc reputatio, & adquieuit: non debet iudex contrario iudicio id ſarcire. An in hoc iudicio non tantum quæ pro pupillo vel in rem eius impenſa ſunt, veniãt, verùm etiam ea quoq; quæ debebantur aliàs tutori, vtputa à patre pupilli ſi quid debitum fuit, quæritur. Et magis puto, cùm integra ſit actio [m] tutori, non eſſe in contrarium iudicium deducendum.

Quid tamen ſi ideo expectauit, quia tutor erat, & ideo non exegit? Videamus an cõtrario iudicio tutelæ indemnitatem conſequatur. Quod magis probãdum eſt. Nam ſicuti quodcunq; aliud geſſit pro vtilitate pupilli, id contrario iudicio conſequetur: ita etiam id quod ſibi debetur, conſe-
B qui debet, vel eius ſecuritatem. Ego & ſi ex cauſa quæ tẽpore finitur, [n] obligatio aliqua fuit, tutelę contrariũ iudiciũ eſſe ei opinor.

Licet quis aduerſarium nõ aggrediatur: tamen quãdoque aggreſſionem patitur. hoc dicit cũ l. ſequen.

Hãc actionem dandam placet & ſi tutelæ iudicio non agatur. Etenim nonnunquam pupillus idcirco agere tutelæ non vult, quia nihil ei debetur: imò plus
C in eum impẽſum eſt, quàm quod ei abeſt: nec impediendus eſt tutor contrario agere. [o]

II. IVLIANVS *libro vicenſimo-primo Digeſtorum.*

Longè magis dandum eſt [p] & ſi rationibus diſtrahendis actio intendatur. [q]

III. VLPIANVS *libro trigenſimoſexto ad Edictum.*

Qvid ergo ſi plus in eum impendit, quàm eſt in facultatibus? [r] Videamus an poſſit hoc conſequi. Et Labeo
D ſcripſit poſſe. Sic tamen accipiendum eſt, ſi expediat pupillo ita tutelam adminiſtrari. Cæterùm ſi non expedit: dicendum eſt abſolui pupillum oportere. Neque enim in hoc adminiſtrãtur tutelæ, vt mergantur pupilli. Iudex igitur qui contrario iudicio cognoſcit, vtilitatem pupilli ſpectabit, & an tutor ex officio [ſ] ſumptus fecerit.

Finita tutela tutor non poteſt agere hoc iudicio, vt pupil. eum
E liberet ab actione tutelę: ſed tantùm agit pro pecunia quæ ei abeſt, & hoc cum vſuris. hoc dicit.

Contrarium iudicium an ad hoc quoque competat, vt quis à

A dicit litera ſatis planè. & ſi pup.debeat tutori vſuras propter prædictam cauſam,& tutor debeat vſuras pu. quia non fœnerauit pecu. pupillarem, compenſabitur vna vſura cum alia. & idem ſi alio modo debeat tutor vſuras pupillo: quia ſemper debebit compẽſare cum vſura ſibi debita à pupil.puta quia in vſus ſuos conuertit pupilli pecu. & ſic ad vſuras tenetur pup. & poſtea in vtilitatem pupilli impẽdit de ſua pecu. quo caſu tenetur ei pupill. ad vſuras. & idẽ econtra ſi prius impendit, & poſtea in ſuos vſus conuertit: quia ſemper compenſabitur vna vſura cum alia. [VSVRAS VTRVM.] Supra proxi.§. dictũ eſt quòd tutor qui impendit pecuniam ſuam in vtilitatem pupilli, poteſt eam repetere cõtraria actione cũ vſuris.nunc quæritur, cuius temporis vſuras conſequi poſſit tutor: vtrum eius temporis tantum quo durauit tutela, an etiam eius tẽporis qđ cucurrit poſt finitam tutelam, an ex mora tãtùm commiſſa poſt finitam tutelam?& certè totius temporis quod cucurrit antequã reſtitueretur ſibi pecunia, conſequi debebit tutor vſuras:& hoc quãdo non potuit ſibi ſoluere tutor durante adminiſtratione. ſecus autem ſi potuit,& non fecit.& ſcias quòd ſemper poteſt repetere tutor illud quod impendit, dũmodo vtiliter inceperit impendere, etiam, ſi cõtrarium euẽtum res habuit. [IVDICIO TVTELÆ CONTRARIO.] Nõ ſolùm quod impendit tutor in vtilitatem pupilli durante tutela, poteſt contrario iudicio repetere, vt dictum eſt: ſed etiam id quod impendit antequam eſſet tutor: puta quia pro tutore gerebat antequã eſſet tutor: vel erat curator ventris, vel alio quocũq; modo bona fide impendit.ſed & id quod poſt finitã tutelam impẽdit, poteſt repetere:&hoc ſi id quod adminiſtrauit poſt tute. & in quo impẽdit, erat connexum his quæ durante tutela adminiſtrauit. [HANC ACTIONEM.] Hæc actio contraria quæ datur tutori contra pup.eſt perpetua, & competit heredi tutoris, & contra heredem pupil.datur. Viuianus.

r *In facultatibus*. id eſt in facultate ſoluendi. aliàs quo modo pupillus redderet? ſic exponitur.j. de verb. ſigni.l. Nepos Proculo. Vel dic quod licet plus expendat, condemnabitur pupillus,& exigetur quando erit ſoluendo.

ſ *Ex officio*. id eſt ex pietate: vt infra eo.l.penul. & facit ſupra de pigne. act.l. ſi ſeruos. Accurſius.

pupillo exigat liberatiōem, [a] vidēdum eſt. Et nemo dixit in hoc agere quem cōtrario poſſe, vt tutelæ iudicio liberetur: ſed tantū de his quę ei propter tutelam abſunt. Conſequitur autē pecuniā ſi quā de ſuo [b] conſumpſit, etiam cum vſuris, ſed vel trientibus [c] † vel his quæ in regione obſeruantur, [d] vel his quib⁹ mutuatus eſt, ſi neceſſe habuit mutuari vt pupillo ex iuſta cauſa prorogaret: vel his à quibus pupillum liberauit, vel quibus caruit tutor, ſi nimium [e] profuit pupillo pecuniā eſſe exſolutam. Planè ſi fortè tutor aliquid [f] pecuniæ debuit fœnerare, aliquid ipſe pro pupillo ſoluit: nec ipſe vſuras cōſequitur, ne pupillo * præſtabit. [g] Quare & ſi in vſus ſuos conuertit, deinde aliquid impendit in rem pupillarem: quam * impendit, deſinit [h] vertiſſe: & exinde vſuras nō præſtabit. & ſi ante impendit in rem pupillarem, mox in vſus ſuos [i] vertit: non videbitur vertiſſe quantitatē quæ cōcurrit cū quātitate ſibi debita, vt eius ſummæ non præſtet * vſuras. Vſuras vtrum tandiu cōſequetur tutor, quādiu tutor eſt, an etiā poſt finitam tutelā, an ex mora tantū, videamus. Et magis eſt, vt quoad ei reddatur [k] pecunia, conſequatur. Nec enim debet ei ſterilis eſſe pecunia. Si tamē fuit in ſubſtātia [l] pupilli vnde cōſequetur: dicendū eſt non oportere [m] eū vſuras à pupillo exigere. Quid ergo ſi de re pupillari non potuit ſibi ſoluere, quia erat depoſita ad prædiorum cōparationē? Si quidem non poſtulauit à prætore vt ꝓmatur pecunia, vel hoc minus deponatur: ſibi imputet. Si verò hoc deſiderauit, nec impetrauit: [n] dicendum eſt non deperire ei vſuras in cōtrario iudicio. Sufficit tutori bene & diligenter negotia geſſiſſe, etſi euentū [o] aduerſum habuit quod geſtum eſt. Iudicio contrario tutelæ præſtatur & id quod in rem pupilli verſum ante tutelā, [p] vel poſt tutelā [q] ſi negotiis tutelæ tēpore geſtis nexum ꝓbatur: & quod antè [r] impēſum eſt, ſiue pro tutore negotia geſſit, & poſtea tutor cōſtitutus eſt: vel vētri erat curator. B Sed etſi non pro tutore negotia gerebat, debet venire q̄d ante impenſum [ſ] eſt. Deducūtur enim in tutelæ iudiciū ſumptus quoſcunq; fecerit in rē pupilli: ſic tamen, ſi ex bona fide [t] fecit. Hanc actionem perpetuam [u] eſſe palā eſt: & heredi [x] & in heredem dari, cęteróſque ſucceſſores, & ad quos ea res pertinet, & in eos.

Tutor remotus à tutela tanquā ſuſpectus poteſt agere contrario iudicio ad repetendū quod in rē C pupilli impēdit: quia in eo ſtatu eſt, ac ſi pubertate pupilli finita eſſet tutela. & hęc actio datur heredi tutoris, ſi creditorib⁹ pupilli pro pupillo ſoluat. h.d. cū. l. ſeq.

IIII. IVLIANVS *libro vicenſimo primo Digeſtorum.*

A Tutela remotus, [y] eo loco haberi debet, quo eſſet finitā [z] tutela. & ſicut actiones patitur perinde ac ſi pupillus pubes factus eſſet: ita cōtrario iudicio, ſi quid ei aberit, perſequi debe- D bit. Nihil enim prohibet ſuſpectum tutorem eſſe, quamuis cōplura in rem pupilli impenderit, quæ eum amittere non oportet.

V. VLPIANVS *libro primo Reſponſorum.*

HEredem tutoris, [a] ſi eam ſummam ſoluerit in quam obligati pupilli fuerūt, actionem contrariam aduerſus eos habere poſſe reſpondi.

VI. PAVLVS *libro quinto ad Plautium.*

SI tutor pro pupillo ſe obli- E gauit, habet contrariam actionem & antequam ſoluat. [b]

a *Liberatiohem.* finito officio, quam multi hodie extorquent cum iuramento, quæ ſine fraude tenet: vt. C. ſi aduer. vēditionem. authen. ſacramenta puberum. Accurſius.

b *De ſuo.* ſic ſupra de nego. geſt. l. ij. & ſupra man. l. ſi verò non remunerandi. §. ſi mihi.

c *Trientibus.* ſi tales ſecundū conditionē ſuæ perſonæ ei debentur: vt C. de vſur. l. eos. §. ſuper.

d *Obſeruantur.* ſi ſint minores legitimis: vt dicta l. C. de vſur. l. eos. §. cæteros. Accurſius.

e *Si nimium.* id eſt plus quàm colligant hæ vſuræ: vt ſupra de vſur. l. & in contraria aliàs nimirum. Accurſius.

† Triēs vſura, cētesimæ vſuræ tertia pars eſt, qua ſcilicet quatuor in cēte narium vſuræ nomine ſingulis annis pendun tur.

f *Aliquid.* de ſua ꝓpria pecunia.

g *Præſtabit.* ipſo iure facta compēſatione: vt. s̄. de compenſatio. l. cum alter. Accurſius.

h *Deſinit.* ſic ſupra de in rem verſo. l. ſi pro patre §. verſum. Accur.

i *Vſus ſuos.* de pecunia pupilli.

k *Reddatur.* & ita durante tutela: & poſtea.

* Rectè ſic Flor. perperā Haloander, penſabit.

l *In ſubſtantia pupilli.* durante officio.

* quantum.

m *Non oportere.* vt & s̄. de adminiſt. tuto. l. quotiens. §. ſicut.

n *Impetrauit.* id eſt obtinere non potuit. Sed quare iniuriam ſibi factam vertit in pupillū? Reſpō. quia pupillo fuit facta: nec tutor præbuit cauſam: vt. j̄. de fideiuſſo. l. exceptione.

*Rectè, nō præſtet. Ant. Aug. lib. 1. emen. ca. 2.

o *Euentum.* quia nō potuit perfici. vel dic euētum perſeuerātem: vt. s̄. de neg. geſt. l. ſed an vltro. §. j. Accur.

p *Ante tutelam.* ſcilicet finitam. Accurſius.

q *Vel poſt tutelam.* ſcilicet finitā, ſi negotiis &c. vt. s̄. titu. j. ſi tutor poſt. Accurſius.

r *Quod ante.* ſcilicet tutelam inchoatā, quod eſſe poteſt ſi neg. &c.

ſ *Ante impenſum.* i. ante tutelam inchoatam. nec fortè diſtinguitur connexum ſit vel non, licet poſt eam finitam diſtinguatur: quia & q̄d antè debuit, vertitur in actionem tutelæ directā. ſic ecōtra quod ei debetur, vertitur in cōtrariā. ſed quod incipit deberi ex negotio non connexo poſt finitam tutelam, non venit in directam. ergo & ſi quid impendit in tali negotio non connexo, non venit in contrariam: vt hîc dicit.

t *Bona fide.* hoc ſupra eo. circa princ. dixit ex officio.

u *Hanc actionem perpetuam.* quia ſic eſt in directa: vt. C. eo. titu. l. tutores. Accurſius.

x *Heredi.* quia ſic eſt in directa: vt. s̄. tit. j. l. j. §. hanc actionem.

A *Tutela.*] CASVS. Tutor fuit remotus à tutela tanquā ſuſpectus: nunquid poteſt agere cōtrario iudicio ad repetendū id quod impendit in rem pupilli durāte adminiſtratione? Et dicitur quòd ſic: quāuis pupillus non ſit adhuc factus pubes: quia perinde eſt ac ſi eſſet finita tutela pubertate pupilli. nam & pupillus poteſt eum conuenire act. tut. ac ſi eſſet finita tutela pubertate. Viuianus.

y *A tutela remotus.* vt ſuſpectus. Accurſius.

z *Finita.* ſcilicet pubertate pupilli. nam & hîc finita eſt: vt. s̄. de ſuſpe. tuto. l. decreto. & inſtit. qui mo. tu. fi. in fi. ſecus vbi ſuſpecto eſt adiūgēdus curator: vt. s̄. tit. j. l. ſi tutor. §. pe. & facit. s̄. e. l. j. §. finito.

HEredem.] CASVS. Heres tutoris ſoluit ꝓ pupillo illā pecuniā in qua erat obligat⁹ pupillus. certè habet ad eā recuperandā à pupillo cōtrariā actionē. Viu.

a *Heredem tutoris.* ſic. s̄. man. l. heredem.

SI *tutor.*] CASVS. Tutor obligauit ſe pro pupillo cuidā creditori pup. & obliga. animo nouandi in ſe ſuſcepit. certè finita tutela habet contrariā actionem contra pupillum, vt cū faciat liberari etiā antequā ſoluat creditori pupil. tutor. Viuianus.

b *Antequam ſoluat.* quia videtur ei abeſſe: quia eſt obligatus: vt. s̄. de nego. geſt. l. ſi quis mādante. & l. j. & ij. & s̄. man. l. ſi mādato. in princ. ſecus in fideiuſſore: vt. C. mand. l. ſi pro ea. & quę eſt ratio, dixi in dicta. l. ſi quis mandante.

DE EO, QVI PRO tutore próve curatore negotia geſſit.

Vna pars eſt pro tutore, alia ꝓ curatore: vt. C. de nego. geſt. l. qui pupillæ. ſicut bono. poſſ. vt infra de bo. poſſ. l. iij. §. hereditas.

Superiores actiones tā directæ quā cōtrariæ cōpetūt ſi verus tutor aut curator fuerit, quæ verò proponuntur hoc titulo directæ ſimiliter & contraria, ſi falſus, qui tamē quaſi tutor aut curator ꝓ tutore vel ꝓ curatore geſſerit, quæ in tutore dicūtur protutelæ, in curatore negotiorū geſtorū, & cōpetūt ſtatim. Cuiac.

PRotutelæ] CASVS. Vlpianus primò rationē reddit. & eſt ratio quare inuēta eſt a prætore actio ꝓtutelæ. Secūdò dicit, quis videtur gerere pro tutore, id eſt ille qui credit ſe tutorē cum nō ſit: & ille qui ſcit ſe nō eſſe tutorem, fingit tamen ſe eſſe, & adminiſtrat. vnde ſi ſeruus Titij adminiſtret tutelā Sempronij quaſi tutor, dabitur in dominum vtilis actio protutelæ de peculio. Tertiò dicit, quòd ille qui adminiſtrat tanquam tutor cum non ſit, poteſt conueniri etiam ante pubertatem pupilli. vnde ſi aliquis fuit datus tutor ad tempus, & poſt tempus adminiſtret: de illa adminiſtratione tanquā tutor tenetur actiōe protutelæ. Item ſi antequā eſſet tutor, adminiſtrauit vt tutor: de illa adminiſtratione tenetur actione protutelæ. Quartò dicit quòd ſi aliquis adminiſtret tanquā tutor negotia eius qui nō poteſt habere tutorē, quia nondū natus eſt, vel alio modo nō poteſt habere tutorē: nō habet locū actio protutelæ, ſed neg. geſt. Quintò dicit ꝙ actio protutelæ nō datur cōtra tutorē impuberi datū: ſed bene datur cōtra illum qui com-

UNED

qui compulſus eſt per iudicem vt adminiſtret tutelam, cum nõ ſit tutor. Sextò dicit ꝙ in actione protutelæ veniunt vſuræ, & tenetur protutor nõ ſolùm de iis quæ geſſit: ſed etiã de iis quæ nõ geſſit, ſi alius geſſiſſet iſto nõ incipiente gerere. poteſt tamen dimittere geſtionem cum primum cognoſcit ſe nõ eſſe tutorẽ, dum tamẽ propinquos pupilli certioret vt petant ei tutorẽ. aliàs tenetur.

A ſignifi.l.qui mortui. & ita cum nullo tẽpore appareat tenuiſſe dationẽ tutoris: nõ protutelę agit, ſed neg.geſt.vtili, vt ſubiicit, &.ſ.tit. ij.l.poſtumo. & de neg.geſt.l.cum pater. & ſupra de teſta. tute.l.ſi nemo.§.fina.

p *Actio*. vtilis. Accurſius.

DE EO QVI PRO tutore * próve curatore negotia geſſit.

*pro vel, in indice titu.

TITVLVS V.

I. VLPIANVS *libro trigeſimoſexto ad Edictum.*

PRotutelæ actionẽ neceſſariò prætor propoſuit. Nam quia plerumq; incertum ſit [a] vtrum quis tutor, [b] an verò quaſi tutor [c] pro tutore adminiſtrauerit tutelam, idcirco in vtrumque caſum [d] actionẽ ſcripſit: [e] vt ſiue tutor eſt, ſiue non ſit, qui geſſit, actione tamen teneretur. Solent enim magni errores intercedere vt diſcerni facilè nõ poſſit vtrum quis tutor fuerit, & ſic geſſerit: an verò non fuerit, pro tutore tamẽ munere functus ſit. Pro tutore autẽ negotia gerit, qui munere tutoris fungitur [f] in re impuberis, ſiue ſe putet tutorem, ſiue ſcit nõ eſſe, fingit tamẽ eſſe. Proinde & ſi ſeruus quaſi tutor egerit, diuus Seuerus reſcripſit dandũ in dominũ iudicium vtile. [g] Cum eo qui pro tutore negotia geſſit, etiam ante pubertatem agi poſſe nulla dubitatio eſt, [h] quia tutor nõ eſt. Quare ſi quis finita [i] tutela pro tutore negotia impuberis geſſit, tenebitur. Sed & ſi prius ꝓ tutore adminiſtrauerit, deinde quaſi [k] tutor: æquè tenebitur ex eo quod pro tutore adminiſtrauit: quãuis deuoluatur [l] hic geſtus in tutelæ actionem. Si quis quaſi tutor negotia geſſerit eius qui iam pubes eſt, neque tutorẽ habere poteſt: [m] protutelæ actio ceſſat. [n] Simili modo & ſi eius qui nondũ natus eſt. [o] Nã vt pro tutore quis gerat, eam eſſe perſonam oportet, cuius ætas recipiat tutorẽ: id eſt impuberẽ eſſe oportet. Sed erit negotiorũ geſtorum actio. [p] Si curator impuberi à prętore † datus negotia geſſerit: an quaſi pro tutore geſſerit teneatur, quæritur. Et eſt veriꝰ ceſſare hãc actionem: [q] quia officio curatoris [r] functus eſt. Si quis tamen cum tutor nõ eſſet, compulſus à prætore vel à præſide, dum ſe putat tutorẽ, geſſerit tutelã: videndum an pro tutore teneatur. Et magis eſt vt quãuis cõpulſus geſſerit, teneri tamen debeat: [ſ] quia animo tutoris geſſit, cum tutor non eſſet. At iſte [t] curator, non quaſi tutor, ſed quaſi curator geſſit. In protutelæ iudicio vſuræ quoque veniũt. Sed vtrũ ſolummodo in id quod geſſit tenebitur: an verò in id etiã quod gerere debuit? Et ſi quidẽ omnino nõ attingit * tutelã, nõ tenebitur. [u] C Neque enim attingere debuit qui tutor nõ fuit. Quòd ſi quædã geſſit, vidẽdum an etiã eorũ quæ non geſſit, teneatur. Et hactenus tenebitur, ſi alius [x] geſturus fuit. Sed & ſi cognito quòd tutor nõ fuit, abſtinuit ſe adminiſtratione videamus an teneatur, ſi neceſſarios [y] pupilli nõ certiorauit vt ei tutorẽ peterẽt. quod verius eſt. [z]

*attigerit.

II. CELSVS *libro viceſimoquinto Digeſtorum.*

SI is qui pro tutore negotia gerebat, cum tutor nõ † eſſet, rẽ D pupilli vendidit, nec ea vſucapta eſt: [a] petet eam pupillus, quanquam ei [b] cautum eſt. Non enim eadem huius quæ tutoris eſt rerũ pupilli adminiſtratio.

III. IAVOLENVS *libro quinto Epiſtularum.*

QVæro an is qui cum tutor teſtamento datus eſſet, & idipſum ignoraret, pro tutore negotia pupilli geſſerit

a *Incertum ſit*. pupillo quondam nũc adulto.

b *Quis tutor*. ſcilicet verè exiſtens.

c *Quaſi tutor*. ſcilicet cũ non ſit tutor.

d *In vtrumque caſum*. i. ſiue verè fuerat tutor, ſiue verè non fuerat.

e *Actionem ſcripſit*. non aperit quam. vnde dic quãdo tutor verè fuerit diſtinguitur, an ſciuerit & tũc tutelæ. an ignorauerit, & tũc protutelæ: vt.j.eo.l.quæro. &.j. e. §.ſi curator. ſi verò non erat tutor, tũc indiſtinctè, ſciuerit vel nõ, dũmodo geſſerit vt tutor, habeat locũ actio protutelæ: vt.j.eo.§, pro tutore. & quod ſubiicit, actione tamẽ &c. altero caſu cũ diſtinctione tutelę & protutelæ. altero indiſtinctè protutelę, vt dictũ eſt. & hoc ſecũdũ Azo. Vel dic hoc principiũ loqui quãdo adultus eſt incertus adminiſtrauerit verꝰ tutor exiſtẽs, aut nõ exiſtens. Et qđ dicit, in vtroq; caſu. i. quicunq; caſus ſit: dũ tamen dubiũ eſt. & dic dari tãtum protutelæ. ſi autẽ certus eſt de veritate, habeat locũ prędicta diſtinctio. & ad hãc literã facit quod ſequitur, ſolẽt enim &c. Item quod dicit, ſiue tutor eſt, ſiue nõ: ſubaudi, dũ tamen dubium eſt.

f *Fungitur*. in hoc caſu datur ei actio neg.ge. in eum qui ſpõte gerit. ſed cũ dicat pro tutore agere: ergo neg. geſt. habet locum, vt hîc, &. C. de teſt.tute.l.iiij.in fi.

g *Vtile*. i. actionẽ protutelæ vtilẽ de peculio: vt.ſ.de pecu.l. ex facto. Item argu.contra.j.eo.§.ſi quis quaſi. Item facit.C.eo.l.j.

h *Nulla dubitatio eſt*. vt &.ſ.titu.j.l.j.§. finito. &.j.rem pupil.ſal.fo. l.non quaſi.§.ſed & in eo. Accurſius.

i *Finita*. ad tempus fortè datus erat.

k *Deinde quaſi*. i. verè tutor. hoc enĩ quaſi, eſt veritatis expreſſiuũ.

l *Deuoluatur*. vt &.ſ.tit.ij.l.ſi tutor poſt.§.fi.

m *Habere poteſt*. vt &.ſ.de tuto. & cura.da.ab iis.l.Seiæ.

Aliquando ſeruus poteſt tutor dari.

n *Actio ceſſat*. cur ergo ſimiliter nõ ceſſat, vbi quis ſe putat tutorẽ, cum eſſe nõ poterat: vt.ſ.eo.§.proinde. quæ eſt arg.contra? Reſpõ. quia ſeruus aliquando poteſt tutor dari. ſ. teſtamentarius: vt inſtit. qui da.tut.poſ.§.j.&.ij. ſed puberi nõ poteſt dari vllo modo. ſed ſi datum inuenias aliquẽ qui nullo modo poſſit dari: dic idẽ, vt ceſſet protutelæ: vt in milite: vt.C.qui da.tu. poſ.l. armatæ. ſed certè ſeruus exiſtens ſeruus nunquã poteſt eſſe tutor. Vnde dic fauorem pupillis debitum notare differentiam.

o *Natus eſt*. vt quia adhuc eſt in vtero, nec naſcitur viuus, vel nullo modo naſcatur: & ita nullus omnino videtur fuiſſe: vt.j.de verb.

q *Hanc actionem*. ſcilicet protutelæ: ſed datur actio.neg.geſt.

r *Curatoris*. verè enim erat curator: & hoc ſciebat, & ſic gerebat: vt.j. eo.l.quæro. Accurſius.

†Circa hoc dubitaretur an talis deberet ſatiſdare, & videtur quòd nõ quia datus à iudice per inquiſitionẽ vt. C. de tu. & cura. qui ſatis nõ ded. l.1. hodie tamen ſecus. vide gloſ. in dicta.l.1.

ſ *Debeat*. actione protutelæ. Accurſius.

t *At iſte*. de quo ſupra proxi.§.dixi: qui verè erat curator. Alij dicunt quòd nõ tutor gerẽs vt tutor, teneatur protutelæ: ſed nõ curator gerẽs vt curator, non tenetur protutelæ. Quòd hoc verũ ſit, hæc litera non patitur. An autẽ cõcurrat actio nego. geſt. cũ iſta actiõe? quidã quod ſic: quia gerit ſuſpiciõe neceſſitatis. tu dic quod non: vt not.ſ. de nego. geſt.l.iij.§.hac actione.

u *Non tenebitur*. vt. C. de teſta.tute.l.j.

x *Alius*. accedens protutor quaſi omnia geſturus tenetur in duobꝰ caſibus, de gerendis, ſ. ſi alius erat geſturus oĩa, vt hîc. Itẽ & tunc quãdo incipit ſcire ſe nõ eſſe tutorẽ, & perſeuerauerit: aliàs nõ: quia eum error excuſat: vt hîc innuit. aliud eſt in ſpontaneo geſtore, q ab initio acceſſit omnia geſturus: quia tenetur etiã ſi alius geſturus non erat: vt.ſ.de nego.geſt.l.ſi pupilli. §. fi. & facit. C. de neg.geſt.l.ij.in fi. Accur.

† Ant. Aug. lib.4.c.17. ait temere ab Haloandro ſublatam eſſe hanc negationem.

y *Neceſſarios*. i. cognatos. ſic ponitur.ſ. de iuſti. & iur. l. fina. & facit ſupra de admini.tuto.l. tutores qui. §. qui ſe. Accurſius.

z *Quod verius eſt*. ergo ſi certiorauit, non tenetur niſi alius erat geſturus. aliud in ſpontaneo geſtore qui acceſſit vt omnia geſturus: vt modo notaui.

E SI *is qui*.] CASVS. Titius tanquam tutor cum non eſſet, adminiſtrabat negotia Seij: & ſic adminiſtrando equum Seij pupilli vẽdidit Gaio. certè pupillus poteſt eum vindicare à Gaio, ſi Gaius adhuc non vſucepit, quamuis habeat pupillus ob hoc obligatum dictum procuratorem. Viuianus.

a *Vſucapta eſt*. ſ. poſt pubertatẽ pupilli: quia nõ vſucapitur res pupilli ante pubertatẽ: vt.j.de acquir.re. do.l.bonæ fidei. Vel verius dic quia nec potuit: vt.d.l.bonæ fidei. ſecus ſi non erat pupilli, licet eius putaretur: vt.j.de excep.do.l.apud Celſum. §. ſi quis nõ tutor. & ſic non obſtat.l.illa quæ videbatur contraria.

Pupillaris res ante pubertatẽ non vſucapitur.

b *Ei*. ſcilicet pupillo, qui ſatiſdat rem pupilli ſaluam fore. ſic. &.j. tit.j.l.pupilli. & facit infra de re.eo.l.qui neque.

QVæro *an is*. CASVS. Titium in teſtamento meo dedi tutorẽ meis filiis. hîc Titius neſciens ſe datum tutorem adminiſtrauit tutelam filiorum meorum. Certè tenetur eis actione protutelæ, & non tutelæ. nam ad hoc vt tutelæ teneatur, neceſſe eſt quòd ſe tutorem eſſe ſciat: hîc autem neſciebat.

UNED

a *Tutorem eſſe*.ſcilicet vt teneatur tutelę actione:igitur tenetur hac actione protutelæ.Accurſius.

Q*Vi pro tutore.*] CASVS. Ille qui adminiſtrat tutelam pupilli tanquam tutor,cum non ſit:debet præſtare in adminiſtratione fidem & diligentiam, ſicut facit tutor verus. & ſi aliquid impẽdat in negotiis pupilli, ad illud repetendum habet cõtrariã protutelæ actionem. & hoc dicit cum lege ſequenti.Viuian.

b *Tutor.* quam autem præſtat tutor,dicitur ſupra de tut.& ra.diſtra.l.j.in princip. &.C. arbi. tut.l.quicquid.& ſupra de adminiſt.tu.l.à tutoribus.in princ.

c E*I qui.* *Contrarium.* id eſt contraria actio protutelæ: & ſtatim:vt ſupra titu. j.l. j.§. j.&.ij.

QVOD FALSO tutore auctore geſtum eſſe dicatur.

Quid differt hic titulus à ſuperiori? Reſpond.hic cõſulit contrahenti cum pupillo falſo tutore auctore: vt infra.l.1.§.fina. ille ipſi pupillo.Item ille habet locum, ſiue ſciat ſe non eſſe tutorẽ, ſiue credat ſe eſſe, cum non ſit: vt ſupra titu.1.l.1.§.pro tutore.hic autem tantùm quando ſcit ſe non eſſe: vt infra eo.l.nouiſſimè.in princ.

quaſi tutor, an quaſi pro tutore negotia geſſerit, teneatur. Reſpõdit, Non puto teneri quaſi tutorem: quia ſcire quoque ſe tutorem [a] eſſe debet, vt eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debeat.

IIII. POMPONIVS *libro ſextodecimo ad Quintum Mucium.*

QVi pro tutore negotia geſſerit, eandem fidem & diligẽtiã præſtat, quam tutor [b] præſtaret.

V. VLPIANVS *libro decimo ad Edictum.*

EI qui pro tutore negotia geſſit, contrarium [c] iudicium competit.

QVOD FALSO TVTORE auctore geſtum eſſe dicatur.

TITVLVS VI.

I. VLPIANVS *libro duodecimo ad Edictum.*

In falſum tutorem pupillo eſt actio protutelæ ex ſuperiori edicto,ex hoc autem in eundem eſt actio in factum reſtitutoria ei qui cum pupillo eo auctorẽ contraxit falſum eum eſſe tutorem ignorans,& interdum etiam ſi ſciens in id quod intereſt.Cæterum hoc diſtat vna ab altera,quod protutelæ tenetur is qui pro tutore etiam bona fide geſſit,in factum is tantum qui dolo malo auctor factus eſt vel qui dolo malo fecit vt alius auctoraretur inſcius: Et quòd protutelæ ceſſat ſi perſona eius cuius negotia geſta ſunt tutorem non recipiat, in factum ob eam cauſam non ceſſat.ac præterea hæc actio in factum pro pœnali habetur, vt expoſui 25.tit.6.Cuia.

H*Vius edicti.* Primò commendat edictum. Secundò ponit verba edicti. Tertiò per modum cuiuſdam reprehenſionis conqueritur defectuoſum eſſe edictum. Quartò intrat materiam diſputationis circa hoc edictum. ſecunda ibi, verba autem.tertia ibi, verbis edicti.quarta ibi,itẽ hoc edictum.vſque ad §.ait prætor. CASVS. Quia multi cum falſis tutoribus contrahẽtes decipiebantur: ideo prætor ſuper hoc ſuum edictum propoſuit, volens remedium contrahentibus adhibere. cuius edicti verba ſunt talia: De eo quod geſtum erit eo auctore qui tutor non fuerat,dabo in integrum reſtitutionem actori ſi ipſe ignorauerit falſum eſſe tutorem. & hæc verba habes partim in primo. §. huius.l.& partim in eadem. l. §. pe. quod edictum prætoris laudat dominus Vlpianus, dicens: Huius edicti æquitas non eſt ambigua, imò certa. poſitum eſt enim ne contrahentes decipiantur, dum falſus tutor adhibetur. dicit tamen dominus Vlpianus quod dictis edicti verbis multa deſunt. dicit enim tantummodo de eo qui tutor non eſt. nunquid ergo ſi tutor eſt, auctoritatem tamen non poteſt accommodare pupillo contrahenti? certè perinde eſt ac ſi non eſſet tutor. iſtud ergo deeſt verbis prætoris. & ponit duo exempla de eo tutore qui non poteſt auctoritatem præſtare. Item & iſtud aliud deeſt verbis edicti. poteſt enim eſſe quod non eſſet tutor,& tamen auctoritas ſua valeret, puta ſi duo tutores auctoritatem in contrahendo præſtent pupillo quorum vnus eſt verus, alter falſus. valet enim quod agunt. Item & iſtud aliud deeſt verbis edicti. non enim fuit locutus prætor niſi de vno tutore. nam habet locum id quod dictum eſt in vno, etiam ſi plures falſi tutores interueniant. Item & iſtud aliud eſt: quia non dixit de protutore: in quo quidem idem eſt, ſcilicet vt ſicut in primo & tertio habet locum in integ. reſtit. vt dictum eſt: ita & in hoc. & hoc verum eſt, niſi prætor iuſſerit cum his contrahi. nam tunc in integ.reſtit. non dabitur. Item laudat Vlpianus alia verba quæ ſunt in eodem edicto,ſi id actor ignorauit &c. & reddit rationem ad edictum prætoris: quia contrahens cum pupil. falſo tutore auctore, & ſciens eum eſſe falſum, decipit ſeipſum:& ideo non eſt mirum ſi prætor noluit ei ſubuenire. Quid ſi contrahenti dictum ſit falſum tutorem interuenire, & ipſe non credit? certè bene ſubuenitur ei. Quid ſi pupil. vel adultus contrahant cum pupillo falſum tutorem habente, & ſciant eum eſſe falſum? non nocet eis ſcientia. Quid ſi maiorem. xxv. an.velit falſus tutor conuenire nomine pupilli: & cum ille nollet ei reſpondere,ſciens eum falſum eſſe, prætor compulit eum reſpondere in iudicio:nunquid nocebit ei ſcientia? certè non. Quid ſi pupillus habẽs verum tutorem,eo auctore contrahat cũ alio pupillo falſum tutorẽ habente, vendendo ei puta rem ſuam, & ambo ſciant eum falſum eſſe? certè pupilli ſcientia non nocet ei. Sed nunquid ſcientia veri ſui tutoris ei nocet? & quibuſdã videtur quòd ſic, ſ. ſi ei pupil.cautum eſt contra ſuum verum tutorem,puta quia promiſit tutor rem ſuã ſaluam fore, & ſoluendo eſt idem tutor.ſed certè melius eſt quod ſcientia dicti veri tutoris nõ noceat pupillo, imò poſſit vindicare dictam rem ſuam venditã alij pup.habenti falſum tutorem,& non debeat expectare vt agat contra ſuum tutorem ex illa cautione qua promiſit res eius ſaluas fore:quæ cautio quodãmodo incerta eſt:quia non eſt certum vtrum pupillus finita tutela poſſit à tutore ſuo verò recuperare damnum ſibi contingens propter rem ſuam venditam. fortè enim efficietur tutor non ſoluendo.& quod dixit in prædicto caſu vbi vendit verus tutor rem pupilli ſui alij pupillo falſum tutorem habenti ſciente dicto vero tutore, & pupillo ſuo falſum eſſe alterius pupilli tutorem, ſ. quod pupillus non expectet incertum cautionis euentum,ſed rem ſuam vindicet:idem eſt in omni alio caſu vbi pupillus ſit deceptus auctoritate tutoris ſui: ſcilicet vt omiſſo tutore poſſit iuuari contra aduerſarium ſuum qui eum tutorem dixit.hoc dicit cum.ll.ſeq.vſque ad.l.nouiſſime. Viuianus.

HVius edicti æquitas [d] non eſt ambigua: [e] ne contrahẽtes decipiantur, dũ falſus tutor adhibetur. Verba autem edicti hæc ſunt: *Quod eo auctore* (inquit [f]) *qui tutor nõ fuerit.* [g] Verbis edicti multa deſunt. [h] Quid enim ſi fuit tutor, is tamen fuit qui auctoritatem accommodare non potuit, puta furioſus, [i] vel ad aliam regionẽ datus? Sed Pomponius libro trigeſimo ſcribit, interdum quamuis à non tutore geſtum eſt, non pertinere ad hanc partem edicti. Quid enim ſi duo tutores, alter falſus, †alter verus, auctoritatem accommodauerint? nonne valebit [k] quod geſtum eſt? Item hoc edictum licet ſingulariter [l] ſcriptum ſit, ſi

† vtile mixtum cũ inutili ipſum quoque facit vtile. Ita Græci ad.l.1.C.de rei vxor.act.

d *Æquitas.* quod eſt infra proxi.§.&.§.fina.&.l.nouiſſime.

e *Ambigua.*i.dubia,imò certa & indubitata.ſ.ne contrahẽtes &c.

f *Inquit.* ſcilicet prætor.

g *Non fuerit.* geſtum erit: ſubaudi, dabo in integrum reſtitutionem:quæ verba detruncatè poſita ſunt: vt.j.ea.l.in fin.Item poſtea adiiciuntur in edicto prætoris, & illa verba quæ dant aliud remedium quæ habes.j.eo.l.nouiſſimè.in prin.Et not. quod tria remedia ex hoc edicto ſunt prodita.Vnum cõtra ipſum doloſum tutorem:vt infra eo.l.nouiſſime.in princ. Aliud contra eum qui dolo fecit vt non tutor auctoretur:vt infra eo.l.huius actionis. & iſta duo ſunt per actionem in factum:vt.d.l. nouiſſime.&.l.huius. §. j. Eſt tertium de reſtitutione in integrum danda contrahenti cum pupillo falſo tutore auctore contra ipſum pupillum, vt non noceat ei quod egit cum pupillo falſo tutore auctore vel ipſo tutore falſo.& de hac reſtitutione dicitur infra ea.l.§.fi.&.l.ſequen. vſque ad.l.nouiſſime.& in.l.nouiſſimè.§.Pomponius. &.l.ſi falſo.§.Pomponius.Sed ei cuius ſe tutorem eſſe dicebat, ſubuenit prætor per hoc edictum:vt infra eo.l.falſus. in princ. &.l. fi. quod poteſt dici quartum remedium.

h *Deſunt.* vt apparet per ſequentia.

i *Furioſus.* vnde perinde eſt habendum, ac ſi tutor non ſit. ſic. ſ. quod cuiuſque vniuer.nomi.l.j.§.& quidem.& inſti.de legi. agna. tut.§.quod autem.&.ſ.qui ſatiſda.cogan.l.quoties. &.j. de mune. & hono.l,vt gradatim.§.j. Sed in furioſo primum & quartum remedium ceſſant,& alia locum habent:& ſic hic intellige.

k *Nonne valebit.* certè ſic:& ita vtile per inutile non vitiatur: [a] vt infra de verb. oblig.l.j.§. penul.&.l. qui extrinſecus. & de ſtipula. ſeruo.l.ſi ſibi aut.j.reſpon.Argu.contra.ſ.de arbi.l. Pedius.§.in ſeruum.Accurſius.

l *Singulariter.* id eſt verbo ſingulari.nam ſic dicunt verba, quod eo auctore &c.vt.ſ.§.j.ſi tamẽ &c.ſic ibi,quod eo &c. &.ſ.de neg. geſt.l.iij.§.negotium.&.j.vi bo.rap.l.j.§.vel cuius.ibi, ſed & ſi vnus &c.Accurſius.

a] De hoc dic vt in ca. ſuper quæſtionum.§.ſi vero.extra de offic. deleg. vbi de hoc. Adde quod notaui in apoſti. ad.l.ſed & ſi ſibi.in verſi. utile per inutile.ſuper glo.in verb. adiectionẽ. infra de ſtipu.ſer.

Pro tutore.

a *Pro tutore*. id eſt putans vel fingens ſe tutorem, cùm non ſit: vt ſupra titu.j.l.j. in princ. &.§.j. Sed in eo qui putat, ceſſat primum remedium & quartum, cum exigant dolum: vt.d.l. nouiſſimè. in princ.&.l. falſus.in princ. Accurſius. A

b *His*. pro tutore gerentibus.& facit.ſ.de mino.l.ait prętor.§.permittitur.Accurſius.

c *Ait prætor*. hoc adde j.§.ſupra eo.

d *In integrum reſtitutionē*. expone vt in prin.no.

e *Decepit*.ſic.ſ.de actio. emp.l.j.in fi. & de ædil. edic.l.ſi tamen.§.in ędilitiis.&.l.j.§. ſi intelligatur.& ſupra ad Velleia. l.ij.§.verba.

f *SI id inquit*. prætor: vt.ſ.l.proxi.in fine.

g *Actor*. i.qui agit modò: qui.ſ.contraxit, vel aliquid egit cum falſo tutore,vel eo auctore.

h *Labeo*. ſ. adiecit.

i *Non crediderit*. quoniam idem eſt ac ſi non fuiſſet ei dictum, & ſic ei ſubuenitur:nam non fuit credulus.[a] ſic ſupra de eo per quē fac. erit. l.j.§.j.& de mino.l.tutori.in princ. Arg.contra. C.de rei vindic.l.ſi fundus.& ea quæ ibi no.& hic dici poſſent.

†hæc verba ponūtur in ca. eccleſia veſtra.ī glo. 2.in medi. ibi, & ſcienti prętor.extra de elect. a] Simile habetur in ca. quàm magnũ.in glo. 2.24.q.4.& in ca.illud. de cler. excommu. miniſt.

k *PLanè.Auxilio*. huius edicti,ſcilicet actione in factum, vel reſtitutione in integrũ per hoc edictũ: vt not. in princ. ſ.l.j.

l *Non nocet*. ſi non vtitur iure huius edicti: neque debet ei nocere exceptio inuēta contra edictum. ſic.C. de præſcrip. long.tem.l.j.

m *Cum pupillo*. falſo tutore auctore:vel cũ ipſo pupillo qui dicebat ſe alterius tutorē, cum nō eſſet,vel eſſe nō poſſet.

n *Actum ſit*.ſcilicet ipſo iure, nō eſt opus actione in factum,vel reſtitutione in integrum ex hoc edicto. nec ergo ſcientia huic edicto nociua nocebit huic: vt modò not. & hoc ꝗ ibi quis ipſo iure eſt tutus,non egeat auxilio extraordinario, patet ſupra de mi.l.in cauſæ. & facit infra eo.l.pupilli.

tamen plures interuenerint qui tutores non erant,tamen locum habere debere Pomponius libro trigenſimo ſcribit. Idem Pomponius ſcribit, etiam ſi pro tutore [a]negotia gerens auctoritatem accommodauerit, nihilo minus hoc edictum locum habere: niſi fortè prætor decreuit ratum ſe habiturum id quod his [b]auctoribus geſtum eſt. tunc enim valebit per prætoris tuitionem, nō ipſo iure.

Volenti & conſentienti non fit fraus neque iniuria,hoc dicit. B

Ait prætor, [c] *Si id actor ignorauit,dabo in integrũ reſtitutionem.* [d] Scienti † non ſubuenit: meritò: quoniam ſe ipſe decepit. [e]

In hac.l.& quatuor ſequētibus ponuntur perſonæ quibus non nocet licet ſciant ſe cum falſo tutore contrahere: & reſtituuntur in integrum. C

II. PAVLVS *libro duodecimo ad Edictum.*

SI *id* (inquit [f]) *actor* [g] *ignorauit*. Labeo, [h]& ſi dictũ ſit ei, & bona fide non crediderit. [i]

III. VLPIANVS *libro duodecimo ad Edictum.*

PLanè ſi is ſit qui auxilio [k]non indiget, ſcientia ei non nocet: [l]vtputa ſi pupillus cum pupillo [m]egit. Nam cùm nihil actũ ſit, [n]ſcientia non nocet. D

IIII. PAVLVS *libro duodecimo ad Edictum.*

[f] *Erit*. actor qui agebat rei vindicatione.

[t] *Compulſus*. ſciens falſum eſſe tutorem eum qui ſecum volebat agere nomine alicuius pupilli. H.

[u] *PVpilli*. qui ſciens cum tutore falſo alicuius pupilli contraxit: vt ſupra eod.l. planè. Accurſius.

MInori vigintiquinque annis [o]ſuccurretur [p]etiam ſi ſcierit.

V. VLPIANVS *libro duodecimo ad Edictum.*

INterdum tamē [q]etſi ſcientia noceat, [r]tamen reſtitutio [s]facienda erit, [ſ]ſi à prætore cōpulſus [t]eſt ad iudiciũ accipiendum.

VI. PAVLVS *libro duodecimo ad Edictum.*

PVpilli [u] ſcientia computanda non eſt: [x]tutoris [y]eius cōputanda eſt. [z] vtique etſi pupillo [a]cautum ſit: melius [b] dicetur rem ſuā reſtitui pupillo, [c] quàm incertum cautionis [d] euentum eum ſpectare, * quod & Iulianus, ſi aliàs [e]circumuentus ſit pupillus, reſpondit.

VII. VLPIANVS *libro duodecimo ad Edictum.*

NOuiſſimè [f] prætor ait: *In eum qui cum tutor non eſſet, dolo malo auctor factus eſſe dicetur, iudicium* [g]*dabo: vt quanti ea res erit, tantam* *pecuniam condemnetur*. Non ſemper tutor conuenitur, nec ſufficit ſi ſciens auctor fuit: verùm ita demum, ſi dolo malo auctor fuit. Quid ſi compulſus, aut metu ne compelleretur, auctoritatem accommodauerit? nónne debebit eſſe excuſatus? [h] Quod ait [i] prætor, *Quanti ea res erit*: magis puto non pœnam, ſed

x *Computanda non eſt*.in hoc edicto, vt ei minus ſuccurratur per hoc edictum. Accurſius.

Minoribus, in vulg. edi.

y *Tutoris*. ſ. ſcientia.

z *Computanda eſt*. ſcilicet in hoc edicto, vt ei minus ſuccurratur.Hu. ſic ſupra de interro.act. l.ij.§.fina.

†Tamē etſi pro, tametſi hîc poſitum eſſe docet verbũ tamē mox ſubditũ.ſic & Cic. loquitur in epiſt. quadã ad Planciũ.

a *Si pupillo*.cōtra ſuum verum tutorem per ſtipulationem rem pupill. ſal.fo. & idoneus eſt,& eius fideiuſſor.

b *Melius*. dixerat ſcientiam tutoris nocere pupillo: nunc corrigit: & ſic non nocet.

c *Pupillo*. contrahenti cũ falſo tutore alterius: & dic reſtitui per hoc edictum.

*expectari.

d *Quàm incertum cautionis*.id eſt quàm agere ex cautione rem pupil.ſal. fore, in qua eſt dubius euentus: vt ſupra de pecu. l. quod debetur. & facit.ſ.tit.j.l.ij.

e *Si aliàs*. nam regulariter cōſtat habere minorem electionem velit agere contra tutorē vel cura. vel petere reſtitui contra aduerſariũ:vt.C. ſi tut. vel cura.l. etiā. & l.fi.& ita ergo fit hic.

*in tantam.

NOuiſſimè.] CASVS. Hucuſq; dixit qualiter ſuccurratur cōtrahenti cũ falſo tutore pupilli aduerſus ipſum pupillum:nūc qualiter ſuccurrat̃ aduerſus ipſum tutorem dolo malo auctoritatem accōmodantem. Et dicit quòd datur contra eum actio in factum ex hoc edicto quanti ea res erit. & bene dixit,dolo malo. nam aliàs non tenetur. & quod dixit,quāti ea res erit &c. exponit, id eſt verũ rei pretium. [POMPONIVS.] Nunc reuertitur ad auxilium reſtitutionis quod datur contrahenti cum falſo tutore pupilli contra pupillum. Et dicit quòd iſtis qui petunt reſtitutionem contra pupillum, debent refici impenſæ per falſum tutorem qui dolo malo auctoritatem accommodauit. & ita tangit hic.§. de primo auxilio, & de ſecundo huius edicti. [SI PLVRES.] Ponamus quòd plures dolo malo fuerunt auctores pupillo mecum contrahenti, cum non eſſent tutores. certè contra eos omnes habeo actionem in factum ad intereſſe. & ſi recupero ab vno intereſſe, cæteri liberantur. non autem ideo quòd incipiam contra vnum agere, liberantur alij. vnde ſi vnum conueni, & nihil ab eo conſecutus fui: totum conſequar ab aliis.& ſi partem fui conſecutus à conuento,reliquum conſequar ab aliis.& hoc dicit cum.l.ſeq. Viuianus. E

o *MInori vigintiquinque annis*. adulto tamen: vt differat à præcedenti.l.

p *Succurretur*. per hoc edictum, quia obligantur ipſo iure: vt.C. de in integ. reſt. mino. xxv.an.l. ſi curatorem.& ſecundũ hoc ipſo iure ſcientia nō nocet ſicut in pupillo. quod non videtur verum. Dic ergo quòd ſuccurritur per edictum de minoribus ad habenda remedia huius edicti, quæ non habet propter ſcientiam: vt.ſ.l.j.in fi. licet quo ad vnum de remediis, ſcilicet ſecundum quòd datur in integrum reſtitutio, videatur reſtitui vt reſtituatur. quod aliàs reprobamus: vt.ſ.de mi.l.interdum.

q *INterdum. Noceat*. ſcilicet aliàs: vt ſupra.l.j. in fi.hîc tamen non nocet.

r *Reſtituto*. ex hoc edicto contra ſententiam pro pupillo latam.& ſic dicit de tertio remedio. Sed nonne ipſo iure ſententia eſt nulla: vt ſupra de iudi.l.ij.§.j. ergo non eſt opus reſti? Reſpon.ibi erat iudex non ſuus: hîc ſuus. & facit ſupra de aucto.tut.l.j..in fi.&.ſ.eo. leg. nouiſſime.§.j. ADDITIO. Dic quòd imò videtur valere pro probatione tutoris ad hoc vt reſtitui non poſſit.& videtur obſtare l. j. §. idem Pomponius. ſ. eo.titu. Sed aliud eſt in compellendo litigantem, quo caſu iudicium in præiudicium pupilli non valet: & ideo litiganti & reo reſtitutio conceditur. & aliud eſt legitimare perſonam tutoris: & valet in præiudicium pupilli, & reſtitutio denegatur, ſecundum Bar.hîc.

f *Nouiſſimè*. hucuſque dixit qualiter ſuccurratur contrahenti cum falſo tutore pupilli contra ipſum pupillum, ſcilicet per in integrum reſtitutionem, vt ei non noceat quod egit: nunc qualiter ei ſuccurratur contra ipſum falſum tutorem cum quo contraxit. Accurſius.

g *Iudicium*. id eſt actionem in factum ex hoc edicto.

h *Excuſatus*. Reſpond. certè ſic.& ita not.quòd coactio magiſtratus eum excuſat: vt.ſ.ſi quis cau.l.ij.in fin.& etiam verus tutor nō debet cogi auctorare: vt.ſ. de aucto. præ.l. ſi tutor. & non valet quod ageretur: vt.ſ. de aucto.præ.l.j.in fi.

i *Quod ait*. ſupra in princ.l.

a *Veritatem*. id eſt veram rei æſtimationem : vt infra de verbo. ſignifica.l.inter hæc. & ſupra qui ſatiſda.cogan.l.ij.§.fina. & ſupra ſi quis ius dicen.non obtemper.l.j.§.fina. Sed & ſumptus continentur hac actione his verbis : vt infra proxi.§.& licet dicat, non pœnam, verum eſt reſpectu actoris: reſpectu tamen tutoris conuenti bene eſt pœna:quia ſoluit quod ei non adeſt. & ſic non obſtat dicta. l.j.ſi quis ius dicen. non obtemper.& facit infra eod.l. falſus.§.j. Accurſius.

b *Sumptuum*. vt ſupra proxi.§.dixi.

c *Reſtitutorio*. ex edicto poſito ſupra eod.l.j. in fine. ſcilicet contra pupillum cum quo cōtraxit falſo tutore auctore. Sed nonne habuit primo iudicio totum inter eſſe? ad quid ergo poſtea reſtituit? Reſpō. hîc nihil aliud petit, niſi vt nō noceat ſibi quod fecit cū eo. Vel dic quod voluit à tutore prius petere:niſi quod nō poterat petere à pupillo per in integrum reſtitutionem.Accurſius.

d *Perceptione*. ſic.ſ. de dolo.l.in plures.&.ſ.de iis qui deie. vel effud.l. perceptione. Accur.

e *Et ideo.Seruatum ſit*. ab vno falſo tutore.

f *Denegandã*.hãc actionem ex hoc edicto.ſic.ſ. quod met.cau.l.ſi cū exceptione.§.fi.&.l.ſeq.

A ait. ergo vltra annum & in heredem datur : vt infra de act.& obliga.l.in honorariis.&.C. ex delict.defun.l.j. Sed dic quòd hîc nihil peruenit ad conuentum : vnde quo ad eum pœnalis eſt : aliàs eſſet ſecus : vt in d.ll. Vel dic quod eſt ſpeciale in his honorariis. Item facit ſupra de alie. iud. mu. leg. item ſi res.§.fina. & .ll. ſequen. Accurſius.

veritatem [a] his verbis contineri. Pomponius libro trigenſimo rectè ſcribit, etiam ſumptuum [b] in hoc iudicio rationem haberi, quos facturus eſt actor reſtitutorio [c] agendo. Si plures ſint qui auctores fuerunt : perceptione [d] ab vno facta & cæteri liberantur, non electione.

VIII. PAVLVS *libro duodecimo ad Edictum.*

ET ideo ſi nihil, aut nō totum ſeruatum ſit : [e] in reliquos nō denegandam [f] in id quod deeſt, Sabinus ſcribit.

Non ſolùm falſus tutor tenetur hoc edicto, ſed etiam qui dolo fecit quod falſus tutor ſe interponeret, & datur heredibus: ſed nō contra heredes:nec in ipſum falſum tutorem poſt annum: & in dominos datur noxalis actio pro delicto ſeruorum. hoc dicit vſq; ad finem legis.

IX. VLPIANVS *libro duodecimo ad Edictum.*

HVius actionis [g] exemplo Pomponius libro trigeſimo primo ſcribit, dandã actionem [h] aduerſus eum qui dolo malo adhibuit vt alius auctoraretur inſcius. Has in factum actiones [i] heredibus quidem competere, cæteriſq; ſucceſſoribus : in eos [k] verò non reddi Labeo ſcribit: nec in ipſum [l] poſt annum:quoniam & factum [m] puniunt: & in

B dolum [n] concipiuntur : & aduerſus eas perſonas [o] quæ alieno iuri ſubiectæ ſunt, [p] noxales [q] erunt.

X. GAIVS *libro quarto ad Edictum prouinciale.*

SI falſo [r] tutore actum ſit, & interea dies actionis [ſ] exierit, aut res [t] vſucapta [u] ſit : omnia incommoda perinde ſuſtinere debet, [x] ac ſi illo [y] tempore vero tutore auctore egiſſet.

XI. VLPIANVS *libro trigenſimo quinto ad Edictum.*

C FAlſus tutor qui in cōtrahendo auctor minori duodecim vel quatuordecim annis fuerit, tenebitur in factum actione [z] propter dolum malum, cuiuſcumque conditionis fuerit, [a]

SI *falſo tutore*.] CASVS. Cum haberet Titius actiōem temporalem perſonalem vel rei vindicatiōem ad recuperandam rem ſuam contra Seium, pup.egit contra eum falſo tutore interueniente, & litem fuit conteſtatus : quæ conteſtatio nihil valuit propter falſum tutoré: nunc autem antequam veniretur ad ſentētiam, dies dictæ actionis temporalis exiuit:vel pupillus vſucepit rem prædictã Titij.quæritur,quid iuris ſit? certè Titius poteſt petere in integrum reſti. & ea petita & habita reſtituetur ei tempus actionis amiſſæ: & ponetur in eodem ſtatu ac ſi pupillus nō vſucepiſſet rē ſuam, perinde ac ſi vero tutore auctore cū pupillo litigaſſet. Viuianus.

r *Si falſo*. ſubau. cum : id eſt dicere,ſi actum ſit cum falſo tutore nomine pupilli: vel cum ipſo pupillo falſotutore pręſtante auctoritatem.

ſ *Dies actionis*.perſonalis qua conueniebatur falſus tutor nomine pupilli.

t *Aut res*. actoris qui agebat rei vindicatione.

u *Vſucapta ſit*. à pupillo.nam lit. conteſt. ſic facta vel iudicium ſic acceptum nullum eſt : ſicut & ſi coram non cōpetenti iudice egiſſet [a] : vt.C.ne de ſta.de.l.pe. & ad hoc eſt ſatis expreſſum.C. de tu. & cura.qui ſatis non de.l.iij.&.j.de rebus eo.l.qui neque.

a] Fortè ſecus ſi reſpōdiſſet : quia per reſpōſionem & litis conteſtationem ſecutã videretur acquieuiſſe. vide Bar.in.l.1. de iudic.& Spec.titu. de litis conteſt. l. pe.ver. itē dicit.

x *Debet*. pupillus: non ergo proficit ei vſucapio.& ſic eſt argu.cō-

D tra.ſ.de alie.iudi.l. item ſi res. in princi. in ipſo autem tutore falſo non poteſt poni.

y *Illo*. aliàs eſt alio : & ita eſt in libro domini mei.

HVius actionis.] CASVS. Non ſolùm datur contrahenti cum falſo tutore in integ.reſti petita actio. cōtra pupil. vt dictum eſt à principio.l.j. vſque ad.l. nouiſſimè. & non ſolum datur actio in factum contra falſum tutorem:vt.d.l.nouiſſimè. ſed etiam exēplo cuiuſlibet dictarum actionum datur cōtrahenti cum falſo tutore actio in factum contra illum qui dolo malo curauit vt alius tutor quã verus.i. tutor falſus det auctoritatem pupillo contrahēti. [HAS ACTIONES.] Actio in factum quæ datur contra falſum tutorem, de qua dictū eſt.ſ.eo.l. nouiſſimè.& alia actio in factum,de qua dictum eſt in princ.huius.l. cōpetunt heredibus contrahentis cum falſo tutore : ſed nō dantur in heredes falſi tutoris, vel in heredes illius qui curauit vt falſus tutor adhiberetur : nec dantur poſt annum cōtra falſum tutorem viuentem, vel cōtra illū qui dolo curauit vt falſus tutor adhiberetur.& eſt ratio : quia ſunt & veniunt ex delicto & dolo. & quia ſunt ex delicto,euenit etiam illud, quia noxaliter dantur contrahenti cum falſo tutore contra dominum vel patrem falſi tutoris : & cōtra dominum vel patrem illius qui dolo curauit vt falſus tutor adeſſet. Viuianus.

g *Huius actionis*. in factum ex hoc edicto contra falſum tutorem quæ datur ex verbis & ex ſententia : vt.ſ.eo.l.nouiſſimè.in prin.

h *Actionem*. vtilem in factum ex ſententia huius edicti : ergo vtilis:vt.ſ.ſi quadru.pau.l.j.§. penul.

i *Has actiones*. ſcilicet quæ dantur cōtra falſum tutorem:vt.ſ.eo.l. nouiſſimè. in princ. & alia quæ eius exemplo cōpetit in eum qui dolum malum adhibuit &c.vt.ſ. eo.in princ. huius.l.

k *In eos*. ſcilicet heredes.

l *Nec in ipſum*. falſum tutorem,vel eum qui dolum malum adhibuit &c.

m *Et factum*. i.delictum:facto enim obligatio oritur ex delicto:vt inſti.de obli. ex delic.in prin.nã ex delicto videretur venire.

n *Et in dolum*. id eſt propter dolum : vt ſupra eod.l. nouiſſimè. & in princ.huius.l.

o *Perſonas*. puta ſeruos qui gerentes ſe vt tutores auctoritatem præſtiterunt pupillo mecum contrahenti.

p *Subiectæ ſunt*. iure ſeruitutis,non filiationis : vt inſti.de noxa.§.fi.

q *Noxales*. igitur ex delicto ſunt : alioquin ſi ex cōtractu,de peculio daretur : vt.ſ. de iis qui deiec. vel effu.l.j.§.cum ſeruus.ſed cum ſit rei perſecutoria, non pœnalis : vt ſupra eo.l. nouiſſimè.§.quod

FAlſus tutor.] CASVS. Principium huius.l. cum vltima.l. huius tituli dant auxilium minori contra falſum tutorem qui ei fuit auctor in contrahendo, & dant ei actionem in factum ad recuperandum à falſo tuto. totum illud in quo deterioratus eſt minor. [QVI DOLO.] Dictum eſt in leg. nouiſſimè. quod ille qui contrahit cum pupillo falſo tutore auctore,habet actionem in factum contra eum falſum tutorem. modò dicit hîc quòd idem ſi præſtet falſus tutor auctoritatem filiofamil. vel filiæ, qui non dicuntur pupilli. & idem ſi ſeruo vel ancillæ. [IVLIANVS.] Quid ſi pater Titiæ minoris.xij. ann. eam mihi maritauit, & ſic non valuit matrimonium, & fortè propter hoc ego ſum in aliquo deterioratus? nunquid tenetur mihi dictus paterfami? & certè non: quia videtur dolo facere maritando filiam ante tempus : imò

E maxima affectione quam habet erga filiam. Quid ſi puella prædicta mihi per patrem maritata intra duodecim ann. decedat ante xij. ann. & dos ſit penes me qui debebam eſſe maritus, & fecerim ego pactum de lucranda dote vel parte ſi matrimonium ſolueretur morte mulieris : quod matrimonium non erat adhuc: pater autem prædictus, qui dolo in hoc verſatus fuit, condicit eam à me? certè potero eum doli exceptione ſummouere in totum ſi feceram pactum de tota dote lucranda : vel potero eum ſummouere in parte ſi feceram pactum de parte lucranda. Viuianus.

z *In factum actione*. contrahenti ſecum, vel cum pupillo ſe auctore : vt.ſ.ea.l. nouiſſimè.in princ. nō autem legas quod minori cui præbuit auctoritatem,teneatur: ſed hoc dicit infra eo.l.ſi.ſed certè in eo loqui poteſt, per.l.illam. Accurſius.

a *Fuerit*. falſus tutor.

vel alieni.

UNED

vel ſui iuris, vel alieni. [a] Qui dolo malo auctoritatẽ accõmodauit, tenebitur [b] hoc edicto. Sed & ſi quis [c] filiæfamilias auctor [d] factus ſit ad cõtrahendum, [e] tenetur. Ideq́; iuris eſt ſi ancillæ quis tutore auctore [f] crediderit. Nã omnibus iſtis modis propter tutorẽ decipitur is qui cõtraxit: qui aliter cum impubere contracturus non fuit, quàm ſi tutoris auctoritas interceſſiſſet.

Non punitur pater hoc edicto citra ætatem puellam nuptui tradens. quòd ſi dolo id pater faciat & puella intra duodecimum annum moriatur, & pater dotẽ repetat: gener poterit eum repellere doli mali exceptione his caſibus, quibus ſi fuiſſet matrimoniũ cõſtitutum, erat dotem totã vel partem eius lucraturus. h.d.

C Iulianus libro viceſimo primo Digeſtorũ tractat, an etiã in patrẽ debeat dari hæc actio, qui filiã minorẽ duodecim annis nuptũ dedit. Et magis probat patri ignoſcẽdum eſſe, qui filiã † ſuam maturius in familiam ſpõſi perducere voluit. affectu enim propẽſiore [g] magis quàm dolo malo id videri feciſſe. Quòd ſi intra duodecim annos hæc deceſſerit, cũ haberet dotẽ: putat Iulianus, ſi dolo malo cõuerſatus ſit is ad quem dos pertinet, [h] poſſe maritum doli [i] mali exceptione condicentem [k] ſummouere in * caſibus in quibus dotem vel in totũ vel in partem, ſi conſtabat matrimonium, fuerat lucraturus. [l]

a Vel alieni. vt filiusfami. Item ſi eſt ſeruus, habet locum noxalis: vt.ſ.eo. l.huius.§.fi.

b Tenebitur. contrahenti ſecum: & ideo hunc caſum repetit, vt addat ſequentes.

c Sed & ſi quis. aſſeren s ſe tutorem: & illam ſuam pupillam, cum eſſet alterius filia.

d Auctor. aliàs tutor.

e Ad contrahendum. cum aliquo.

f Tutore auctore. ſcilicet falſo, qui ſe tutorẽ, & illam liberam, & pupillã ſuam aſſerebat.

g Propenſiore. præſumitur enĩ cauſa affectiõis feciſſe magis q̃ dolo. ſic ſ.de ritu nupt.l.non ſolùm.§.denuo.&.ſ.de adopt.l.nec ei.§. eorum. & in authen. vt ſine prohibi.in princi.colla.v.

h Pertinet. puta pater, vt dixit, qui dotauit. Itẽ ſi extraneus dotãs eam, ſibi reddi ſtipulatus ſit.

i Doli. nõ pacti: qa vbi nõ tenet matrimonium nec pactũ: vt.C.de condic.ob cauſam. l. j. Sed pacto nõ appoſito non daretur exceptio. Acc.

k Condicentẽ. per cõdictionem ob cauſam, vel ſine cauſa: non actione de dote: quia dos nulla, cũ matrimoniũ nullũ: vt dicta.l. C. de cõdict. ob cau.l,j.&.ſ. de condict.ob cau.l.fina.&.C. de dona. ante nupt.l.fi. Accurſius.

† In hũc locum Plato dialog.6. de leg. Ariſto. lib.7.Poli. cap.16.

l Lucraturus. puta per pactũ quod fecerat de ea lucrãda ſi prædecederet in matrimonio. Sed nunquid actio ex hoc edicto dabitur aliquo caſu? Reſpond. ſic, ſi ſoluta nõ eſſet, & eſſet promiſſa ſub prædicto pacto. Item exceptione doli, & actione ex hoc edicto poteſt haberi ratio fructuum qui eſſent viri ſi matrimoniũ eſſet nunc non ſunt: vt ſupra de iure do.l.dotis fructus.in princip. ADDITIO. Dic ſecundum Bald. hîc quòd hoc non eſt verum in actione ex hoc edicto: de qua proxi.not.ſupra. Ratio eſt: vt fructus eſſent mariti etiam ſi matrimonium tenuiſſet, exigitur quòd dos ſit tradita: vt.l.de diuiſione.ſupra ſolu.matri.& no.in dicta.l.dotis fructus. ſupra de iure dot. quod in quæſtione huius gloſſ. locum habere non poteſt, cum præſupponatur in ea dotem traditam nõ fuiſſe, ſecundum Iacob.de Ra. Sed ad hoc poteſt faciliter reſponderi ſi ponas patrem fuiſſe interpellatum, & ſic in mora, ſecundũ eundem Bald.

* Hunc caſum eſſe admirabilem, aiunt Græci ad.l.Inceſtę. ſ.de ritu nuptiar.

Verba huius edicti debent accipi cũ effectu, nõ tantùm ſi quis iactauit ſe eſſe tutorem. h.d.

XII. IDEM libro primo Reſponſorum.

EX eo quòd interrogatus [m] tutorẽ ſe eſſe reſpondit, nulla eum actione teneri. ſi tamẽ cum B tutor non eſſet, reſponſo [n] ſuo in aliquam captionem adoleſcentẽ induxit: vtilem [o] actionem aduerſus eum dandam. [p]

m Ex eo quòd interrogatus. fortè in iudicio confitendo coram iudice ſe tutorem.

n Reſponſo. facto in iudicio accepto nomine pupilli: vel aliàs in cõtractu aliquo inito nomine pupilli.

o Vtilem. ex hoc edicto: ſiue eius mente.

p Dandam. pupillo vel adulto facto. & eſt hoc quartum remediũ. Alij dicunt hîc loqui de actione protutelæ. ſed certè de ea dixit.ſ. titu.j.& in hoc differt hic titu.ab illo: vt no.ſ.in rubrica.

DE FIDEIVSSORIBVS ET NOMINATORIBVS & HEREDIBVS TVTORVM & CVRATORVM.

Sequuntur actiones quibus alij quam tutores vel curatores tenentur ex cauſa tutelæ curationis ve: ac primum fideiuſſores qui rem ſaluam fore cauerunt, tenentur ex ſtipulatu ſicut tutores finita tutela, vel ſicut curatores & qui pro tutore geſſerunt ſtatim atque quæque res ſalua non eſſe cœperit. Et nominatores tutorum, laudatores, adfirmatores, vtili ex ſtipulatu, quia fideiuſſorum vicem ſuſtinent, & ob id in 12.tabul. ſubuades appellati videntur. Et qui A *curatores ſua ſponte petierunt.l.2.§.pen. Qui pet.tut. Et heredes tutorum & curatorum nõ defunctorum nomine, quod ſatis dictum eſt tit. 3. 4. 5. ſed etiã proprio nomine vtili tutelæ vel neg. geſtorum vel rationibus diſtrahendis, veluti ex proprio dolo vel ex propria adminiſtratione.* Cuia.

DE FIDEIVSSORIBVS & nominatoribus, & heredibus tutorum & curatorum.

TITVLVS VII.

I. POMPONIVS libro ſeptimodecimo ad Sabinum.

QVamuis heres tutoris tutor nõ eſt: [q] tamen ea quæ per defunctum inchoata C ſunt, [r] per heredem, ſi legitimæ [ſ] ætatis, & maſcul9 [t] ſit, explicari [u] debẽt: in quibus [x] dolus eius admitti poteſt. Quod [y] penes tutorẽ fuit, heres quoque eius reddere debet. Quod apud pupillum is [z] reliquerit, ſi heres capit, [a] nõ quidem crimine [b] caret, ſed extra tutelam eſt, & vtili actione [c] hoc reddere compellitur.

II. VLPIANVS libro trigenſimonono ad Sabinum.

D POſtulare [d] tutorem videtur & qui per alium poſtulat: itẽ nominare [e] & qui per alium hoc idem facit.

III. IDEM libro trigenſimoquinto ad Edictum.

QVamuis.] CASVS. Heres tutoris non eſt tutor: & nihilo minus quidẽ tenetur facere ac ſi eſſet tutor. primum eſt quod facere tenetur: ſ. explicare ea quæ ꝑ tutorẽ defunctũ ĩchoata ſunt. & hoc ſi hic heres eſt maſculus, & perfectæ ætatis: in quibus per tutorẽ inchoatis poteſt dictus heres ſine dubio dolũ cõmittere: & de eo debet teneri. Secundũ eſt: quia tenet᷑ reddere pupil. illud quod tutor reliquit apud pupillũ, & apud ſe heredẽ, puta pecuniã quam reliquit tutor in arca pupil. quę arca erat ĩ domo tutoris. Tertiũ: qa tenetur reddere pupil. illud quod ei aufert vel accepit. Vi.

q Tutor nõ eſt. vt &.ſ.de his qui not. infa.l. furti. §.pen.& ar. ſ. pro ſoc.l. heres ſocij. Accurſius.

r Inchoata ſunt. ſic.ſ. de tute.& ra. diſtra.l. ſi tutor poſt.

ſ Legitima. nã minor nõ eſt legitim9 adminiſtrator: vt.C.de legi.tut.l.fi.

t Et maſculus. non fœmina: vt.ſ.de legi. tut.l. pe. Accurſius.

u Explicari. in iudicio ſecus: vt.ſ.de iudi.l.tam ex contractibus.§.certe.

x In quibus. explicãdis.

y Quod. aliàs deeſt de eo.& eſt.§.quod penes. aliàs eſt.§.de eo &c. Alij habẽt.§.heres. ſed tu habeas.§.qđ apud &c. Ac.

z Is. ſcilicet tutor.

a Capit. id eſt accipit vel aufert pupillo.

b Crimine. ſcilicet dolo.

c Vtili actione. ſ. tutelæ ſi heres tutoris eſt: vt.j.eo.l.cũ oſtẽdim9.vel vtili nego.geſt.ſi eſt heres curatoris: vt.C.de neg.geſt.l.curatoris. Et ſic not.ꝙ nõ loquitur in inchoatis per defunctũ. facit ad prædicta.ſ.de admini.tuto.l.pen.& de tut.l.antepenul.&.j.eo.l.fin.§.j.& ſ.de neg.geſt.l.nam & Seruius.§.ſi viuo.&.l.qui aliena.§.tutoris.

E POſtulare.] CASVS. Rub. loquitur de nominatoribus tutorũ: q nominatores & poſtulatores tutorũ tenẽtur tanquã fideiuſſores: vt.j.titu.j.l.j.§.ſed ſi ordo. Iſta ergo lex dicit ꝙ nõ ſolùm iſte dicitur poſtulator vel nominator tutoris, qui per ſe poſtulat vel nominat: ſed etiã ille qui poſtulat vel nominat per alium. Viuianus.

d Poſtulare. coram iudice qui dare debet: vt infra de dam.infec.l. iiij.§.poſtulare.

e Nominare. inter abſentes: vt quando magiſtratus mittit nomina quorundam præſidi quaſi ſint idonei: vt ſupra de tut. & cura.da. ab iis.l.diuus.nam & hi tenentur in ſolidum: vt.C.de magi.conue. l.j.&.l.ij.& qui poſtulat tenetur, niſi ſit fœmina: vt.C.de adminiſtra.tut.l.fi.§.perſonis.&.C.ſi mater indem.pro.l.j.&.j.eo.l.cum oſtendimus.§.fi. Et nota quòd qui per alium &c. vt.ſ.de adminiſt. tut.l.ita autem.§.geſſiſſe.

ETiam.] CASVS. Tutor dedit pupillo fideiuſſores rem pupil. ſal. fo. poſtea cum prætor vellet alimenta conſtituere pupil. præcepit tutori vt diceret ei prætori quantã pecu. pup. habet tutor

cum haberet.xx.dixit de.x.tantùm.certè de.x. quæ tacuir, præſtare debet vſuram centeſimam: vt ſupra de admi.tut.l.tutor qui repertorium.§.idem ſolent. Certè ad eandem rationem vſurarum debet teneri fideiuſſores & heredes dicti tutoris.

a *Vſurarum*.ad quem modum vocetur tutor,habes.s.de adminiſt. tut.l.tutor qui repertorium.

C*Vm oſtẽdimus*.]C A S V S. Dixim⁹.s.l.j. quòd heres tutoris tenetur tutelæ iudicio. modò videam⁹ latius. & quæramus vtrũ heres tutoris teneatur de ſuo ꝓprio dolo vel adminiſtratione? Et certè Seruius iuriſcõſultus dixit quòd heres tutoris tenetur ſuo noĩe tutelę iudicio vtili in trib⁹ caſibus qui ſunt plani in litera vſq; illuc,nã cum permittatur,&c. & ibi reddit rationẽ.de negligẽtia tamẽ nõ tenetur. & ſi de pupil. pecu. fecit facta ſua,heres præſtare debet vſuras quãtas iudex ſuo arbitrio iudicauerit vel dixerit. [FIDEIVSSORES.] Cum iudex quæreret à tutorib⁹ fideiuſſores rẽ pupil.ſal.fo.dixerũt tutores: Ecce Titius & Seius amici noſtri & vicini qui intrãt pro nobis.&ſic iudex fecit ſcribi in quaterno notarij ſui ꝙ Titius& Seius extiterũt fideiuſſores pro tutoribus,ipſi tamẽ Titius & Seius hoc audiẽ tes nihil dixerunt.certè tenẽtur ac ſi promiſiſſent. & ſicut fideiuſſores tenẽtur & illi qui af firmauerũt idoneos eſſe tutores.& ſcias quòd fideiuſſores tutorum à pupillo cõuenti,ita bene poterũt reputare pupill. ſicut poſſent tutores.qualiter autẽ poſſent tutores, habuiſti ſupra de cõtra.iu.tut. l.j. §.fina.&.l.ſequ.& hoc dicit cum l.ſequen.Viuianus.

L.i.4.s. de in lit.iur.

ET iam fideiuſſorẽ & heredes fideiuſſoris ad rationẽ eandẽ vſurarum[a] reuocandos eſſe cõſtat,ad quam & tutor reuocatur.

Heres tutoris tenetur de ſuo ꝓprio dolo & adminiſtratione in tribus caſibus qui ſunt plani in textu,ſi poſt mortem.& reddit rationem ibi,nam cum,&c. de negligentia verò propria non tenetur heres tutoris.hoc dicit.

IIII. IDEM *libro trigenſimoſexto ad Edictum.*

CVm oſtẽdim⁹ heredẽ[b] quoque tutelę iudicio poſſe conueniri,[c] videdũ an etiã proprius eius dolus vel ꝓpria adminiſtratio[d] veniat in iudicium.Et extat Seruij ſententia, exiſtimãtis ſi poſt mortẽ tutoris heres eius negotia pupilli gerere perſeuerauerit,[e] aut ĩ arca tutoris pupilli pecuniã inuenerit,& conſumpſerit,vel eã pecuniã quã tutor ſtipulatus fuerat,exegerit:tutelæ iudicio eũ teneri ſuo nomine. nam cum permittatur aduerſus heredẽ ex proprio dolo[f] iurari in litem,apparet eum iudicio tutelę teneri ex dolo proprio. Neglegẽtia[g] planè propria heredi non imputabitur. Vſuras quoque eius pecuniæ quam pupillarem agitauit, præſtare debet[h] heres tutoris.Quãtas autẽ & cuius temporis vſuras præſtare debeat, ex bono & æquo cõſtitui ab iudice oportet.[i]

Si fideiuſſores permittũt ſe nominari à tutoribus,& in actis nomina ſua ſcribi nihil contradicẽtes, tenẽtur ac ſi ſtipulatio interceſſiſſet:& hi etiam qui affirmant fideiuſſores eſſe idoneos.Item fideiuſſores à pupillo conuenti habent eaſdem reputationes contra pupillum quas habent tutores.hoc dicit cum.l.ſequen.

B Fideiuſſores à tutoribus nominati ſi præſentes fuerunt, & non contradixerũt, & nomina ſua referri in acta publica paſſi ſunt: æquum eſt perinde teneri, atque ſi iure legitimo[k] ſtipulatio interpoſita fuiſſet. Eadẽ cauſa videtur adfirmatorũ:qui ſcilicet cum idoneos eſſe tutores adfirmauerit,[l] fideiuſſorum vicem ſuſtinent.

V. PAVLVS *libro trigenſimooctauo ad Edictum.*

C SI cum fideiuſſoribus tutoris ex ſtipulatione rem ſaluã fore agetur,eaſdem reputationes[m] habebunt quas tutor.

VI. PAPINIANVS *libro ſecundo Reſponſorum.*

PVpillus cõtra tutores eorúmque fideiuſſores[n] iudicẽ accepit. iudice defuncto pri⁹ quàm ad eum iretur, contra ſolos fideiuſſores alter iudex datus eſt. Officio cognoſcẽtis cõueniet, ſi tutores ſoluẽdo ſint,& adminiſtratio non diſpar[o] ſed communis fuit:portionum viriliũ admittere

D rationem ex perſona tutorum.

VII. IDEM *libro tertio Reſponſorum.*

Adde ſingulare quod etiã vbi datus eſſet tutor à teſtatore hac lege quod non redderet rationem tutelæ,nihilo minus tam ipſe quàm heredes ei⁹ cogerẽtur, non obſtantibus verbis teſtatoris. Salyc.in.l. cum neceſſitate.C.de fideicom. quod dictũ exclamat do. Iaſon in act. in vlti. col. C. de tranſact.

b *Heredem*.aliàs ſcilicet in noſtris libris eſt,ſed & Pompo.dixit.ſcilicet.ſupra eod.l.j.§.quod penes.

c *Conueniri*.ex facto defuncti.

d *Propria adminiſtratio*. non connexa cum eo quod defunctus inchoauit. Accurſius.

e *Perſeuerauerit*. alia noua inchoando.

f *Proprio dolo*. vel lata culpa.quod dic vt C.de in litem iuran.l.ij.& l.alio.Accurſius.

g *Negligentia*. id eſt,leuis culpa,ſed lata ſic:vt.C.de nego.geſt.l.curatoris.vbi ex pſona defuncti tenetur ſimiliter de dolo & lata culpa defuncti,nõ leui:niſi in caſibus tribus:vt.C.de here tu.l.j.at ipſe defunctus tenetur de dolo,lata culpa,& leui. vt. C.arbi.tut.l.quicquid. Item & illud conſtat,quòd etiam leuis culpa ſeu negligentia ei imputatur,ſi non explicet inchoata per defunctum:vt.s.eo.l.j.

h *Præſtare debet*. Sed cõtra ſupra pro ſoc.l.ſocium qui.in princ.&. §.j.Sed expone vt ibi.& facit.j.tit.j.l.j.non ſimiliter.Accurſius.

i *Oportet*. qui ſeruabit legem ſupra de vſu.l.j.in prin.

k *Iure legitimo*. id eſt,ſolenni ſtipulatione. Et ſic not.fingi ſtipulationem vbi non eſt.vt ſupra de adop.l.his verbis.&. C. de rei vxo. act.l.j.in prin.& infra de dam.infec.l.ſi finita. Item nota patiẽtiam & præſentiam præiudicare.ſic s.de iudi.l.quidam.& de exerci.l.j.§. magiſtrum. & ſupra man.l. ſi remunerandi.§. ſi paſſus. & infra ad muni.l.ij.§.j.& ſupra nau.cau.ſta.l.j.§.fi.& ſupra loca.l.cum in plures.§.locator.

Præſentia & patiẽtia præiudicant.

l *Affirmauerint*. ſic ſupra de pig. l. fideiuſſor. §. pater. & de inſtit.l. cuicunque.§.ſed & cum fullo.

A m SI *cum fideiuſſoribus*.Reputationes. vt.s.de compen.l.iiij.&.C. de exceptionib.l.defenſiones.Quas autem habeat tutor,habes ſupra de contrario iudi.l.j.§.fi.&.l.ij.&.iij.per totum.

P*Vpillus*.]C A S V S.Cum pupillus habuiſſet tutores tres,& quilibet tutorum dediſſet ei vnum fideiuſſorem rẽ pupil.ſal.fo. & finita eſſet tutela,& quilibet tutorum ſoluẽdo eſſet,& quilibet eorũ adminiſtrans,ſed communiter cũ aliis,& crederet pupil.quondam tut. malè adminiſtraſſe:impetrauit à pricipe literas cõtra eos & cõtra fideiuſſores ad quẽdam principem,aliàs iudicem.iure enim iſto poteſt cõueniri ſimul reus & fideiuſſor:&etiã prius fideiuſſor ſi vult ille qui habet eos obligatos. poſtea idẽ iudex mortuus eſt antequã corã eo irẽt partes.poſtea ſicut ſuperiora euenerũt de facto, ita & iſtud aliud euenit, ſcilicet ꝙ pupillus impetrauit aliũ iudicem cõtra ſolos fideiuſſores.Certè ſicut tutores prædicti haberent beneficiũ vt viriliter cõdemnentur: vt.s. de tute. & rat. diſtra. §. nunc tractemus. ita ex perſona tutorũ habent beneficium fideiuſſores eorum.Viuianus.

n *Fideiuſſores*.dic à ſingulis tutorib⁹ ſingulos fideiuſſores datos. vel dic ab vniuerſis vniuerſos.Vnde ſicut tutores, ita & ipſi habent beneficiũ epiſtolę.ſecus ſi ab vno tutore darẽtur plures fideiuſſores:vt infra rem pupilli ſaluam fore.l.fina.niſi adultus factus ſibi præiudicet de nouo ſtipulando:vt infra.l.proxi.vel aliter eam exponas.Accurſius.

o *Non diſpar*. id eſt, non diuiſa à teſtatore,vel à iudice: quia tunc ipſo iure fideiuſſor vnius non tenetur pro altero:vt ſupra de admi. ni.tut.l.ſi minoris.Et facit ad.l.iſtam infra de fideiuſſ.l.inter eos.&. l.fideiuſſores.in prin.&.l.inter fideiuſſores.

S*I fideiuſſores*.]C A S V S. Tutor Titij pupilli dedit tres fideiuſſores, pone rem pup.ſal.fo. finita tut.cum pupil. poſſet ante conuenire fideiuſſorem quàm tutorem,vt dixi ſupra.l.j.fideiuſſores ab eo impetrauerũt vt prius tutorem conueniret: & præter hoc promiſerunt pupil. quondam ſe reddituros ei illud quod non poſſet habere à tutore. adultus egit contra tutorem:& cum deberet recipere.xx.non potuit exigere niſi decem.nunc petit reſidua.x.à fideiuſſoribus ex ſecunda ſtipu. ipſi cum ſint ſoluendo, volunt beneficium diuiſionis.quæritur,nũquid habeant illud beneficium?Et dicitur quòd ſic: & eſt ratio, quia licet ipſi aliàs non poſſunt habere hoc beneficium:vt infra rem pupil.ſal.fo.l.fi. tamen hîc debent habere: quia illud onus fideiuſſorum quod ſuſtinent aliàs,ſcilicet ne inter eos diuidatur actio, vt dixi, videtur per adultum ſuſceptum per cau.ſecundam, id eſt,videtur velle adultus ſtipulando ab eis illud à tutore ſeruari non poſſe vt ipſi habeant beneficium diuiſionis, ſicut habent alij fideiuſſores qui non promittunt rem pupilli ſaluam fore, ſed aliquid aliud:de quibus habes inſtit.tit.de fideiuſ. Et ad dictam rationem eſt alia ratio.ego video quòd ſi plures mãdent pecuniam credi Titio per Seium,& Seius conueniat mandatores,diuiditur actio inter eos. cur ergo in noſtro caſu non debeat diuidi?Certè imò debet:quia ita bene ſoluunt pro alio fideiuſſores tutoris,ſicut faciunt mãdatores. Viuianus.

E

S I fideiuſſores a qui rem ſaluã fore pupillo cauerant, tutorẽ adoleſcẽs vt ante conueniret petierãt, atq; ideo ſtipulanti promiſerunt ſe reddituros quod ab eo ſeruari nõ potuiſſet: placuit, inter eos qui ſoluẽdo eſſent, actionem reſidui diuidi, quòd onus b fideiuſſorum ſuſceptum c videretur. Nam & ſi mãdato plurium pecunia credatur, æquè diuiditur d actio. Si enim quod datum pro alio, ſoluitur: cur ſpecies actiõis e æquitatem diuiſionis excludit?

Licèt heres tutoris teneatur de dolo & culpa eius qui iure datus fuit tutor, non tamen eius qui nõ iure datus fuit. hoc dicit.

VIII. PAVLVS *libro nono Reſponſorum.*

H Eredes eius qui non iure tutor vel curator datus adminiſtrationi ſe nõ immiſcuit, dolũ & culpam præſtare nõ debere. f Paulus reſpõdit, tale iudicium in heredẽ tutoris transferri oportere, quale defunctus ſuſceperit. g

Caſum ponit.

a *Si fideiuſſores.* fideiuſſores qui cauerant rem pupilli ſaluam fore, petierunt vt adultus primò conueniat tutores, quàm eos qui habebant electionem: vt. C. de fideiuſſo. tut. l. j.

b *Onus.* quod erat ne diuideretur actio: vt ĵ. rem pupil. ſal. fo. l. fin.

c *Suſceptum.* ab adulto per cautionẽ ſecũdã: vt ĵ. de prętor. ſtipu. l. penult. Et dic quòd adulto facto fuit facta promiſſio, & ſic ſibi pręiudicauit. aliàs non haberet locũ beneficiũ epiſtolæ: vt ĵ. rẽ pupil. ſal. fo. l. fi. Alij diſtĩguũt in fideiuſſorib. vnius tutoris: aut ſimpliciter ĩterceſſerũt, & tũc ceſſat epiſtola: vt. d. l. fi. an etiã à principio promiſerũt quod ab alio ſeruari nõ poterit, vel rẽ pupil. ſal. fo. quod idẽ eſt: vt. C. eo. l. fi. & tunc in illo reſiduo locum habet epiſtola: vt hîc dicit. ſed hęc litera non bene patitur hunc intellectum.

d *Æquè diuiditur.* vt. C. de conſtitu. pec. l. fin.

e *Actionis.* vbi ergo eadẽ æquitas, & eadẽ ratio, & idem ius: vt. ſ̃. ad leg. Aquil. l. illud. & C. de li. præ. l. j. Itẽ facit. ſ̃. proxi. cum ſimilibus.

H *Eres.*] CASVS. Licèt heredes tutoris teneãtur de dolo & culpa tutoris iure dati, qui tutor nõdũ adminiſtrauit: tamen ſi non fuit iure datus, nõ tenẽtur heredes. [PAVLVS RESPONDIT.] Si lis eſt conteſtata contra tutorem etiam de dolo, vel lata culpa, vel negligentia, de omni eo tenetur heres. Sed ſi lis non erat conteſtata contra tutorem, nũquid tenetur heres de dolo defuncti? Certè ſic, puta quia doloſè fecit tutor vt tutelaria inſtrumẽta perirent. Nam ſi tenetur heres ex dolo defuncti in omnibus contractibus, bene eſt quòd teneatur cũ tutelæ agitur: ſed propter ignorantiam heredum ſubuenitur eis vt non iuretur contra eos in litem, quamuis contra tutorem in litem iuraretur ſi viuerent. & hoc dicit vſque ad finem tituli. Viuianus.

f *Non debet.* quia nec is cui ſucceſſit, ſi viueret: vt. C. de teſt. tu. l. j.

g *Suſceperit.* erat ergo lis conteſtata cum defuncto.

h *Hoc.* quod dixit Paulus.

i *Non inueniſſe.* dolo vel culpa defuncti: cum lis ſit cõteſtata: vt. C. de here. tuto. l. j. & dic inſtrumentum tutelæ, inuentarium, &c. inſtrumenta pupilli: vt. C. de in lit. iur. l. alio.

k *Nam cum.* argumentatur à ſimili: vel à minori. q. d. ſi lite etiam non conteſtata tenetur de dolo defuncti heres, vt hîc, & infra de actio. & obliga. l. ex depoſiti. & l. ex contractibus. & de reg. iur. l. hoc iure. §. fi. ergo lite conteſtata multo magis tenetur de dolo etiam & culpa, & omni eo in quo etiam defunctus: vt in prin. l.

l *Conſtitutionibus.* iſtę cõſtitutiones loquũtur in alio caſu: ſcilicet lite nõ cõteſtata, & ſic nõ cõtradicũt Paulo: nec corrigũt eũ: licèt H. contra. & ſic non tenetur de leui culpa defuncti: ſed nec ipſe fuit in lata culpa, de qua ſola tenetur: vt. C. de neg. geſt. l. curatoris. quia ignorat vbi ſunt illa inſtrumenta: vt & ĵ. de re iudi. l. qui in alterius.

m *Hoc.* quod dicunt conſtitutiones. & ſunt iſtæ conſtitutiones C. de nego. geſt. l. curatoris. & de in lit. iuran. l. alio. & ſimiles. & adde quod not. ſ̃. eo. l. cum oſtendimus.

n *Perpetuantur.* facit inſtitu. de perpe. & temp. act. §. pe. & C. ex delic. defunc. l. j. Accurſius.

DE MAGISTRATIBVS CONVENIENDIS: & eorum heredibus.

Tenentur etiam magiſtratus municipales in factum actione ex S.C. qui iuſſu præſidis tutores vel curatores dederũt vel rem ſaluã fore ſatis exegerũt vel ſatiſdari nõ curauerũt vel de facultatibus tutorũ præſidi falſa renuntiauerunt vel qui eũ de nominibus tutorũ inſtruxerũt vel qui moniti tutores vel curatores nõ dederũt. quæ actio ſubſidiaria eſt. nec enim aliter competit quam ſi non ſint ſoluẽdo hi quos ſupradiximus teneri ex cauſa tutelæ curationiſve. ſed & ſuperiores ex edicto prætoris priuilegiariæ ſunt, tutelæ, protutelæ, negotiorũ geſtorũ, hæc nõ eſt priuilegiaria, itémque in herede magiſtratus non datur omnimodo. nam & quaſi pœnalis eſt, ex dolo aut culpa, non ex contractu vel geſtu A *vel quod ad magiſtratũ aliquid peruenerit, licet reuera non pœnã, ſed id quod intereſt perſequatur, ſicut & quæ in eũdem datur ſi dãni infecti caueri nõ curauerit l. 4. §. in eũ De damn. infect. & hæc ita fiunt in prouinciis. In vrbe hac actione tenetur ſcriba vel officialis vel quis alius quẽ prætor dedit vt ſatis acciperet vel pbaret fideiuſſores tutorũ & curatorum vel qui alias prætorẽ inſtruxit de nominib⁹ aut facultatib⁹ tutorũ l. vltim. C. e. l. 1. §. ſi præſes. §. Diuus hoc tit. Ipſi magiſtratus vrbani vel puinciales, quia hæc per ſe non obeũt, ſed iniũgũt aliis, hoc iudicio nõ tenẽtur. itaq; magiſtrat⁹ hoc titulo, vt li. 49. tit. 10. vt frequentiſſime in his libris, ſunt municipales magiſtrat⁹ ſiue duũuiri.*

Hoc h eò ptinet, vt nõ excuſetur heres ſi dicat ſe inſtrumẽta tutelaria non inueniſſe. i Nã cũ k ex omnib⁹ bona fide iudiciis pter dolũ defuncti heres teneatur: idẽ puto obſeruãdum & in tutelæ actione. Sed cõſtitutionib⁹ l ſubuẽtũ eſt ignorãtię heredũ. Hoc m tamen tũc obſeruãdũ eſt, cũ poſt B mortẽ tutoris heres cõueniatur: nõ ſi lite cõteſtata tutor deceſſerit. Nã litis cõteſtatiõe & pœnales actiones trãſmittũtur ab vtraque parte, & tẽporales perpetuãtur. n

DE MAGISTRATIBVS conueniendis, *

* Additur in indice, & heredibus eorum rectè, vt oſtẽdit. l. 7. ĵ. eo.

TITVLVS VIII.

Ordo decurionum, fideiuſſores & nominatores magiſtratuũ non tenẽtur actione ſubſidiaria, ſed bene ipſi magiſtratus: tamen C ſi ordo ſuſcepit in ſe periculum, tenebitur hac actione, ſcilicet hi tantùm qui præſentes fuerunt. Bartolus.

I. VLPIANVS *libro trigenſimoſexto ad Edictum.*

I *N ordinẽ ſub.*] CASVS. Magiſtratus alicuius ciuitatis ad quos ſpectat tutorũ datio, dederũt alicui pupillo tutorẽ pupillus poſtea fact⁹ adultus nõ inuenit ſoluẽdo tutorẽ: vnde vult recurrere ad ſubſidiariam actionẽ. quæritur, cõtra quẽ poſſit eã intẽtare? & certè cõtra magiſtratus prædictos: nõ autẽ contra ordinẽ decurionũ. Itẽ nec cõtra fideiuſſores prędictorũ magiſtratuũ qui dederũt tutorẽ & reddit rationẽ. Itẽ nec cõtra noĩatores dictorũ magiſtratuum. Quod autẽ dixi ordinẽ decurionũ nõ teneri ſubſidiaria, fallit in caſu, ſcilicet quãdo receperũt decuriones in ſe periculũ: & eo caſu illi tãtũ qui fuerũt præſẽtes, tenebũtur. Quod autẽ dixi in magiſtratibus ciuitatis, & ordine decurionũ ciuitatis, intelligas in magiſtratibus, & ordine decurionũ municipij. [NEQVE PRÆTOR.] Quidã ſunt qui dãt tutores, nõ tamẽ habẽt neceſſe exigere ſatiſdationẽ à tuto. rẽ pupil. ſal. fo. ſicut prætor, & quidã alij de quibus dicitur inſtitu. de ſatiſda. tuto. §. fi. Dicitur hîc quòd ſi illi tales dent tutores, D nõ tenẽtur ſubſidiaria. [SI PRÆSES.] Præſes Lõbardiæ iuſſit magiſtratib⁹ Bonoñ. vt ei renũtiẽt vtrũ Titius ſit diues homo: quẽ Titiũ præſes vult dare tutorẽ Titio pupillo. & ipſi renũtiauerũt quòd diues erat ſatis. poſtea præſes eũ dedit tutorẽ. quæritur, vtrũ magiſtratus teneãtur ac ſi dediſſent? & dicitur quòd nõ, niſi renũtiauerĩt falſum per pecuniã vel per gratiã. [SI PRÆSES PROVINCIÆ &c. Titius pupillus petiit à præſide tutorẽ: venit Sẽpronius vicinus pupilli corã pręſide, & dixit: Dñe, Gaius idoneus tutor eſſet iſti Titio pupil. præſes hoc audito præcepit illis magiſtratib⁹ illius ciuitatis vnde erat & pupillus & Gaius, vt certiorarẽt eũ vtrũ Gaius eſſet idoneus: & ipſi renũtiauerunt quòd ſic: & ita præſes dedit eũ Gaiũ tutorẽ. nũquid iſti magiſtratus tenẽtur? & dicitur quòd ſic. [NON TANTVM.] Videas per te. [SI CVRATORES.] Præſes mãdauit magiſtratibus vt ſe prętorẽ inſtruãt vtrũ Titius eſſet idoneus curator cuidã adulto: & ipſi dixerũt quòd ſic: & ipſe præſes dedit eũ curatorẽ. dicitur hîc quòd tenentur magiſtratus. idẽ ſi mãdauit eis vt E darẽt eũ curatorẽ, vel ſatiſdationẽ ab eo exigerẽt. [MAGISTRATIBVS.] Præſes mandauit magiſtratibus Bononiæ vt darẽt tutorẽ Titio, & ipſi nõ dederũt. certè quicquid dãni habuit interim pupil. ei reſarcire debẽt. Si autẽ nõ fuit eis mãdatũ, nõ tenẽtur. [SCIENDVM.] Cũ magiſtratus deberet dare tutorem pupillo, vel poſtquã dedit tutorẽ, debẽs ſatiſdationẽ ab eo petere, diſtulit dare vel petere ad tempus ſucceſſoris ſui. Dicitur hîc ꝙ debet teneri. [DIVVS.] Magiſtratus dedit tutorẽ Titio: modo debebat ab eo exigere ſatiſdat. rem pupilli ſaluã fore, & nõ cognoſcebat fideiuſſores quos volebat dare tutor: & ideo elegit vnũ, qui cognoſceret vtrũ eſſent idonei fideiuſſores. & iſte cũ nõ eſſent idonei, renũtiauit eos idoneos. certè tenebitur pupillo. Vel pone quando pręſes dabat tutorem, & cõmiſit magiſtratui vt cognoſceret an eſſent idonei. [SI INTER MAGISTRATVS.] Duo magiſtratus dederunt tutorem Titio: & conuenerunt inter ſe, vt ſi aliquo tempore ageret contra eos pupillus ſubſidiaria actio. vnus eorum ſuo periculo reſponderet. Dicitur

hîc quòd ius publicum quod dicit vnumquemque teneri, nõ poſſunt ſuis conuentionibus tollere: ille tamen qui conuenit de ſuſtinendo periculo, prius conuenietur ſicut ſi ſolus ipſe dediſſet tutorem. [SI QVANDO.] Magiſtratus debent dare tutores de illa ciuitate vnde eſt pupillus. ſi autem non ſit de ciuitate vnde eſt pupillus, idoneus, debet quærere in proximis ciuitatibus, & renũtiare hoc præſidi: non autem ipſi ſua auctoritate dare. [SI MAGISTRATVS.] Magiſtratus dederunt tutorem bene idoneum Titio pupillo: & ſatiſdationem ab eo exegerunt. Dicitur hîc quòd tenẽtur ſubſidiaria ſi tutor nõ inuenitur ſoluendo tempore depoſiti officij. quòd ſi acceperunt ſatiſdationem à dicto idoneo tutore, tunc non tenentur. Quid autem ſi non exigeret ſatiſdationem, & idone⁹ inuenitur tutor tempore depoſiti officij? Certè non tenetur magiſtratus. Sed pone quod idoneum dederunt tutorem, & idoneum acceperũt de eo fideiuſſorem: tempore autem depoſiti officij tutores inueniũtur nõ idonei? Dicitur hîc ꝙ incumbit probatio magiſtratibus quòd fideiuſſor fuerit idoneus tempore quo eum acceperunt. [PRIVILEGIVM.] Quamuis pupillus habeat priuilegium in bonis tutoris cum agit contra eum tutelæ, tamen non habet in bonis magiſtratus cum agit contra eũ ſubſidiaria actione. [EXIGERE.] Quando magiſtratus exigit ſatiſdationem à tutore, debet facere venire coram ſe pupil. facereque eum ſtipulari à tutore, & à fideiuſſore eius rẽ ſuam ſal. fo. ſi autem pupil. non poteſt loqui, & habet ſeruũ, ſeruus ſtipulabitur. ſi autem nõ habeat ſeruum pupil. notarius vel ipſe magiſtratus ſtipulatur, & acquiret act. pupil. [SI FILIVSFAMILIAS.] Si filiusfami. voluntate patris magiſtratum gerens det tutorem, & ab eo nõ exigat ſatiſdationem: pater non tenetur niſi de peculio. & reddit rationem in fi. l. quia rem public. ſal. fo. videtur promittere pater qui dat voluntatem vt filius decurio creetur: nõ autem rem pupil. videtur promittere ſal. fo. Viuianus.

*ſcilicet decurionum Aug. ad modest. li. 6. de excuſ. tut.

* Vide Aug. lib. r. emen. ca. 3.

† In arch. doli. ſed erratum videlicet vicinitate d. præcedentis. Taurell.

In ordinem [a] * ſubſidiaria actio non datur, ſed in magiſtratus, * nec in fideiuſſores [b] eorum. Hi enim rempublicã ſaluam fore promittunt, non pupilli. Proinde nec nominatores magiſtratuum ex hac cauſa tenebũtur, ſed † ſoli magiſtratus. Sed ſi ordo [c] receperit in ſe periculum: dici debet teneri eos [d] qui præſentes fuerũt. Parui enim refert, nominauerint [e] vel fideiuſſerint, an in ſe periculũ receperint. Vtilis ergo in eos actio competit. Sed ſi à magiſtratibus municipalibus tutor datus ſit, nõ videtur per ordinem [f] electus.

Neque prętor, neque quis alius cui tutoris dandi ius eſt, [g] hac actione tenebitur.

Magiſtratus non dãtes tutores, ſed tantùm renuntiantes eorum facultates, non tenentur actione ſubſidiaria: niſi hoc facerent leniti gratia, aut pecunia corrupti; vel niſi præſes prouinciæ talibus magiſtratibus præcepiſſet vt exigerẽt ſatiſdationẽ à tutorib⁹. h. d.

Si pręſes prouinciæ denuntiare magiſtratus tantùm de facultatibus [h] tutorũ voluit, vt ipſe [i] daret: videamus an & quatenus teneãtur. Et extat diui Marci reſcriptum, quo voluit eos qui præſidi renuntiãt, [k] non perinde teneri, atque ſi ipſi dediſſent: ſed ſi deceperunt, gratia fortè aut pecunia falſa renũtiantes. Planè ſi præſes prouinciæ ſatis eos exigere iuſſit, non dubitabimus teneri eos, etiã ſi pręſes dederit. Si præſes prouinciæ nominibus ab alio acceptis, ad magiſtrat⁹ municipales, remiſerit vt ſe [l] de nominibus [m] inſtruãt, [n] & perinde inſtructus dederit [o] tutores: an exemplo eorũ qui prætorem inſtruunt, debeant magiſtratus teneri, quæritur. Vtique enim intereſt, vtrum ipſi magiſtratus nomina electa dederint præſidi, an ea quæ ab alio præſes accepit, inquiſierint. Et puto vtroque caſu ſic teneri, quaſi * dolo vel lata culpa verſati ſunt. Nõ tantũ pupilli, ſed etiã ſucceſſores eorũ ſubſidiaria agere [p] poſſunt. Si curatores fuerũt minus idonei dati, dicendũ eſt teneri magiſtrat⁹ oportere, ſi ex ſuggeſtu eorũ, [q] vel nominibus ab eis [r] acceptis, pręſes dederit. Sed & ſi ad eos remiſerit vt ipſi dẽt, vel poſt dationem vt exigerent ſatiſdationem: periculũ ad eos pertinebit. Magiſtratibus imputatur etiam ſi omnino tutor vel curator datus nõ ſit: ſed ita demum tenentur, ſi moniti [f] non dederint. Ideo dãnũ quod impuberes vel adoleſcẽtes medio tempore paſſi ſunt, ad eos magiſtratus ꝑtinere non ambigitur, qui munere mãdato non paruerũt. Sciendũ autẽ eſt, ſi magiſtratus municipales data opera tutelã diſtulerint in ſucceſſores [t] ſuos, vel ſi ſatiſdationem data opera traxerint quoad ſucceſſores accipiãt, nihil eis ꝓdeſſe. [u] Diuus Hadrianus reſcripſit, etiã in eum qui electus eſt ad æſtimandas tutorũ ſatiſdationes, [x] actionem [y] dãdam. Si inter magiſtratus hoc cõuenerit, vt alterius tantùm periculo tutores darentur: conuentiones pupillo non præiudicare diuus Hadrianus reſcripſit. Conuentione enim duumuirorum [z] † ius publicũ mutari nõ poteſt. [a] Prius tamen arbitror conueniẽdum eũ qui hoc ſuſcepit: deinde excuſſis eius facultatibus, tũc veniendum ad collegam: quemadmodũ ſi ſolus dediſſet, [b] diceremus prius eum, deinde collegam adgrediendũ. * Si quando deſint in ciuitate ex qua pupilli oriundi ſunt, qui idonei [c] videantur: officium eſt magiſtratuum, exquirere ex vicinis ciuitatibus honeſtiſſimum quemque, & nomina præſidibus prouincię mittere, nõ ipſos arbitrium dandi ſibi vindicare. Si magiſtratus ab initio tutorem idoneum dedit, & ſatis non exegit: non ſufficit. [d] Quòd

c *Sed ſi ordo.* decurionum.

d *Eos.* decuriones, & non præſentes.

e *Nominauerint.* ſcilicet aliqui tutores vel fideiuſſores qui tenẽtur: vt not. ſupra titu. j. l. ij.

f *Per ordinem.* decurionum.

g *Ius eſt.* ſcilicet tãtùm: vnde non etiam exigẽdi ſatiſdationẽ, vel nominandi tutores. alioquin cõtra: vt. ſ. de admi. tut. l. Æmilius. & ibi plenè no. & facit inſtitu. de ſatiſda. tuto. vel cura. §. fina.

h *Tantùm de facultatibus.* non de moribus. Azo & Hugo. imò non iuſſit vt daret, quod po tuit: vt inſtitu. de Attil. tu. §. ſed hoc. neque ꝙ ſatiſdationẽ acciperet: quia tunc teneretur: vt j. §. plane.

i *Ipſe.* præſes.

k *Renuntiaſſent.* nomina & facultates tutorũ.

l *Vt ſe.* præſidem.

m *De nominibus.* id eſt, de nominatorũ facultatibus & moribus. Et eſt hîc argu. quòd iudex debet inquirere de conditione teſtis.

Iudex de cõditione teſtis inquirere debet.

n *Inſtruant.* non facta prædicta denuntiatione.

o *Dederit.* ſ. præſes.

p *Agere.* contra magiſtratum. Accurſius.

q *Eorum.* magiſtratuũ. Accurſius.

r *Ab eis.* magiſtratibus. Accurſius.

ſ *Moniti.* per iuſſum. nam aliter dari non poterat olim, licèt hodie ſecus: vt inſtitu. de Attil. tut. §. ſed hoc iure. & not. admoniti. ſic. j. de dam. infec. l. iij. §. in eũ & de no. ope. nun. l. de pupillo. §. qui opus. Accurſius.

t *In ſucceſſores.* quaſi dicat, remittũt hoc onus dandi tutores ad ſuos ſucceſſores in dignitate. ſic ſupra qui. ex cau. maio. l. ſed & ſi per prętorem. §. proinde ſi dũ vult.

u *Prodeſſe.* quin teneatur. & ſic paria ſunt nõ dare, & malè dare: vt. j. ad munici. l. ij. §. ſi. & j. eo. §. ſi inter.

x *Satiſdationes.* id eſt, fideiuſſores, ſint idonei vel nõ. ſic & ſ. qui ſatiſda. cog. l. ſi ab arbitro.

y *Actionem.* ſ. in factũ: vt. C. eo. l. ſi.

† Duumuiri qui fuerint late explicat Alex. ab Alex. Gen. dier. li. 3. ca. 16. & Lazius. Cõm. reip. Rom. lib. 3. cap. 2.

* Totidem iã verb. poſitus fuit hic §. in l. Diuus ſ. De tutoribus & cura. datis ab his, & c. nec videtur ad hũc titulum multũ pertinere.

*quatenus.

z *Duumuirorum.* i. magiſtratuũ municipalium: vt Cod. de iudi. l. fin.

a *Non poteſt.* vt & ſupra de pac. l. ius publicum. & de tranſact. l. iij. in principio. & infra de admi. re. ad ciui. perti. l. j. §. ius reipublicæ.

b *Dediſſet.* & alter dare negligeret. nam hæc ſunt paria, non dare, & malè dare: vt. ſ. §. ſciendũ. ſic & in duobus tutoribus vno gerente, altero non: vt. ſ. de admini. tut. l. tutores. §. in eum.

c *Idonei.* facit. ſ. de tu. & cura. da. ab iis. l. diuus. & quòd ibi not.

d *Non ſufficit.* quin teneatur.

a *In ordinem.* decurionum: quia tutorum datio ad eos non ſpectabat, niſi in caſu: vt. C. de tuto. & cur. da. ab iis. l. vbi. Accurſius.

b *Fideiuſſores eorum.* ſcilicet magiſtratuum: vt infra ad municip. l. ij. §. j. Sed contra hoc quod dicit de fideiuſ. eſt. C. eo. l. j. Sed ibi loquitur de fideiuſſo. qui dati erant magiſtratui pro ſua indemnitate: hîc de his quos dedit magiſtratus reip. pro damnis ei illatis.

Futura

a *Futuros caſus*. ſic.j. de admi.rerum ad ciui. perti.l.ij.§. ſi eo. &.ſ. de neg.geſt.l.litis.§.ſi pecuniam.&.ſ.de admini.tu.l.etiam. Sed cõtra.j.eo.tit.l.Lucius.§. Sempronij. Solu.vt ibi.

b *Agi poteſt*. ſcilicet finita tutela : vt ſupra de tut. & ra.. diſtra.leg. niſi. & facit.Cod. de diui. tu.leg.j.

c *Fuiſſe*.quia enim hodie ſunt non ſoluendo, præſumuntur ſic retro fuiſſe : quod dic vt.ſ.de proba.l.non eſt neceſſe.

d *Priuilegium*.perſonale vel hypothecæ.Accur.

e *Exigere*. à fideiuſſoribus, ſubaudi.

f *Seruus*. poteſt intelligi in vero ſeruo, vel in tabellione, qui ſeruus eſſe nõ poteſt : vt.C. de tabu.l. generali. li. x. & ſic dicitur ꝙ cuilibet de populo ſeruit. ſic ponitur.ſ.de adop.l.non aliter. & facit ad. §. j. rem pupil.ſal.fo.l.ij.&.l.non quæritur. &.ſ. de pac.l. item magiſtri. &. ſ. de cõſti. pecu.l.eum qui.§. ſi actori. &.ſ. de adminiſt. tuto. le. quoties. in prin. & ſupra de ꝓcu.l. mutus. §. ſi procurator.

† Iſte. §. eſt ſingu. ſecundum Bart. nec reperitur alibi ſecundũ Dy. ideo not.

g *Rem*.pupilli,non pupillum:vt.ſ.l.j.in prin.

* in præſentia,in victorino exemplari.

h *De peculio*. vt ſupra de pecu.l. licet.§.fi. Sed cõtra.C.quod cum eo.l. j.in fi.vbi dicit inſolidũ. Sol. ibi datus fuit tutor filius: hîc ipſe alium dedit. Item cõtra infra ad muni. l. ij. §. penul. vbi æquiparat patrem fideiuſſori [a] qui interceſſit apud rempublicam:ſed fideiuſſor nullo modo tenetur:ergo nec pater: vt ibi dicit.Reſpon.non tenetur pater vt fideiuſſor pupillo ſuo nomine, vel de ſuo aliquid dare, ſed nomine filij, & vt pater, & de bonis filij, ſcilicet de peculio : vt hîc dicit : licet alij hîc ſomnient in Parnaſſo.

a] Non tamen quantũ ad omnia: ſed quomodo differat & in quibus vide ad longum per do. Alexan. de Imol.in.l.cũ filius.in prĩci.j.de verb. oblig.

PRoponebatur.] CASVS. Magiſtratus dederunt duos tutores, & ab eis ſatiſda.nõ exegerunt. vnus tutorum deceſsit pauper:pu.egit contra alium : & exegit eum inſolidum.vult ille tutor agere contra magiſtratus qui nõ exegerũt ſatiſdationem.Certè ſi ſciuit tutor inſolidum conuentus à tutore mortuo nõ exactam ſatiſdationem,non aget contra magiſtratũ.aliàs ſic.& hoc dicit cũ.l.ſeq.

†Iſta lex reputatur ſing. nec reperitur alibi, ſecundũ Bart. hic.

ſi ſatis exegit,& idoneum exegit: quamuis poſtea facultatibus lapſi ſint tutores vel fideiuſſores, nihil eſt quod ei qui dedit imputetur.Non enim debet magiſtratus futuros [a] caſus & fortunam pupillo præſtare. Sed & ſi ſatis non exegit,idoneus tamen tutor eo tempore fuit quo tutelæ agi poteſt,[b] ſufficit. B Probatio autem non pupillo incumbit,vt doceat fideiuſſores ſoluendo non fuiſſe cum acciperentur : ſed magiſtratibus, vt doceant eos ſoluendo fuiſſe. [c] Priuilegium [d] in † bonis magiſtratus pupillus non habet : ſed cũ cæteris creditoribus partem habiturus eſt. Exigere [e] autem cautionẽ magiſtratus ſic oportet, vt pupilli ſeruus, [f] aut ipſe pupillus ſi fari poteſt, & in præſentiarum * eſt, ſtipuletur à tutoribus, item fideiuſſorib⁹ eorum, C rem [g] ſaluam fore.aut ſi nemo eſt qui ſtipuletur, ſeruus publicus ſtipulari debet rem ſaluã fore pupillo : aut certè ipſe magiſtratus. Planè vbi ſeruus publicus vel ipſe magiſtratus ſtipulatur : dicendum eſt vtilem actionem pupillo dandam. Si filiusfamilias fuerit magiſtratus,& caueri pupillo non curauerit, aut nõ idoneè cautum ſit culpa eius: an & quatenus in patrem eius actio danda ſit, quæritur. Et ait Iulianus in patrem de peculio [h] D dãdam, ſiue voluntate eius filius decurio factus ſit,ſiue non. Nam etſi volũtate patris magiſtratum adminiſtrauerit, attamen non oportere patrẽ vltra quàm de peculio conueniri: quaſi rempublicam ſaluã ſolam fore promittat, qui dat voluntatem vt filius decurio creetur.

Tutor non habet actionem cõtra magiſtratum qui dedit contutorem non ſufficientem : licet ipſe tutor pro contutore ſuo pupillo ſatisfecerit,hoc dicit.

II. IDEM *libro tertio Diſputationum.*

PRoponebatur † duos tutores à magiſtratibus municipalibus datos [i] cautione non exacta: quorum alterum inopem deceſſiſſe, alterum in ſolidum conuentũ ſatis pupillo feciſſe. & quærebatur an tutor iſte aduerſus magiſtratum municipalem habere poſſit aliquã actionem, cum ſciret à contutore ſuo ſatis non eſſe exactum. Dicebã, cum à tutore ſatis pupillo factum ſit, neq; pupillũ ad magiſtratus redire poſſe, neque tutorem:cum nunquã tutor aduerſus magiſtratus habeat actionem,[k] Senatus enim cõſultum pupillo ſubuenit : [l] præſertim cum ſit quod tutori imputetur, quòd ſatis à contutore non exegit,vel ſuſpectum non fecit,ſi ſcit * (vt proponitur) magiſtratibus eum non cauiſſe.

* ſciuit.

III. IVLIANVS *libro vicenſimo primo Digeſtorum.*

QVod ſi tutor [m] ab hac parte culpa vacet : non erit iniquũ, aduerſus magiſtratus actionem ei dari.[n]

IIII. VLPIANVS *libro tertio Diſputationum.*

NOn ſimiliter tenentnr heredes magiſtratuum, vt ipſi [o] tenentur. Nam nec heres tutoris neglegentiæ [p] nomine tenetur. Nam magiſtratus quidem in omne periculum [q] ſuccedit: [r] heres ipſius dolo proximæ [ſ] culpæ ſuccedaneus eſt.

V. IVLIANVS *libro vicenſimo primo Digeſtorum.*

DVo tutores partiti ſunt inter ſe adminiſtrationem tutelæ. alter ſine herede deceſſit. quęſitum eſt,in magiſtratum qui non curaſſet vt caueretur, an in alterum tutorem actio pupillo dari deberet. Reſpondi,æquius eſſe in alterum tutorem dari,quã in magiſtratum. debuiſſe enim eum, cùm ſciret pupillo cautum non eſſe vniuerſa negotia curare : E & in ea parte quam alteri tutori commiſiſſet, [t] ſimilem eſſe ei qui ad adminiſtrationem quorundam negotiorum pupilli non acceſsiſſet. Nam &

i *Datos*. iuſſu præſidis : non aliàs hoc iure. hodie quandoque ſecus : vt inſtit. de Attil.tu.§.ſed hoc iure.

k *Habeat actionem*. de ſtricto iure. de æquitate quandoque ſic: vt infra.l.proxi.& ſic non abundat præſertim, de ſtricto iure : quaſi diceret, etiam ſi non eſt in culpa, non datur actio. & ſic eſt cõtra infra.l.proxi. Sed ibi eſt de æquitate : quod eſt infra. Vel dic, non habet vnquam : cùm &c.& abundat præſertim : vt aliàs maximè: vt.C.de teſta.ma.l.fina.§.ij.

l *Subuenit*. dumtaxat quaſi non tutori, ſed contra magiſtratum: A ſcilicet vtili actione. Accurſius.

m QVod ſi tutor. cum ſuperiori continuatur.

n *Actionem ei dari*. ſcilicet tutori cum ei imputari nõ poteſt, quòd ſatis &c. vt dixi.ſ.in.l. proxi. Accurſius.

NOn ſimiliter.] CASVS. Si magiſtratus malum det tutorẽ, & decedat, heres eius non tenetur eodem modo pupillo ſicut ipſe tenebatur. nam tenebatur de omni culpa, heres autem eius tantùm de dolo & lata culpa magiſtratus, ſicut euenit de herede. Viuianus.

o *Vt ipſi*. ſcilicet magiſtratus. Accurſius.

p *Negligentiæ*.id eſt nomine culpæ defuncti : quod dic vt.ſ.titu.j.l.cũ oſtendimus. Accurſius.

Negligẽtia culpę annumeratur.

q *Omne periculum*.id eſt omnem culpã. ſic.ſ.depoſi.l.j.§.ſæpe. nõ enim caſum præſtat : vt infra de admini.rerum ad ciui.perti.l.ij.§.ſi eo.& facit.l.magiſtratus.

r *Succedit*. id eſt obligatur. ſimile verbum habes.C.qui da.tut.poſſ.l. curatorem.

ſ *Proximæ*.id eſt de dolo & lata culpa defuncti tenetur, non de leui : vt C.eo.l.ij. &.j. eo. titu.l. quod ad.

DVo tutores.] CASVS. Hæc lex dicit duo. Primũ eſt tale: Magiſtratus dedit duos tutores : & ab eis non exegit ſatiſdationẽ. iſti tutores inter ſe diuiſeruntadminiſtrationem. poſteadeceſſit alter ſine herede. pupillus factus eſt adultus. quæritur, vtrum poſſit conuenire pro parte mortui cõtutorem viuum, an magiſtratũ? Et dicitur quòd contutorem. Secundò dicit: Magiſtratus dedit vnum tutorem Titio : & ab eo non exegit ſatiſdat.& tutor quędam adminiſtrauit,quædam non. Certè prius conuenietur tutor pro iis q̃ nõ adminiſtrauit,quàm magiſtratus. Viuianus.

t *Commiſiſſet*. facit. C. de diui. tut. l.ij. & infra ad muni.l.quid ergo.in fi. & ſupra de adminiſt. tuto.l.Lucius.§.cum teſtamento.&.l.tres tutores.& infra eo.l. penult. &adde quod not.ſupra de tute.& ra.diſtrah.l.j.§. nunc tractemus.

QVod ad heredem.] CASVS. Heres magiſtratus debet teneri de geſtis à magiſtratu cauſa cognita.vnde ſi nullo modo magiſtratus exegit ſatiſda. à tut.pup. debet teneri magiſtratus tanquam fideiuſſor : ideoq; relinquit heredẽ ſuum obligatum ſi autẽ exegit idoneã,& poſtea factus eſt fideiuſſor nõ ſoluendo : nõ tenetur heres magiſtratus, quia nec ipſe teneretur. ſi autẽ exegit ſatiſdationẽ non idoneam, & dolo vel lata culpa : tenetur heres:non aliàs.

a *Omitteret.* hæc eſt lata culpa magiſtratus, de qua tenetur heres: vt ſupra eo.l.non ſimiliter.
b *Teneatur.* ſicut heres fideiuſſoris.
c *Recuſaret.* vt.ſ̃.eo.l.j.§.ſi magiſtratus.
d *Euidenter.*i.cũ aliquo dolo,vel lata culpa: de quibus tenet̃: vt.ſ̃. dixi.Accurſius.

IN *magiſtratus.*] CASVS. Quæritur,an.pupill⁹ qui vult agere ſubſidiaria contra magiſtratus, poſſit vnũ eorũ exigere inſolidũ:anverò debeat eos cõuenire pro virili? Et dicitur hîc ꝙ ſi dolo vel lata culpa nõ exegerũt ſatiſda.magiſtratus: poteſt eos cõuenire inſolidum pupillus.
e *si dolo.*vel lata culpa: vt.j̃.patet.
f *Inſolidum.* nomine doli:qui nõ poteſt pro parte committi:vt.ſ̃.depoſiti.l.ſi duo.
g *Sin culpa.* aliàs eſt in litera,ſi nulla culpa,ſ.lata,quæ dolo cõparatur.
h *Dumtaxat.* id eſt ſola ſine dolo.
i *Eorum.* ſ.magiſtratuũ neq; dolo &c. & ſub. ſ. leuis & leuiſſima culpa interuenit.de quibus tenetur:vt.ſ̃.eo.l.nõ ſimiliter.aliàs eſt in litera,ſine lata culpa dumtaxat eorum &c.quæ eſt planior.& eſt idem ſenſus. & facit.C. eo.l.ſi tutor. &.ſ̃.de admi.tut.l.ſi plures.&.l.ſi pupillus.

MAgiſtratus.] CASVS. Dederunt tutores cuidã pupil.magiſtratus,& non exegerunt idoneã cautionẽ. vnus magiſtratuũ mortu⁹ eſt ſine herede.Certè alter conuenietur inſolidum.Viuianus.
k *Exegerũt.*minus idoneè.Accurſius.
l *Ex his.* ſ.curatoribus: vt.ſ̃.eo.l.duo. Vel dic.i. magiſtratibus: vt.C.eo. l.ij.& facit.ſ̃. eod.l.j.§.ſi magiſtratus.

ſi aliquam partem negotiorum pupilli adminiſtrauerit, tenetur etiam ob rem quam non geſſit, cum gerere deberet.

Si magiſtratus nullam exegit cautionem à tutore, tenetur etiã heres eius: ſi autẽ exegit cautionem idoneam, & poſtea factus eſt fideiuſſor non ſoluendo: non tenetur heres magiſtratus, ſicut nec ipſe.hoc dicit.

VI. VLPIANVS *libro primo ad Edictum.*

QVod ad heredẽ magiſtratus pertinet,extat diui Pij reſcriptũ,cauſa cognita debere dari actionẽ.Nam ſi magiſtratus tãta fuit neglegẽtia,vt omnẽ cautionẽ omitteret: [a]æquũ eſt haberi eũ loco fideiuſſoris,vt & heres eius teneatur. [b] Si verò cauit, & tunc idonei fuerũt, & poſtea deſierunt:ſicut (&) ipſe magiſtratus probè recuſaret [c] hanc actionẽ, ita & heres multo iuſtius.Nouiſſimè nõ aliàs ait in heredẽ actionem dandam,quàm ſi euidẽter [d] magiſtratus cum minus idoneis fideiuſſoribus contrahunt.

Si dolo vel lata culpa magiſtratus non exegerunt cautionem, tenentur inſolidum pupillo:alias pro virili.hoc dicit.

VII. CELSVS *libro vndecimo Digeſtorum.*

IN magiſtratus qui tutorẽ dederunt, rogo reſcribas vtrum pro virili portione actio danda ſit:an optio ſit eius qui pupillus fuit, cum quo potiſſimum agat. Reſpondit,Si dolo [e]fecerũt magiſtratus vt minus pupillo caueretur:in quem vult actio ei dãda in ſolidũ [f]eſt.Sin [g]culpa dumtaxat [h]eorũ, [i] neque dolo malo id factũ eſt:æqui⁹ eſſe exiſtimo, pro portione in quemq; eorũ actionẽ dari,dum pupillo ſalua res ſit.

VIII. MODESTINVS *libro ſexto Reſponſorum.*

MAgiſtratus à curatoribus adulti cautionem exegerunt [k]rem ſaluam fore.Ex his [l] alter ſine herede deceſſit. quæro an indemnitatem in ſolidum collega eius præſtare debeat.Modeſtinus reſpõdit,nihil proponi cur non debeat.

Vſuræ poſſunt à magiſtratibus exigi eo pacto quo exiguntur à tutoribus, quando cõueniuntur actione tutelæ.

IX. IDEM *libro quarto Pandectarum.*

AN in magiſtratus actiõe data, [m]cum vſuris ſors [n]exigi debeat:an verò vſurę peti nõ poſſint, [o]quoniã conſtitutũ eſt pœnarum [p]vſuras peti non poſſe, quæſitum eſt. Et reſcriptum eſt à diuis Seuero & Antonino,& vſuras peti poſſe: [q]quoniam eadẽ in magiſtratus *actio [r] datur,quæ competit in tutores.

*Flo. magiſtratibus.

DE REBVS EORVM qui ſub tutela vel cura ſunt, ſine decreto non alienandis vel ſupponendis. †

† effictum ad morem Græcorum περὶ τοῦ μὴ ὑποθέσθαι. vide Bud.l. pen.ſ̃.de pignorib.

TITVLVS IX.

I. VLPIANVS *libro trigeſimoquinto ad Edictum.*

IMperatoris Seueri oratione * prohibiti ſunt tutores &

* anno vrbis. 944.

r *Actio.* ſcilicet tutelæ vtilis.idem tamen ſi erat curator:quia dabitur in magiſtratus vtilis nego.geſto.Vel dic ſecũdò eadem quo ad genus,non eadem quo ad ſpeciem: cum ibi tutelæ, hîc in factum ſubſidiaria.ſimile idem quo ad genus,diuerſum, quo ad ſpecies.ſ̃. ſi cer.peta.l.ij.in princip.& arg.j̃.de duo.reis.l.iij,in fi.

DE REBVS EOrũ qui ſub tutela vel cura ſunt,ſine decreto &c.

Sequitur aliud S.C. *ex quo nõ quod geſſerit in tutorẽ curatoremve actio eſt, ſed quod geſsit ipſo iure nullũ eſt,videlicet ſi prædia ruſtica vel ſuburbana vel eorũ prædiorũ iura alienauerit vel obligauerit ſine decreto prætoris aut præſidis. Idẽ ex Cõſtitutione Cõſtãtini ſi prædia vrbana. De rebus igitur,i.de prædiis. & ſupponẽdis,i.pignori obligãdis.Cornutus in illũ locum, Me tibi ſuppoſui, tãquã aliquod pignus, inquit. Superioris* S.C.*auctor fuit Traianus.l.pen.* C. De *mag. con. Huius autem Seuerus & Antoninus Cuia.*

IMperatoris.] CASVS. Imperator Seuer⁹ fecit quãdã orationem & eam inter ſenatores recitauit:in verbis cuius orationis continetur ne tuto. vel curato. pupillorum diſtraherẽt prædia ruſtica pupillorũ vel etiam ſuburbana.permittebat tamen dicta oratio diſtractionem prædictarum rerum in caſibus. Vnus eſt, ſi parentes prædictorum pupillorum dixerũt in teſtamẽto eorum quòd fieret diſtractio dictarum rerum: vel etiam in codicillis. Secundus eſt, ſi tantum æs alienum imminet pupillo, quod ex cæteris rebus non poteſt ſolui. Tertius eſt, ſi pupillus habet prædiũ commune cum alio: & ſocius prouocat tutores & curato. ad diuiſionem. nam diuiſio dicitur alienatio. Quartus eſt, ſi creditor cui pater pupilli obligauit prædium,vendat illud ſecundum pactum vel legem.Quid ſi pater pupil.conſueuerat prædia emere & reuendere: nunquid prædia quæ emit pater,poterunt tutores vel curatores vẽdere?Et certè nõ niſi pater hoc iuſſiſſet:vt dictum eſt ſupra. [SI MINOR.] Titius minor.xxv.annis emit duo prædia à Seio maiore,& ei Titio tradita fuerunt:& ſic dominium eorum fuit ei acquiſitum:& Seius vẽditor habuit ei Titio taliter fidem de pretio, quia conueniunt ſimul,vt donec Titius emptor ſolueret ei pretium, Seius venditor teneret prædia loco pignoris. nunquid valet talis pignoris conſtitutio? Et dicitur quòd non. &eſt ratio: quia poſtquam dominiũ eſt acquiſitum minori, iam cœperunt illa prædia non obligari poſſe. Sed opponitur ad id quod dixi pignus non valere. nonne pignus quæſitum fuit venditori prædicto cum domino,id eſt eodem tempore quo tranſlatum eſt dominium prædiorum in dictum Titium emptorem? Certè ſic. ergo videtur quod valeat obligatio: quia non fuit ante quæſitum minori emptori dominium prædiorum, quàm ſecuta fuerat obligatio pignoris eorundem prædiorum: imò vno & eodem tempore fuit tranſlatum dominium in emptorem, & pignus in venditorem. & ſic non videtur habere locum ratio huius. §. ibi, nam vbi dominium &c. Sed certè hæc oppoſitio non nocet:quia quocunque tempore dominium

AN *in magiſtratus.*] CASVS. Tutorẽ pupillo dedit magiſtratus, & nõ exegit idoneã ſatiſda.tutor adminiſtrauit malè in tãtũ ꝙ tenetur pup.in.x.pro ſorte,& in quinq; pro vſuris:poſtea factus eſt tutor nõ ſoluẽdo:& ita pupillus cõuenit magiſtratũ & pro ſorte ſibi debita à tutore,& pro vſuris,id eſt pro. xv. quæritur vtrum magiſtratus teneatur ad vſuras omniũ.xv?Et videtur ꝙ non: quia. v.fuerunt vſuræ,& vſuræ vſura peti non poteſt. Sed reſpon. quòd ſic:quia omnia.xv.ſunt facta ſors in perſona magiſtratus:quamuis. v.ex illis.xv.eſſent vſura quo ad tutorem. Viuianus.
m *Actione data.* pupillo in factum,ſcilicet ſubſidiaria.
n *Sors.* ſcilicet in quantum tenetur tutor.nam ad idẽ tenetur magiſtratus in ſubſidium.Accurſius.
o *Non poßint.* quod videtur,quoniam &c.
p *Pœnarum.* quod exigitur à magiſtratu,pœna eſt quo ad eum.& per hoc videbatur excuſari ab vſuris:vt hîc &.C.de fiſc.vſu.l.j. lib. x.Vel dic pœnarum,id eſt vſurarum.q.d. ſicut aliàs non præſtatur vſura vſuræ,vt eſt conſtitutum:ita nec vſura huius pœnæ.pro quo eſt.ſ̃.de neg.geſt.l.qui ſine.vbi vſuram vocat pœnam.
q *Poſſe.* j̃.ad muni.l.Lucius.§.Paulus.contra. vbi nõ tenetur alius in vſuris pro officiali.Sol.hîc ipſimet magiſtratus geſſerunt rẽpub. & ſic tenentur reipub.pro ſe, non pro alio:quod non credo: quia quo ad pupillum hîc loquitur.Dic ergo quòd hîc tenetur pupillus ad vſuras:ibi vero reipublicæ.Vel ſolue vt ibi.

minium ſit quæſitum emptori minori, nunquam poteſt obligari. Imperatoris tamen reſcriptum ſuper hoc impetratum à venditore, bene facit pignus confirmari. Item valet dictum pignus ſi fiſcus fuiſſet qui tali meo minori Titio vendidiſſet. Item valeret pignus in hoc alio caſu: ſi tutor ſeu pupillus emit fundum dicto ſuo pup. ex pec. Titij alterius pupil. & fuit traditus fundus dicto Seio pup. vel dicto ſuo tutori: ſicque dominium eius acquiſitum ex dicto Seio pupillo: nunquid habebit tacitum pignus in dicto fundo Titius pupillus ex cuius pec. emptus fuit? Et dicitur quòd ſic & hoc dicit vſq; ad primum. § illius. l. ſed ſi pecunia. & ita ponuntur hîc quatuor caſus. ĩ primo nõ valet pignus: in aliis ſic. Viuianus.

curatores [a] prædia ruſtica vel ſuburbana diſtrahere. Quæ oratio in ſenatu [b] recitata eſt Tertyllo & Clemente conſulibus, idibus Iuniis: & ſunt verba eius huiuſmodi: *Præterea patres cõſcripti interdicã tutoribus & curatoribus* [c] *ne prædia ruſtica vel ſuburbana* [d] *diſtrahant: niſi vt id fieret, parẽtes teſtamento vel codicillis cauerint.* [e] *Quod ſi forte æs alienum* [f] *tantum erit, vt ex rebus cæteris nõ poßit exſolui: tunc prætor vrbanus vir clarißimus adeatur, qui pro ſua religione æſtimet quæ poßint alienari, obligarive debeant: manente pupillo actione, ſi poſtea potuerit probari obreptum* [g] *eſſe prætori.*

Res propter diuiſionem poteſt ſine decreto alienari: aut cum pater pupilli prius eam obligauit, & creditor vendit.

Si communis res erit, & ſocius [h] C *ad diuiſionem prouocet: aut ſi creditor qui pignori agrum à parente pupilli acceperit, ius exequetur,* [i] *nihil nouandum cenſeo.* [k]

Volũtas defuncti volẽtis dũ viueret rẽ vẽdere, nõ facit rẽ poſſe ſine decreto alienari poſt mortẽ: niſi hoc dixit in teſtamento. h. d.

Si defunctus [l] dum viueret, res venales habuerit, teſtamento tamen non cauerit vti diſtraherẽtur: abſtinendum erit vẽditione. Non enim vtique qui ipſe voluerit vẽdere, idem etiam poſtea diſtrahenda putauit. D

a *Curatores*. pupillorum non adultorũ: vt. j̃. proxi. dicam.

b *In ſenatu*. & ideo quãdoq; vocatur ſenatuſc. vt. C. eo. l. j. quandoque oratio: vt. C. de cura. fu. l. ij.

c *Et curatoribus*. pupillorum, ſecundum Ioan. quia & ipſi quandoq; habent curatorẽ: vt inſti. de curat. §. interdũ. nam ad curatores adultorum & aliorum porrigitur ſententia, non verba: vt. j̃. eo. l. qui neque. §. j. licet hæc litera videatur cõtra. & . C. eo. l. j. de cura. fur. l. ij.

d *Suburbana*. vt orti in ciuitate: vt. C. eod. l. ſi prædium. hodie idẽ eſt in vrbanis & omnibus rebus quæ poſſunt ſeruari: vt. C. de adminiſtra. tuto. l. lex quæ tutores.

e *Cauerint*. tunc etiam ſine decreto: vt hîc &. C. quando decret. opus non eſt. l. j. & . j̃. eo. l. magis. §. ſi fundus. etiam ſi eſt irritatum: vt infra eo. l. fina. dum tamen ſeruet formam in teſtamento datam: vt. C. de adminiſtra. tuto. l. tutelam.

f *Alienum*. vt. C. eo. l. ob æs. Et nota tria neceſſaria, decretum, & cauſam alienandi, puta æs alienum, vt hîc. item præſentiam tutoris vel curatoris: vt. C. ſi propter pup. penſi. l. fi.

Obrepere quid ſit.

g *Obreptum*. vt. j̃. eo. l. magis. §. pe. & dic id eſt per mendacium impetratum à prætore vt alienetur.

h *Socius*. ſcilicet maior. alioquin ſecus: vt infra eo. l. ſi pupillorum. & . C. eo. l. inter omnes. & argu. C. de fun. do. l. fina. aliàs eſt in litera, maior.

i *Ius exequetur*. quia vẽdidit: vt. j̃. eo. l. ſi pupillorum. §. ſi pupillus. & . C. ſi aduer. ven. pig. l. ij. vbi plenè nota.

k *Cenſeo*. quia poterit hoc fieri ſine decreto. & hucuſque ſunt verba orationis. Accurſius.

l *Si defunctus*. Nota non ſpectari conſuetudinem patrisfamilias ſic ſupra de offic. præſid. l. ſed licet. Sed argument. contra. C. de epiſcop. audien. l. iij. in princip. & ſupra de pigne. act. l. vel vniuerſorum. & . Cod. de verborum ſignificatione. l. j. & de ædil. edict. l. quod ſi nolit. §. quia aſſidua eſt.. ADDITIO. Dic quod hîc non erat conſuetudo, ſed præſumptio tacitæ voluntatis: cui non ſtatur: quia fortè patri erat vtile, pupillo inutile. hîc non erat conſuetudo, ſed opinio & animi deſtinatio, ſecundum Bald. hîc facit iſte. §. quod licet pater diſpoſuiſſet ire ad ſanctum Iacobum, filius tamen non tenetur ire, nec mittere: niſi ipſe in teſtamento præceperit: vt extra de voto. c. ij.

m *Emerit*. & per traditionem acceperit, vt apparet per ſequentia.

ſed ante traditionem bene tenet loco pignoris: vt ſupra de act. empt. & vendi. l. Iulianus. §. offerri. & de heredi. vendi. l. ſi hereditatis. A Vel dic quod eo ipſo quod in pignus accepit, videtur tradere: vt argu. C. de donat. l. quiſquis. Accurſius.

n *Vbi*. id eſt poſtquam.

Statim poſtquam res minoris eſſe cœperit, ita efficitur vt obligari vel alienari nullo modo ſine decreto poſſit. Bartolus.

Si minor vigintiquinque annis emerit [m] prædia, vt quoad pretiũ ſolueret, eſſent pignori obligata venditori: nõ puto pignus valere. Nã vbi [n] dominiũ quæſitũ eſt minori, cœpit non poſſe obligari. B

II. PAVLVS *libro ſingulari ad Orationem diui Seueri.*

SEd hîc [o] videtur illud mouere, [p] quòd cum dominio [q] pignus quæſitum eſt, [r] & ab initio obligatio inhæſit. Quòd ſi à fiſco emerit: [s] nec dubitatio eſt quin ius pignoris ſaluum ſit. Si igitur talis ſpecies [t] in priuato vẽditore ĩciderit, ĩperiali beneficio opus eſt vt ex reſcripto pignus cõfirmet.

Fundus emptus pupillo & traditus pecunia alterius pupilli, eſt C obligatus illi pupillo cuius pecunia fundus eſt emptus. h. d.

III. VLPIANVS *libro trigeſimoquinto ad Edictum.*

SEd ſi pecunia alterius pupilli alteri pupillo fundus ſit comparatus, iſque pupillo vel minori traditus: an pignoris obligationem poſſit habere is cuius pecunia fundus ſit emptus? Et magis eſt vt ſaluum ſit ius pignoris, [u] ſecundum conſtitutionem Imperatoris noſtri & diui patris eius, D ei pupillo cuius pecunia comparatus eſt fundus. Pignori tamen capi iuſſu magiſtratus vel præ-

o *Sed hic*. i. in caſu ſuperioris. l.

p *Mouere*. ſcilicet cõtra pupillum.

q *Dominio*. aliàs dominio. aliàs domino.

r *Quæſitum eſt*. id eſt dominium abſolutum nõ habuit, ſed vt pignori eſſet apud venditorem quoad hic minor emptor ſolueret pretium.

ſ *Emerit*. ſcilicet pupillus: vt. C. in quibus cau. pig. ta. contra. l. ij.

t *Talis ſpecies*. vt ſupra eod. l. proxi. dixi.

SEd ſi pecunia.] CASVS huius legis in princ. ſatis patuit in fine caſus præcedentis. [PIGNORI TAMEN.] Dicti ſunt quatuor caſus ſupra eod. l. j. §. in quibus poteſt tutor vel curator vendere minoris prædia. modo videas alios quĩque, in quibus valet alienatio vel obligatio ea ratione, quia non fit ex tutoris vel curatoris voluntate, ſed ex auctoritate magiſtratuum. Vnus caſus eſt cum ex cõtractu paterno pupillus conuenitur: nam tunc poteſt fundus pupillaris pignori capi, & diſtrahi iuſſu magiſtratus. Item ſi conuenitur ex ſuo contractu, bene poteſt procedere miſſio in poſſeſſionem in fundo pupillari. Secundus caſus duos comprehendit, & eſt vnus quando pupillus non ſoluit legata vel relicta ab eo à quo inſtitutus fuit. nam poterunt legatarij mitti in poſſeſſionem legatorum ſeruandorum cauſa. Tertius eſt quando ædes minoris minantur mihi ruinam: & non vult cauere mihi de damno infecto. nam debeo mitti in poſſeſſionem ædium ruinam minantium. & in his duobus caſibus poteſt iudex ſiue prætor procedere ad ſecundum decretum. Quartus eſt caſus quando tutor pupilli petebat à Titio fundum pupilli ſui, & Titius non reſtituit, imò litis æſtimationem obtulit. Certè alienatus eſt fundus in Titium, & valet alienatio. Quintus caſus eſt quando Titius petebat à me tutore cuiuſdam pupilli fundum ipſius pupilli. & condemnatus fui, & reſtitui fundum. Certè & hic valet alienatio. [SI IVS.] E Pupilli prædium habet ſeruitutem in prædio vicini. nunquid poteſt diſtrahi illud ius à tutoribus pupilli? Et dicitur quod non, quamuis oratio quæ eſt ſupra. l. j. de hoc locuta non fuerit. Et idem eſt ſi pupillus habeat vſumfructum in prædio Titij. ſed ſi proprietatem plenam habeat pupillus in aliquo fundo, vſum vel vſumfructum alienare non poteſt. Item non poteſt fundo pupilli imponi ſeruitus, nec remitti ſi ei debeatur. ſed & ſi pupillus habeat lapidicinas, vel aliquid aliud ſimile: impeditur alienatio. & hoc vſque ad primum. §. in. l. magis. Viuianus.

u *Ius pignoris*. vt ſupra qui po. in pig. ha. l. idemque. & dic vt ibi not. Et nota duo. rem emptam alterius pecunia, eſſe ei obligatam quod eſt ſpeciale: vt. C. arbit. tut. l. curatorem. & de ſer. pig. da. l. ſi creditoribus. Item priuilegiatus contra priuilegiatum priuilegio vtitur. ſic. ſ̃. de mino. l. verum. §. fin. & quib. ex cau. ma. l. fi. Accur.

UNED